

## 83. Keskiviikkona 10 päivänä kesäkuuta 1998

kello 14

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain muuttamisesta ..... 3155

Hallituksen esitys 28/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1998 vp  
Lakialoite 64, 67/1996 vp, 2, 12, 14, 17, 21, 87, 97, 103, 112, 132, 135/1997 vp, 3, 5, 21, 24, 29, 30, 39, 48, 54/1998 vp  
Toivomusaloite 34—36, 40, 44, 48, 49, 53, 54, 57/1997 vp, 14, 16, 17, 23, 24, 27, 31/1998 vp

2) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja tuloverolain 114 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 27/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 14/1998 vp  
Lakialoite 37/1998 vp  
Toivomusaloite 38/1996 vp, 44/1998 vp

3) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöverolain muuttamisesta ..... 3156

Hallituksen esitys 29/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1998 vp  
Lakialoite 40/1995 vp, 2, 5, 52, 56, 63, 68/1996 vp, 26, 29, 129/1997 vp, 36, 42/1998 vp  
Toivomusaloite 36/1995 vp, 30/1996 vp, 58/1997 vp, 28/1998 vp

4) Hallituksen esitys verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta 3157

Hallituksen esitys 54/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1998 vp  
Toivomusaloite 41/1998 vp

5) Hallituksen esitys energiaverotusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta . 3158

Hallituksen esitys 55/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 19/1998 vp  
Toivomusaloite 33, 38, 40/1998 vp

6) Hallituksen esitys verotuksen oikaisulautakuntaa koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön ..... 3159

Hallituksen esitys 15/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 11/1998 vp

7) Hallituksen esitys laiksi vuodelta 1999 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista, työnantajan kansaneläkemaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta ..... 3160

Hallituksen esitys 12/1998 vp  
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 10/1998 vp  
Toivomusaloite 192, 199, 211/1998 vp

## Ensimmäinen käsittely

8) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ..... 3161

Hallituksen esitys 86/1997 vp  
Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp  
Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp  
Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

9) Hallituksen esitys eräiden opetustointa koskevien ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta ja kumoamisesta ..... 3252

Hallituksen esitys 57/1998 vp  
Sivistysvaliokunnan mietintö 4/1998 vp  
Lakialoite 62, 119, 123/1997 vp

## Mietintöjen pöydällepano

10) Hallituksen esitys lapsen elatusavun perintää koskevan lainsäädännön uudistamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 128/1997 vp  
Lakivaliokunnan mietintö 4/1998 vp  
Lakialoite 15/1997 vp

11) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 19 §:n muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 77/1998 vp  
Hallintovaliokunnan mietintö 8/1998 vp

12) Hallituksen esitys kuljettajantutkintotoiminnan järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi ..... ”

Hallituksen esitys 63/1998 vp  
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1998 vp

13) Hallituksen esitys laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön päätökseen perustuvaan rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 185/1997 vp  
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

14) Hallituksen esitys lapsen elatusturvaava koskevaksi lainsäädännöksi ..... 3253

Hallituksen esitys 73/1996 vp  
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 8/1998 vp

15) Hallituksen esitys Euroopan sosiaalisen peruskirjan järjestökanteluja koskevan lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ”

Hallituksen esitys 67/1998 vp  
Työasiainvaliokunnan mietintö 4/1998 vp

16) Hallituksen esitys työttömyysetuuksien rahoitusta koskevan lainsäädännön uudistamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 64/1998 vp  
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 11/1998 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

” Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Anttila U., Aula, Holopainen, Häkämies, Ihamäki, Itälä, Jaakonsaari, Kallio, Karhunen, Koski M., Laaksonen, Laitinen, Lapiolahti, Lax, Leppänen P., Liikkanen, Nyby, Pekkarinen, Pietikäinen S., Rantanen, Roos ja Rosendahl.

” Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Törnqvist sekä ed. Aula.

## Ilmoitusasiat:

## ” Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden perusteella ed. Holopainen, virkatehtävien perusteella ed. Törnqvist sekä muun syyn perusteella edustajat Aula, Häkämies ja Kallio,

tästä ja huomisesta päivästä muun syyn perusteella ed. Rosendahl sekä

” tämän kuun 12 päivään virkatehtävien perusteella edustajat U. Anttila ja Pekkarinen sekä muun syyn perusteella ed. S. Pietikäinen.

**Päiväjärjestyksessä olevat asiat:****1) Hallituksen esitys laiksi tuloverolain muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys 28/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 15/1998 vp  
Lakialoite 64, 67/1996 vp, 2, 12, 14, 17, 21, 87, 97, 103, 112, 132, 135/1997 vp, 3, 5, 21, 24, 29, 30, 39, 48, 54/1998 vp  
Toivomusaloite 34—36, 40, 44, 48, 49, 53, 54, 57/1997 vp, 14, 16, 17, 23, 24, 27, 31/1998 vp

**Puhemies:** Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 15. Eilen pidettyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältävän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsitteilyyn.

24, 42, 46, 53 a, 54 c, 58, 92 ja 95 § hyväksytään keskustelutta.

105 a §

*Keskustelu:*

**Ed. Ala-Nissilä:** Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi sen muodon kuin sillä on vastalauseessa, jolloin ansiotulovähennys selkeästi paranisi.

**Ed. Kallio:** Rouva puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**Puhemies:** Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

**Puhemies:** Äänestyksessä on annettu 117 jaa- ja 50 ei-ääntä; poissa 32. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

143 § hyväksytään keskustelutta.

Voimaantulosäännös

*Keskustelu:*

**Ed. Ala-Nissilä:** Arvoisa rouva puhemies! Ehdotan, että voimaantulosäännös saisi sen muodon kuin sillä on vastalauseessa.

**Ed. Kallio:** Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**Puhemies:** Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että voimaantulosäännös hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

**Puhemies:** Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 52 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 26. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

**2) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja tuloverolain 114 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys 27/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 14/1998 vp  
Lakialoite 37/1998 vp  
Toivomusaloite 38/1996 vp, 44/1998 vp

**Puhemies:** Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 14. Eilen pidi-

tyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältävän ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

30 §

*Keskustelu:*

Ed. K a l l i s : Rouva puhemies! Ehdotan, että pykälä saa vastalauseessa olevan muodon.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kallis ed. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Kalliksen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 51 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 27. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

33 §

*Keskustelu:*

Ed. K a l l i s : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi vastalauseessa olevan muodon.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kallised. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Kalliksen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 121 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 26. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

43 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältävän toisen lakiehdotuksen 114 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältävän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

### 3) Hallituksen esitys laiksi kiinteistöverolain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 29/1998 vp

Valtiovarainvaliokunnan mietintö 17/1998 vp

Lakialoite 40/1995 vp, 2, 5, 52, 56, 63, 68/1996 vp,

26, 29, 129/1997 vp, 36, 42/1998 vp

Toivomusaloite 36/1995 vp, 30/1996 vp, 58/1997 vp, 28/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 17. Eilen pidetyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältävän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

11—13 ja 13 a § hyväksytään keskustelutta.

14 §

*Keskustelu:*

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälän viimeinen virke hyväksyttäisiin seuraavassa muodossa: ”Ydinvoimalaitokseen kuuluvien rakennuksien ja rakennelmien veroprosentiksi voidaan kuitenkin määrätä enintään 2,50.” Tämä on sijaintikunnalle tärkeää.

Ed. K a l l i : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Puhjon tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Puhjo ed. Kallin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hänen edellä esittämässään muodossa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Puhjon ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 148 jaa- ja 24 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

#### **4) Hallituksen esitys verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys 54/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 18/1998 vp  
Toivomusaloite 41/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 18. Eilen pidetystä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—4 § ja 1 luvun otsikko, 5—10 § ja 2 luvun otsikko sekä 11 ja 12 § hyväksytään keskustelutta.

13 §

*Keskustelu:*

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi 1. vastalauseessa esitetyn muodon, joka on Kuntaliiton malli.

Ed. K a l l i s : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin 1. vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 48 ei-ääntä, 3 tyhjää; poissa 28. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14—16 § ja 3 luvun otsikko, 17—19 § ja 4 luvun otsikko, 20—24 § ja 5 luvun otsikko sekä 25—29 § hyväksytään keskustelutta.

30 §

*Keskustelu:*

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa rouva puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi sen muodon kuin on 1. vastalauseessa.

Ed. K a l l i s : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin 1. vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 126 jaa- ja 47 ei-ääntä; poissa 26. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

31 § ja 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta toisen lakiehdotuksen 124 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## **5) Hallituksen esitys energiaverotusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta**

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys 55/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 19/1998 vp  
Toivomusaloite 33, 38, 40/1998 vp

**P u h e m i e s :** Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 19. Eilen pidityssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

10 b § hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen liitteenä oleva verotaulukko

*Keskustelu:*

Ed. **K a l l i s :** Arvoisa puhemies! Ehdotan, että verotaulukko saa sen muodon, joka on vastalauseessa, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että raskasta polttöljyä verotetaan hieman ankarmin.

Ed. **A l a - N i s s i l ä :** Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**P u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Kallised. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että verotaulukko hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Kalliksen ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 124 jaa- ja 49 ei-ääntä; poissa 26. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2, 8 ja 8 a § hyväksytään keskustelutta.

8 b §

*Keskustelu:*

Ed. **K a l l i s :** Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on vastalauseessa.

Ed. **A l a - N i s s i l ä :** Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**P u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Kallised. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Kalliksen ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 123 jaa- ja 49 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 25. (Ään. 9)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 b §:n edellä oleva väliotsikko ja 10 § hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen liitteenä oleva verotaulukko

*Keskustelu:*

Ed. **K a l l i s :** Arvoisa puhemies! Ehdotan, että verotaulukko saa sen muodon, joka on vas-

talauseessa, mikä käytännössä tarkoittaa lisää veroa kivihiilelle ja vähemmän turpeelle.

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kalliksen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kallised. Ala-Nissilän kannattamana ehdottanut, että verotaulukko hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Kalliksen ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 48 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 29. (Ään. 10)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 6) Hallituksen esitys verotuksen oikaisulautakuntaa koskeviksi muutoksiksi verolainsäädäntöön

Toinen käsittely  
Hallituksen esitys 15/1998 vp  
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 11/1998 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 11. Eilen pidetyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

4 §

*Keskustelu:*

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on vastalauseessa.

Ed. K a l l i s : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 a §

*Keskustelu:*

Ed. A l a - N i s s i l ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on vastalauseessa, jolloin veronmaksajan oikeusturva paranee.

Ed. K a l l i s : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Ala-Nissilän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Ala-Nissilä ed. Kalliksen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Ala-Nissilän ehdotus ”ei”.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 125 jaa- ja 48 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 25. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 b, 4 c ja 13 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

toisen lakiehdotuksen 6—8, 10, 11, 14, 19, 20, 23, 26, 41, 51, 54, 59, 61—64, 66, 67, 69, 73, 75, 76, 79, 80, 82, 85, 88 ja 90 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

kolmannen lakiehdotuksen 16—18, 20—22, 24, 26 ja 28 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

neljännen lakiehdotuksen 22—25, 28 a, 29—32, 37—39, 39 a, 39 b, 42—46, 49—51 ja 53—56 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

# **7) Hallituksen esitys laiksi vuodelta 1999 suoritettavista sairausvakuutusmaksuista, työnantajan kansaneläkemaksusta ja työnantajan lapsilisämaksusta**

Toinen käsittely

Hallituksen esitys 12/1998 vp

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö 10/1998 vp

Toivomusaloite 192, 199, 211/1998 vp

**P u h e m i e s :** Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mietintö n:o 10. Eilen pidetyssä kolmannessa täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

2 §

*Keskustelu:*

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä poistetaan, mikä merkitsee sitä, että eläkeläisten ylimääräistä sairausvakuutusmaksua ei peritä.

Ed. P u h j o : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kuopan ehdotusta.

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on 2. vastalauseessa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Lämsän hyvää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**P u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Kuoppa ed. Puhjon kannattamana ehdottanut, että pykälä poistettaisiin.

Ed. Lämsä on ed. Mannisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin 2. vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

**P u h e m i e s :** Ensin on äänestettävä pykälän sisältöä koskevasta ed. Lämsän ehdotuksesta ja sitten pykälän poistamista tarkoittavasta ed. Kuopan ehdotuksesta.

*Äänestykset ja päätös:*

Äänestys ed. Lämsän ehdotuksesta

Mietintö ”jaa”, ed. Lämsän ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 116 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 13)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt mietinnön.

Äänestys ed. Kuopan ehdotuksesta

Mietintö ”jaa”, ed. Kuopan ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 112 jaa- ja 55 ei-ääntä; poissa 32. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3 §

*Keskustelu:*

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on 2. vastalauseessa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Lämsän ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**P u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Lämsä ed. Mannisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin 2. vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Lämsän ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 51 ei-ääntä, 1 tyhjää; poissa 27. (Ään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 §

*Keskustelu:*

Ed. L ä m s ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on 2. vastalauseessa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Lämsän tällä kertaa erinomaista ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

**P u h e m i e s :** Keskustelussa on ed. Lämsä ed. Mannisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin 2. vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

*Äänestys ja päätös:*

Mietintö ”jaa”, ed. Lämsän ehdotus ”ei”.

**P u h e m i e s :** Äänestyksessä on annettu 120 jaa- ja 52 ei-ääntä; poissa 27. (Ään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5 ja 6 §, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

## 8) Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys 86/1997 vp

Sivistysvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Lakialoite 52, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59—61, 110/1997 vp

Toivomusaloite 176, 177, 183, 191, 196, 199, 200, 214/1995 vp, 126, 139, 141, 146, 147, 151, 152/1996 vp, 198, 199, 219, 225, 226/1997 vp, 138—141, 143, 149, 151, 152, 156, 160/1998 vp

**P u h e m i e s :** Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 3.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 9) asiasta.

Arvoisat edustajat, ilmoitan, että koneellisesa puheenvuoronpyytämisyjärjestelmässä on vikaa. Puheenvuorot on siis pyydetty vanhaan tapaan korokkeelta notaarilta.

**Keskustelu:**

Ed. A l a - H a r j a : Arvoisa puhemies! Minulla on ilo esitellä sivistysvaliokunnan mietintö koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi. Opetusministeri Riitta Uosukainen asetti vuonna 1993 kansliapäällikkö Nummisen vetämän hanketöimikunnan valmistelemaan koulutuksen kokonaislainsäädännön uudistusta. Siitä on nyt kuusi vuotta. Kolme vuotta myöhemmin opetusministeri Olli-Pekka Heinosen asettama parlamentaarinen toimikunta jätti oman mietintönsä lainsäädännöstä. Tätä seurasi laaja lausuntokierros, ja vuosi sitten hallitus antoi yksimielisen lakiesityksen eduskunnan käsiteltäväksi.

Koulutusta koskevan lainsäädännön kokonaisuudistukseen kuuluu myös yliopistolaki, jonka hallitus antoi aikaisemmin ja eduskunta käsitteli jo vuosi sitten. Yksi yliopistolaki ja yksi asetus korvaavat aikaisemmat 20 lakia ja asetusta.

Koululakien kokonaisuudistus sisältää kahdeksan erillistä lakia, jotka korvaavat 26 nykyistä lakia. Uudistuksen tavoitteena on kodifoida yhteen koulutusta koskeva lainsäädäntö ja ajanmukaistaa sekä yhdenmukaistaa säännökset. Uudistuksen peruseriaatteita ovat tasa-arvo, valinnaisuus, joustavuus ja tehokkuus. Niin koulutuksen järjestäjille kuin opettajille ja opetuksen osalta myös vanhemmille on annettu enemmän vapautta mutta myös enemmän vastuuta.

Kodin ja koulun yhteistyö on nostettu lain tasolle. Myös oppilaiden oikeusturvaa on parannettu. Lakeihin on kirjattu kunkin tason koulutuksen tavoitteet. Lainsäädännössä painotetaan elinikäistä oppimista, korostetaan oppilaitosten välistä yhteistyötä sekä kiinteitä yhteyksiä myös työelämään erityisesti ammatillisessa koulutuksessa.

Ajan hengen mukaisesti koulutuksen järjestäjien tulee vastata tieto-, kulttuuri- ja vuorovaikutusyhteiskunnan vaatimuksiin. Merkittävänä uutena elementtinä on koulutuksen arviointi. Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on turvata koululakien tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.

Julkisuudessa käyty keskustelu opettajien lomautuksista ja kuntien vaikeasta taloudellisesta tilanteesta on värittänyt keskustelua valiokunnassa, jossa me olemme kuulleet yli 360:tä asiantuntijaa. Nämä asiantuntijat ovat pääsääntöisesti olleet tyytyväisiä lakiesitykseen. Toki kritiikkiäkin on tullut, mutta kuten sanoin, enemmän valiokunnan asiantuntijakuulemisen ulkopuolelta.

Lakiesitys on hallinnollinen puitelaki eikä suoranaisesti voi vaikuttaa esille nostettuihin epäkohtiin. On muistettava, että vuonna 93 valtionosuusdistuksen myötä päätösvalta myös koulutukseen käytettävistä rahoista on kunnan päättäjillä.

Koulutusta koskeviin lakeihin ei sisälly hallintoa eikä virkatehtävä-rakennetta koskevaa säädöstä. Ne ovat kuntalaissa. Oppilaitoksen johtajana toimivan rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista ehdotetaan lakien nojalla säädettäväksi asetuksella. Rehtorien ja muun opetushenkilöstön oikeudellinen asema määräytyy palvelussuhdelajin perusteella kuntalain, kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain ja valtion virkamieslain tai työsopimuslain mukaan.

Valiokunta kuunteli ensin niin sanottuja visionäärejä selvittääkseen, minkälaisiin tulevaisuuden osaamistarpeisiin koululainsäädännön olisi vastattava. Yhteenvetona näiden asiantuntijoiden näkemyksistä voi sanoa, että varmaa on tulevaisuudessa vain muutos, joka kiihtyy. Monipuolinen, laaja-alainen perusopetus ja yleissivistys sekä erikoisosaaminen ja elinikäinen oppiminen yhdistettyinä antavat eväitä selvitä muutoksesta.

Valiokunta on syvällisesti käsitellyt sivistyskäsitystä, johon koulutuksemme tavoitteet pe-

rustuvat. Samoin valiokunta on perusteellisesti syventynyt uuden lainsäädännön myötä aivan keskeiseksi tulevaan koulutuksen arviointiin. Arviointipykälä on jo 1.8. tänä vuonna voimaan tulevassa yliopistolaissa ja myös vuonna 1995 hyväksytyssä ja voimassa olevassa ammattikorkeakoululaissa. Näin arviointi tulee kattamaan koko koulutuksen. Viittaa laajaan ja perusteelliseen sivistysvaliokunnan mietintöön. Haluan nostaa tässä esiin tärkeimpiä pykäläkohtaisia muutoksia, joita valiokunta on tehnyt asiantuntijakuulemisen jälkeen valiokuntakäsittelyssä.

Arvoisa puhemies! Valiokunta teki perusopetuslakiin pykälämuutoksia, joista useimmat olivat yksimielisiä. Tavoitepykälän sanamuoto "kasvamista hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi" muutettiin "kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen". Samoin lisättiin, että opetuksen tulee edistää sivistystä, sivistys-sana. Tärkeä lisäys oli myös: "Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella."

Kunnan velvollisuudesta osoittaa oppilaalle ensisijainen koulu säädetään 6 §:ssä, jonka mukaan koulumatkojen tulee olla turvallisia ja lyhyitä. Valiokunta pitää tärkeänä, että oppilaalle osoitetaan koulunkäyntipaikaksi hänen kotiaan lähellä oleva koulu, ja valiokunta lisäsi pykälään sanan "lähikoulu".

16 §:ssä opetuksen järjestäjälle säädetään nykyistä selkeämpi velvoite tukiopetuksen järjestämiseen. Valiokunta vielä edellyttää, että seurataan, toteutuuko varmasti myös käytännössä se, että opinnoissaan tilapäisesti jälkeen jääneille tai muuten erityistä tukea tarvitseville annetaan tukiopetusta. Koulutuksen arviointi, joka on uusi asia 21 §:ssä, viittaa tavoitepykälään, jota muutettiin. Perusopetuksen osalta valiokunta korostaa erityisesti perusopetuksen keskeisten tavoitteiden arviointia.

Valiokuntakeskustelussa nousi esille ehdotuksia nostaa arviointipykälään joitakin erikoisasioita. Mutta yksimielisesti päädyimme lisäämään pykälään, että koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä pykälän mukaan. Oppilaan arvioinnissa valiokunta esittää, että todistusten numeroarvioinnissa edelleen käytetään 4—10-asteikkoa.

Toissijaista koulupaikkaa käsitellään 28 §:ssä, joka oli ehkä hankalin. Kun 6 § säätelee koulun, johon lapsella on ensisijainen oikeus päästä, 28 §:n 2 momentin mukaan oppilaan huoltajat

voivat puolestaan päättää, että lapsi hakeutuu muuhun kuin kunnan osoittamaan ensisijaiseen kouluun. Ongelmana on, miten tähän toissijaiseen kouluun oppilaat valitaan. Hallituksen esityksen mukaan valinnassa voidaan käyttää myös pääsy- ja soveltuvuuskokeita. Valiokunta katsoo, että valintakokeiden käyttömahdollisuutta tulee rajoittaa siitäkin huolimatta, että oppilaalla on aina oikeus päästä hänelle osoitettuun ensisijaiseen kouluun 6 §:n mukaan, siis lähikouluun ilman valintakokeita.

Valiokunta katsoo, että pääsykokeiden käyttöä perusopetukseen valittaessa ei tule sallia. Valiokunta muutti pykälää siten, että se lisäsi: "Jos opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelmaa, jossa painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta, voidaan oppilaita otettaessa käyttää myös oppilaan taipumuksia edellä tarkoitettuun opetuksen osoittavaa koetta." Valiokunta siis ehdottaa, että valintakokeiden käyttömahdollisuutta rajataan vain hakeuduttaessa erityistehtävän saaneisiin kouluihin tai muihin painotettua opetussuunnitelmaa noudattaviin kouluihin.

Valiokunnan mielestä soveltuvuuskokeita tulisi käyttää vain aineissa, joilla ei ole keskeistä merkitystä yleisen jatko-opintokelpoisuuden kannalta. Tämä pykälä herätti kovasti tunteita ja pelkoja niin sanotuista eliittikouluista. Tämän vuoksi valiokunta edellyttääkin, että opetusministeriö kahden vuoden kuluttua lain voimaantulosta antaa sivistysvaliokunnalle selvityksen lain toimivuudesta, ja silloinhan lakia voidaan tarvittaessa tarkistaa.

30 §:n mukaan oppilaalla on työpäivänä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja oppilaanohjausta. Opettajien lomautuskeskusteluun viitaten valiokunta pitää välttämättömänä, että perusopetuksen opetusryhmien ryhmäkoot asetetaan kouluissa sellaisiksi, että opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Siksi 30 §:ään tulee uusi 2 momentti: "Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmasa asetetut tavoitteet."

Sivistysvaliokunta lisää myös 47 §:ään asetusluonnoksesta kerho- ja kirjastotoiminnan muuttamisen pykälää niin, että perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa tai muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa. Valiokunta vielä ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi koulujen kirjastotoiminnan kehittämistä koskevaa lausumaa ja myös kerhotoimintaa koskevaa lausumaa. Lisäksi valiokunta on tehnyt useita täsmennyksiä

erityistukea tarvitsevien oppilaiden osalta. Tällaisia ovat tukiopetuksen lisäksi myös erityisopetusta ja vammaisten tukipalveluja koskevat säännökset ja koulunkäyntiavustajien lisääminen henkilöstöpykälään.

Lukiolaissa lukiokoulutus on määritelty koulutusjärjestelmässämme toisen asteen koulutukseksi luettavaa yleissivistävää opetusta antavaksi kouluksi, jonka päämääränä on yleissivistys ja mahdollisuudet ja perusteet jatko-opintoja varten. Valiokunta lisää 2 §:ään tavoitteet opiskelijoiden kasvamisesta tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi. Koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen.

Lukiolain 5 § velvoittaa, että koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueellaan toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hankkia osan palveluista ostopalveluina joko laissa tarkoitettulta tai muulta yhteisöltä tai säätiöltä. Valiokunta pitää tärkeänä yhteistyötä ja mietinnössään nostaa esiin niin sanotun Tornion mallin, jossa alueellisella lukioyhteistyöllä nuorille on luotu aitoja mahdollisuuksia rakentaa opinto-ohjelmia.

Edellytyksenä lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen väliselle yhteistyölle on molempien opetusmuotojen kurssimuotoisuus ja yhteisesti suunnitellut opintosuunnitelmat. Lukiolaki on yhteinen sekä nuorille että aikuisille. Enää ei tarvita aikuislukion perustamiseen erillistä lupaa. Valiokunta korostaa, että tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet tehdään tarvittaessa erikseen nuorille ja aikuisille annettavaa opetusta varten.

Huolta valiokunnassa herättivät ostopalvelut, jotka ovat mahdollisia jo tänäkin päivänä muussa kuin oppivelvollisuuskoulutuksessa. Tämänkään lain mukaan ne eivät siis tule mahdollisiksi oppivelvollisuuskoulutuksessa. Valiokunta korostaa, että koulutuspalvelujen hankkimisen perimmäisenä tarkoituksena on täydentää koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta. Kyse on mahdollisuudesta hankkia asiantuntevaa opetusta, jonka tulee vastata tasoltaan koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta. Koulutuspalveluiden hankkiminen ei vapauta koulutuksen järjestäjää velvollisuudesta itse järjestää koulutusta eikä ostopalvelujen käyttämisen ensisijaisena perusteena saa olla säästöjen aikaansaaminen.

Valiokunta lisää sekä lukiolain 7 §:än että ammatillista koulutusta koskevan lain 12 §:än oppiaineluetteluihin "liikuntaa ja terveystietoa".

Liikunnan ja terveystiedon merkitys korostuu myöhemmin yleensä terveyden ja työkyvyn ylläpitämisessä. Tavoitteena on, että oman terveyden edistäminen ja liikunta omaksuttaisiin elämäntavaksi opiskelun jälkeenkin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella ja on lisännyt lukiolain 22 §:ään tätä koskevan uuden momentin. Sama lisäys on myös laissa ammatillisesta koulutuksesta. Valiokunta korostaa, että lukion luokattomuus, valinnaisuuden lisääntyminen ja yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa sekä myös ammatillisella puolella yhteydet työelämään lisäävät opinto-ohjauksen ja erityisesti henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta.

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on muutetaan siten, että ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja lisäyksenä vastata sen, siis työelämän, osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä. Lisäys antaa viestin ja velvoitteen yhteistyöhön niin kouluille, opettajille kuin yrityksillekin.

Valiokunta painottaa, että keskeisiä ammatillisen koulutuksen lähiajan kehittämiskysymyksiä ovat muun muassa koulutuksen arvostuksen kohottaminen, työssäoppimisen laajentaminen ja tutkintojen uudistaminen. Ammatillisen koulutuksen tulee olla laadullisesti korkeatasoista, jotta maamme elinkeino- ja muu työelämän pohja olisi turvattu. Ammatillisten tutkintojen tulee täyttää tulevaisuuden vaatimukset ja olla laaja-alaisia siten, että ne tukevat nuorten ammatillista liikkuvuutta muuttuvassa työelämässä. Tätä tavoitetta myös arviointi ammatillisessa koulutuksessa tulee tukemaan.

Valiokunta on muuttanut pykälää työssäoppimisen osalta työssäoppimista koskevan uudistuksen vuoksi. Pääsääntöisesti työpaikalla tapahtuva koulutus eli työssäoppiminen järjestetään osana oppilaitoksessa suoritettavaa tutkintoa siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan. Valiokunta on korostanut sitä, että työssäoppimisesta tulisi olennainen ja kiinteä osa tutkintoa. Sen vuoksi tulee selvittää ja arvioida koulutuksen mukaisimmat työssäoppimisen järjestämistavat.

Oppisopimuskoulutuksen osalta valiokunta kiirehtii opetusministeriössä vireillä olevia toimenpiteitä ja hallituksen esityksen antamista eduskunnalle. Tämä käsittää siis yrittäjien mahdollisuutta oppisopimuskoulutukseen, samoin oppisopimuskoulutuksen järjestämistä osa-aikaisesti ja myös vammaisille. Eduskunta saanee

kin syksyllä käsiteltäväkseen oppisopimuskoulutusta koskevan lainsäädännön muutosesityksen.

Käsittelen vielä muita lakiehdotuksia lyhyesti. Niissä ei valiokunnalla ollut ongelmia. Yleisesti voidaan todeta, että ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, vapaasta sivistystyöstä ja taiteen perusopetuksesta koskeviin ehdotuksiin ei tehty kuin pienenkokoja sisällöllisiä muutoksia, lukuisia teknisiä muutoksia kylläkin.

Rahoituslain osalta kiittäisin valtiovarainvaliokuntaa, jonka hyvän työn pohjalta sivistysvaliokunnan oli helppo ottaa kantaa ja yhtyä valtiovarainvaliokunnan esittämiin näkökohtiin. Sivistysvaliokunta lausuu kiitokset myös hallintovaliokunnalle, jonka lausunnossa esitettyihin näkökohtiin sivistysvaliokunta yhtyy.

Kansanopistojen rahoituksesta valiokunta on huolissaan muuttuvassa tilanteessa. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa lausumaa: "Eduskunta edellyttää, että lähivuosina valtion talousarviossa varataan valtionosuusuudistuksessa menetyksiä kokeneille opistoille siirtymäkauden harkinnanvaraista lisäavustusta." Lisäksi valiokunta ehdottaa lausumassaan, että "- kansanopistojen mahdollisuudet yleissivistävän ja tutkintotoimittamisen opetuksen antamiseen turvataan määrätelmällä kansanopistojen harjoittamalle perus- ja lukio-opetukselle sen erityispiirteet huomioon ottava riittävä yksikköhinta." Valiokunta on ehdottanut myös lausumaa, jossa edellytetään "- hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin kansalaisopistojen asutusrakenneryhmittelyn uudistamiseksi kansalaisopistojen toiminnan kannalta koulutuksen mukaiseksi."

Taiteen perusopetuksessa nostettiin esille huoli musiikkioppilaitosten rahoitustilanteesta. Kun myös muut taiteenalat voivat tulevaisuudessa saada laskennalliseen opetustuntimäärään perustuvaa rahoitusta, valiokunta onkin ehdottanut hyväksyttäväksi lausumaa: "Eduskunta edellyttää, että hallitus järjestää taiteen perusopetuslain toimivuuden seurannan kaikkien taiteenalojen perusopetuksen osalta korostaen erityisesti nykyisten musiikkioppilaitosten toiminnan määrän ja laadun turvaamista."

Arvoisa puhemies! Valiokunta on liittynyt mietintöönsä 20 lausumaa, joista nostan esille vielä kaksi.

Koululakien valmisteluvaiheessa maksuton 6-vuotiaiden esiopetus oli mukana, mutta se jouduttiin rahan puutteen vuoksi jättämään pois hallituksen esityksestä. Esiopetus on noussut vahvasti esiin sekä asiantuntijoiden lausunnoissa että myöskin valiokunnan yleiskeskustelussa.

Valiokunta on yksimielisesti esiopetuksen järjestämisen kannalla. Mutta koska rahoitusta ei ole pystytty vielä järjestämään, sivistysvaliokunta edellyttää lausumalla ”- hallituksen valmistele- van perusopetuslain muutokset siten, että lapsen oikeus oppivelvollisuutta edeltävään vuoden mittaiseen esiopetukseen voidaan saattaa voimaan 1.8.2000 lukien taloudellisten voimavarojen mukaisesti.”

Arvoisa puhemies! Uudet koululait merkitsevät laajavaikutteista uudistusta ja uusia, monen suuntaisia mahdollisuuksia suomalaisen koulutuksen koko toimintakenttään. Uudistuksen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausumaa, jossa edellytetään, että ”- hallitus antaa kolmen vuoden kuluttua koululakien voimaantulosta koulutuspoliittisen selonteon, jossa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteuttamista.

Yhteenvetona voi sanoa, että asiantuntijoiden laaja kuuleminen ja syvenyminen lain pykälien sisältöihin on tapahtunut valiokunnassa hyvässä hengessä ja vaatinut paljon pitkäjänteistä työskentelyä. Oppositiolla on koko lakipakettiin vain kolme vastalauseetta, joista suuri osa liittyy esiopetukseen, joten mielestäni yksimielisyys on hyvin pitkälle menevää.

Haluun tässä kiittää valiokunnan jäseniä sitkeydestä ja innostuksesta sekä siitä, että pääsimme yhdessä hyvään lopputulokseen ja aikataulussa. Kiitokset myös sihteeille, kiitokset ministeri Heinoselle ja opetusministeriön virkamiehille. He ovat olleet meillä hyvin ahkerasti kuultavana valiokunnassa. Kiitokset myös kaikille asiantuntijoille. Käsiteltävänä ollut koululakipaketti valiokunnassa on nyt käsitelty. Se on hyvä lainuudistus, ja sivistysvaliokunta suosittelee näitten lakien hyväksymistä.

Opetusministeri H e i n o n e n : Arvoisa puhemies! Kuten sivistysvaliokunnan puheenjohtaja Kirsti Ala-Harja totesi, nyt käsitellyssä oleva lainsäädännön uudistuspaketti on vaatinut hyvin pitkän valmisteluprosessin vuodesta 93 lähtien, ja myöskin eduskunta on nyt käsitellyssä olevaa lakipakettia käsitelty jo yli vuoden ajan.

On mielestäni hyvä, että eduskunta on todella syvällisesti ja poikkeuksellisen laajan asiantuntijakuulemisen kautta perehtynyt tähän kokonaisuuteen, ja vaikka tähän perehtymiseen on mennyt runsaasti aikaa, niin uskon, että se on myöskin maksanut vaiivan. Me puhumme kansallisesti niin keskeisistä kysymyksistä, kun puhumme

koulutuspolitiikasta ja päätämme siihen liittyvästä lainsäädännöstä, että on välttämätöntä, että näissä kysymyksissä pyritään löytämään mahdollisimman pitkälle menevä kansallinen konsensus. Tämä on välttämätöntä myöskin siinä mielessä, että koulutusta koskeissa kysymyksissä tarvitaan laajaa kansallista sitoutumista, jotta me kykenemme tulevaisuudessakin vahvistamaan osaamisen ja tiedon merkitystä Suomen keskeisenä kilpailutekijänä ja hyvinvoinnin perustana.

On myöskin erittäin hyvä, että asiasta on käyty, joskin vasta tässä vaiheessa, mutta kuitenkin, laajaa kansalaiskeskustelua. Tuo kansalaiskeskustelu on tuonut oman painonsa varmasti myös tämän lainsäädännön käsittelyyn. Toivottavaa on se, että tuo keskustelu ei nyt pääty tähän, vaan että sitä keskustelua voidaan jatkaa tästä eteenkinpäin ja näissä kysymyksissä julkisuudessa otetaan vahvasti kantaa.

Valiokunnan puheenjohtaja ed. Ala-Harja esitteli yksityiskohtaisesti ne muutosesitykset, joita valiokunnan käsittelyn vaiheessa on tehty. En halua lähteä toistamaan tuota listaa, haluan ainoastaan todeta sen, että mielestäni nuo muutokset ovat hyvin perusteltuja ja kulkevat samaan suuntaan sen perusajattelun kanssa, joka tuota hallituksen esitystä valmisteltaessa oli. Ne vahvistavat tiettyjä asioita, joiden osalta eduskunnassa ja valiokunnassa on koettu uhkia, ja on erittäin hyvä, kun tämän kaltaisia uhkakuvia on keskusteluun noussut, että niitä lainsäädännön puitteissa pyritään myöskin silloin torjumaan.

Sivistysvaliokunnan mietintöön sisältyvät vastalauseet osoittavat myöskin sen, että valiokunnan enemmistön kanta on selkeästi kompromissi. Mietinnön vastalauseissahan näkyy pyrkimystä mennä koulutuspolitiikassa kumpaankin suuntaan, toisaalta vielä väljempään tilanteeseen ja toisaalta sitten jossain määrin tiukempaan tilanteeseen, ja siinä mielessä näyttää siltä, että valiokunta on todella hyvin onnistunut tehtävässään, kun tämän kaltainen kompromissi, joka näyttää kuvaavan eduskunnan yleistä ajattelua, on kyetty pykäläksi muotoilemaan.

Tämän esityksen käsittelyn loppuvaiheessa keskustelua jonkin verran herätti kysymys myöskin tuon lainsäädännön voimaantulosta. Oma ajatukseni lähtien koko tuon esityksen antamisvaiheesta aivan viime viikkoihin saakka on ollut se, että tuo lainsäädäntöpaketti kokonaisuudessaan pyrittäisiin saamaan voimaan jo tämän vuoden elokuussa. Nyt kuitenkin viimeisten viikkojen aikana kävi ilmi, että valiokunnan tekemät

muutokset vaikuttavat hyvin merkittäväällä tavalla myös asetuksiin ja muihin alemman asteisiin säädöksiin, joten noiden asetusten ja alemman asteisten säädösten valmistelussa tarvitaan enemmän aikaa eikä ole perusteltua tuoda niinkin merkittäviä asetuksia valtioneuvoston käsittelyyn kesken kesälomakauden.

Tästä syystä ei ollut muuta vaihtoehtoa kuin siirtää lainsäädäntö tulemaan voimaan 1.1.1999. Uskon, että näin myös kouluille ja oppilaitoksille, niille joihin tuo lainsäädäntö käytännön elämässä vaikuttaa, jää enemmän mahdollisuuksia sopeutua tämän lainsäädännön voimaantuloon. Tietysti koko ajan jo on toteutettu koulutusta, jossa on kerrottu niistä peruspiirteistä, joita tähän lainsäädäntöön sisältyy, mutta nyt on mahdollisuus myös laajentaa tämän kaltaista koulutuskentän kouluttautumista uuden lainsäädännön tilanteeseen koko ensi syksyn ajan.

Rouva puhemies! Ne haasteet ja tavoitteet, jotka valiokunta mietinnössään koulutukselle asettaa, tulevat tarkoittamaan sitä, että koulutuskentältä ei tule tekemistä puuttumaan seuraavien vuosien aikana, ja se haaste tulee olemaan varsin iso myös opetushallinnolle kyetä kaikki nuo tavoitteet käytännössä toteuttamaan, mutta se haaste varmasti ollaan valmiita ottamaan vastaan.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin kommentoida hie-man ed. Ala-Harjan käsitystä siitä, miksi esiopetusta ei voida tässä vaiheessa toteuttaa. Sanoitte, että rahapula esti esiopetuksen kirjaamisen pykälisiin ja että se toteutettaisiin vuoden 99 syksyllä. Minä pidän sitä aika kummallisena, kun ajatellaan tämän hallituksen toimintaa. Hallitushan on kyllä ottanut muita koulutukseen liittyviä asioita nopeallakin aikataululla mukaan. Esimerkiksi kallis ja monimutkainen koulutusvaikutusjärjestelmä laitettiin toimeen, kun tupon yhteydessä siitä sovittiin. Mutta nyt sitten halvempaan esiopetusratkaisuun ei ole löydettävissä rahaa.

Sen vuoksi katson, että tämä ponsi, joka valio-kunnan mietintöön on kirjattu, on itse asiassa erittäin löysä muotoilu, koska se on kytketty ihan suoraan siihen, että onko rahaa vai ei. Paljon parempi olisi ollut, että valiokunta ja sittemmin eduskunta tässä vaiheessa olisi ottanut kantaa suoraan pykälillä esiopetuksen toteuttamiseen.

Ed. T a k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ala-Harja kertoi meidän

valiokuntamme suuresta yksimielisyydestä tämän koululakipaketin suhteen. Näin toki onkin, mutta on muutamia sellaisia avainkysymyksiä, joita tässä vielä haluaisin hiukan kommentoida ed. Ala-Harjan puheesta.

Ensinnäkin pääpiirteissään voi sanoa, että pienet lapset unohtuivat. Puhe esiopetuksesta on aivan liiaksi minunkin mielestäni sidottu kuntien taloudelliseen tilanteeseen ja aivan liikaa markka pääsi konsultoimaan tässä. Sen vuoksi olisi toivottavaa, että suuressa salissa nyt tähän asiaan puututtaisiin ja esiopetus voitaisiin vielä liittää tähän lakipakettikokonaisuuteen ja tätä kautta myös haluttaisiin osoittaa ihan konkreettisesti, että pienet lapset ovat myös sellainen tulevaisuuden voimavara, mihin halutaan satsata todella, heidän hyvinvointiinsa ja tulevaisuuteensa. Me elämme nyt vahvan talouden kasvun aikaa. On menossa viides kasvun vuosi. Näin hallitus jatkuvasti mainostaa. Eikö sen vuoksi olisi todellakin ollut aika nyt esiopetus toteuttaa ja laittaa se myös tänne pykälisiin ja sitä kautta saada tilanne sille tasolle, kuin se on monissa Euroopan mais-sa?

Eli, arvoisa puhemies, minun mielestäni tämän lakiesityksen heikkous on siinä, että liian paljon annettiin taloudellisen vallan puuttua asiaan. Meidän olisi ensisijaisesti vain pitänyt tehdä hyvä lakiesitys ja sen jälkeen hakea sille rahoitusta ja priorisoida koulutus todellakin korkeen poliittisella esityslistalla.

P u h e m i e s : Muistutan vastauspuheenvuorojen laadusta.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen sitä mieltä, että uudet koululait ovat oikean suuntaisia ja lakien kouluille, oppilaille, vanhemmille ja opettajille antamaa suurempaa vapautta on tervehdittävä ilolla.

Ministeri Heinonen puheenvuorossaan jo otti esille lakien uuden aikataulun. Haluan kuitenkin kertoa, että joistakin kouluista on tullut aika paljonkin sen suuntaisia viestejä, että ollaan petyneitä siihen, että laki astuu voimaan vasta ensi vuoden alusta. Valmistelut ovat kuitenkin olleet kunnissa jo tämän suuntaisia ja on oltu siinä uskossa, että lait tosiaan astuvat voimaan nyt elokuussa. Eikö se, ministeri Heinonen, käytännössä voi merkitä haittaa kouluille ja kunnille, kun lait nyt astuvat voimaan keskellä kouluvuotta? Minusta tämä voi merkitä sitä, että lait käytännössä tulevat käyttöön vasta ensi vuoden elo-

kuusta alkaen. Toivon kuitenkin, että näin ei käy.

Ed. T a h v a n a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ed. Ala-Harja on oikeassa siinä mielessä, että rahoitus on ollut se suurin ongelma esiopetuksen voimaan saattamisessa, ei niinkään yhteinen tahto.

Ed. Vehviläinen toi hyvin voimakkaasti esille pettymystään siitä, että rahoitusta ei ole löytynyt. Voisin todeta, että ensi kevään hallitusneuvotteluissa, jos niissä esimerkiksi keskustapuoluekin on mukana, varmasti tullaan tämä asia ottamaan agendalla asiaksi n:o 1 koulutuksen puolella. Haluanpa nähdä sitten, jos keskustapuolue kenties on tulevassa hallituksessa, että tekin olette löytämässä siihen rahoitusta. Varmasti kaikki puolueet, jotka eduskunnassa vaikuttavat, ensi keväänä haluavat tästä asiasta päätöksen hallitusohjelmaan, ketkä hallituksessa sitten ovatkin. Ensi kaudella, viimeistään vuoden 2000 elokuun alussa, esiopetus tulisi voimaan.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Heinonen totesi puheenvuorossaan aivan oikein, että hyvin monet vastalauseista ilmenevät asiat ovat sellaisia, joiden osalta hallitusryhmät ovat päätyneet kompromissiin. Tämä pitää paikkansa. Valiokunnan todellisen enemmistön kanta olisi monissa kysymyksissä ollut toinen, ellei asioiden käsittely olisi edennyt sillä tavalla, että hallitusryhmät ensin keskenään etsivät yhteisen kannan ja se tuotiin valiokuntaan siunattavaksi.

Ilmeisesti esimerkiksi esiopetus olisi voitu toteuttaa juuri sen esityksen mukaisesti, mitä keskustan lakialoitteessa on esitetty, jos olisi todellakin haettu valiokunnan enemmistön tahtoa. Mutta siellä ilmeni jarrutusta niin tässä kuin monessa muussakin kysymyksessä. Näin sitten ensiksi hallitusryhmät hakivat yhteisen sävelen ja se sitten todellakin tuotiin valiokunnassa siunattavaksi. Olisi ollut parempi, että olisi kuultu selkeästi monissa kysymyksissä myös sitä, mitä esimerkiksi keskustaoppositio esitti.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin ilahtunut, että laki on nyt vihdoin saatu eduskuntaan. Olen hyvin tyytyväinen sen sisältöön.

Ammatillisen koulutuksen puolelta olisin vielä halunnut peräänkuuluttaa nimenomaan työpainotteisuutta, sen koulutuksellista sisältöä ja

sitä puolta, miten yrittäjät saadaan rekrytoitua kiinteämmin tähän toimintaan. Käytännön elämässä kuitenkin on tällä hetkellä ollut aika suuriakin vaikeuksia ammatillisella puolella saada yrittäjiä tähän mukaan. Toivon, kun laki käytännössä alkaa toteutua, että myös ne henkilöt, jotka yrityksissä ottavat vastuun, ovat täysin koulutettuja opetustehtävässä toimimaan. Onko siihen esimerkiksi resursseja turvattu valtion taholta ja kuinka asiat todellisuudessa käytännössä järjestetään, tätä peräänkuuluttaisin vielä tämänkin jälkeen, kun laki on tänne saatu, jotta se tulee todella käytännönläheiseksi ja niin, että se todella vastaa myös opiskelijoiden tavoitteita ja yritysten tarpeita. Siitä haluaisin vielä joitakin kommentteja.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Heinonen ikään kuin pahoitteli sitä, että lakien voimaantulo siirtyy. Hän totesi, ettei ollut muuta vaihtoehtoa. Olen hänen kanssaan ihan samaa mieltä siitä, että oppilaitoksilla on nyt mahdollisuus sopeutua paremmin lain voimaantumoon ja juuri siitä syystä olen lykkäämisestä erittäin iloinen.

Ilmeisesti minun saamani kannanotot ovat täysin erilaisista kouluista kuin ed. Margareta Pietikäisen, sillä minulle on tullut juuri päinvastaisia viestejä eli niitä, että on erittäin hyvä, että laki nyt lykkääntyy. Toivomus on, että se käytännössä toteutuu 1.8.1999.

Olen ollut hyvin kriittinen koko ajan tähän lakipakettiin nähden ihan siitä syystä, että olen hieman huolissani kuntien valtuustoista ja niiden mahdollisuuksista ymmärtää, mitä kaikkea koulu sisällään pitää. Siksikin minusta on erittäin hyvä, että nyt voidaan antaa myös kuntien valtuustoille ja kunnanvaltuutetuille mahdollisuuksia päästä tutustumaan ihan sisältä käsin koululaitokseen ja ymmärtämään, mistä kaikesta kouluissa tänä päivänä on kyse.

Koulumailma on muuttunut heidänkin kouluajoistaan kohtuullisen paljon. Varsinkin viiden viime vuoden aikana muutokset ovat olleet tosi rajuja. Luulen, että täälläkin olevat opettajat, jotka eivät ole käyneet kentällä katsomassa, mitä siellä on tapahtunut, eivät välttämättä tiedäkään, kuinka suurista muutoksista koulumailmassa tänä päivänä on kyse.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Mitä tulee lakien voimaantumalon siirtoon, on varmasti erittäin hyvä asia, että opetusministeriössä on päädytty siihen,

että lait tulisivat voimaan 1.1.1999, koska väkiseläkin näin suuren lakipaketin toimeenpano tarvitsee valmistelu-aikaa.

Ministeri Heinonen totesi puheenvuorossaan hyvin tärkeän asian, ja se on se, että koululait tulisi saada mahdollisimman laajan konsensusen voimin voimaan. Laaja kansallinen sitoutuneisuus on todellakin hyvin tärkeä arvo. Mietinnöstä löytyy mielestäni kaksi keskeistä asiaa, joista ei ole yksimielisyyttä syntynyt. Toinen on jo täällä esiin tullut esiopetus, ja toinen liittyy siihen, mihin ed. Ala-Harja puuttui aika perusteellisesti, eli pääsykokeen käyttöön perusopetuksessa. Hän totesi, että pääsykokeen käyttö valiokunnan mietinnön mukaan ei ole sallittua muutoin kuin painotetun opetussuunnitelman ollessa voimassa.

Olen sitä mieltä, että vastalauseessa on tähän kysymykseen aivan aiheellisesti paneuduttu ja tätä kritikoitu, koska valiokunnan mietinnöstä ilmenevä enemmistön käsitys ei ole yksiselitteinen. Minusta tässä on aivan selvästi portti eriarvoisuudelle. Liian varhainen erikoistuminen sekä oppilaan että koulujen näkökulmasta on uhka koulutukselliselle tasa-arvoisuudelle perusopetuksessa. Perälautoja ei ole kunnolla nyt kiinnitetty. Tätä pidän hyvin valitettavana ja näen, että oikeastaan se on kaikkein suurin erimielisyyden aihe, mikä varmasti kouluväen ja meidän päättäjienkin keskuudessa on syntynyt.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Uskon, että sivistysvaliokunta oli täysin yksimielinen siitä, että Suomi tarvitsee esiopetuksen ja mahdollisimman nopeasti. Mutta jos ajatellaan sitä tilannetta, missä olimme, kun 26 lakia typistettiin 8 laiksi, se oli valtava urakka. Jos olisimme vielä joutuneet etsimään esiopetukselle rahoitusta eli käymään rahoituseuvelteluja kesken koululakipaketin valmistelun, mielestäni se olisi ollut täysin kohtuutonta.

Mitä tulee siihen, että esikouluopetuksen olisi siitä huolimatta pitänyt tulla lakiin, en kannata sitä, koska tiedän, että kun tällainen iso asia pauskataan kuntiin lainsäädännöllä ja jos kunnilla ei ole osoittaa siihen selkeästi varoja, ne leikataan muualta koulutoimesta. Sitä en todella halua. Sen tähden itse olin siinä realistisessa ryhmässä, joka katsoi, että esiopetuksen aikataulua täytyy miettiä.

Sanoisin vielä, arvoisa puhemies, että minusta tämä aikalais ei ole ollenkaan huono asia. Me voimme nyt odotellessa miettiä ja myös katsoa, miten esiopetus tulevaisuudessa järjestetään ja

voiko varhaiskasvatuksesta ottaa osioita siihen, koska tiedämme, että intohimoinen oppiminen ei suinkaan 6-vuotiailla ole enää sitä huippuluokkaa kuin se on 4—5-vuotiailla.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ala-Harja totesi, että koululakien käsittely sujui valiokunnassa hyvässä yhteisymmärryksessä. Näin oli, ja mielestäni kiitos siitä kuuluu myös valiokunnan puheenjohtajalle, joka osasi luotsata tämän vaikean asian niin, että myös oppositiota kuunneltiin. Opposition ääni on näkyvillä hyvin monessa kohtaa kuten esimerkiksi perusopetuslain tavoitteissa, joka on eräs keskeisimpiä asioita. Muotoilu on mielestäni hyvinkin onnistunut ja syvälinen.

Sen sijaan olen huolestunut siitä koulutuksellisesta tasa-arvosta, josta on jo puhuttu ja joka ei ehkä riittävästi tullut ed. Ala-Harjan puheessa kuitenkaan ilmi. Tasa-arvo on nimittäin uhattu esimerkiksi juuri taloudellisissa resursseissa. Kun yksikköhintoja ajatellaan, perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnat eivät vastaa todellisia kustannuksia, kun ne laahaavat noin 14 prosenttia perässä. Tämä jos mikä on varmasti omiaan vaikuttamaan koulutukselliseen tasa-arvoon.

Myöskään ajatellen heikompia oppilaita eli sellaisia oppilaita, jotka tarvitsevat opinnoissaan erityistukea, erityisopetusta, tukiovetusta ja opinto-ohjausta, valiokunnan enemmistön muotoilu, että näitä järjestetään mahdollisuuksien mukaan, ei ole omiaan edistämään koulutuksellista tasa-arvoa, vaan se olisi vaatinut varmasti jämäkämpää ilmaisuja, jotta suomalaisen peruskouluun perinteisesti liittynyt koulutuksellinen tasa-arvo myös uusien lakien aikana Suomessa toteutuisi.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä tuli monta kysymystä.

Edustajat Vehviläinen, Takkula ja Tahvanainen ja nyt ed. Hyssäläkin viittasivat esiopetuksen järjestämiseen. Kyllä minun täytyy nyt hieman tätä ihmetellä, kun juuri oli kova keskustelu opettajien lomautuksista ja samalla nousi esiin, miten hallitus on leikannut kuntien valtionosuuksia ja kunnilla ei ole varaa järjestää edes perusopetusta. Nyt samaan hengenvetoon vaaditaan kunnille lisää kustannettavaa. Täytyy olla vastuullinen päätöksenteossa, täytyy olla lasketuna, mistä tulevat rahat jatkuviin menoihin. On hyvä mennä toisten hallinnonalojen kontolle ja laskea, että sieltä voitaisiin säästää ja voitaisiin mennä vaikka ympäristönsuojelun tai monien

muitten taskuille, mutta hallituspuolueet ja kokoomus ovat tässä olleet siinä mielessä vastuullisia, että emme ole voineet päättää sellaisia asioita, joihin ei ole rahoja vielä olemassa. Ei voi kunnille panna lisävelvoitteita, kun nykyisetkin on vaikea toteuttaa.

Kun ed. Dromberg puhui ammatillisten koulujen oppilaiden työssäoppimisesta, on ihan tosiasia, että tässä on varmaan vähän vaikeuksia. Nyt ovat kuitenkin sekä työnantaja- että työntekijäjärjestöt hallituksen kanssa neuvotelleet ja sopineet, että harjoittelijoihin suhtaudutaan positiivisesti. Olen myös kuullut, että Suomen Yrittäjät ovat asian huomanneet. Alle viiden työntekijän yritykset eivät ole olleet näissä mukana lainkaan ja kuitenkin Suomessa suurin osa yrityksistä on pienyrityksiä, joten heidän mukaantulonsa harjoittelupaikan tarjoamiseen on aivan avainasia. Tuntijaon ja opetussuunnitelmien perusteissa annetaan lisäohjeita.

Nyt en ehdi kaikkiin vastata, joten voin pyytää myöhemmin uudelleen puheenvuoron.

**Puhemies:** Vastauspuheenvuoroja vielä varmasti käytetään.

Ed. Krohn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esiopetuksesta totean sen verran, että on hienoa, että siitä sovittiin hallituspuolueiden eduskuntaryhmien johtajien tasolla ja siinä on vielä päivämäärä. Mutta tosiasioiden vuoksi pitäisi kuitenkin muistuttaa, että vaikka parlamentaarinen komitea oli esiopetuksesta yksimielinen — se sisältyi koululakiesitykseen — niin juuri valtiovarainministeri Niinistö sen sieltä poisti. Tietysti tämä kiusallinen tilanne, että samassa puolueessa opetusministeri ja valtiovarainministeri ovat eri linjoilla, johti siihen, että rahoituksen etsimistyötä ei tosiasiallisesti valiokunnassa ruvettu tekemään. Olen aivan samaa mieltä, että vastuullisesti pitää rahaa etsiä, mutta ei sitä myöskään löydy, jos sitä työtä ei aleta tehdä. Tässä tilanteessa ponsi oli jo voittanut, ja sen taustana on mielestäni juuri tämä ristiriita eikä valiokunnan sisäinen työskentelyilmapiiiri.

Ed. Ala-Harja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Krohnille kyllä huomauttaisin, että hallituksen antama lakiesitys on yksimielinen. Siinä ei ole kenenkään ministerin puumerkkiä. On siinä mielessä aivan turhaa syyttää yksistään ministeri Niinistöä. Tässä on hallitus tehnyt päätöksen ja antanut meille lakiesityksen. Siinä mielessä minusta meidän on otettava nämä

tosiasiat sellaisina kuin ne ovat eikä pidä ruveta levittelemään menoja, kun ei meillä ole niihin tuloja. Tänä vuonnakin joudumme ottamaan lisää velkaa valtiolle toistakymmentä miljardia markkaa. Minusta täytyisi nämä asiat suhteuttaa toisiinsa.

Opetusministeri Heinonen: Arvoisa puhemies! Voimaantulosta varmasti on olemassa erilaisia näkemyksiä eri kouluissa ja eri oppilaitoksissa siinä suhteessa, olisiko voimaantulo ollut parempi jo nyt elokuusta vai vuoden alusta. Olen itsekin kyllä sitä mieltä, että valmius on kouluissa näiden asioiden toteuttamiseen ehkä parempi kuin me uskommekaan. Lainsäädäntöön ei sisälly kuitenkaan sen kaltaisia velvoittavia uusia pykäläiä, joiden takia voimaantulo kesken lukuvuoden aiheuttaisi ongelmia. Aluksi mietittiin myös sen kaltaista vaihtoehtoa, että lainsäädäntö olisi tullut voimaan esimerkiksi 1.10. tai muuta sen kaltaista, mutta kuitenkin nähtiin, että lukukauden alku on sen kaltainen selvä taitekohta, johon lainsäädännön voimaantulo on helpompi ajoittaa.

Keskustelu soveltuvuuskokeen käyttämisestä perusopetuksessa on tietysti äärimmäisen tärkeä asia. Varmastikin nyt itse asiassa ensimmäistä kertaa meillä on sen kaltaista keskustelua kansallisesti käyty. Nykyinen lainsäädäntöhän tässä suhteessa antaa täysin vapaat mahdollisuudet. Nykyinen lainsäädäntö ei käytännössä tunne mitään rajoittavaa tekijää tässä suhteessa. Siinä mielessä tämä lainsäädäntö, joka meillä on nyt käsittelyssä, antaa kyllä hyvin selkeän ohjeen ja rajauksen siitä, minkälaisissa tapauksissa tällaista soveltuvuuskoea voidaan käyttää. Todellakin silloin me puhumme toissijaisesta koulusta ja hyvin rajoitetusta tilanteesta, missä sen kaltainen mahdollisuus voi tulla käytettäväksi. Varmasti tätä asiaa tullaan seuraamaan ja sen kaltainen selvitys, jota valiokunta ja eduskunta uskoakseni tulee myös pyytämään, varmasti myös tullaan antamaan ja tarvittaessa voidaan asiaan puuttua.

Ed. Dromberg kysyi, miten vastataan ammatillisessa koulutuksessa paremmin työelämän haasteisiin. Tässä suhteessa tietysti puhutaan asiasta, johon ei voida pelkästään pykälien avulla vaikuttaa, vaan itse asiassa keskeisimmät kysymykset ovat muun kaltaisissa toimenpiteissä kuin lakipykälien kautta tapahtuvissa toimissa. Kuitenkin ne muutokset, jotka nyt valiokuntakäsittelyn aikana työssäoppimiseen tehtiin, ovat mielestäni sen kaltaisia, että ne kyllä antavat

hyvät edellytykset käydä yhdessä työelämäjärjestöjen kanssa ja myös yrittäjien kanssa vaihtoehtoja läpi ja kehittää niitä menetelmiä, joilla työssäoppimisen mahdollisuuksia kyetään huomattavasti parantamaan.

Lopuksi asiasta, joka on ehkä ollut voimakkaimmin keskustelussa ollut lähtökohta koko ajan. Kysymys on koulutuksellisesta tasa-arvosta. Haluan todeta sen, että hallituksen esityksessä koulutuksellinen tasa-arvo oli keskeisin ja tärkein lähtökohta koulutuksen lainsäädäntöä uudistettaessa. Niin se on ollut tässä kansallisessa keskustelussakin, mitä on käyty, ja varmasti se tulee olemaan, kun lainsäädäntöä sovelletaan käytäntöön, edelleenkin keskeinen lähtökohta. Minusta on hyvä niin.

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa rouva puhemies! Sivistysvaliokunta todellakin eräin osin paransi hallituksen varsin välijä koululakiesityksiä, mutta jätti sinne valitettavasti koulutuksellista tasa-arvoa uhkaavia puutteita etenkin pienten lasten ja pienten koululaisten kohdalle. Koululakiuudistus peruslinjaukseltaan lisää koulutuksen järjestäjän vastuuta ja valtaa sekä vähentää normiohjausta. Uudistuksella on sinänsä hyvää tarkoittava ja mahdollisuuksia avaava lähtökohta ja se on linjassa aiempien kunnallista päätöksentekoa vahvistaneiden lainsäädännön muutosten kanssa.

Valittu linjaus on vain valitettavasti osunut aikaan, jolloin kuntien talous on tiukilla eivätkä lähivuodet näytä todellakaan tuovan helpotusta tilanteeseen. Heikko kuntatalous yhdistettynä säätelyn purkamiseen voi olla todellinen uhka opetuksen tasa-arvon toteutumiseen. Tiedämme, että talousvaikeuksissa olevissa kunnissa on jo nyt säästetty erityisesti vaikeimmissa ja haavoittavimmissa olosuhteissa elävien lasten kustannuksella esimerkiksi tukiopetuksesta ja oppilaitoshuoltopalveluista. Tiedämme, että kuntien rahoitusasema tulee edelleen lähivuosina heikkenemään. Kunnissa joudutaan etsimään yhteensä useiden miljardien markkojen edestä säästöjä nimenomaan lakisääteisistä peruspalveluista. Silloin paineet perusopetuksesta säästämiseen uhkaavat kasvaa entisestään lähivuosina, eli tilanne ei ole suinkaan helpottumassa.

Kuntien väliset erot niiden taloudellisessa tilanteessa vaikuttavat koululaisten alueelliseen tasa-arvoon. Jo pelkästään pääkaupunkiseudulla Vantaan opetustoimen resurssit ja opetuksen määrä oppilasta kohden ovat tänä vuonna noin neljänneksen Espoota ja Helsinkiä pienemmät.

Tällaiset erot eivät voi olla vaikuttamatta koululaisten tulevaisuuteen.

Sivistysvaliokunta todellakin eräin osin paransi hallituksen esitystä. Näitä puheenjohtaja Ala-Harja jo edellä luetteli. Otan vielä esiin pari mietinnössä olevaa parannusta.

Valiokunta halusi säilyttää päivänavaukset edelleen lukioasetuksessa ja laajentaa ne myös ammatillista peruskoulutusta koskevaan asetukseen vastoin hallituksen luonnoksia. Päivänavaukset ovat koko koulun yhteinen kasvatuksellinen hetki, jolloin voidaan pohtia elämän peruskysymyksiä koulun kasvatustavoitteiden pohjalta. Lisäksi valiokunta laajensi käsitellessään oikeuksia ammatillisen koulutuksen järjestämisestä nämä oikeudet myös uskonnollisten yhdyksuntien osalle, mikä toive tuli pitkälti Suomen vapaakirkon aloitteesta. Valiokunta huomioi myös perhe- ja ihmissuhdekasvatuksen osana perusopetuksen, lukio-opetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opetuksellista sisältöä.

Mielestäni suurimman koulutuspoliittisen pettymyksen niin hallitus kuin valitettavasti valiokunnan enemmistö tuottivat tyrmäämällä pitkään valmistellun ja erittäin perustellun 6-vuotiaitten esiopetushankkeen.

Tiedämme, että rahoitus hankkeeseen olisi alun perin löytynyt pitkälti opetusministeriön omista budjettikehyksistä ministeri Heinosen silloisen suunnitelman mukaan ja kuntien rahoitusosuus olisi voitu kattaa esimerkiksi luopumalla subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta.

Suomi on ainoa Euroopan unionin maa, joka ei järjestä 6-vuotiaille lapsille opetusta. Tutkijoiden mukaan kouluun valmentava esiopetus on parhaita keinoja ehkäistä myöhempää syrjäytymistä sekä kohentaa ja tasata erilaisista taustoista tulevien lasten kouluvalmiuksia. 6-vuotias lapsi on luonnostaan innokas oppimaan uusia asioita ja on sääli, että elinikäisen oppimisen periaatetta korostava hallitus ei kykene tuota lapsen tarvetta täyttämään.

Maksuton esiopetus ei sinänsä vielä takaa kaikille 6-vuotiaille mahdollisuutta osallistua opetukseen. Pitkät matkat ja ehkä puutteellinen tiedotuskin voisivat vaikeuttaa lapsen pääsyä esiopetukseen. Oppivelvollisuuden ulottaminen esiopetukseen olisi mielestäni kaikkein tehokkain keino saattaa 6-vuotiaat lapset elinikäisen oppimisen alkutaipaleelle.

Vieli haluan painottaa sitä, että jos hallituspuolueiden ryhmät valiokunnassa olisivat todellakin halunneet varmistaa sen, että esiopetus tulee voimaan 1.8.2000, kuten ponnassa todetaan,

niin silloin olisi nämä esiopetuspykälät voitu nyt hyväksyä ja laittaa vaikka voimaantulo silloin 1.8.2000, mutta nyt tämä jäi tällaisen epämääräisen toivomuksen, ponneen varaan.

Tämän lakiehdotuksen mukaan jokaiselle oppivelvollisuusikäiselle tulee osoittaa hänen oma lähikoulunsa, ja valiokuntahan lisäsi tämän lähi-sanana vielä yksimielisesti tähän pykälään. Oppilaalla on kuitenkin oikeus hakeutua niin sanotun toissijaisen valinnan kouluun, jossa käytetyt valintaperusteet ovat nyt herättäneet tätä voimakasta keskustelua, jota täälläkin on jo käyty.

Julkisessa keskustelussa monet tahot, esimerkiksi sosiaalidemokraatit, vaativat näytävästi tiukennuksia, joilla estettäisiin valintakokeiden käyttö peruskouluun. Tätä taustaa vasten pidän kyllä pettymyksenä ja hämmästyttävänä sitä, että hallituspuolueet ryhmänjohtajiansa kompromissin mukaisesti itse asiassa nostivat valintakoemahdollisuuden lakipykälän tasolle. Tältä osin hallituksen koululakiesitystä mielestäni heikennettiin, koska nyt valintakokeiden käyttö yhdenvertaisessa valintaperusteessa korostuu entisestään, mikä on virhe.

Soveltuvuus- tai valintakokeet peruskoulussa voivat johtaa kahdentasoisten koulujen järjestelmään kaikkine valmennusohjelmineen. Lapset jaetaan kouluihin, joihin joudutaan, tai kouluihin, joihin päästään. Itse asiassa valikointi mahdollistetaan tai valikointiin ikään kuin ohjataan nyt jopa varhaisemmassa vaiheessa kuin oli käytäntönä peruskoulua edeltävässä järjestelmässä. Tuolloin sentään kaikilla lapsilla käytännössä oli neljänteen luokkaan saakka yhteinen kansakoulu ennen oppikoulun valintakokeita. Mielestäni lapsia ei tulisi ryhtyä tarpeettoman varhaisessa vaiheessa valikoimaan opetukseen minkään taidon tai taipumuksen mukaan.

Toissijaisen valinnan peruskouluun, esimerkiksi yksityiskouluun tai johonkin aineeseen painotettuun opetusryhmään, kaikkein suositeltavimpia yhdenvertaisia valintaperusteita olisivat esimerkiksi arvonta, ilmoittautumisjärjestys tai koulun ja kodin välinen läheisyys. Soveltuvuus-kokeet olisi tullut selvästi rajata ainoastaan taid- ja taitoaineisiin. Yleensä näissäkin opetuksissa oppilaita valittaessa arvonta olisi varsinkin pienten koululaisten kohdalla kaikkein suositeltavin valintaperuste.

Jos ja kun oppilaita valikoidaan vaikkapa kielellisen tai musikaalisen lahjakkuuden perusteella, on selvää, että valintatuloksiin vaikuttavat monet muutkin seikat kuin pelkästään kyseisen lapsen sisäsyntyinen lahjakkuus mainittuun ai-

neeseen. Tämä on selvästi nähtävissä niissä kouluissa, joissa on painotettuja erityisluokkia. Sellaiset seikat vaikuttavat, mikä on vanhempien koulutustaso, onko kotona piano jne., miten paljon lapsen valmentamiseen näihin kokeisiin panostetaan.

Mielestäni soveltuvuuskokeita ei tulisi lainkaan käyttää esiopetukseen tai perusopetuksen ensimmäiselle tai toiselle luokalle oppilaita valittaessa.

Sitten haluan sanoa muutaman sanan näistä ryhmäkokouksymyksistä, mitkä herättivät myös hyvin paljon keskustelua ja ovat tulleet esiin erityisesti opettajien lomautusten kohdalla, jossa opetusryhmiä on saatettu yhdistellä jopa 80 oppilaan ryhmiksi. Se, mikä tässä yhteydessä huolestuttaa vielä enemmän, on se, että talousvaikeuksissa oleva kunta voi nokkelasti keksiä järjestää opetuksen jo alunperin suurissa ryhmissä, jolloin opetustoimeen saadaan rakenteellisia säästöjä eikä tarvita enää lomautuksia.

Suuret opetusryhmät vaikeuttavat oppilaiden yksilöllistä huomioimista ja uhkaavat etenkin syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden menestymistä. Eri kunnissa asuvat lapset ovat vaarassa joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, millaisia koulutuspoliittisia ratkaisuja kunnissa tehdään ja mikä kunnan taloudellinen tilanne on.

Pidän suurena vahinkona sitä, että lainsäädännön uudistukseen ei sisälly opetusryhmäkoon selvää ohjausta edes alkuopetuksessa, mikä on todellinen uhka opetuksen tasa-arvolle tiukenevan kuntatalouden aikana. Useissa maissa säädellään lakien ja asetusten tasolla opetusryhmien kokoa, ja meilläkin tällaista säätelyä on päiväkotien esiopetusryhmissä.

Hallituksen esityksessä valiokunnan siunaa-mana jatketaan edelleen nykyistä lainsäädännön tilaa, jossa oppilas on oikeutettu maksuttomaan kuljetukseen, jos hänen koulumatkansa on viittä kilometriä pidempi. Pienelle koululaiselle lähes viiden kilometrin koulumatka on kuitenkin todella pitkä. Jos esimerkiksi, arvoisat edustajat, mietitte sitä matkaa, mikä teillä on asunnoltanne tänne työpaikalle, kuinka moni kävelee lähes viiden kilometrin matkan päivittäin edestakaisin.

Lapsen valmiuksissa toimia liikenteessä tapahtuu suuria muutoksia 7 ja 15 ikävuoden välillä. Sen vuoksi mielestäni olisi hyvin perusteltua, että koulukuljetusetuus olisi myös porrastettu lapsen kehitystason mukaisesti, ja esimerkiksi lastensuojelujärjestöt ovat vaatineet tällaista porrastusta. Monissa kunnissahan käytännössä koulukuljetusetuus myönnetään, jos esimerkiksi

koulumatka on kolmea kilometriä pidempi. Mutta kun tiedämme, että kuntien on talousvaikeuksissa monesti hankalaa suoriutua lakisääteisistäkin velvoitteistaan, niin on todellakin vaarassa, että pienten koululaisten koulukuljetuksista ryhdytään säästämään myöntämällä kuljetusetuudet ainoastaan lain vaatimalla tasolla. Sen vuoksi olen esittänyt vastalauseessa, että oppilaalle, joka lukuvuoden alkaessa ei ole täyttänyt yhdeksää vuotta, annettaisiin lakisääteinen oikeus maksuttomaan kuljetukseen, mikäli oppilaan koulumatka on kolmea kilometriä pidempi.

Arvoisa puhemies! Tulen jatkokeskustelussa käymään vielä läpi useita muita asioita, joista valiokunnassa keskustelimme ja joissa oppositiolla on erilaisia näkökulmia kuin hallituspuolueiden edustajilla, mutta totean vain vielä tähän lopuksi, että sisällöllisesti tämä koululakipaketti valiokunnan korjaamanakaan ei valitettavasti ratkaise koululaisen tämän hetken kaikkein kiipeimpiä ongelmia, ja etenkin pienten koululaisten ja heidän vanhempiansa kannalta merkittävimmät puutteet ovat pudonneet tämän uudistuksen ulkopuolelle. Opetuksen tasa-arvon toteutuminen olisi edellyttänyt tiukempaa normitusta kuin mihin valiokunnan enemmistö suosui. Siksi ajattelenkin, että lakien tultua voimaan olisi ryhdyttävä saman tien seuraavaan uudistukseen, jossa huomioitaisiin niin esiopetus, alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo kuin koulupäivän kokonaisuus iltapäivähoitoineen ja -kerhoineen lapsen näkökulmasta. Koulu on kannattava sijoitus tulevaisuuteen.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puutun ed. Räsänen puheenvuoron siihen kohtaan, jossa hän käsitteli koulumatkoja ja puhui näistä pienistä lapsista ja heidän erityistarpeistaan. Mielestäni tähän hänen näkökulmaansa on helppo yhtyä. Itse olen tyytymätön toisestakin syystä koulumatkapykälän sisältöön, nimittäin sen johdosta, että sivistysvaliokunta ei arvioinut tarpeelliseksi ottaa huomioon vammaisten ja sairaitten oppilaitten erityistarpeita. Tässä kohdinnan terve järkikin jo sanoo, että myös tällä ryhmällä tulisi olla lievemät perusteet saada maksuton koulumatka järjestymään. Ihmettelen todella suuresti, että tätä ei voitu niin sanotusti viran puolesta hoitaa.

Olemme nyt jatkuvasti huomaamassa, että vammaisten asioita ei nosteta yhteisille pöydille siellä, missä riidellään tai paremmin sanottuna neuvotellaan, poliittisten ryhmien välisissä neuvotteluissa näistä viimeisistä asioista. Näin kävi

nytkin. Olemme erittäin ikävässä tilanteessa siinä mielessä, että ne eivät ole yleensä kustannuksellisesti isoja asioita, mutta pienille ryhmille, näille vammaisille itselleen on usein äärettömän tärkeistä asioista kysymys. Pahoittelen sitä, että näinkään pienessä kysymyksessä ei valiokunta halunnut mitenkään liikkua.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen käytti minusta huolimaton kieltä, kun hän totesi, että on olemassa jokin epämääräinen ponsi koskien esiopetusta. Se ei muuten ole mikään epämääräinen, se on poikkeuksellisen tarkka ja vaativa etenkin, kun se käsiteltiin hallituspuolueitten eduskuntaryhmien kokouksessa. Se ponsi täyttää myös sosiaalidemokraattien tavoitteet, jotka ryhmämme asetti jo vuosi sitten, että esiopetuksen toteuttamisesta, sen aikataulusta, tulee päättää koululakien kokonaiskäsittelyn yhteydessä. Miksi sitä ei saatu nyt palautettua tässä nopeammassa aikataulussa, on jo käynyt ilmi, mutta pidän lähes varmana, niin varmana kuin politiikassa voi pitää, että tämä esiopetusuudistus käynnistyy nyt sitten vuonna 2000 elokuun 1 päivänä eli tehkäämme tästä uudesta vuosituhannesta sitten tällainen lasten vuosituhet.

Ed. Räsänen sinällään minusta ihan vilpittömästi pohti toissijaisen koulun pääsy- ja soveltuvuuskokeiden asemaa, mutta toteaisi tältäkin osin, että kyllä sivistysvaliokunta torjui täysin pääsy- ja soveltuvuuskokeet. Sivistysvaliokunta asiallisesti ottaen napitti kokeet koskemaan vain taide- ja taitoaineita, niin kuin käytäntö on nytkin, että lähinnä musiikkiin, liikuntaan ja tämän tyyppisiin aineisiin, ei sen kaltaisiin, joilla on merkitystä lapsen ja nuoren jatko-opintojen kannalta, siis ei tule mitään tällaisia kieli- ja matemaatiikkapainotteisia yläasteita, joihin lapset ja nuoret sitten soveltuvuustesteillä karsittaisiin.

Ed. K r o h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen mielestäni ansiokkaasti pohti pienten lasten kouluongelmaa ja toivoi ryhmäkokoja ala-asteelle ja käytti vertauksena tätä päiväkotiasiaa. Itse olen juuri samasta syystä päättänyt päinvastaiselle kannalle, että päiväko-deissahan juuri maksimiryhmäkoko on muodostunut myös minimiryhmäkooksi. Tämä oli ehkä se syy, miksi näitä ei pidetty tarpeellisenä, vaan tähän pykälään lisättiin tämä, että opetusohjelma pitää muodostaa sen mukaan, että nämä opetussuunnitelman tavoitteet saavutetaan.

Lisäksi kun puhutaan esiopetuksen rahoituk-

sesta, niin subjektiivisen päivähoito-oikeuden poisto ei ole mielestäni hyvä kohde, kun se juuri veisi lapsia pois varhaiskasvatuksen piiristä. Siinänsä se, että päivähoitomaksuja tavallaan nostettaisiin sen verran, että tämä ilmainen jakso, mitä esiopetus merkitsee, kompensoitaisiin, olisi mielestäni oikeudenmukaisempi malli.

Ed. L a i n e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen toi monta hyvää puolta esiin tästä, mutta en yhdy yhteen asiaan. Se on se, että taideopinnoista puhutaan toissijaisen koulun yhteydessä. Ed. Gustafsson sanoi, että täällä mainitaan taideopinnot, mutta olen onnellinen siitä, että sivistysvaliokunta ei lisännyt tänne minkäänlaisia mainintoja taideopinnoista, koska laki taiteen perusopetuksesta on tarkoitettu muun muassa musiikin opetusta varten, ja peruskoulusta ei tule tehdä eriarvoista taideperustein.

Ed. V e h v i l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Räsänen kanssa erittäin monesta asiasta samaa mieltä, mutta kahdesta hänen edellä esille ottamastaan asiasta hyvin paljon eri mieltä.

Ensinnäkin ryhmäkokoasia. Minun mielestäni, jos säädellään tarkasti ryhmäkoosta, siitä ryhmäkoosta tulee helpolla sekä maksimi että minimi. Toiseksi näen, että erilaiset oppiaineet mahdollistavat erikokoiset ryhmät. Kolmanneksi, jos me teemme tällaisia raamilainsäädäntöä, ei ole minusta oikein tämän lainsäädännön hengen mukaista, että tarkasti säädeltäisiin.

Toinen asia, josta olen eri mieltä, on koulumatka-asia. Ed. Räsänen, sanoitte, että pitäisi olla alakoululaisilla, ykkös- ja kakkosluokkalaisilla, enintään kolme kilometriä. Minun käsittääkseni, olen asiaa aika paljon Kuntaliitostakin päin kysellyt, tämä ei ole tällä hetkellä suuri ongelma. Luulen, että jos minä tässä asiassa rupeaisin samanlaista vaatimusta esittämään, niin minun maakunnassani Pohjois-Karjalassa monet kunnalliset päättäjät ja kunnanjohtajat ihmettelisivät, mistä minä olen tämän keksinyt.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen kantoi huolta siitä, että tämä koululakipaketti tulee väärään aikaan, kun kunnilla on taloudellisesti vaikeaa ja kun normeista luovutaan. Minä näen tämän ihan eri tavalla. Minä näen tämän todella positiivisena asiana tähän aikaan. Totta kai siellä joitain uhkatekijöitä on, mutta jos ajatellaan, mitä hyvää tämä tuo kunnille: ylä- ja ala-asteen raja poistuu.

Me kaikki tiedämme, että se on ollut ongelma viidennellä, kuudennella ja seitsemännellä luokalla. Se tuo ihan selkeästi kunnille helpotuksia järjestellä koulutusta.

Toinen asia on opettajavoiman käyttö. Aineenopettajia, jotka ovat tänä päivänä jymähtäneet — tämä ei ole negatiivinen sana heille — voidaan käyttää joustavammin. Se on yksi ihan selkeä positiivinen viesti.

Mitä tulee sitten tukiopetukseen, se on nyt ensimmäisen kerran nostettu lain tasolle. Minusta se on hyvä asia, koska kunnat joutuvat nyt todella katsomaan, että on paljon edullisempaa antaa aikaisemmin tukiopetusta, jonka laki määrää, kuin että lapsi siirretään hallinnollisilla toimenpiteillä erityisopetukseen, johonka tulee korkeampi yksikköhinta, mutta kansantaloudellisesti ja oppilaan kannalta se ei ole paras mahdollinen ratkaisu.

Mitä sitten tulee ryhmäkokoihin, olen kyllä ihan samaa mieltä siitä vaatimuksesta, että tähän normilakiin ei olisi pitänyt tulla numeraalisia asioita. Minusta ne eivät tähän kuulu. Me tiedämme kunnan päättäjinä, että kun näin on, niin se on yläraja, joka tulee sitten voimaan.

Ed. Vehkaojalle sanoisin, että me olemme keskustelleet myöskin muista kuin koulumatkoista vammaisten lasten osalta ja me olemme todenneet, että nämä asiat ovat vammaispalvelulaissa. Voi olla, että matka-asia ei ole ihan näin yksiselitteinen, mutta monet asiat vammaisten lasten koulunkäynnissä kuuluvat vammaispalvelulain piiriin.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean, toisin kuin ed. Räsänen, että tämä lainsäädäntö antaa kouluille ja kunnille suorastaan erinomaiset mahdollisuudet kehittää koulua ja turvata hyvä opetus kaikille oppilaille. Olen ed. Räsänen kanssa jopa jyrkästi eri mieltä muutamista kohdista, jotka hän esille otti.

Esimerkiksi kysymys opetusryhmien maksimikoon määrittelemisestä laissa olisi johtanut koulun pedagogisen kehittämisen, opetusilanteen tarkoituksenmukaisen hallinnan ja toteuttamisen kannalta kestävämpään tilanteeseen. Me saimme valiokuntakuulemisen aikana erittäin paljon viestejä kentältä, kouluista, että antakaa meidän, asiantuntijoiden, täällä koulussa suunnitella ja toteuttaa opetus tarkoituksenmukaisella tavalla. Me tiedämme, että kunnan päättäjät useissa kunnissa olisivat ilomielin odottaneet sitä ilosanomaa täältä, että lakiin olisi laitet-

tu opetusryhmien maksimikoko, jota olisi sitten voitu käyttää normina, jonka mukaisesti kuntien koulut olisi resursoitu. Tämä olisi johtanut täysin päinvastaiseen tulokseen, kuin mihin tällä lainsäädännöllä pyritään.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonille totean, että sanoin pontta esiopetuksesta epämääräiseksi sen vuoksi, että siinä ehdollistetaan esiopetuksen aikaansaamisen taloudellisiin realiteetteihin, jotka nytkin estivät esiopetuksen voimaantumisen. Jos esiopetusuudistus olisi todella haluttu varmaksi, miksei pykälää voitu hyväksyä nyt ja kirjoittaa voimaantulo 1.8.2000. Sillä lailla me olisimme tehneet mielestäni linjakasta politiikkaa.

Sitten haluan todeta vielä pääsykokeista, kun ed. Gustafsson mainitsi, että hallituspuolueiden kompromissiesityksessä, mikä tuli mietintöön, tarkoitettaisiin lähinnä taito- ja taideaineita. Tiedän ja varmasti tiedätte myös, ed. Gustafsson, että kokoomuksen ryhmässä tulkitaan aivan toisella tavalla, mitä nämä aineet voivat olla. Esimerkiksi kielel on sinne sijoitettu ja monia muita aineita. Ei niitä ole rajoitettu pelkästään taito- ja taideaineisiin.

Sitten vielä haluan koulumatkaongelmaa kommentoida sen verran, että vaikka se ei tällä hetkellä olekaan valtaosassa kuntia ongelma, niin pelkään, että se tulevaisuudessa tulee olemaan ongelma monen pienen lapsen kohdalla. Ja koululakejahan me emme tee vain tätä päivää varten vaan hyvin pitkäksi ajaksi eteenpäin. Sen vuoksi mielestäni tällaista normitusta myös opetusryhmien kokoon olisi tullut saattaa. Emme vielä tiedä, missä ongelmissa olemme perusopetuksen suhteen viiden vuoden kuluttua.

Ed. T. P o h j o l a : Arvoisa rouva puhemies! Ensin haluaisin kommentoida myös ed. Räsäsen käyttämää puheenvuoroa, kun hän totesi, että pienet lapset eli kuusivuotiaat ovat epätasa-arvoisessa asemassa opetuksen suhteen, ja samanaikaisesti hän esitti, että subjektiivinen päivähoito-oikeus voitaisiin poistaa, jolloin tavallaan alle kuusivuotiaiden lasten kustannuksella tämän esityksen mukaan olisi toteutettu esiopetus.

Viime aikoina mielestäni on vääärällä tavalla syyllistetty työttömien perheitä, annettu ymmärtää, että kaikki työttömät käyttävät kokopäivähoitoa hyväkseen. Kun tätä asiaa on kyselty useamman kunnan kautta päivähoitohenkilöstöltä, on saanut tietää, että siellä on kourallinen lapsia, joilla vanhemmat ovat työttömyyden ta-

kia kotona, ja siellä ovat sosiaaliset syyt perustena. Se on minusta ennen kaikkea erittäin tärkeää ennaltaehkäisevää sosiaalityötä.

Eduskunta on jälleen kerran osoittanut, että se pystyy muuhunkin kuin napinpainamiseen. Eduskunta on kyennyt käsittelyssään parantamaan suuren koululakikokonaisuuden. Koululakien käsittelystä voin ilolla todeta, että järki voitti monessa kohtaa.

Tärkeimpänä pidän sitä, että opetuksen tehtävä edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta on nyt kirjoitettuna lakitekstiin.

Lähimmän koulun periaate toteutuu, mutta toivon, että lähikouluperiaatteessa kuntien välisen yhteistyö tiivistyy niin, etteivät kuntarajat ole este periaatteen toteutumiselle, vaan lapsen etu on tärkein. On esimerkkejä siitä, että kuntarajat ovat aiheuttaneet pitkiäkin koulumatkoja.

Toivon myös, että valiokunnan mietinnössä korostunut kanta siitä, ettei pääsykokeita perusopetuksessa tule sallia, toteutuu myös käytännössä.

Erityisesti minua ilahduttaa, että eduskuntakäsittelyn aikana ymmärrettiin myös nuorison fyysisestä kunnosta huolehtimisen tarpeellisuus. Terveyskasvatuksesta ja liikunnan merkityksestä voidaan puhua vaikka kuinka kauniisti, mutta eduskunta nosti nämä myös ammatillisten koulujen ja lukioiden oppiaineiksi. Luonnollisesti en kuvittele, että pelkkä koululiikunta riittää lasten ja nuorten yleiskunnosta huolehtimiseen, mutta lukion ja ammatillisten koulujen oppilaat ovat vielä niin nuoria, että liikunnan ja terveystieteiden merkitystä on syytä korostaa.

Syrjäytymisestä johtuva lasten pahoinvointi on lisääntynyt. Syrjäytymiseen on puututtava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mieluummin jo ennen kuin sitä on tapahtunut. Koulun merkitys syrjäytymisen estämisessä on ensiarvoisen tärkeää sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa toimintaa. Lasten elämäntilanne määrittyy tutkimusten mukaan yllättävän varhaisessa vaiheessa. Siksi on erityisen tärkeää, että koululla on käytettävissään kaikki mahdolliset keinot lasten ja nuorten tukemiseen. Erityisopetus, tukiopeus, oppilaan ohjaus ja terveystieteiden palvelut ovat riittävän pienien luokkakokojen ohella keinoja, joilla erityisesti autetaan heikompia oppilaita.

Vammaisella ja muuta erityistä tukea tarvitsevalle on oikeus saada avustajapalvelua opetuksessa. Valiokunta on aivan oikein korostanut koulunkäyntiavustajien ammattitaitoa ja sitä, että avustajat palkataan vähintään kouluvuoden

mittaisiin työsuhteisiin. Tänä päivänä tämä periaate ei toteudu, vaan useat kunnat käyttävät puolen vuoden tukityöllistettyjä koulunkäyntiavustajina.

On oikein, että lakiin on kirjattu oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä tarkoittaa sitä, että koulussa voidaan kiinnittää huomiota ja ennaltaehkäistä kouluväkivaltaa ja koulukiusaamista.

Eduskunnassa on kovasti oltu huolissaan siitä, kuinka lahjakkaat oppilaat pärjäävät. Näkisin kuitenkin niin, että lahjakkaat kyllä pärjäävät, mutta heikompia on erityisesti tuettava.

Nyt keskusteltavan lakikokonaisuuden kauneusvirheenä pidän kuusivuotiaiden esiopetusta. Esiopetuksen merkitys on kiistämätön, mutta jälleen kerran sen toteutuminen jäi tuleviin aikoihin. Nyt vetoan tuleviin hallitusneuvotteluihin, ketkä sitten ovatkin vaalien jälkeen lopullista hallitusohjelmaa viilaamassa, järjestämään lapsille lopultakin esiopetus, mahdollisuuksien tasavertaisuuden nimissä.

Palaan vielä eduskunnan työskentelytapoihin, joita tämän esityksen kohdalla on paljon arvioitu. Sivistusvaliokunnan erittäin mittava asiantuntijakuuleminen oli sittenkin perusteltua. Koulutus ja koululait ovat niin tärkeä asia, että niistä on keskusteltava perinpohjaisesti etenkin siinä vaiheessa, kun lakia säädetään. On ollut suorastaan upeaa, kuinka suomalainen yhteiskunta on syttynyt todelliseen yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun opetuksesta ja koulutuksesta. Nyt voimme toivoa, ettei kiinnostus koulutukseen loppu, kun koululait poistuvat eduskunnan päiväjärjestyksestä.

Edelleen suureksi kysymykseksi jäävät kuntien resurssit järjestää opetusta, mikä pahimmillaan on kärjistynyt opettajien lomautuksina. Kuntien eriarvoisuus koulutuksen järjestämisessä on tosiasiaa tämän ajan suurin uhka koulutuksen tasa-arvolle.

Arvoisa rouva puhemies! Koululakien voimaantuloa siirrettiin ensi vuoden alkuun. On hyvä, että näin suuren lainsäädäntökokonaisuuden voimaan astumista ei liikaa kiirehdiä, vaan valmisteluun jätetään edes muutamia kuukausia aikaa. Lakien voimaantulon siirtäminen on kunnioittavaa suhtautumista niiden ihmisten työhön, jotka työskentelevät käytännössä näiden asioiden parissa.

Arvoisa puhemies! Ihmisarvon ja elämän kunnioittaminen on keskeinen arvoperusta. Peruslähtökohta on ihmisten tasa-arvo sukupuolesta, iästä, etnisestä alkuperästä tai varallisuudesta

riippumatta. Koulutuksen arvioinnissa on tärkeimpiä arvoja, miten peruskoulu pystyy takaamaan kaikille mahdollisuuden saada laadukasta opetusta asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta ja että tämä tapahtuu yhdenvertaisesti koko maassa.

Koululakiuudistus vahvistaa lasten oikeutta koulutukseen ja turvalliseen oppimisympäristöön. Mielestäni suuri uhka tasa-arvoiselle opetuksen toteutukselle on kuntien heikko ja erilainen taloustilanne. Tähän tilanteeseen voidaan saada helpotusta, jos valtiovarainvaliokunnan lausuma yhteisöverotuksen jakoperusteista toteutuu niin, että kirkon 200 miljoonasta yli 700 miljoonaan markkaan noussutta yhteisöverotuottoa siirrettäisiin vaikeuksissa olevien kuntien hyväksi.

Ed. V e h v i l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Jo edellä keskustelun aluksi valiokunnan puheenjohtaja esitteli perusteellisesti lakipaketin tavoitteita ja keskeisimpiä sisältöjä, joten en niihin sen enempää puutu.

Katson kuitenkin, että se, että lakipakettia on valmisteltu pitkään ja myös parlamentaariselta pohjalta, on myös edesauttanut sitä, että lakipaketti ei sinänsä sisällä mielestäni suuria yksittäisiä poliittisia ristiriitoja. Samaan asiaan ja koulutuksen konsensukseen pyrkimiseen kiinnitti puheenvuorossaan myös opetusministeri Heinonen huomiota ja samoin ed. Tytti Isohookana-Asunmaa. Itse jaan tämän ajatuksen, että kun ajatellaan tulevaisuutta, koulutusasiat aina sieltä aivan varhaiskasvatuksesta, varhaisopetuksesta tiedekorkeakouluihin asti ovat sellaisia, että niistä pitäisi pystyä käymään sellaista keskustelua ja asettamaan sellaiset tavoitteet, että oltaisiin mahdollisimman pitkälle samaa mieltä.

Mielestäni nyt, kun normi- ja säätelyviidakko koulutuksen osalta on kovastikin purettu ja samoin rahoitusjärjestelmää uudistettu, on luontevaa, että myös asialait, nämä kahdeksan lakia, jotka meillä tänään ovat käsittelyssä, saatetaan ajan tasalle. Tästä käsittääkseni lakipaketissa todellakin on kysymys.

Sitten muutama sana tämän talven debatista liittyen kouluasioihin. Pohdiskelin, mistä mahtaa johtua, että kouluasiat ovat olleet niin paljon viime kuukausien aikana esillä. En usko, että kouluasiat ovat olleet niinkään koululakipaketin vuoksi esillä vaan sen takia, että kunnissa ei yksinkertaisesti ole riittäviä taloudellisia voimavaroja tällä hetkellä turvata laadukasta perusopetusta ja laadukasta lukio-opetusta.

Katsonkin osittain, kun koululakeja tarkastelen, että siinä keskustelussa, jota koululakien yllä on viime kuukausina leijunut, koululakien päälle on mielestäni osittain heitetty sellaistaakin, mikä ei niiden päälle kuulu. Tarkoitan sitä, että kun monet, eivät ehkä sellaiset henkilöt, jotka ovat käyneet valiokunnassa asiantuntijoina, vaan ehkä eräät muut enemmänkin ovat kritisoineet kovasti koululakeja siitä, että nämä ovat kovasti uusliberalistisia ja markkinataloushenkisiä, heiltä on jäänyt ehkä huomaamatta se, missä tilanteessa monet suomalaiset kunnat tällä hetkellä ovat. Tämä on minusta aiheuttanut osittain turhaakin pelkoa vanhempien ja perheiden keskuudessa, eli ovat menneet puurot ja vellit sekaisin siitä, mitkä taloudelliset voimavarat ovat ja mitä uudet koululait mukanaan tuovat. Toivon, että tämän päivän keskustelu osaltaan hiukan selvittäisi tätä asiaa, ettei ainakaan tässä talossa olisi tästä epäselvyyttä.

Valiokunnan työskentely on mielestäni ollut hyvää, vaikka kuulumme satoja asiantuntijoita. Itse asiassa viimeiset viikot, kun ratkaisevia käsitteilyjä käytiin, sujuivat minusta erittäin hyvin. Siitä kiitos sekä valiokunnan puheenjohtajalle että kaikille yksittäisille valiokunnan jäsenille! Olemme yhdessä saaneet monia pieniä ja vähän suurempiakin parannuksia, niitä niin sanottuja koulutuksen tasa-arvoa edistäviä perälautoja useaankin asiaan esille.

Yksi ehkä pieni asia mutta uskoakseni yleistä mielenkiintoa herättävä asia liittyy perusopetusasetukseen. Asetusluonnoksessahan haluttaisiin, että arvosteluasteikot olisivat tulevaisuudessa 1—5, mutta valiokunnassa kaikki olivat sitä mieltä, että tulisi pysyttäytyä mieluumminkin traditionaalisessa 4—10-arvosteluasteikossa. Tämän kaltaisen kannanoton myös valiokunnan mietintöön kirjassimme.

Arvoisa puhemies! On jo aika paljon puhuttu esiopetuksesta. Itse haluan myös hiukan vielä siitä jatkaa. Mielestäni ja keskustan mielestä lakipaketin todella suurin puute on se, että valiokunnan hallituspuolueiden edustajilta loppuivat paukut kuitenkin kesken siinä vaiheessa, kun esiopetuksesta piti valiokunnassa päättää. Mielestäni ponsi ja pykälä ovat eri asioita.

Ed. Räsänen jo toi puheenvuorossaan esille, että jos kerran hallituspuolueet näkevät, että kysymys on vain vuoden lykkäyksestä, miksi emme sitten olisi tehneet sellaista muutosta, että olisi kirjattu, että 1.8.2000 esiopetus tulee voimaan. Tämä on minusta aika tavalla periaatteellinen asia.

Pettynyt olen juuri sen vuoksi, että kun vuosi sitten salissa kävimme lähetekeskustelua koko koululakipaketista, muistan, kuinka moni hallituspuolueiden edustaja kertoi korokkeelta käsin, että pitää vielä eduskuntakäsittelyvaiheessa asiaan tuoda muutos. Jos aivan oikein muistan, ainakin vasemmistoliiton edustajalta Annika Lapintieltä oli tämän sisältöinen aloitekin, että esiopetus tulisi toteuttaa 1.8.99. Kun kysyn nyt ja olen kysynyt aiemmin, mihin poliittinen tahto sitten hallituspuolueilta hävisi, ed. Ala-Harja, valiokunnan puheenjohtaja, vastasi, että ei ole rahaa. Se on varmasti tottakin, mutta silti en voi olla ihmettelemättä sitä, että rahaa löytyy, jos on poliittista tahtoa.

Mielestäni hyvä esimerkki tältä vaalikaudelta on se, että kun tuponeuvottelut olivat jumissa, silloin hallitukselta löytyi poliittista tahtoa löytää rahaa runsaastikin moniportaiseen koulutusvakuutusjärjestelmään. Niin ikään tämän hallituksen aikana on hyväksytty mielestäni erittäin hyvä koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, ja siinä otetaan kantaa muun muassa siihen, että ammatillinen koulutus uudistetaan kolmevuotiseksi ja siihen tulee mukaan kaikille opiskelijoille puolen vuoden työssäoppimisen jakso. Jokainen meistä tietää, että puolen vuoden työssäoppimisen jakso jokaiselle opiskelijalle maksaa erittäin paljon. Näillä esimerkeillä haluan vain todeta sen, että sikäli mikäli todellista poliittista tahtoa on, silloin myös löytyy rahaa.

Tälle on jo perusteltu sitä, minkä takia esiopetus kaikille 6-vuotiaalle on erityisen tärkeää. Minusta koulutuksen tasa-arvoperuste on ykkösen tässäkin asiassa. Jos haluamme korostaa tämän lainsäädännön tärkeyttä koulutuksen tasa-arvon vaalijana, silloin esiopetuksen olisi ehdottomasti tässä pitänyt olla mukana.

Arvoisa puhemies! Toinen asia-asia, jonka haluan nostaa esille mietinnöstä ja keskustan vastalauseesta, on rahakysymys. Kun viittasin jo puheenvuoroni alkupuolella siihen, että julkisessa keskustelussa ovat menneet sekaisin kuntien taloudelliset voimavarat ja se, mitä koululakipaketti asioina sisältää, tätä haluaisin hieman jatkaa.

Itse katson, että koulutuksen tasa-arvon kanalta sekä alueellisesti että myös sosiaalisesti suurin uhka on kuntien niukat voimavarat järjestää koulutusta. Maan hallitus on toistuvilla valtionosuusleikkauksilla heikentänyt kuntien mahdollisuutta tarjota laadukkaita koulupalveluita erityisesti perusopetukseen ja lukio-opetukseen.

Tiedämme, mitä tämä on käytännössä tarkoittanut: Ryhmäkoot ovat kasvaneet, tuki- ja erityisopetus, opinto-ohjaus, oppilaanohjaus ovat karsineet, opettajia on jopa lomautettu, kerhotoiminta alasajettu jne. Ainakaan minä en voi hyväksyä tällaista linjaa, joten tämän vuoksi minusta kahdeksan lakiesityksen paketista itse asiassa opetustoimen rahoituslaki on kaikkein tärkein, koska siellähän näihin asioihin otetaan kantaa.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoi, että emme voi hyväksyä sitä, kun valiokunta toisaalta myöntää, että yksikköhinnat ovat tällä hetkellä 14 prosenttia todellisia kustannuksia alaisemmat, että rahoituslaissa kuitenkin otetaan kantaa sen puolesta, että yksikköhintojen jälkeenjääneisyys voidaan pitää voimassa vuoteen 2001 saakka. Sen vuoksi keskusta vastalauseessaan esittää, että rahoituslaista poistettaisiin 65 §. Valiokunta myönsi ongelman mutta ei ollut valmis korjaamaan vaan halusi kuitata asian pelkällä ponnella.

Arvoisa puhemies! Koululakipaketti on erittäin laaja, ja siitä riittäisi puhetta pitkään, mutta toivon, että myönnetään vielä myös vastauspuheenvuoroja, niin voi muihinkin asioihin puuttua.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Vehviläinen nytkin otti esille esikoulun ja viittasi monelta osin siitä tänään jo käytyyn keskusteluun, haluan taas keran korostetusti todeta, että jos valiokunta olisi jäänyt etsimään rahoitusta esikoulun toteuttamiseen, olisimme olleet sellaisessa suossa, josta pois ei olisi heti päästy. Eri puolueiden puolelta jo esitetyt näkemykset rahoituksesta poikkeavat hyvinkin voimakkaasti. Osa edustajista on ollut valmis ottamaan rahoja työttömien koulutukseen varatusta koulutusvakuutuksesta, jotkut ovat olleet poistamassa subjektiivista oikeutta päivähoitoon jne. Tämä olisi ollut todella mahdollon ratkaisu.

Aivan samalla tavalla kuin ed. Gustafsson sosialidemokraattien puolesta totesi, totean minäkin, että olemme erinomaisen tyytyväisiä kokoomuksessa, että vahvalla lausumalla ryhmäpuheenjohtajien käsittelyn jälkeen määräaika 1.8.2000 esiopetuksen järjestämiselle on asetettu. Emme halua nyt käydä hallitusohjelmanevotte-luja. Tämä asia ja sen rahoitus ratkaistaan seuraavaa hallitusta muodostettaessa. Ratkaistakoon siinä yhteydessä myös rahoitus ja muut esiopetukseen liittyvät kysymykset.

On tärkeää, että valiokunta kirjasi tältä osin mietintöön myös sen, että valiokunnan näkemys on, että kunta voisi ratkaista, järjestetäänkö varhaiskasvatus ja päivähoito osana sosiaali- tai koulutoimea. Tämä olisi merkittävä linjaus kuntien mahdollisuuksiin etsiä ja löytää tarkoituk-senmukaiset muodot niin talouden kuin päivä-hoidon laadun kehittämisen kannalta.

Ed. M. P i e t i k ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edellisiin puheenvuoroihin viitaten haluan todeta, että olisin myös toivonut, että esikoulu olisi nyt mukana koululakipaketissa. Mutta samalla haluan korostaa, että parlamentaarisessa koulutustoimikunnassa, jonka jäsen olin, me puhuimme nimenomaan täysimittaisesta esikoulusta, siis 19 tuntia viikossa, ja olen sitä mieltä, että tämä on yhä edelleen tärkeä tavoite. Esikoulu pitää toteuttaa siis täysimittaisena ja hyvin suunniteltuna.

Nyt joudumme ottamaan aikalisän, ja uskon, että se voi olla ihan hyvä nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Olen sitä mieltä, että valiokunnan lausumaehdotus on hyvä ja erittäin tarpeellinen, ja olen aivan varma, että asia tulee hyvin voimakkaasti esille ja saa tukea seuraavissa hallitusneuvotteluissa. Mutta korostan vielä, että kun esikoulu toteutetaan, se on siis toteutettava siinä muodossa kuin parlamentaarinen koulutustoimikunta esitti, siis 19 viikkotuntia täysimittaisena ja hyvin suunniteltuna eikä supistetussa muodossa.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tuija Pohjola puhui ennen ed. Vehviläistä ja hän mainitsi siellä, että valiokunta on nostanut liikunnan uudeksi oppiaineeksi lukioon ja ammatilliseen koulutukseen. Toteaisin vain, että kyllä tietysti liikunta on ollut lukioissa ja ammatillisissa kouluissa, mutta valiokunta katsoi asiantuntijakuulemiseen vedoten, että nimenomaan liikunta tulee jaksottaa niin, että sitä kurssimuotoisesti toteutettuna on koko lukion koulutuksen ajan, kun sitä nyt järjestetään todennäköisesti jokaisessa lukiossa kerralla yksi kurssi ja sen jälkeen nämä terveystottumukset ja liikuntatottumukset unohtuvat. Eli tämä oli se viesti.

Ed. Vehviläiselle tästä esikouluopetuksesta on kai turha täällä enää puhua. Minä luulen, että kaikki me tiedämme, mitä jo on. Minusta on ihan järkevää, että se on lausuttu ponnien muodossa eikä siellä laissa. Minusta siinä ei kovin suurta eroa ole. Tahdosta on kyse.

Sitten tulevat nämä yksikköhinnat. Siellä valiokunta lausui ja oli ihan yksimielinen siitä, että kun tulee väljyyttä, niin yksikköhintojen jälkeen jääneisyys täytyy mahdollisimman pian korjata. Eli kyllä tähän asiaan vakavasti kiinnitettiin huomiota. Tietysti opposition rooli parlamentarismissa on asettaa erilaisia ehtoja ja erilaisia asioita ja vastalauseita, mutta kyllä tämä huoli yksikköhintojen jälkeensä jääneisyydestä on ihan yhteinen.

Ed. Peltomäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehviläistä tuntuu hiertävän tämän hallituksen aikana saatu koulutusvakuutus. Ihmettelen sitä suuresti siksi, että kyllä meidän kaikkien pitäisi ymmärtää elinikäisen oppimisen merkitys. Kun puhutaan koulutuksesta, niin mikään koulutus ei ole toiselta pois eikä toiselle annettu, vaan pitäisi katsoa nimenomaan elinkaaren aikana erilaisissa jaksoissa opiskelua. Koulutusvakuutuksen osalta voisi todeta sen, että kun meillä on vaikea ikääntyvien pitkäaikaistyöttömyys, niin juuri tälle ryhmälle on hyvinkin tärkeää, että se hakeutuu omaehtoisesti ammatilliseen koulutukseen ja saa sitä kautta paremmin työtä. Sitä kautta saamme myös myös verotuloja, joilla voimme sitten edesauttaa koko hyvinvointia ja erityisesti tällä hetkellä kunnissa vaikeuksissa olevaa koulutointia.

Toisena asiana ottaisin myös tämän esiope-  
tuksen siltä osin, että näen erittäin hyvänä sen, että valiokunta sai aikaan lausuman, että 1.8.2000 esiope-  
tus taloudellisten voimavarojen mukaisesti voitaisiin toteuttaa. Täytyy kuitenkin muistaa se, että tässä tulevat vielä väliin eduskuntavaalit, uusi hallituskin ja uusi eduskunta, ja silloin on syytä katsoa, mitkä ovat taloudelliset voimavarat ja onko tuokaan ajankohta juuri silloin oikea, jolloin lähdetään esiope-  
tusta toteuttamaan.

Edelleen pidän erittäin hyvänä sitä, että koska tämä koko lakipaketti on suuri koulutuspoliittinen uudistus, tästä pyydetään koulutuspoliittista selontekoa kolmen vuoden kuluttua. Siinä silloin voidaan arvioida, miten nämä lait ovat edenneet.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun vasta-  
uspuheenvuoroni on ed. M. Markkulalle ja vähän muillekin kokoomuksen kansanedustajille. Nimittäin on kyllä täysin käsittämätön peruste se, että esiope-  
tusta ei voitu ratkaista valiokunnassa sen takia, että valiokunnan olisi pitänyt löytää sille rahat. Sen verran pitkään olen istunut tässä talossa ja myös sivistysvaliokunnassa, että

tiedän, että valiokunta on aikaisemminkin tehnyt päätöksiä sillä tavalla, että sen tehtävänä ei ole ollut rahojen hakeminen. Käsitykseni mukaan rahojen hakeminen on edelleenkin valtiovarainvaliokunnan ja hallituksen tehtävä. Jos eduskunta ja valiokunta jotakin päättävät esittää ja täällä säädetään laki ja pykälät, niin kyllä silloin hallituksen täytyy hakea rahat ja tehdä budjetti sillä tavalla. Tämä peruste ei kyllä kerta kaikkiaan käy.

Olen myös kokoomuslaisten kanssa eri mieltä siitä, onko eroa sillä, onko tämä esiope-  
tus nyt käsitelty pontena vai lakipykälänä. Me tiedämme, että vaikka eduskunta on säättänyt ponsiakin, ne eivät ole sitovia. Esimerkiksi valtiovarainministeri Viinanen aikansa vähät välitti ponsista ja totesi, että näitä tehdään ja tehtaillaan, mutta me teemme näin. Lakipykälä on sentään sitova, ja siinä mielessä on hyvin valitettavaa, että tästä esiope-  
tuksesta käydään keskustelua vähän niin kuin toisarvoisilla perusteilla eikä haluta tunnustaa sitä, että jotkut tahot eivät ole valmiita maksuttomaan esiope-  
tukseen kaikille suomalaisille lapsille ja jotkut täällä eduskunnassa sitä vilpittömästi ajavat, mikä minun mielestäni on ihan välttämätöntä, koska juuri esiope-  
tus on se, joka vaikuttaa lapsen mahdolliseen eriarvoistumiseen myöhemmin.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Peltomäki toteaisi, että minua ei suinkaan hierrä koulutusvakuutus, vaan minua hiertää se, että hallituspuolueet eivät olleet valmiita hyväksymään esiope-  
tusta tähän lakipakettiin ja löytämään siihen rahaa. Se minua hiertää.

Sitten vielä ed. M. Markkulalle ja ed. Tulosel-  
lekin. Kun valiokunta ei teidän mielestänne ollut valmis tai ei pystynyt etsimään näitä rahoja esiope-  
tukseen, niin kuten ed. Isohookana-Asunmaa sanoi, eihän sivistysvaliokunnan tehtävä olekaan etsiä niitä rahoja. Mielestäni ei myöskään ole oikein, että te kritisoitte niitä edustajia, jotka täällä ovat heittäneet esimerkinomaisesti joitakin muita asioita, joihin on kyllä löytynyt rahaa, mutta nyt ei rahaa löydy esiope-  
tukseen, josta kaikki ovat kuitenkin täysin samaa mieltä.

Sen lisäksi useissa puheenvuoroissa sekä ed. Markkulan että myös ed. Tahvanaisen puheissa viitataan siihen, että tämä asia on seuraavien hallitusneuvotteluiden asia, että kyllähän se riittää. Tällä logiikalla ajatellen mielestäni sekä nykyinen hallitus että koko eduskuntakin on aivan toimintakyvytön. Ei voi lähteä siitä, että täällä

tehdään lainsäädäntötyötä ja sanotaan, että no, se on seuraavien hallitusneuvottelujen asia. Olemme täällä turhaan, jos näin ajatellaan.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ihan aluksi ed. Tuloselle. Äsken ed. Isohookana-Asunmaa otti keskustelussa esille juuri saman asian, jota itsekin ajattelin. Eli olen nyt runsaat 11 vuotta täällä ollut ja tiedän, mikä merkitys on lausumilla erityisesti silloin, kun hallitusryhmät sopivat siitä, että lausuma liittyy lain sisältöön oleellisesti. Kun ei päästä asiasta yksimielisyyteen, silloin se pyöritellään tavallaan lausumamuodossa, jolla ei ole käytännössä mitään merkitystä muuta kuin saada itselle puhdas omatunto ja täällä voidaan valistaa toistan kuinka hyvä laki saatiin. Näillä lausumilla ei ole mitään merkitystä. Se on ainakin tähän mennessä se 11 vuoden kokemus, mikä minulla tästä talosta on. Ja niin kuin aikaisemmin on todettu, näin ovat hallitukset toinen toisensa jälkeen tehneet riippumatta siitä, mitkä puolueet ovat olleet hallituksessa.

Arvoisa puhemies! Suomen ehkäpä tärkeimpänä kilpailutekijänä pidetään tulevaisuudessa korkeata koulutustasoaamme ja koulutuksemme ajanmukaisuutta ja elinikäistä jatkumoa. Tähänkin saakka olemme pystyneet vastaamaan koveenkaan kansainväliseen kilpailuun ja vapautuviin eurooppalaisiin sekä maailman laajuisiin haasteisiin kansan korkean koulutustason ja innovatiivisuuden ansiosta. Suomella ei ole kuitenkaan hetkeksikään varaa herpaantua tässä suhteessa, muuten menetämme välittömästi merkittävän kilpailuetumme kansakuntien joukossa.

Suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen antaman koulutuksen sisältöä on toistuvasti arvosteltu, mutta onpa sitä vastaavasti paljon kehuuttukin. Totuus lienee, että suomalainen koululaitos ja sen tuottama tietopohja on varsin hyvä, sillä tuskinpa muutoin pystyisimme ylpeilemään mainitsemallani kilpailutekijällä. Kehitys on kuitenkin nopeaa ja alati kiihtyvää, siksi myös suomalaista koulujärjestelmää ja sen tuottamaa opetusta ja sitä säätelevää lainsäädäntöä on uudistettava vastaamaan ensi vuosituhaten tarpeita ja haasteita. Tämä on todettu myös eduskunnassa muutaman vuoden sisällä käsiteltyjen koulutuspoliittisen selonteon ja tulevaisuusselonteonkin yhteydessä. Nyt valiokunnan pitkästä käsittelystä tullut uusi koulutusta koskeva lainsäädäntöpaketti on vastaus tähän tarpeeseen.

Perussuomalaisten mielestä hallituksen koululakipaketti on varsin onnistunut ja sivistysva-

liokunta on tehnyt siihen useita myönteisiä muutoksia. Luonnollisesti näin mittavassa lakikokouksissa on aina kohtia, joista jää huomauttamista, ja näistä varmasti tullaan vielä mietintöön liitettyjen vastalauseiden pohjalta keskustelemaan ja äänestämään. Itse pidän monia vastalauseissa esiin nostettuja muutosesityksiä kannatettavina.

Huomattavasti koululakien sisältöä ja niiden säätelemiä asioita suurempi ongelma suomalaisen koululaitoksen tulevaisuudelle on, että yhteiskunnan taloudelliset voimavarat ovat viime vuosina jääneet ja näyttävät jatkossakin olevan äärimmäisen niukat. Ahon hallituksen käynnistämän ja Lipposen hallituksen jatkaman leikkaukslinjan seurauksena on koululaitoksemme joutunut myös mittavien säästötoimien kohteeksi. Kun lisäksi kuntien talous on suurtyöttömyyden aiheuttaman verokertymän romahtamisen ja valtionosuusleikkausten takia kautta linjan heikentynyt, on myös se kiristänyt varsinkin perusopetusta antavien oppilaitosten talouden äärimmilleen. Vakavimmat seuraukset ovat tästä olleet opettajien esillä olleet lomautukset, oppimateriaalin tason ja kunnon heikkeneminen, kerhotöiminnan tuntuva väheneminen ja kouluruoan tason huononeminen. Tämän suuntauksen jatkuminen vaarantaisi jo koko uuden koululainsäädännön merkityksen ja tuoman parannuksen.

Perussuomalaisten mielestä lasten kouluttaminen ja kansan sivistystason turvaaminen ja nostaminen eivät saa enää missään tapauksessa joutua juustohöylän tai pystykarsinnan kohteiksi. Se tie on loppuun käyty. Nyt on sen sijaan aika lähteä lisäämään opetuksen satsattavia varoja ja turvaamaan yhtenäinen, tasoltaan vertailukelpoinen ja riittävän korkeatasoinen koulutus kaikille lapsille ja nuorille riippumatta siitä, missä he asuvat. Kunnan taloustilanne ei saa enää aiheuttaa eriarvoisuutta opetuksen laadun tai määrän suhteen.

Samalla tulee ministeriön ja Opetushallituksen kuitenkin huolehtia siitä, ettei esimerkiksi lukiossa pakoteta oppilaita vuosi vuodelta uusien kirjojen hankkimiseen esimerkiksi vain kappalejärjestyksen vaihtumisen takia. Järki tulee olla mukana myös vanhemmille lankeavien kustannusten osalta. Kirjakustantamojen lounaspropagandaa tulisi hallinnon toimesta tarkastella tähänastista kriittisemmin, vaikka arvion ministeri kirjalliseen kysymykseen esittämässään vastauksessa ilmoitti, että se on koululaitoksen oma asia. Katsoisin kuitenkin, että kyllä opetusministeriön tulee seurata tarkoin tällaista kehi-

tystä, koska siitä on jäänyt ikävä maku. Joka vuosi vaihdetaan ja vaihdetaan kirjoja, ja sitten, kun asiaa tivaa, opettaja sanookin, että kyllä vanha käy, ja jos seuraa tarkasti ja perehtyy kirjoihin, niin ainoastaan kappalejärjestyksiä on muutettu. Kirjat ovat suurin piirtein sadan markan luokkaa per kappale. Jos perheellä on useampia lapsia lukiossa, kustannukset ovat suuret, kun samat kirjat eivät käykään. Ymmärrän määrätty historian kirjat ja muut, mutta en ymmärrä lainkaan, että joka vuosi esimerkiksi matematiikan taikka psykologian kirjoja joudutaan vaihtamaan.

Arvoisa puhemies! Esiopetuksesta ja sen laajentamisesta on keskusteltu Suomessa jo vuosia. Valitettavasti sen käytännön toteuttaminen on kuitenkin jäänyt juustohöylän jalkoihin. On mielestäni nöyryyttävää, että korkeaksi kehitetyn ja kehumani koulutustason Suomi on EU:n alueella ainoita maita, joissa kuusivuotiaille lapsille ei ole vielä yleistä esiopetusta. Vakavammaksi asian tekee vielä se, että alueelliset erot esiopetuksen osalta ovat suuret. Pääkaupunkiseudulla jo kolme neljästä kuusivuotiaasta nauttii esiopetuksesta, kun taas esimerkiksi Itä-Suomessa siihen pääsee arvioni mukaan ehkä vain joka kolmas.

Olen ehdottoman samaa mieltä niiden kanssa, jotka edellyttävät maksuttoman esiopetuksen saamista koskemaan kaikkia kuusivuotiaita jo ensi vuoden syksystä alkaen. Samoin huolestuttavaa on se, että Suomi on lähes ainoa Euroopan maa, jossa koululaiset lähes poikkeuksetta tulevat koulun jälkeen tyhjiin kotiin tai viettävät aikaa jossain muualla kuin koulussa ennen kotiin menoaan vanhempien ollessa työssä. Tähän on kiinnittänyt huomiota muun muassa Eeva Ahtisaari.

Perussuomalaisten mielestä niin kutsuttujen ala-asteen oppilaiden tulisi voida viettää koulun päättymisen ja vanhempien kotiintulon välinen aika joko koulun tiloissa esimerkiksi kerhotoiminnassa tai sitten päästä johonkin muuhun valvottuun tilaan tai toimintaan. Nykyisellä menolla edessämme on vakavat ongelmat ainakin asutusköksissä jo muutaman vuoden sisällä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi vielä muutama sana valiokunnankin ponnessaan esiin nostamasta resurssikysymyksestä. Mietinnössä korostetaan rahoitusjärjestelmän kehittämistä niin, että saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteinen kehitys jatkuisi. Olen samaa mieltä, mutta katsoisin, ettei myöskään romanikielen vastaavaa resurssi- ja kehittämistarvetta tulisi

unohtaa. Ruotsin kielen asema ja resurssit ovat vankalla pohjalla, ja muutkin Suomessa käytettävät vähemmistökielet tulisi saada yhtä hyvään asemaan.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka nosti esiin erittäin tärkeän asian. Se on kerhotoiminnan vähentyminen ja lasten yksinolo koulun jälkeen, varsinkin ensimmäisen ja toisen luokan lasten yksinolo ja miksei vanhempienkin. Me kuulumme asiantuntijoita myöskin tästä asiasta ja nostimme asetuksesta pykälään kerhotoiminnan, niin että voidaan järjestää kunnassa kerhotoimintaa lapsille.

Mutta myöskin nostimme esiin ne muut resurssit, mitä siellä kunnassa on. Kaikkea palvelua ei tarvitse järjestää julkisin voimin, vaan voidaan tehdä yhteistyötä kuntatasolla ja ottaa vapaaehtoisjärjestöt ja seurakunnat kerhotoimintaan ja miettiä vanhempien kanssa yhdessä, kuinka järjestetään sellaista toimintaa lapsille koulun jälkeen, että se on mielekästä ja turvallista. Monessa kunnassa näin on jo toimittukin. Vähentyvien resurssien vuoksi meidän täytyy käyttää kaikki voimavarat, mitä on paikkakunnalla. Urheiluseurat ovat tässä erinomainen apu, samoin seurakunnat.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka samoin kuin ed. Vehviläinen aikaisemmassa puheenvuorossaan vaativat esiopetuksesta lakia. Heille ei riitä lausuma, joka tässä esityksessä on, ja kaiken lisäksi he vähätelivät lausuman merkitystä. Itse asiassa olen kylläkin samaa mieltä siitä, että esiopetus on erinomaisen kiireellinen asia toteuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomi on ilmeisesti Turkin ohella ainoa eurooppalainen maa, jossa esiopetusta, opetusta alle seitsemänvuotiaille, ei ole järjestetty.

Se, että edustajat vähätelivät tämän lausuman merkitystä, tuntui erikoiselta, kun muistaa viime vuosilta ehkä kuuluisimman ponnen, joka on ydinvoimaponi, jolla on ollut merkittävää merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa. Toiseksi tuntuu hieman oudolta keskustan hurskastelu tästä laista sen vuoksi, että keskusta oli viime hallituksessa johtavana hallituspuolueena ja olisi silloin voinut halutessaan toteuttaa esiopetusjärjestelmän myöskin lainsäädäntöteitse.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Vistbackan kanssa sa-

maa mieltä siitä, että koulutuksen tasa-arvo on hyvin tärkeä asia. Meillä on suomalaisessa perusopetuksessa tasa-arvo ollut suorastaan yhteiskunnallinen vahvuus, joka on taannut meille laajan kansansivistyksen tason. Nyt tämä on uhatuna, koska kuntien resurssit toteuttaa tätä ovat riittämättömät. Toisaalta juuri nyt tässä yhteiskunnallisessa tilanteessa — suurtyöttömyys, syrjäytyminen ja yhteiskunnan jakautuminen — koulutuksen erityisenä tehtävänä tulisi olla juuri sosiaalisen tasa-arvon edistäminen eikä eriarvoistumisen tukeminen. Koululakeihin sisältyy osia, jotka eivät ole omiaan edistämään tasa-arvon kehittymistä.

Jos katsotaan tulevaisuuteen, sivistys, joka on alueellisesti tasa-arvoista, on varmasti meidän perustamme silloin, kun luomme kansainvälisesti suuntautunutta yhteiskuntaa. Toisaalta kansallinen kulttuuri, joka selvästi kansainvälistymisen olosuhteissa nostaa päätään, maakunnalliset voimat ja kansallisen kulttuurin voimat, tarvitsee tuekseen laajan perussivistystason, joka nojaa juuri samaan, mihin peruskoululaki on nojannut, tasa-arvon periaatteeseen.

Ed. K r o h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen, samoin kuin ed. Kiljunen, ed. Vistbackan tarvetta vähätellä eduskunnan lausumaa, varsinkin kun tämä lausuma on sovitettu hallituspuolueiden eduskuntaryhmien johtajien tasolla. Jos keskustalla on halu esiopetuksen järjestämiseen, tämä on nimenomaan vahva poliittinen sitoutuminen, että se varmasti ensi hallituskaudella tulee vastaan.

Toinen asia on tämä kerhotoiminta. Ed. Ala-Harja kertoi jo, mitä valiokunta asian eteen teki, mutta myös sitten haluaisin muistuttaa, miksi meillä on niin lyhyet koulupäivät: siitä erinomaisesta seikasta johtuen, että meillä on maksuton, ohjattu kouluruokailu, joka mahdollistaa sen, että lapset eivät kesken koulupäivää joutu tulemaan kotiin syömään ja sitä varten tarpeettomasti ikään kuin venyttämään koulupäivää ilta-päivän tunneille. Mielestäni suomalainen ratkaisu on erinomainen. Meidän pitää vain nämä tietyt ongelmakohdat hoitaa ja pitää kiinni tästä meidän omasta mallistamme.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä on jo puhuttu lausumista ja niiden merkityksestä. Lausuma on yleensä vain osoitus siitä, että hallitusryhmät eivät ole yksimielisiä jostakin asiasta. Silloin ongelma si-  
vuutetaan lausuman kautta. Minä toivon, että

edustajat, jotka tässä nyt arvostelivat, sekä ed. Kiljunen että ed. Krohn, ovat seuraavassa eduskunnassa ja mukana hallituspuolueessa ja nimenomaan hallitusneuvotteluissa, niin että tämä otetaan huomioon. Sen kauttahan se tietysti tulee hoidettua.

Arvoisa puhemies! Eräs ongelma, josta äsken puhuin ja joka vastauspuheenvuoroissa on otettu esiin, on nimenomaan koulupäivän jälkeinen aika ennen kuin vanhemmat tulevat työstä. Kyllä minä itse Helsingissä toistakymmentä vuotta poliisina toimineena konkreettisella tavalla olen nähnyt näitä ongelmia. Se on sellainen vakava asia, johon kyllä todella täytyy paneutua, tietysti myös muualla, mutta erityisesti tällaisissa suurissa asutuskeskuksissa.

Ed. Krohnille sanoisin vielä nimenomaan ruokailusta, että kyllä kun säästötoimet ovat pureet, ainakin meidän perheessä on hirvittävä nälkä, kun tullaan kotiin; sanotaan, että annokset olivat sen verran pieniä.

Ed. T y k k y l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Aluksi toteaisin, että valtiovarainvaliokunta antoi lausunnon hallituksen esityksestä koululainsäädännön uudistamiseksi lähinnä rahoitusta koskevien säännösten osalta. Täällä on arvosteltu tänään näitä rahoitussäännöksiä, ja voin todeta, että valitettavasti joskus on jouduttu tekemään myöskin tällaisia säästöpäätöksiä ja myöskin tavoiteohjeita. Mutta sehän on totta, että seuraava hallitus ja eduskunta voivat toteuttaa myöskin näitten säästöasioiden kohdalta oikeudenmukaisuutta niin valtiovarainvaliokunnassa kuin myöskin hallituksessa.

Valiokunnassa asiaa valmisteli sivistys- ja tie-dejaosto. Rahoitusjärjestelmä säilytetään uudistuksessa suunnilleen ennallaan. Valtiovarainvaliokunta on hyväksynyt rahoitusjärjestelmän pääperiaatteet ja sen vuoksi keskittyi tässä järjestelmässä olevien mahdollisten tai havaittujen epäkohtien korjaamiseen. Ilokseni voin todeta, että sivistysvaliokunta on ottanut valtiovarainvaliokunnan esittämät näkemykset huomioon, paitsi että tietysti oppositio tulee tekemään täällä muutosehdotuksia, mikä kuuluukin heidän rooliinsa.

Täällä on jo aiemmissa puheenvuoroissa kiinnitetty huomiota valtiovarainvaliokunnan tärkeinä pitämiin asioihin, joten mainitsen vain joitakin asioita.

Yksittäisistä ongelmista pahin on perusopetuksen valtionosuuksien perustana olevat yksikköhinnot, jotka eivät vastaa todellisia kustan-

nuksia. Tähänhän valtiovarainvaliokunta on jo usean budjetin yhteydessä kiinnittänyt huomiota.

Muita asioita, joihin valtiovarainvaliokunta kiinnitti huomiota, oli muun muassa se, että päätökset erityisopetukseen siirtämisestä tulee tehdä oppilaan tarpeista lähtien ja että turvataan tukiopetusta ja erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskeluun.

Vaikka kansanopistoja koskevat muutokset on ollut tarkoitus tehdä niin, etteivät niiden valtionosuudet muuttuisi, aiheutuu joidenkin opistojen kohdalla suuria ongelmia. Valiokunta on edellyttänyt, että kansanopistojen mahdollisuudet yleissivistävän ja tutkintotavoitteisen opetuksen antamiseen turvataan määrittelemällä kansanopistojen harjoittamalle perusopetukselle sen erityispiirteet huomioon ottava riittävä yksikköhinta.

Sivistysvaliokunta on myös kiirehtinyt sellaisen rahoitusjärjestelmän aikaansaamista, joka turvaa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteisen kehittymisen jatkumisen, kuten täällä on todettakin.

Tässä oli eräitä valtiovarainvaliokunnan lausunnossa painotettuja asioita. Käsittelen vielä muutamia muita koululakeja koskevia asioita.

Opetustoimen rahoitusperusteena olevat yksikköhinnat alittavat todelliset kustannukset. Valtioneuvoston vahvistamat, valtionosuusperusteena olevat yksikköhinnat olivat jo vuonna 1995, siis Ahon hallituksen päätösten perusteella, peruskoulussa 11 prosenttia ja ammattiopetuksessa 13 prosenttia alemmat kuin koulujen ja oppilaitosten keskimääräiset kustannukset todellisuudessa. Vuonna 1996 ero kasvoi peruskoulun osalta 14 prosenttiin, mutta väheni vähän ammattiopetuksen osalta, 11 prosenttiin. Vuonna 1997 ero oli hyvin todennäköisesti kasvanut. Myös lukioissa ero on alkanut kasvaa.

Jos ero rahoitettaisiin kokonaisuudessaan valtion ja kuntien budjeteista, olisi se edellyttänyt vuoden 1996 tasossa 2,5 miljardin markan lisäystä, josta rahoitusjärjestelmien periaatteiden mukaisesti valtion talousarvioon olisi tullut nettomääräisesti suunnilleen 1,5 miljardia markkaa. Kuntien rahoituksellinen osuus olisi 1,1 miljardia markkaa. Rahoituksen edellä esitetty kasvu ei takaisi, että koulujen budjetit kasvaisivat sen mukaisesti, koska valtionosuusrahoja ei ole korvamerkitty. Tässä haluan todeta, että kunnat saavat tänä päivänä meidän lainsäädäntömme mukaisesti tehdä valtionosuusrahoituksen kohdalta omavaltaisia siirtoja. Mutta kuitenkin yk-

sikköhinnat ovat kuntien taloudesta vastaaville indikaattori, mihin opetustoimen budjettia ja mitoitusta suunnataan, ja kun budjetit alimitoitetaan, lomauttaminen jää jäljelle säästökeinona. Siis jos yksikköhintoja korotettaisiin, ainakin osa tästä lisäyksestä osoitettaisiin kouluille eikä vain kunnan toimintojen yleiseen rahoitukseen. Valtionosuuslainsäädäntö ja opetustoimen rahoitusjärjestelmä eivät voi toimia siten, että keskimääräisiä oppilaskohtaisia kustannuksia vastaamaan tarkoitetut yksikköhinnat taantuvat todellisuudessa.

Esiopetuksesta on täällä käyty paljon keskustelua, ja haluaisin itse myös osallistua tähän kohtaan. Kuusivuotiaiden oikeus opetukseen ei tullut koululainsäädäntöesitykseen taloudellisista syistä, niin kuin jokainen meistä tietää. Se olisi tarkoittanut, että vanhemmilla olisi ollut oikeus saada kuusivuotias lapsensa esiopetukseen joko päiväkodissa tai peruskoulussa. Kunta olisi ratkaissut, miten syntyneen kysynnän mukainen esiopetus olisi järjestetty. Esiopetus olisi ollut kunnan ratkaisusta riippuen hallinnollisesti joko opetus- tai sosiaalitoimeen kuuluvaa toimintaa. Esiopetuksessa olevasta lapsesta ei vanhempien enää olisi tarvinnut maksaa päivähoitomaksua.

Käytännössä nyt yli puolet kuusivuotiaista saa esiopetusta. Pääosa heistä saa opetuksen päiväkodeissa ja pieni osa peruskouluissa. Opetushallitus ja Stakes ovat antaneet yhteisen suosituksen kuusivuotiaiden opetussuunnitelman perusteiksi. Opetus noudattaa siten yhtenäisiä linjoja. Tarkoituksena on muuttaa opettajien kelpoisuusvaatimuksia siten, että sekä lastentarhanopettaja että luokanopettaja voivat opettaa sekä esiopetuksessa että peruskoulun kahdella ensimmäisellä luokalla.

Mielestäni suunnitelmat toteuttaa esiopetus edellä kuvatulla tavalla ovat valmiit ja toteuttamiskelpoiset. Sen vuoksi on hyvä, että sivistysvaliokunta on lausumassaan asettanut aikarajan esiopetuksen toteuttamiselle, kuten täällä valiokunnan puheenjohtaja on todennut ja myös sivistysvaliokunnan hallituspuolueen jäsenet.

Kaikissa tapauksissa oleellisesti huomioon otettava kysymys on, että huolehditaan kuusivuotiaiden kunnallisesta iltapäivähoidosta. Se voi olla maksullista. Oma käsitykseni on, että perusopetuksen yhtenäisyys paranisi, jos esiopetus olisi opetustoimessa, ja pitemmällä tähtäyksellä kuusivuotiaiden opetus olisi hyvä siirtää opetustoimen piiriin. Esimerkiksi Imatralla ja Keravalla on jo tehty näin.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan mieles-

täni sivistysvaliokunta sekä valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto ovat omalta osuudeltaan tehneet kaiken parhaansa ja meidän on hyvä nyt lähteä toteuttamaan tätä lakia heti sen voimaan tullessa.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tykkyläinen totesi, että vaikka valtionosuusperusteiset yksikköhinnat olisikin tarkistettu kohdalleen, niin kaikki rahatkin olisi mennyt opetustoimeen. Tätähän ei voi käyttää perusteena. Menivät ne opetustoimeen tai eivät, yksikköhintojen on oltava kohdallaan. Sitten aikarajan asettaminen esiopetukselle. Onko tulkittavissa, että nyt se on ponsilausuma? Sehän ei ole todellisuudessa aikaraja. Se on hurskas toivomus, mutta sen velvoittava vaikutus on kyllä aika olematon.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tykkyläinen otti esille perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnat. Valtiovarainvaliokunta kiinnitti lausunnossaan asiaan huomiota, mutta ei tehnyt selkeitä muutosesityksiä, jotka olisivat korjanneet hallituksen esitystä. Valiokunnan enemmistö noudatti samaa linjaa, valitteli asiaa, muttei suostunut keskustan tekemiin muutosesityksiin. Tästä seuraa, että yksikköhintojen jälkeenjäaneisyys poistuu vasta vuonna 2001. Tämä jarruttaa koulun kehittämistä ja tästä seuraa, että monet tämän lainsäädäntöuudistuksen tavoitteista jäävät valitettavasti toteutumatta.

Ed. Hyssälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiinnitin aivan samaan asiaan huomiota ed. Tykkyläisen puheessa kuin edelliset puheenvuoron käyttäjät edustajat Veteläinen ja Korteniemi. Mielestäni ed. Tykkyläinen ei ollut aidosti huolissaan taloudellisista resursseista, koska hän hyväksyy vallitsevan epätasa-arvon eikä ole vaatimassa rahoituslakiin korjauksia, jotka merkitsisivät juuri yksikköhintojen jälkeenjäaneisyyden korjaamista. Vain siten koulu voi saada taloudellisen työrauhan, jos nämä resurssit on turvattu, ja silloin myös heikoimpien oppilaiden opetus tasa-arvon näkökohdat huomioon ottaen voidaan toteuttaa koko maan alueella tasa-arvo turvaten.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Veteläiselle vastaan, että yksikköhintojen kohdalla valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto kävi perusteellista

keskustelua tästä asiasta ja tässä vaiheessa noudattelimme hallituksen linjaa. Saman voin todeta myös edustajille Korteniemelle ja Hyssälälle.

Mitä tulee henkilökohtaiseen kantaani, niin olen kantanut tästä asiasta huolta jo keskustahallituksen aikana ja myös tämän hallituksen aikana. Tietenkin tilanne on se, että me emme pelkillä puheilla pysty aikaansaamaan parannuksia vaan teoilla. Mehän tulemme käsittelemään budjettia, niin kuin ed. Hyssälä varmaan tietää ja erikoisesti ed. Korteniemi kokeneena edustajana tietää. Joka vuosi käsitellään budjetin yhteydessä myös yksikköhintoja ja jokainen tiedätte, että hallitus tulee vaihtumaan ja eduskunta tulee vaihtumaan ja jokainen hallitus tekee omat päätöksensä.

Mitä tulee esiopetusasiaan, niin haluaisin todeta, että ponsilla on saatu ennenkin ratkaisuja, mutta tietenkin on totta se, että edustajien pitää huolehtia siitä, että ponsilla toteutetaan esiopetusta ja yksikköhintojenkin kohdalla voidaan toteuttaa uudistuksia. Se vaatii uurastusta ja työtä. Pyrin omalla työlläni osoittamaan, että myös teoissa voidaan näitä asioita toteuttaa.

Ed. M. Markkula: Arvoisa puhemies! Yleisarvioni tästä mietinnöstä on, että se on hyvä. Siinä on varsin johdonmukaisesti nostettu kaikkeen kehittämiseen ohjeeksi elinikäinen oppiminen ja sen perusta, oppimaan oppiminen. Olisin halunnut kuvata mietintöön vahvoin sanakääntein jokaiselle koulutuksen kanssa tekemisissä olevalle pohdittavaksi toimenpiteet, joilla voisi synnyttää oppimisen intohimon, jota ed. Tulonen täällä jo repliikkipuheenvuorossaan korosti.

Itse korostan, että käytännön kokemukset eri puolilta Suomea kouluista osoittavat kiistatta, että koulun henkinen ilmapiiri on ratkaiseva. Meidän tehtävänämme lainsäätäjinä on luoda osaltamme edellytykset sille, että koulu menestyy ja koulu kannustaa jokaista lasta, nuorta ja aikuistakin menestymään.

Menestys ei ole tasa-arvon vastakohta. Menestys on paljon enemmän kuin hyvä taloudellinen toimeentulo. Se on ennen kaikkea omien päämäärien saavuttamista, elämän laatua sekä antamisen ja saamisen riemua. Menestys on itsensä ylittämistä. Nämä lait antavat hyvän perustan tälle toivotulle muutokselle eli yhteisille ponnisteluille kohti menestykseen kannustavaa yhteiskuntaa.

Koulu on parhaimmillaan oppimisen iloinen ”markkinapaikka”, jossa lapsi ja nuori syventä-

vät ymmärrystään. Tietoverkot mahdollistavat yhteistyön myös globaalisti yli kulttuurirajojen. Peruskoulu on syytä kehittää oppimiseen innostavaksi paikaksi. Edellytykset menestykseen on saatava jokaiselle suomalaiselle. Asenteellisesti on Suomessa tähän asti hyväksytty huippuosaajat lähinnä vain taiteissa ja urheilussa. Miksi emme kannustaisi lapsiamme menestymään myös muilla aloilla?

Koululakien uudistuksessa tasa-arvo on tärkeä peruskriteeri, mutta vain yksi monista. Se yksin ei riitä. Koulun on kannustettava oppilaita menestymään. Varmin tae tähän on oikea asenne, intohimo oppia. Sitä taas ei synny ilman yksilöllisiä oppisisältöjä ja oppimisaikatauluja. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät ole toisiaan pois sulkevia periaatteita. Yhteisöllisyys on tärkeä myös siksi, että yhdessä oppii enemmän kuin yksin puurtaen. Tämä on todellista menestykseen innostavaa tasa-arvoa.

Minun tulevaisuudenkuviissani myös jokainen kyläkoulu on arvokas. Tästä aiheesta on täällä keskusteltu monet kerrat. Pienelle kylälle koulu on mediakeskus ja toimintakeskus, koko kylän yhteinen markkinapaikka, tapahtumakeskus. Tietoverkkojen myötä korkeatasoinen ja havainnollinen tietoaimes on jokaisessa kyläkoulussa käytettävissä. Uudella roolilla kylän toimintakeskuksena toimiva koulu on myös kokonaistaloudellisesti edullisempi ratkaisu kuin koulun lakkauttaminen.

Viime vuosina on yhä korostetummin kansainvälisesti, erityisesti Euroopan unionissa nostettu yhteiskunnan tulevaisuuden perustaksi elinikäinen oppiminen. Niin on myös Suomessa. Kuitenkin meillä kaikilla päättäjillä, mutta ennen kaikkea koulutuksen käytännön kentässä toimivilla on paljon tehtävää, ennen kuin olemme lähelläkään tavoitetilaa.

Sivistysvaliokunta on aivan oikein lähtenyt liikkeelle perusasioista korostamalla oppimaan oppimista. Valiokunnan mietinnön mukaan oppimaan oppimisen valmiuksilla tarkoitetaan niitä oppimisvalmiuksia, joita tarvitaan ei vain tietyn oppiaineen tai ammatin opiskelussa, vaan oppimisessa yleensä. Oppimaan oppiminen perustuu keskeisesti oppivan asenteeseen. Oppimaan oppimisen valmiuksien arvioinnilla tulee suunnata huomiota erityisesti siihen keskeiseen valmiuteen, jota ei missään yksittäisessä oppiaineessa tai kurssissa voida tuottaa eli oppijan minäkuvaan, terveeseen itsetuntoon, kykyyn hankkia ja prosessoida ja omaksua uutta tietoa. Tätä täydentäviä ovat innovatiivisuus ja tulevai-

suuden ennakointi, kyvyt jäsentää tiedot kokonaisuudeksi sekä yhdessä tekemisen ja yhdessä oppimisen taidot. Haasteet, jotka myös valiokunta on mietintöönsä kirjannut, ovat mittavat, mutta ne myös selkeästi osoittavat suunnan, johon eduskunta haluaa koulun kehittyvän. Nämä linjaukset eivät koske pelkästään peruskoulua, vaan ne koskevat koulutusta, opetusta ja oppimista kaikilla tasoilla läpi ihmisen elämän.

Opetushallinnossa ja koulutuksen kaikilla tasoilla tarvitaan paljon uusajattelua ja työtä, jotta eduskunta saadessaan kolmen vuoden kuluttua näiden lakien voimaantulosta käsiteltäväkseen mietinnössä edellytetyn koulutuspoliittisen selonteon voi todeta, että Suomessa on opetus- ja oppimismenetelmien kehityksen tuloksena tehty merkittävä harppaus näissä oppimaan oppimisen valmiuksissa. Näitä valmiuksia minä pidän jokaisen kansalaisen tasa-arvoisten mahdollisuuksien ja menestyksen perustekijöinä.

Valiokuntaa on syytä onnitella siitä, että mietintö vahvistaa hallituksen esityksessä raamitettua koulutuksen tulevaisuutta. Lakeihin tehdyt kymmenet muutokset, 20 eduskunnan täysistunnon vahvistettavaksi esitettyä lausumaa sekä mietintöön kirjatut syvälliset sivistyspoliittiset linjaukset luovat kestävän perustan elinikäisen oppimisen kansalliselle strategialle.

Koulutusta koskevan lainsäädännön uudistuksessa on arvioinnilla keskeinen merkitys. Samalla kun koulutuksen järjestämistä ennalta määritteleviä säännöksiä on kevennetty ja koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia toteuttaa tarkoituksenmukaisia ratkaisuja on lisätty, on erittäin tärkeää edistää näiden lakien tarkoitusten toteutumista hyvin järjestetyn arvioinnin avulla. Näin todetaan arvioinnista nyt käsittelemämme olevassa mietinnössä, joka sivistysvaliokunnassa vuoden kestäneen perusteellisen valmistelutyön tuloksena on siis valmistunut tänne päätettäväksi.

Arvostan suuresti valiokunnan työtä ja haluankin puheenvuorossani arvioida mietintöä ja sen kautta syntyvää lainsäädäntöä käyttäen niitä menetelmiä ja määrittelyjä, jotka mietinnössä arvioinnin osalta määritellään kansallisen arviointitoiminnan raamiksi. Siis miten sivistysvaliokunnan mietintö, joka nyt on muodostumassa eduskunnan kannaksi, vastaa vaikuttavuuden, tehokkuuden ja taloudellisuuden linjauksiin?

Nämä kolme määrettä, vaikuttavuus, tehokkuus ja taloudellisuus, eivät ole sattumaan perustuvia arvioinnin kohteita, vaan ne ovat mietin-

nössä kansallisen koko koulutuskentän läpikäyviksi arvioinnin kohteiksi määritellyt kolme osaluuetta.

Siis kysymyksenä ensinnäkin: Toteutuuko vaikuttavuus eli kuinka vahvasti yksilön ja yhteiskunnan toivottu kehitys nousee mietinnössä esille? Tukeeko mietintö koulutuksen kehittymistä menestykseen edellytykset luovaksi? Voivatko oppijat luottaa siihen, että koulutus on korkeatasoista, jos eduskunnan linjaukset toteutuvat?

Toiseksi kysyn ja arvioinnin kohteena on, toteutuuko tehokkuus eli kuinka vahvasti mietintö ohjaa käytettävissä olevien resurssien tuloksia tuottavaa käyttöä. Tukeeko mietintö suomalaisen koulutuksen muuttumista maailman parhaaksi?

Kolmanneksi: Toteutuuko taloudellisuus eli ohjaako mietintö voimavarojen optimaaliseen käyttöön? Kannustaako ja ohjaako mietintö innovatiivisiin ratkaisuihin, joilla nyt laeissa määriteltävät tavoitteet kyetään tähänastista paremmin saavuttamaan?

Kun seuraavassa arvioin mietintöä ja sen kautta syntyvää lainsäädäntöä, esitän jokaisessa arviointikohdassa myös arvion lopputuloksen onnistuneisuudesta eli esitän seuraavassa oman pohdiskeluni tuloksena opetusministeriön suorittaman viiden vuoden valmistelutyön ja nyt sivistysvaliokunnassa vuoden kestäneen työn päästötodistuksen käyttäen mietintöön kirjamaamme kouluarvosana-asteikkoa neljästä kymmeneen, jonka siis haluamme jatkossakin säilyvän suomalaisessa peruskoulussa ja lukiossa.

Siis ensinnäkin koulutuksen ja koululakien vaikuttavuus. Vaikuttavuudella arvioidaan, edistävätkö koulutuksen tuottamat valmiudet yksilön henkistä kasvua sekä yhteiskunnan kulttuuri- ja työelämän kehitystä laadullisesti ja määrällisesti. Osa-alueina ovat valiokunnan mietinnön mukaan seuraavat viisi kohdetta, joiden kohdalla esitän myös antamani arvosanat.

1) Oppimistulosten saavuttamisesta annan arvosanan 10.

2) Oppimaan oppimisvalmiuksista annan arvosanaksi niin ikään 10.

3) Kommunikaatiovalmiudet: arvosanani on 9.

4) Itsensäkehittämishalukkuus: arvosanani on 10.

5) Koulutustarpeen ja tarjonnan vastaavuus: arvosanani on 9.

Tarkastelen ensin vaikuttavuutta yhteiskun-

nan ja siihen kiinteästi kuuluvien kulttuurin ja työelämän kannalta.

Mietintö linjaa polut kohti sivistykseen perustuvaa osaamisyhteiskuntaa seuraavasti:

”Eduskunta on käsitellessään keväällä 1997 valtioneuvoston tulevaisuusselontekoa määritellyt kaiken toiminnan lävistävät neljä menestystekijää: viisas vaikuttaminen globaalistumiseen, tiedon ja teknologian täysimääräinen hyväksikäyttö, ihmisyyden ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta. Myös näiden kaikkien menestystekijöiden keskeinen perusta on osaaminen.

Koulutusta koskevan lainsäädännön ja tämän mietinnön läpäisevänä periaatteena valiokunta korostaa määrätietoista kehitystä kohti osaamisyhteiskuntaa. Tietoyhteiskunta ei valiokunnan mielestä ole riittävä tavoite, sillä saatavilla olevaa tietoa vielä tärkeämpi on tiedon hallinta ja käyttö siten, että tieto muokkautuu kaikkien suomalaisten aktiivisessa käytössä olevaksi henkiseksi pääomaksi ja osaamiseksi. Yhteiskunnan muutoksesta aiheutuvaan laajaan ja jatkuvaan oppimisen tarpeeseen voidaan vastata vain edistämällä ihmisten oppimista heidän kaikissa elinympäristöissään: oppilaitosten lisäksi työssä, yhdistystoiminnassa, kotona ja harrastuksissa. Vastavasti laajentuu koulutuspolitiikan ja muiden oppimiseen vaikuttavien politiikan lohkojen — työvoima-, elinkeino ja sosiaalipolitiikan näkökulma oppimisen edistämispolitiikaksi.

Ihmiset ovat jatkuvasti uudessa, uutta oppimista ja uudistuvaa pätevyyttä vaativassa tilanteessa. Yhteiskunnan ja työelämän nopea muuttuminen, väestön keski-ikä kohoaminen ja korkea rakenteellinen työttömyys tuovat mukanaan eriarvoisuutta ja syrjäytymistä, ellei niitä vastaan määrätietoisesti toimita. Valiokunta korostaa, että elinikäinen oppiminen on tämän lainsäädännön läpäisevä tavoite ja myös kansallinen strategia, jonka avulla Suomi kehittyy osaamisyhteiskunnaksi. Tälle kehitykselle koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistus luo hyvän perustan.”

Nämä valiokunnan mietintöön tekemät linjaukset muodostavat varsin kestävän perustan yhteiskuntamme kehitykselle lähivuosiksi ja pitemmällekin ensi vuosituhatvonnalle.

Toinen arvioitava vaikuttavuuden näkökulma, joka on tietenkin myös kaiken yhteiskunnallisen kehityksen perusta, on lainsäädännön luomat edellytykset yksilön kehittymiselle. Miten mietinnön linjaukset korostavat yksilön, siis oppivan lapsen ja aikuisenkin kehittymistä? Erityisesti peruskoulua koskevat linjaukset ovat mer-

kittäviä. Valiokunta haluaa korostaa sitä, että koulun tulee perusolemukseltaan olla sivistyskoulu. Tämä ilmenee perusopetuksen periaatteista ja perusopetuslain tavoitteista. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Nyky-yhteiskunnassa jo lapset ovat tiedontulvan kohteina. Tässä tilanteessa koulun tehtävänä on huolehtia lasten tasa-arvoisista mahdollisuuksista tiedon saantiin ja itsensä kehittämiseen. Kuntien päättäjillä ja koulutuksen järjestäjillä on keskeinen vastuu luoda paikalliset edellytykset toimenpiteille, joilla koulutusta koskevassa lainsäädännössä asetetut tavoitteet kyetään toteuttamaan. Oppiminen on elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti nähtävä laajana, kaikki oppimisen muodot ja kaikki oppimisympäristöt kattavana. Erityisesti peruskoulun on kyettävä innostamaan jokaista lasta uuden oppimiseen ja täydentämään sitä, mitä lapsi jo osaa ja oppii sekä kodissa että muualla kodin ulkopuolella.

Tällä uudistuksella poistetaan oppimisen esteitä ja turvataan oppimismahdollisuudet myös sellaisille oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimisvaikeuksissaan. Tietojensa ja osaamisensa tasosta riippumatta on lapsilla peruskoulussa liian usein motivaatio-ongelmia osallistua opetuksen ja luokkayhteisön toimintaan. Yhteiskuntakehityksen myötä peruskoulun onkin yhä määrätietoisemmin muututtava opetuskeskeisyydestä aktiivisen oppimisen paikaksi, jossa yksilöllinen oppiminen ja yhteisöllisyys korostuvat samanaikaisesti. Ollakseen tuloksekasta opetuksen pitää olla riittävän haasteellista ja motivoivaa jokaiselle lapselle.

Tällaisia ovat siis haasteet ja vaatimukset, joita mietinnön linjaukset määrittelevät koululle, kunnille ja muille koulutuksen järjestäjille sekä opetushallinnolle ja opetuksen kehittämistyötä tekeville. Haluan vielä korostaa, että linjaukset eivät ole pelkästään eduskunnan tahtoa kuvaavaa mietintötekstiä, vaan myös lakien pykälät antavat vielä voimassa olevaan lainsäädäntöön verrattuna selkeän suunnan ja vahvan raamin muutoksiin johtavalle toiminnalle. Perusopetuslaki on ehkä selkeimmin tämän uuden ajattelutavan mukainen. Korostan vielä kerran jokaisen lain pykälissä määriteltyjä tavoitteita, joita valiokunta useilta osilta muutti käsittelyssä.

Kuten puheenvuoroni alussa totesin, toinen arvioinnin osa-alue on tehokkuus. Kysymykseni

onkin: Toteutuuko tehokkuus eli kuinka vahvasti mietintö ohjaa resurssien tuloksia tuottavaa toimintaa?

Mietinnössä sivistysvaliokunta määrittelee 10 tehokkuuden arviointikohdetta. Esitän ne luettelona ja näidenkin perään olen antanut pohdiske-luni perusteella arvosanan:

- 1) Koulutustarjonta: arvosana 9,
- 2) Koulutuksen ajankohtaisuus ja reagointikyky: arvosana 7,
- 3) Pedagogiset järjestelyt ja opetuksen laatu: arvosana tästä 10,
- 4) Koulutuspituudet: arvosana 9,
- 5) Keskeyttäminen ja koulutuksen läpäisy: tästä annoin arvosanaksi vain 6, sillä keskeyttäminen ja koulutuksen tehokas läpikäynti ei ole saanut ollenkaan toivottua painavuutta tässä lainsäädäntöuudistuksessa,
- 6) Monenkertainen koulutus ja hyväksilukeminen: arvosana 9,
- 7) Henkilöstö voimavarana: arvosana 9,
- 8) Tilat ja laitteet: arvosana 9,
- 9) Säädökset ja sopimukset: arvosana 9,
- 10) Oppilaitoksen johtamiskulttuuri: tästä myös arvosana 9.

Perusteluina näille arvosanoille viitataan lyhyesti tietenkin koko mietintöön sekä erityisesti perusopetuslain osalta mietinnön seuraaviin pykäliin: 3 § Opetuksen järjestämisen perusteet, 15 § Opetussuunnitelma, 16 § Tukiopetus, 29 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, 30 § Oikeus saada opetusta ja 47 § Perusopetusta tukeva muu toiminta.

Edellä toteamani lakipykälät ja mietintöön kirjatut linjaukset koskien niiden täytäntöönpanoa ovat mielestäni selkeitä määreitä, joilla vahvasti ohjataan tehokkuutta arvioinnin osa-alueilla.

Vielä, arvoisat kansanedustajat, hyvä puhe-mies, kolmas arvioinnin kohde on vaikutukset taloudellisuuteen. Arvioinnin osa-alueiksi valiokunta mietinnössään määritteli seuraavat kolme kohdetta, joiden jälkeen esitän oman arvosanani:

- 1) Koulutusvoimavarojen määrä, kohdentuminen ja käytön tehokkuus: arvosana 8,
- 2) Rahoitusjärjestelmän toiminta ja rahoituslähteet: arvosana 9; ja viimeisenä arvioinnin osa-alueena:
- 3) Vaihtoehtoiset tuotantotavat, josta arvosana on 8.

Mistä on siis kyse kaiken kaikkiaan? Koulutukseen käytettäviä resursseja ei tietenkään ole riittävästi. Niinpä erityisesti nyt yhteiskunnan rakenteiden ja kansainvälisen toimintaympäris-

tön nopeiden muutosten aikana on taloudellisuus tärkeää. Koulutusvoimavarat on kohdistettava koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti siten, että voimavarojen määrä on tarkoituksenmukainen tuotettujen koulutuspalvelujen määrän ja palvelutuotannon rakenteen ja organisoinnin kannalta. Tämän lainsäädännön peruslinjaus on taloudellisuuden kannalta ainoa hyvään lopputulokseen johtava eli vastuu ja myös varsin suuri liikkumavapaus tehdä hyviä ratkaisuja on kunnilla ja muilla koulutuksen järjestäjillä. Tämä peruslinjaus oli, sen toteen tässäkin, valiokunnan käsittelyssä suuressa vaarassa, sillä moni jäsenistä olisi halunnut kuntien ja oppilaitosten tiukempaa ohjausta ja määrärahojen osittaista korvamerkintää.

Taloudellisuutta koskevan arviointitiedon tulee hyödyttää kansallisen päätöksenteon ohella ensisijaisesti tietenkin kuntia ja muita oppilaitosten ylläpitäjiä. Arviointi ei saa jäädä liian itseisarvoiseksi toiminnaksi, jota tehdään, koska laki sitä edellyttää. Kaikkein oleellisinta on tietenkin arvioinnin tulosten määrätietoinen hyväksikäyttö koulutuksen kehittämisessä. Valiokunta korostaa, että arviointiin kytketty läheisesti kokemusten ja erityisesti hyväksi todettujen käytäntöjen levittäminen kaikkien hyödynnettäväksi.

Arvoisa puhemies! Muiden kuin perusopetuslakia koskevien linjausten osalta viittaan valiokunnan puheenjohtajan ed. Kirsti Ala-Harjan ja opetusministeri Olli-Pekka Heinosen tässä täysistunnossa esittämiin puheenvuoroihin. Niitä täydentäen esitän omia näkemyksiäni varmaankin vielä myöhemmin tässä täysistuntokäsittelyssä.

Yhteenvetona totean, että sivistysvaliokunnan valmisteleman mietinnön mukainen lainsäädäntö merkitsee laajavaikutteista uudistusta ja uusia monen suuntaisia mahdollisuuksia suomalaisen koulutuksen koko toimintakenttään.

Edellä kuvailemani arvioinnin tuloksena lainsäädäntö saa kouluarvosana-asteikkoa käyttäen keskiarvon 8,8 eli siirretään seuraavalle luokalle. Työ jatkuu nyt opetusministeriössä, joka eduskunnan mietinnön linjaukset mielessään viimeistelee jo pitkälle valmistellut asetukset. Syksyllä koulutuksen kehittämistyö jatkuu kunnissa, kouluissa, oppilaitoksissa ja kaikkialla muuallakin yhteiskunnassamme.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oli poikkeuksellisen mielenkiintoista kuunnella ed. M. Markkulan puheenvuoroa. Ed. Markkula teki mielenkiintoisia teoreettisia ja älyllisiä kiipeilyharjoituksia valiokunnan mietinnön eräisiin ydinkohtiin. Juuri ja juuri pysyin ed. Markkulan ajatuksenjuoksun mukana ja oikeastaan haluan vain antaa tällaisen hengen perustuen ed. Markkulan ajatuksille kuitenkin niin, että se, mitä tässä sanon, pitää nähdä enemmän teesi — antiteesi — synteasinäkökulmana.

Tarkoitin sitä, että esimerkiksi tehokkuuden kohdalla ed. Markkula nosti esille ajankohtaisuuden ja reagointikyvyn ja antoi sille pistemäärän seitsemän. Silloin kun puhutaan reagointikyvystä ja ajankohtaisuudesta, pitää tietysti tarkastella aina, mistä koulutuksesta on kysymys. Esimerkiksi minulle on erittäin tärkeää se, että koulu lähtee sivistyksen itseisarvosta eikä sen kaikissa yhteyksissä tulekaan välittömästi reagoida sen paremmin työelämän kuin muihinkaan ajankoh-taisiin tarpeisiin. Tässä mielessä esimerkiksi tämä arvosana olisi minun antamanani voinut olla vaikkapa vähän isompi.

Myös tehokkuuden kohdalla otitte esille keskeyttämislottuvuuden ja annoitte sille arvostanan kuusi, joka voi olla ihan oikea. Mutta tässäkin yhteydessä pitää analysoida sitä opinto-ohjauksen ja tukiovetuksen näkökulmasta. Ainakin minulle on ollut tärkeää lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö, miten sitä tiivistämällä voidaan keskeyttämistä poistaa.

Ed. Kärjalainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. M. Markkulan puheenvuorossa oli sellaisia osia, joihin omalta osaltani vastaan omassa puheenvuorossani. Tuohon arviointiin, joka on keskeinen tukijalka koko tälle lainsäädännölle ja koulutuspolitiikalle tulevaisuudessa, ed. Markkula käytti runsaasti aikaa ehkä arvomaailmansa ja optimistisen luonteensa takia valoisilla näkymillä. Minä toivotan tuolle menetelmälle onnea. Arviointi on sellainen, jossa on etukäteen ongelmia, isoilta tuntuja, mahdolltomiltakin tuntuja, mutta täytyy toivoa, että se suunnitellulla tavalla onnistuu.

Kiinnitin huomiota ihan samoihin asioihin kuin ed. Gustafsson. Minä keskittyisin tähän keskeyttämisen kuutoseen. Sehän oli matalin arvosana arviossanne. Minä jäin miettimään ja oikeastaan esitän sen kysymyksen, mitä meillä jäi tekemättä, kun me noin huonoon numeroon jäimme. Olisiko meidän sittenkin pitänyt kantaa

enemmän huolta niistä, jotka syrjäytyvät, niistä, jotka menestyvät heikosti. Annamme me ehkä sittenkin liikaa valinnan mahdollisuuksia yksilöllisyyden nimissä, mahdollisuuksia niille, jotka muutenkin menestyvät? Minusta tämä on se keskustelu, jota me voimme jatkaa tässä ja toivottavasti jatketaan myös tämän lainsäädännön tulua täällä lukkoon lyödyksi. Mutta toivottavasti lainsäädäntökeskustelu, sekin, jatkuu tämän prosessin jälkeen.

Ed. K o r t e n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. M. Markkula totesi monipuolisessa puheenvuorossaan näinkin: Pieni kyläkoulu on tärkeä. Tämä on minunkin mielestäni totta. Pienillä kylillä, laajoilla harvaan asutuilla alueilla kyläkoulu on äärimmäisen tärkeä. Se on monelle kylälle jopa elämän ja kuoleman kysymys. Valiokunnan mietinnössä on kyläkouluja tukeva kohta, mutta kyläkoulut eivät säily pelkillä periaatteellisilla kannanotoilla vaan siten, että kyläkoulujen taloudelliset toimintaedellytykset turvataan nykyistä paremmin.

Ed. Markkulan puheenvuorosta kaipaakin kannanottoa, miten voimme paremmin turvata vaikeuksissa olevien kuntien talouden, jotta ne voisivat säilyttää kouluverkkonsa mahdollisimman kattavina ja muutoinkin suoritua paremmin siitä vaativasta tehtävästä, joka kunnalla nimenomaan koulutuksen järjestäjänä tulee olemaan.

Ed. H y s s ä l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olin tyytyväinen siitä, että ed. M. Markkula korosti puheessaan koulun sivistystehtävää. Jäi vain miettimään näiden lakien kohdalla, tulikohan niihin riittävän leveäalainen sivistystehtävän korostus vai jäikö se kovin kapeaksi. Tuliko niihin riittävän syvää näkemystä, jossa tietyt perusarvot muodostaisivat yhdistävän lenkin?

Kun valiokunnassa oli asiantuntijana kuultavana arkkipiispa John Vikström, hän myös puuttui sivistystehtävään: "Kun valtiolliset ja muut koossapitävät siteet heikkenevät, tulee se, mitä me kutsumme sivistykseksi, saamaan yhä suuremman koossapitävän merkityksen. Mutta tämä sivistys ei ole mikään välineellinen arvo. Se voi todellakin osoittautua hyvin arvokkaaksi välineeksi kansan, maan ja alueen parhaaksi. Mutta periaatteellisesti se on päämäärä itsessään siksi, koska ihminen on päämäärä itsessään."

Mielestäni tässä asiantuntijapuheenvuorossa tuli hyvin esille se, miten suuresta asiasta tässä

sivistyksessä on kysymys ja miten suuren vastuun koululle tässä annamme. Se, pystymmekö me lainsäätäjinä omalta osaltamme edistämään tätä sivistystehtävää, jää tietysti nähtäväksi sitten, kun koululakeja jatkossa arvioidaan niiden toimivuuden kannalta.

Ed. M. M a r k k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensin tästä sivistyksestä. Luulen, että sivistys on täällä erinomaisen onnistuneesti ja vahvasti kirjattu niin yksilön kuin koko yhteiskunnankin kannalta ja luulen, että tätä mietintöä on syytä lukea monet kerrat. Siitä löytyy kaikillekin kansanedustajille ja monille muille hyvää iltalukemista ja pohdiskelun aihetta.

Pohdiskelua tarvitaan tietenkin ja myös ed. Gustafssonin edellyttämiä kiipeilyharjoituksia, joihin haastan kaikki mukaan. On todella tärkeää, että paneudumme syvällisesti tähän arviointikysymykseen läpi koko koulutuksen kentän. Arviointi on se takalauta, jonka avulla voimme yhteiskunnassa nostaa ongelmat esille ja suunnata voimavaroja oikein ja samalla levittää hyviksi koettuja käytäntöjä.

Omista antamistani arvosanoista tarkoituksella totean, niin kuin olen aina kokenut, että pitää aikaansaada hajontaa, jos haluaa johonkin vahvasti vaikuttaa. Siinä mielessä keskeyttäminen on todella ongelma. On hyvä, että mietinnössä ja itse laissa tukiopeutus ja oppilaan ohjaus, on nostettu vahvasti esille. Siis tahto ilmenee, mutta tässä katsoin mielestäni aika paljon myös kenttätilanteeseen, joka vaatii erittäin paljon tukea. Silä, että annoin tälle osa-alueelle kaikkein huonoimman arvosanan, haluan korostaa, että me todella seuraamme tämän asian kehittymistä. Yksilölle on suuri ongelma, jos hänen opintonsa syystä tai toisesta jäävät kesken. Lisäksi yhteiskunnalle keskeyttäminen on resurssien käytön kannalta merkittävä kysymys.

Reagointikykyyn ja ajankohtaisuuteen vielä ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

P u h u j a : ... ehkä myöhemmin.

Ed. K r o h n : Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Sanotaan, että ihmisen perimmäinen luonne on oppiminen ja uteliaisuus, että se on ollut meidän lajimme hengissä säilymisen edellytys. Jotkut tutkijat väittävät, että oivallus synnyttää

ihmisessä suuremman kemiallisen mielihyvän kuin seksuaalisen mielihyvän lähteet. Jos tämä on totta, se varmaan osaltaan selittää intohimoa oppimiseen ja intohimoa koulukeskusteluun. On ollut suuri ilo saada olla tekemässä sellaista lakia, jossa todella, niin kuin sanotaan, sana tulee liaksi, muuttuu eläväksi elämäksi. Itselleni se tulee omien lasteni kohdalla. Aina silloin, kun on ollut vaikeata, olen itseäni ajanut eteenpäin sillä tiedolla, että kaikki virheet, jotka jätämme tähän lakiin, tulevat jossain keittiöpöytäkeskustelussa omien lasten suusta esille.

Tämä on laaja paketti, ja aloitan kronologisesti niin kuin kaikki muutkin esiopetuksesta. Me vihreät olisimme toivoneet, että se olisi tullut näihin pykäliin, ja olisimme olleet valmiita myös rahoituksen etsimiseen, vaikka se ei sinänsä ole sivistysvaliokunnan tehtävä, mutta se on vastuullisen poliittisen päättäjän tehtävä. Mutta tässä vaiheessa kokoomus ja sosialidemokraatit ilmoittivat, että heillä ei ole valmiutta kuin vahvaan mietintöön. Mutta hyvä näinkin. Meidän tehtävämme on jatkossa huolehtia, että tämä ponsi on vähintään yhtä väkevä kuin ydinvoimaponi ja vaikuttaa suomalaisten koululaisten elämään.

Kun puhutaan peruskoulun tasa-arvonäkökulmasta, esiopetus on oikeastaan kaikkein tärkein. Jos lähtötasoja ei eroteta, tavallaan se vaihde, millä oppilaan koulunkäynti lähtee käyntiin, säätelää hyvin paljon koululaisen koko elämää, varsinkin kun on mahdollista, että valinnat, jopa soveltuvuuskokeet, koskevat ykkösluokkalaisia. Tällaisessa tilanteessa parlamentaarisen komitean esittämä esiopetus, joka oli osa koulutuksen kokonaisratkaisua, olisi ollut välttämätön osa sitä. Tällä hetkelläkin, muistuttaisin, 60 prosenttia suomalaisista lapsista saa esiopetusta. Vaikka meillä ei vielä se ole lain tasoinen ja olemme jäljessä muita maita, suomalaiset lapset ovat hyvin laajasti varhaiskasvatukseen piirissä, koska meidän päivähoitojärjestelmämme jo nyt sisältää elementtejä, jotka muissa maissa ikään kuin kulkevat koulun nimissä. Hyppy tai ero ei ole niin huima kuin sanoja lukemalla voisi näyttää, mutta silti meillä on paljon tehtävää.

Täällä on puhuttu rahoituksen etsimisestä. Siinä haluaisin torjua yhden rahoitusratkaisun. Täällä on ollut paljon esillä, että subjektiivinen päivähoito-oikeuden poisto olisi hyvä rahoitusjärjestelmä tälle. Se on ensinnäkin minusta siksi huono, että juuri se veisi lapsia pois varhaiskasvatuksen puolelta, mutta se on myös siksi huono, että se ei aidosti toisi rahaa. On totta, että päivä-

hoitomenot ovat Kuntaliiton laskelmien mukaan nousseet jopa 600 miljoonaa markkaa, mutta siinä on kolme tekijää.

Ensinnäkin eduskunta leikkasi kotihoidon tukea niin paljon, että varsinkin alle kolmivuotiaita lapsia siirtyi päivähoitoon. Ne paikat ovat erittäin kalliita, koska lapsiryhmä on pienempi alle kolmivuotiaille.

Sitten keskeinen seikka: työllisyys on parantunut. Tietysti tämä luo paineita päivähoitoon kysynnälle. Ihmettelen, kun joissakin ajankohtaisohjelmissa eräät kunnanpäättäjät haikailevat hyviin lamavuosien tilanteisiin, kun päivähoito oli kunnossa, oli vähän tarvetta. Tarvetta ei varmaan ollut, koska oli myös työttömyyttä. Kun työllisyys saadaan nousemaan, myös luonnollisesti päivähoitoon kysyntä nousee. Tämä ei liity subjektiiviseen oikeuteen.

Kolmas seikka on sitten, että maksuluokat muutettiin niin, että monissa kunnissa päivähoitojen tulot tippuivat. Silloin, jos ajatellaan rahoitusratkaisua, subjektiivisen päivähoito-oikeuden poisto ei mielestäni ole vaihtoehto, vaan muiden elementtien liikuttaminen joko niin, että päivähoitoon kysyntää vähennetään sillä, että kotihoidon tukea pienemmille lapsille palautetaan, tai maksujen asettaminen niin, että se aika, minkä perheet saavat maksutonta esiopetusta, ikään kuin muilla hetkillä maksetaan.

Mutta tästä pitää aidosti keskustella. Ongelmathan kuntapuolella ovat liittyneet siihen, että valtionosuusjärjestelmässä tällä hetkellä riittävästi ei huomioida sitä, mitä vaikuttaa kuntien menoihin se, että siellä on paljon pienten lasten työssäkäyviä vanhempia. Toivoisin malttia ja analyysia tähän keskusteluun.

Esiopetus on mielestäni vielä sikäli tärkeää ja on hauskaa, että se saatiin, kun nyt on tullut valtiosihteeri Raimo Sailaksen kannanotto, että oppivelvollisuusikää pitäisi laskea. Tämä eduskunnan esiopetusponsi ei tarkoita laisinkaan samaa asiaa. Sailaksen mallihan on se, että se oppimiskyky, mikä 16-vuotiailla on, korvattaisiin sillä oppimiskyvyllä, mikä on 6-vuotiailla. Se merkitsee mielestäni kyllä koulutuksen laadullista laskua. Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintöhän lähtee siitä, että tulisi puolipäiväinen esiopetus ja sen jälkeen oppivelvollisuus säilyisi samana, jolloin suomalaiset lapset oppisivat lisää eivätkä oppisi vähemmän. Sailaksen huolena kai oli se, että piti saada lapsuudesta vuosi pois työelämään, jotta hurjat eläkemenot saataisiin maksettua. Toivoisin, että me aikuiset pystyisimme joko elämäntapojamme tai työilmapiiriä muut-

tamaan niin, että menisimme myöhemmin eläkkeelle, lähempänä virallista eläkeikää, jotta ei olisi tällaisia peikkoja, joissa yritetään suomalaisen koulutuksen laatua heikentää. Luulen, että esiopetusponsi on myös yksi hyvä keino torjua tällaiset spekulatiot todella, että 6-vuotiaat tekisivät 16-vuotiaiden työn.

Kun perusopetuslain yhteydessä on kuullut asiantuntijoita, on tullut paljon ilmi se, että kunnissa opetuksen laatu vaihtelee tietysti paljon sen mukaan, mikä on kunnan varallisuustilanne, mutta myös aivan riippumatta varallisuustilanteesta. Tämä on herättänyt aiheellista pelkoa tasa-arvon puuttumisesta. Näinkin on, mutta asian voisi myös nähdä toiselta näkökulmalta.

Se, että kunnat tekevät huonoja päätöksiä, on eräs hinta, mitä maksetaan demokratiasta. Demokratia tarkoittaa sitä, että on oikeus äänestää päättäjiä, jotka tekevät myös huonoja päätöksiä. Tämä on tullut ilmi hyvin voimakkaasti koulukeskustelun kuluessa. Tämä on hyvin paljon kunnallisen itsehallinnon piirissä oleva asia. Kaikki seikat eivät johdu rahoituksesta. Kunnan päättäjiksi on valittu, äänestetty ihmisiä, joiden sivistystahto on vaillinainen.

Kun tässä aina mietitään vastuunkantajia, minun täytyy sanoa, että yksi vastuunkantaja on myös äänestäjä. On muotia sanoa, että äänestäminen ei vaikuta, kaikki jatkuu samalla tavalla. Tähän sanoisin, että äänestämättä jättäminen vaikuttaa ainakin sikäli, että päättäjien arvovallinat ovat sen kaltaisia, että huonot valinnat tulevat lasten tietoon.

Toinen puoli on tietysti se, että rahoitusjärjestelmä ontuu. Sinänsä tietysti, kun valtio velkaantuu, kysymys on paljon julkisen velan pallottelusta kunta- ja valtiotason välillä. Ymmärrän, että se tietysti auttaisi, mutta kun kysymys on velkarahasta, julkisen velkarahan asiasta, se ei ole niin perustavan laatuinen asia. Onko se sitten hyvä, että valtio ottaa lisää velkaa, jotta sitten kunnat sitä käyttäisivät? Joissakin asioissa kyllä mutta ei kaikissa.

Perusopetuslain yhteydessä on paljon puhuttu arvioinnista, ja sehän on uusi elementti. Ainakin meillä vihreillä ja itselläni on ollut paljon huolia, miten koulutuksen ylevät ja hienot tavoitteet, jotka sisältävät myös paljon kasvatuseräpäköitä ja vielä ed., kirjailija-runoilija Aino Suvola kukaan ja syvästi muotoileman tavoitepykälänkin, jossa on kasvu ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen, ovat arvioitavissa. En tiedä, onko ed. Suvola jo sellainen arviointikaavake, joka tämän ratkaisee.

Mutta tavallaan tämä on ongelma, että meillä on hirveän laajat ja hienot tavoitteet ja sitten tavallaan aika numeraalisiin, ohuihin, mitattaviin asioihin perustuva arviointijärjestelmä. Siihen valiokunta käytti paljon aikaa ja muotoilikin arviointipykälän uudelleen juuri tätä silmälläpitäen, että arvioinnin tavoitteen pitää olla sama kuin lain tavoite ja tarkoitus. Tämä on visainen päähkinä Opetushallitukselle ja arviointien laatijoille, miten tämä saadaan. Uskon, että kun hyvää tahtoa on, saadaan jotakin muuta kuin pahimmat kauhukuvat arvioinnista. Kauhukuvat arvioinnista ovat sen kaltaisia, että mitattaisiin vain esimerkiksi matematiikkaa ja äidinkieltä ja siinä saatuja kapeita oppisaavutuksia miniylioppilaskirjoitusten tavoin ja nämä saavutukset julkistettaisiin paikkakunnan lehdissä koulukoh-taisesti.

Tämän kaltaista toimintaa Ruotsissa tapahtui niin, että kun tuli arviointia, jossakin vaiheessa se meni siihen, että kerrottiin koulutulokset ja vanhempien koulutustausta. Ei oikeastaan kerrottu niinkään koulun opetustuloksia vaan yleistä käsitystä siitä, mitä pidetään hyvänä oppilasaineena. Tämän kaltaiset vaarat ovat juuri niitä keskeisiä, joita suomalaisen sivistys- ja koulutuspolitiikan pitää torjua, koska me olemme oivalta-neet, Suomi pienenä kansakuntana, että jos emme me vaali toisiamme, omaa kieltämme, ei ole mitään, kenties jokin EU:n katoavien kulttuurien rakennerahaston säilyttämismuunnos tai jokin, mutta ei ole mitään muuta tahoa kuin me itse, jotka huolehdimme suomalaisesta ja suomalaisesta lapsesta ja suomen kielestä.

Meillä on huomattu se, niin kuin sanoin, että on eettisesti oikein kouluttaa kaikki lapset mahdollisimman hyvin. Se on oikein siis puhtaasti eettisesti, mutta se on myös siksi järkevää, että jokaisessa lapsessa voi asua pieni kännykän keksijä tai jokin muu. Se on meidän ainoa voimavaramme. Meillä ei ole varaa heittää lapsia yli laidan. On sellaisia kansakuntia, suuria kielialueita, jotka voivat omia kansalaisiaan jättää hunningolle. Mielestäni Englannin koulujärjestelmä on yksi osoitus tästä. Siellä suuria määriä lapsia syrjäytty jo peruskouluvaiheessa, mutta se on maa, johon siirtomaista ja muualta tulee koko ajan uutta väkeä, jolla on valmiina hallussaan sekä kieli- että kulttuuritausta, paikkaamaan oman saarivaltakunnan syrjäytyneitä lapsia. Mutta se ei ole meidän suomalaisten mielestä oikein, se ei myöskään ole Suomen kannalta järkevää. Nimenomaan tämä, että arviointi tukee laajoja kasvatustavoitteita, on oikeastaan yksi

niistä ydinkysymyksistä, jotka valiokuntaa puhuttivat, ja siinä mielestäni vallitsi suuri yksimielisyys. Toivon kaikkea hyvää tälle vaikealle työlle.

Toinen suuri kysymys on ollut juuri toissijaisen koulun pykälä, ja siinäkin ovat leimahtaneet tunteet ja tiedot ristiin. Ehkä vihreät ovat siinä sitten toimineet sovittelavana osapuolena. Sikäli nyt juuri, kun koululaki muuttuu niin, että koulun sisällä on tarkoitus pystyä oppimaan oman tahdin mukaan, mikä vähentää paineita ja tarvetta ikään kuin eriytyä toisiin kouluihin, on tullut valtava intohimo tavallaan tähän soveltuvuuskoemaailmaan. Valiokunnassa, niin kuin on todettu monta kertaa, pääsykokeet torjuttiin ja tuli soveltuvuuskoepykälä niihin kouluihin, joissa on olennaisesti enemmän jotakin, painotetaan johonkin oppiaineeseen. Se ei todellakaan riitä, että koulu profiloituu muutamalla tunnilla johonkin aineeseen ja sitten sillä tavalla soveltuvuuskokeita käyttäen.

Tämä on hirveän tärkeä kahdesta syystä. Aivan filosofisesti, onko oikein, että pienellä lapsella palkitaan osaamista enemmän kuin kiinnostusta? Jos peruskoulun tavoite on tasa-arvon edistäminen, onko se arvokkaampaa, että joku osaa piirtää, kuin se, että joillakuilla on intohimo piirtämiseen? Miksi tämä osaaminen olisi arvokkaampaa kuin intohimoinen oppimisen halu? Tämä on minusta aivan kuin se filosofinen ja eettinen syy, miksi itse ainakin vierastan näitä pääsykokeita, sen lisäksi, että hyvin pienellä lapsella on hyvin vaikea oikeastaan ylipäästänsä mitata näitä asioita.

Toinen asia, joka myös tuntuu hukkuneen, on se, että monien tutkimusten mukaan niin sanotuille lahjakkaille tai jollakin tavalla lahjakkaille paras oppimisympäristö ei suinkaan ole saman kaltaisten seura vaan siellä pahimmillaan toteutuu tällainen Japanin malli, jos nyt sanoo vähän muista maista, ehkä pitäisi puhua kauniimmin muistakin maista. Mutta sanotaan, että tulee tällainen maailma, jossa saman kaltaiset ihmiset nopeasti etsivät hierarkiaa ja tulee nokkimisjärjestys siitä, kuka on paras ja kuka toiseksi paras. Silloin, kun ihmisen pitäisi oppia, hänellä pitäisi olla sillä tavalla tietynlainen turvallinen olo, että tämä laatikko, tämä reviiiri on minun. Jokaisella oppilaalla luokassa pitää olla ekologinen lokero. Tämä on aivan tällaista perusdarwinismia. Jos me kaikki taistelemme samasta saman alan priimuksen paikasta, meidän aikamme menee siihen, että me pyrimme siihen paikkaan, emmekä oikeastaan keskity oppimi-

seen, jolloin jännittävästi todella erikoislahjakkuuksien sullominen samaan luokkaan ei edes näiden oppilaiden kannalta ole paras vaihtoehto kaikissa tilanteissa.

Tämä olisi minusta tärkeä viesti myös koulu-keskusteluun, kun tämä on myös keskustelua, jota vanhemmat seuraavat ja miettivät, mikä on se valinta, jonka oman lapsen kohdalla teen. Itse uskon, että jos koulu todella pystyy tähän, että luokan sisällä on luokka-asteisiin sitoutumattomasti mahdollista oppia omaan tahtiin, hyvin monella tavalla lahjakkaille tai ei-lahjakkaille lapsille lähikoulu on paras paikka.

Muutenkin lähikoulu — toissijaiskoulu-keskustelussa painopiste on ehkä kellahtanut käytännössä marginaaliseen osaan näistä paikoista määrällisesti, koska useimmat toissijaiset paikat ovat ylimääräisiä oppilaspaikkoja lähikoulussa. Ne eivät ole suinkaan kahta eri koulua vaan saman koulun paikkoja. Jokaiselle osoitetaan yksi paikka lähikoulusta. Jos siellä on luokassa tilaa, näihin paikkoihin voi hakeutua ja ne ovat jonkun oppilaan toissijaisia koulupaikkoja. Itse totean ja samoin mietinnössä todettiin, että näihin pääsääntöisesti juuri tasa-arvo- ja mittaamissyystä suosittelisin arvontaa.

Mutta toissijaiseen ja vapaaseen liikkumiseen liittyy yksi tärkeä tasa-arvoa uhkaava seikka, jonka olisi hyvä olla tiedossa. Se liittyy tähän, että perusopetuslaki turvaa maksuttoman koulukuljetuksen vain lähikouluun ja silloin, kun oppilas hakeutuu ja pääsee toissijaiseen koulupaikkaan, hänellä ei ole oikeutta koulukuljetukseen. Tästä keskusteltiin valiokunnassa, mutta se nähtiin liian suurena kustannuskysymyksenä, kun ajatellaan, kuinka harvaanasuttu maa meillä on ja muuta, jos vain syyttä suotta ihmiset valitsevat vain mukavamman koulun.

Mutta tämä asia on minusta sillä tavalla tärkeä, että niissä tapauksissa, kun oppilas pääsee soveltuvuuskokeella valittuun kouluun, niissä tapauksissa, kun oppilas todella karsitaan jonkin ominaisuutensa mukaan, olisi hyvin tärkeätä, että kaikilla oppilailla riippumatta varallisuudesta olisi aito mahdollisuus ottaa oppilaspaikka vastaan. Tämähän on myös asia, joka sitten on kuntalaisilla mahdollisuus päättää. Niille edustajille, jotka toimivat kunnallisissa luottamustoimissa, esittäisin harkittavaksi, että niissä tapauksissa, kun oppilas on saanut paikan johonkin kouluun jonkin kokeen kautta, hänelle turvattaisiin maksuton kuljetus, koska se juuri edistäisi paljon puhuttua tasa-arvoa. Minä luulen, että kun eduskunta saa kahden vuoden kuluttua seu-

ranta-asian, tämä asia, ketkä liikkuvat, tulee varmaan siinä yhteydessä esille.

Me vihreät olisimme halunneet, että lupamenettely olisi ollut opetusministeriön takana juuri siitä syystä, että keskeisen muutoksen pitäisi olla reaaliaikaisessa hallinnossa, reaaliaikaisessa valtakunnallisen tason näkökulmassa, ja olin hie-man pettynyt, kun tämä ei mennyt läpi. Mutta luulen, että kahden vuoden seurantalauselma oikeastaan ajaa saman asian, koska on vaikea antaa kahden vuoden kuluttua seurantalulos tästä pykälästä, jos ei sitä koko ajan seuraa. Mutta tietysti oikeus kieltää nämä kokeet nyt jäi pois.

Vaikka ed. Vehkaoja kritisoi, että vammaisten asioita ei ole riittävästi huomioitu, ja näin varmaan on, niin muutenhan laeissa on mielestäni joitakin parannuksia, varsinkin kielellisiä parannuksia, esimerkiksi viittomakielen nostaminen opetuskieleksi. Valiokuntahan lausuu vielä mietinnössään, että muidenkin kommunikaatiomenetelmien asemaa pitäisi tutkia, ja lisäksi valiokunta ehdottaa lausumaa, että maahanmuuttajalasten suomen kielen taidon taso selvitetäisiin. Monissa asiantuntijalausunnoissa tuli ilmi, että olisi tarvetta myös oppiaineena suomeen toisena kielenä, ja kun me tiedämme, että monien maahanmuuttajalasten jatko-opintoihin sijoittuminen on hyvin heikkoa juuri siitä syystä, että kun he eivät osaa riittävästi suomen kieltä, he eivät opi myöskään muiden oppiaineiden oppisisältöjä, niin maahanmuuttajalasten suomen tai ruotsin kielen riittävän tason turvaaminen on erikoisen tärkeää.

Lyhyesti perusopetuslain lisäksi lukiolaista. Kun muuten tähän on vapaaehtoinen sivistyskoulu, jollakin tavalla epäloogisena pidän sitä, että nyt lukiolaissa ehdotetaan, että vasta 18-vuotias oppilas voi valita, opiskeleeko hän oman uskontokuntansa uskontoa vai elämäntietoa. Ed. Kuisma sanoi valiokunnassa, että jo rikosoikeudellinen täysikäisyysraja on 15 vuotta. No, ei se ehkä ihan kaikissa asioissa niin ole, mutta ainakin uskonnollinen täysikäisyysraja on 15 vuotta. Kun 15-vuotias voi erota tai liittyä itsenäisesti kirkkokuntaan, mielestäni tunnui liian rajulta, että oppilaan pitäisi liittyä tai erota kirkkokunnasta voidakseen opiskella sitä eettisiä valmiuksia antavaa oppiainetta, jota uskoakseni jokaisen lukiolaisen pitää opiskella.

Tämä on minusta sikäli epäjohdonmukaista, että muuten laeissa varsinkin lukion puolella on korostettu valinnaisuutta, vapautta ja luottamusta. Tämä on mielestäni kauneusvirhe ja epäloogisuus, ja tästä tullaankin varmaan toisessa

käsittelyssä tekemään esitys, että tämä ikäraja muuttuisi 15 vuoteen.

Ammatillisen koulun puolella oli mielestäni myös yksi kauneusvirhe. Jos sitä ei saatu kokonaan poistettua, niin ainakin saatiin, onko se sitten peitepuikko päälle. Se oli ammatillisessa koulutuksessa pykälä, jossa taiteellisten taipumusten puuttumisen vuoksi oppilaalta voitaisiin ottaa jälkikäteen opiskelupaikka pois. Ihminen on saanut pääsykoepaikan, mutta jos todetaan, että hänellä ei ole taiteellisia taipumuksia, hän voisi sitten tietyn menettelyn jälkeen, jossa hänellä on valitusoikeus, tämän paikan menettää. Tämä on ollut musiikkipuolella käytäntö, jota laki olisi sellaisena laajentanut sitä muualle taidepuolelle. Kun itse tunnen taidepedagogeja hyvin paljon, en usko, että se on erikoisen hyvä pykälä, varsinkin kun opiskelupaikan jo menettäisi siitä syystä, ajan kulumisen tähden, että siinä on tämä perälauta, että jos ei neljässä vuodessa tutkintoa suorita, sen menettää.

Nyt pykälää muutettiin sikäli, että siihen pantiin asetuksenanto-oikeus ja valiokunta mietinnössään voimakkaasti sanoin rajasi, että musiikkipuoli, joka tätä pykälää on halunnut, sen käytännön säilyttäkseen, mutta ei ole riittäviä edellytyksiä laajentaa sitä muiden oppiaineiden puolelle.

Kaiken kaikkiaan tämän koululain käsittelyssä se suuri filosofinen kysymys on, voiko luottaa kuntaan tai voiko luottaa äänestäjiin vai eikö voi. Kun sanotaan, että tämä on kansalliseen strategiaan kuuluva asia, niin välillä tuli sellainen olo, että voiko tämä nyt olla kunnallista itsehallintoa, että eihän esimerkiksi kansalliseen strategiaan kuuluvan armeijan kohdalla kunta itse päättää, miten paljon se maanpuolustukseen satsaa. Mutta linja on valittu näin ja tämä vaatii uusia valmiuksia kuntalaisilta ja kansalaisilta.

Itse olisin toivonut, että tässä siirtymävaiheessa olisi ollut esimerkiksi kunnan ulkopuolinen elin, jonkinlainen opetuksen perusturvalautakunta, minne kuntalaiset olisivat voineet saattaa arvioitavaksi koulutuksen laatuun liittyviä seikkoja, vähän samaan tapaan kuin kuluttajavalituslautakunta voi antaa suosituksia. Laki määrittelee nimenomaan laadun niin väljästi, että on vaikea oikein sanoa, milloin laatu toteutuu. Tämä uusi elin ei vielä saavuttanut vastakaikua, mutta kun arviointia kehitetään, valiokunta lausui mietinnössään, että on tärkeää, että se kaikin tavoin saavuttaa kansalaisten luottamuksen ja edistää kansalaisten osallisuutta yhteiskunnan päätöksentekoon. Toivon, että kun arvioidaan, miten järjestelmä toimii, harkitaan uudelleen,

tuntuisiko tarpeelliselta, että vanhemmilla olisi oikeus saattaa yksittäisen kunnan ratkaisut tällaiseen ulkopuoliseen arviointiin.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Krohn pohti mielenkiintoisella tavalla päätöksenteon ja demokratian suhdetta ja sitä, miksi tehdään huonoja päätöksiä. Tämä pohdinta on minun mielestäni hyvinkin välttämätöntä nyt, kun siirrytään tällaiseen väljään lainsäädäntöön.

Te päädyitte pohdinnassanne siihen, että kunnanvaltuustoissa ei toistaiseksi ole kaikissa tapauksissa ollut riittävää sivistystahtoa, kun on jouduttu tekemään sellaisia ratkaisuja kuin on tehty. Uskon, että suurin syy kuitenkin on ollut voimavarojen riittämättömyys. Myönnän kyllä, että sivistystahdonpuutettakin on meillä päätöksentekijöillä.

Ed. Krohn, haluaisin täydentää pohdintaanne sillä, että toteaisin, että sama tuska on eduskunnassakin. Ihan sama tuska on täällä, mikä on kunnanvaltuustoissa. Täälläkään ei ole riittävää sivistystahtoa ja se näkyy tämänkin päivän keskustelussa. Emme onnistuneet löytämään yhteisiä arvoperusteita muun muassa sille, onko kuuviuotiaille järjestettävä maksutonta esiopetusta kaikkialla Suomessa, vai onko se vain joidenkin oikeus, niin kuin se tällä hetkellä on.

Minusta meillä olisi nyt tänään erinomainen tilaisuus osoittaa sivistystahtomme, mutta näyttää siltä, että sitä ei synny. Näyttää siltä, että meillä on edelleenkin hyvin erilainen arvopohja, joka konkretisoituu siinä, kun jaamme rahaa ja teemme lakipykälä. Toivoisi tietenkin, että koululainsäädännöstä, niin kuin ministeri Heinonen ensimmäisessä puheenvuorossaan totesi, löytyisi mahdollisimman laaja konsensus, se olisi varmasti onneksi Suomen tulevaisuudelle.

Ed. Suhola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ed. Krohnin ihanasti rönnyvää ja kyselevää puheenvuoroa, ajatteli, että hän olisi saattanut käydä läpi jo tämän uuden lain mukaisen koulutuksen, joka toivottavasti tuottaa kyseleviä, ihmetteleviä ja kyseenalaistavia ihmisiä, jotka uskaltavat kysyä sitäkin, onko osaaminen arvokkaampaa kuin intohimo oppia. Minusta se kysymys on hyvin aiheellinen.

Aiheellinen on sekin kysymys, ratkaiseeko raha kaiken, vai kuinka pitkälle riittää se, jos on intohimoista sivistystahtoa. Minä kyllä tässä uskon enemmän intohimoon kuin rahan kaikkivoipaisuuteen, vaikka realisminkin tunnustan. De-

mokratia ja kipuilu näiden ongelmien kanssa ovat jotenkin sukua sille meidän vastuukykyisyydellemme, jossa koulutermiä käyttäkseni voimme saada vielä ehdot. Mutta siinä voi jäädä luokalleen ja parantaa osaamistansa. Se liittyy nyt aiheellisesti tähän kasvuun ihmisyyteen.

Ihminen sinänsä, kuten tässä talossa erityisesti, niin myös sivistysvaliokunnassa, on ongelma. Mieluummin puhumme jostakin muusta kuin ihmisestä. Sitten, kun puhumme ihmisestä, hän on meille jo määrittelyongelma. Niinpä oli ongelmana se, mikä on hyvä ihminen, kuka sen määrittelee. Iloitsen siitä, että päädyimme yhteisymmärrykseen tavoitepykälässä niin, että tavoitteena on kasvu ihmisyyteen, kunnes yksi meistä tai kaksi itse asiassa, edustajat Räsänen ja Takkula, löysivät siitäkin ongelman, että ihmisyyden sanana on määrittelemätön ja tyhjä. Minä taas edustan näkemystä, että minulle juuri määrittelemätön ihmisyyden on täysi.

Kun ed. Krohn kysyi, kuinka kasvaa ihmisyyden sitten arvioidaan, niin uskoisin näin, että jos opetus on tuottanut sitä, mihin pyrimme, niin se vastaus on se, että jos tunnustetaan se, että on olemassa myös näkymätön ja määrittelemätön maailma, niin se opetus on onnistunut.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä varmasti aikamoista pohdintaa, niin kuin ed. Krohn, kaikki käyvät opetuksen tavoitteista kontra arvioinnista ja siitä, kuinka ne vahvasti liittyvät toisiinsa. Me kuitenkin tiedämme, että nämä normivapaat lait eivät varmasti kauhean hyvin toimisi, ellei arviointipykälää siellä olisi, eli se on erittäin tärkeä pykälä.

Olen kyllä itse vähän kallistumassa sille suunnalle, että kyllähän koulutuksen täytyy olla tavoitteissa ihanteita, joita ei kaikkia pystytä arvioimaan. Ehkä olemme tehneet valiokunnassa niin perusteellista työtä, että pyrimme kaikkea arvioimaan. Mutta varmasti, kun kuukausia kuluu, luovutamme sen jälkeen joistakin ja toteamme, että ne kuuluvat koulutukseen ja oppimiseen ilman, että jokaista osiota arvioidaan.

Mitä sitten tulee koulutuksen perusturvalautakuntaan, jota ed. Krohn esitti myös valiokunnassa, niin pidän sitä kyllä aika byrokraattisena. Jos ajatellaan, että joka kuntaan tai yhteisiin pienemmille kunnille perustetaan, tuntuisi se vähän omituiselta. En tiedä, mihin se sitten johtaisi, kun tiedetään kuitenkin, että koululautakunnat päättävät hyvin merkittävistä asioista, koska hallintoa kunnissa on alaspäin delegoitu. Eli en pidä kyllä lautakuntaa kovin hyvänä. Minusta tun-

tuu, että asiat juuttuisivat kyllä siihen ja ne eivät etenisi niin hyvin kuin kenties sillä päätöksenteolla, mikä kunnissa tänä päivänä on.

Ed. Veteläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Krohn aluksi pohti sitä, missä määrin esiopetuksen toteutuminen on tasa-arvokysymys ja oikeastaan totesikin näin, että tässä on yksi keskeisimpiä paikkoja, millä tasa-arvoa mitataan. Näinhän se on täällä pääkaupunkiseudullakin. Eivät täälläkään kaikki ole esiopetuksessa. Eli lapsi, joka on ollut esiopetuksessa ja lapsi, joka ei ole ollut, ponnistavat aivan eri lähtökuopista. Mutta sitten se on myös mitä suurimmassa määrin alueellinen tasa-arvoasia. Siis prosentuaaliset erot ovat todella mittavat, miten eri alueilla esiopetus toteutuu. Kyllä se on myös tällainen taloudellisiin seikkoihin liittyvä tasa-arvoasia. Siis rahan puute on aikamoinen tekijä, kun kunnassa pohditaan, mihin rahkeet riittävät ja mihin eivät.

Minulla hieman särähti samalla tavalla kuin ed. Isohookana-Asunmaalla ed. Krohnin toteamus, että kuntiin tulee päätöksentekijöitä, jotka taloudellisista syistä tekevät huonoja päätöksiä. Samassa veneessä olemme täällä eduskunnassa. Monet päätöksemme voisivat olla huomattavasti parempia, jos talous ei olisi tällainen ohjain, millainen se nykyään on. Näissä koululaeissakin me tulemme tekemään huonohkoja päätöksiä osittain taloudellisista, emme niinkään arvosyistä.

Ed. Kiljunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Krohn teki mielenkiintoisia, osin rohkeita kansainvälisiä vertailuja omassa puheenvuorossaan. Huomioisin kaksi seikkaa.

Ensinnäkin minusta Englantia paremmin Yhdysvallat toimisi esimerkkinä maasta, jossa on varaa jättää osa väestöstä kouluttamatta tai heikolle koulutukselle. Tätä kautta se yhteiskunnallinen luovuus, joka Amerikassa kuitenkin on hyvin ominaista, se tulee ennen muuta siitä, että pystytään myös hyväksikäyttämään hyvinkoulutettua siirtolaisväestöä. Luulen, että Yhdysvallat olisi tässä parempi esimerkki kuin Englanti, Englanti historiallisessa mielessä kylläkin.

Mutta aivan oikein ed. Krohn oli sitä mieltä, että Suomessa ei ole varaa tähän eikä myöskään sosiaalinen oikeudenmukaisuus anna perusteita tämän tapaiselle menettelytavalle. Siinä suhteessa olen samaa mieltä.

Ed. Krohn myös vähätteli aikaisemmassa puheenvuorossaan koululaisten iltapäivähoidon ongelmaa kansainvälisesti verrattuna Euroopan

muihin maihin. Hän puolusti suomalaista koulujärjestelmää ja suhteellisen lyhyttä koulupäivää sillä, että meillä on kouluruokailu järjestetty, kun esimerkiksi eräissä Keski-Euroopan maissa näin ei ole tehty, jolloin koulupäivä pitenee.

Nyt en arvostele kouluruokailua. Se on suomalaisessa yhteiskunnassa erinomainen sosiaalinen innovaatio, joka on syytä säilyttää korkealaatuksena. Mutta lyhyen koulupäivän perusteeksi se ei käy. Suomessa tämä lyhyt koulupäivä on itse asiassa perintöä agraarisesta yhteiskunnasta, jossa on ollut pitkät koulumatkat ja on haluttu varmistaa kotiinpääsy valoisalla ajalla. Tämä on jäänyt myös perinteeksi urbaanimmalle yhteiskunnalle. Minulla on esimerkkinä vaikkapa Englanti, josta minulla on omakohtaista kokemusta. Siellä jopa kuusivuotiaiden, itse asiassa siellä aloitetaan koulu viisivuotiaana, koulupäivät ovat kello yhdeksästä neljään, pitkät koulupäivät, mutta se on rakennettu toisella tavalla kuin meillä. Läksyjä ei tule. Läksyt tehdään siellä iltapäivällä ohjatussa muodossa. Se on leikkimielisempää se toiminta kaiken kaikkiaan, mutta se on teollistuneen yhteiskunnan koulujärjestelmä, jossa tätä iltapäivähoito-ongelmaa ei ole niin kuin Suomessa.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiinnitän ed. Krohnin puheenvuorossa huomiota siihen osaan, jossa hän käsitteli toissijaisen koulun valintaperusteita. Hän sanoi, että arvonta on hyvä ratkaisu tai hyvä muoto ratkaista tämä asia. Minusta näin ei ole. En pidä arvontaa ollenkaan hyvänä tässä yhteydessä.

Opettajana minulla on kokemusta siitä, kuinka tärkeitä koululaisille ovat ystävyys- ja toverisuhteet. Olen nähnyt, kuinka monta itkua yläasteelle siirryttäessä on itketty sen takia, että on uhanut tulla sellainen järjestely, että ei pääse samaan luokkaan sen parhaan toverinsa tai ystävänsä kanssa. Siksi haluan korostaa sitä, että en missään yhteydessä voi pitää arvontaa hyvänä ratkaisuna. Ystävyysuhteet ovat minusta lapsille ja nuorille niin tärkeitä asioita, että niitä ei pidä jättää arvan varaan.

Ed. Krohn (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tulonen sanoi aivan oikein, että on hyvä, että on tavoitteita, joita ei voida arvioida. Ne juuri turvaavat sen, että ihminen on päämäärä sinänsä. Olemme varmaan tästä samaa mieltä.

Edustajat Isohookana-Asunmaa ja Vetelä-

nen ehkä jollakin tavalla ymmärsivät väärin, mitä puhuin kuntien päättäjistä. Myönnän, että raha on ongelma, mutta sen lisäksi tuli ilmi valio-kunnassa, että riippumatta rahasta kunnat ovat tehneet hyvin sivistysvihamelisiä päätöksiä. On todella kuntia, joissa raha on se syy, mutta on kuntia, joissa ennen kaikkea on kysymys päättä-jien arvovalinnoista. Mielestäni on tärkeätä mei-dän päättäjien ja myös kansalaisten ymmärtää tämä ero ja myös kantaa vastuu tästä asiasta. En suinkaan vähättele rahaongelmaa, mutta raha ei ole ainoa ongelma.

Ed. Kiljuselle sanon, että en myöskään vähät-tele iltapäivähoidon ongelmaa, vaan kun katso-taan asioita, pitäisi tunnistaa, miksi joku asia Suomessa on niin kuin on. Varmaan Englannissa on pitkät päivät. Siellähän osin tämä koulu on osa päivähoitoa. Monissa maissa asia kulkee ni-mellä koulu, vaikka se jollakin tavalla muistuttaa oikeastaan meidän päivähoitoamme. Mutta ni-menomaan monissa maissa, missä lapset pääse-vät myöhään koulusta, he ovat pari tuntia kes-kellä päivää vapaalla, ja siellä useimmiten per-heenäidit tekevät heille lounaan. Tämä on yksi puoli tästä asiasta. En suinkaan vähättele, ettei-kö iltapäivähoitoa pitäisi järjestää, mutta aina pitää, niin kuin Paasikivi sanoi, tuntea tosiasiat.

Ed. Korteniemelle: Ymmärrän, että jokainen kuntahan voi tämän itse ratkaista, jos jossakin kunnassa arvonta ei sovellu, niin sitten voidaan tehdä toisella tavalla.

Ed. Gustafsson: Arvoisa herra puhe-mies! R. H. Oittinen esitteli vuonna 1949 Sdp:n puoluekokouksessa koulutuspoliittisen neuvot-elukunnan hahmotteleman koulutusjärjestel-män, siis lähes puoli vuosisataa sitten. Otteita puheenvuorosta: "Kaikille lapsille varataan mahdollisuus suunnilleen nykyisen keskikoulu-opetusta vastaavan sivistyksen saamiseen. Uu-den koulun sosiaalisuutta olisi syytä lisätä myös opetusohjelman tarkistuksilla ja soveltamalla käyttöön niin sanottua ryhmäopiskelua, oppilai-den itsehallintoa ym. omatoimisuutta. Sisäiseen uudistukseen on luettava myös määrätietoinen pyrkimys opetus- ja kasvatusmenetelmien kehit-tämiseen, jolloin nimenomaan sosiaalis-eettiseen kasvatukseen panostamiseen on pantava painoa."

Sosialidemokraattien koulutuspolitiikka on ollut pitkäjänteistä toimintaa. On luotu kansain-välisestikin arvioiden hyvin toimiva koulutusjär-jestelmä: koko ikäluokasta huolehtiva oppivel-vollisuuskoulu, kaikille nuorille mahdollisuus ammatilliseen peruskoulutukseen ja varsin toi-

miva yleissivistävän ja ammatillisen aikuiskoulu-tuksen verkosto. Olemme terveesti ylpeitä saavu-tuksistamme, joista osa on tehty matkan varrella keskustapuolueen kanssa, Rkp:n kanssa, Skdl:n kanssa ja viime vuosina myös kokoomuksen kanssa.

Yhteisin ponnistuksin 1970-luvulla toteutettu peruskoulu-uudistus on saavuttanut monin ta-voin sille asetetut tavoitteet. Suomea pidetään vakaana ja kiinnostavana maana. Vahvuuksina nähdään yhteiskuntarauha, hyvin koulutettu työvoima ja korkean teknologian saavutukset. Voidaan perustellusti todeta, että ilman perus-koulu-uudistusta yhteiskuntamme tila olisi tällä hetkellä huomattavasti epävakampi ja koko kansan osaamistaso heikompi. Peruskoulun tär-kein saavutus sen historian aikana on koulutuk-sellisen saavutettavuuden ja tasavertaisten mah-dollisuuksien takaaminen lapsille ja nuorille asuinpaikasta, sosiaalisesta taustasta ja varalli-suudesta riippumatta. Se on yhteiskunnallisesti tavattoman merkittävä asia.

Peruskoulun viimeaikaiset ongelmat eivät ole seurausta tehdyistä koulutusratkaisuista ja yhte-näiskoulutyypisistä peruskoulusta. Osa yhteis-kunnan ongelmista heijastuu suoraan kouluun. Perheiden huoli tulevaisuudesta, työttömyys ja ahdistus vaikuttavat. Lisääntyneiden ongelmien taustalla ovat kuitenkin myös, se on rehellisesti tunnustettava, valtion ja kuntien toteuttamat säästöt, jotka näkyvät opettajien lomautuksina, suurempina opetusryhminä, kerhotoiminnan ja tukiopetuksen vähenemisenä.

Sosialidemokraateille oli ja on tärkeää käsitel-täessä merkittävää koululainsäädännön koko-naisuudistusta se, ettei suomalaisesta oppivelvol-lisuuskoulusta kehity kilpailukeskeistä valikoi-jaa, joka ulottaa karsinnan yläasteelle tai jopa peruskouluun tulovaiheessa. Näin ei tule käy-mään. Sivistysvaliokunnan mietintöön on kirjat-tu selkeän kielteinen kanta pääsykokeisiin ja yli-päätään valikointiajattelun yleistymiseen perus-opetuksen sisällä. Olisimme halunneet, sanoisin-ko: varmuuden vuoksi, pääsykokeet kieltävän kannan kirjattavaksi lakiin.

Miksi tämä oli ja on tärkeä kysymys juuri sosialidemokraateille? Kysymys on ihmiskuvas-ta, koulun sivistystehtävästä ja siitä näkemykses-tä, ettei koulu saa olla pudotuspeli, joka uusintaa yhteiskunnallisen eriarvoisuuden. Sosiologian tutkija Andy Green korostaa julkaisemassaan kirjassa, kuinka kilpailu parhaiden koulujen ase-masta ja pääsystä näihin kouluihin ei kansainvä-listen katsausten mukaan luo kansallisen koulu-

tustason kohoamista vaan hierarkioita, elitismii ja luokkajakoa. Voimakas erikoistuminen merkitsee yleensä koulupohjan kapea-alaistumista, päinvastoin kuin viimeiset ennusteet tulevaisuuden muutosprosesseissa elämisen edellytyksistä edellyttäisivät.

Haluan vielä syventääkseni ja perustellakseni toimintaamme lainata myös professori Kari Uusikylää: "Jos oppilaita ruvetaan kilpailuttamaan ja kouluja luokittelemaan pinnallisien perustein, tehdään suurta vahinkoa sekä oppilaille arvokaina ihmisinä että yhteiskunnalle, sen tehokkuudelle ja kilpailukyvyille. Yhteiskuntaa palvelevat parhaiten tasapainoiset yksilöt, joiden ei tarvitse uhrata psyykkistä energiaansa siihen, että olisivat parempia kuin muut. Riittää, kun jokainen on niin hyvä, kuin mihin pystyy. Jokaisella suomalaisella lapsella tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet kehittää lahjakkuuttaan ja erityislahjojaan mahdollisimman pitkälle kannustavassa ja turvallisessa kouluympäristössä." Näin sanoo professori Uusikylä.

Mielestäni joka puolella maata ja eri kaupunginosissa tulisi olla hyviä kouluja, jotka tarjoavat laadukkaan opetuksen. Sosialidemokraattien mielestä näiden koulujen sisään tulisi rakentaa erilaisia vaihtoehtoja erilaisille oppilaille ja tehdä oppimisesta haasteellista. On selvää, että koulut voivat ja saavat olla erilaisia, mutta uudet koululait eivät saa johtaa eivätkä toivottavasti johda, näin uskon, kehitykseen, jossa esimerkiksi kunnat vetäytyisivät lasten tasa-arvoa ja oppimisturvallisuutta koskevasta vastuusta.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on lähtenyt suuresta luottamuksesta kunnallisiin päättäjiin. Erityisesti opettajien lomautus koululain käsittelyn aikana on herättänyt kysymyksen, luotetaanko kuntiin jopa liikaa. Sosialidemokraattinen sivistysvaliokunta- ja eduskuntaryhmä halusivat koululainsäädännön käsittelyn yhteydessä lain viiden sisäisen rakennetekijän kautta vaikuttaa sekä sivistyskoulutavoitteeseen että tasa-arvotavoitteen toteutumiseen. Käsittelyssä korostettiin voimakkaasti koulutuksen tavoitteiden, tuntijaon ja opetus suunnitelmien, koulutuspaikan, arvioinnin ja resurssien merkitystä.

Uusi koululainsäädäntö mielestäni jatkaa suomalaisessa koulutuspolitiikassa peruskoulun isän R. H. Oittisen suurta linjaa eli vahvaa sitoutumista eettisesti kestäväan tasa-arvotavoitteeseen ja sivistyskouluun. Koulua tulee kehittää sivistysvaliokunnan tahdon mukaan sivistys- ja kulttuuritehtävän laaja-alaisesti sisäistäneeksi työyhteisöksi.

Valtioneuvoston ja Opetushallituksen taholta ei ole pikapuoliin tarkoitus puuttua opetus suunnitelman perusteisiin ja tuntijakoon. Hyvä näin, jotta uuden koululainsäädännön monet muut tavoitteet ja asiat saadaan ajettua sisään.

Koulutuspaikan kohdalla sivistysvaliokunta vahvisti lain tasolla niin sanotun lähikouluperiaatteen, lapsen oikeuden lähikouluun, ja torjui pääsykokeet toissijaiseen kouluun hakeuduttaessa.

Kuten jo käyty keskustelu on osoittanut, koulutusta koskevan lainsäädännön uudistuksessa on arvioinnilla erittäin keskeinen merkitys. Valiokunta painotti, "kuinka arvioinnilla on myös tärkeä yhteiskuntapoliittinen tehtävä edistää tasa-arvon toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa". Valiokunta on korostanut erityisesti onnistumista koulun kasvatuksellisessa ja sivistyksellisessä tehtävässä ja myös sen arviointia, miten kunta hoitaa koulutuksen järjestämistehtävänsä. Olemme myös nostaneet koko opetus henkilöstön toiminnan ja oppilaitoksen kokonaisjohtamisen arvioinnin kohteeksi. Tärkeää on arvioida myös koulun toimivuutta oppimis-, kasvatus- ja työyhteisönä. Olen erittäin tyytyväinen tähän ja pidän ansiokkaana valiokunnan täsmäohjaustyötä arvioinnin suuntaamisessa tärkeisiin koulutuspoliittisiin ydinalueisiin.

Muutama ajatus koulutuksen ja opetuksen resursseista, missä yhteydessä myöskin totean, että osa sosialidemokraattien tavoitteista ei toteutunut.

Suomalaisen peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen tulevan kehityksen kannalta tärkeintä on saada opetuksen yksikköhintojen jälkeenjääneisyys vastaamaan todellisia kustannuksia. Valiokunnan mietinnössä on tätä asiaa korostava ponsilauselma. Perusopetuksen resurssinissa sosialidemokraattien tavoitteet eivät toteutuneet. Olisimme halunneet määritellä opetusryhmien maksimikoon alkuopetuksessa, ensimmäisellä ja toisella luokalla, 23 oppilaaksi ja muuten perusopetuksessa 30:ksi.

Peruskoulussa valinnaisuus sekä myöhemmin lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa yksilölliset opetus suunnitelmat ovat keskeisessä asemassa lakiesityksessä.

Koulutuksen tasa-arvon kannalta on erityisen merkityksellistä, että kunnat uuden lain voimaan tultua kiinnittäisivät erityistä huomiota opinto-ohjaukseen. Etenkin sellaisten lasten ja nuorten tukeminen, joilla ei ole pitkälle koulutettuja tai laajasti koulutusjärjestelmään perehtyneitä aikuisia tukenaan valintoja tehtäessä, on tarpeen

saada koulussa asiantuntevaa ja monipuolista tietoa. Tämä koskee erityisesti tehtäviä valintoja, jotka vaikuttavat tuleviin opintoihin. Mahdollisuus erikoistuneiden opinto-ohjaajien antamaan neuvontaan on sen vuoksi olennaisen tärkeä osa lain tarkoituksen toteuttamista. Sosialidemokraatit esittivät ja vaativat opinto-ohjauksen resurssointia asetustasolla siten, että kouluissa olisi yksi opinto-ohjaaja alkavaa 250:tä opiskelijaa kohden, mutta tämä tavoitteemme ei neuvotte- luissa edennyt.

Myös tukiovetuksen voimavarat ja niiden turvaaminen oli meille tärkeää. Asia tuli nyt tiukalla ponnella valvonnan alle.

Arvoisa puhemies! Olen edellä todennut, miten sosialidemokraatit ovat tyytyväisiä siihen, että valiokuntatyössä onnistuttiin parantamaan erityisesti koulutuksen tavoitepykälää, vahvistettiin lähikouluperiaatetta, peruskouluun ei tule pääsykokeita ja arviointia syvennettiin koulun sivistystehtävän mukaiseksi. Myös meille oli tärkeää nostaa lain tasolle kerhotoiminta, koulukirjastotoiminta, koulukäyntiavustajien merkitys ja ohjattu ateria.

Socialidemokraateille oli myös tärkeää saada liikunta ja terveystkasvatus oppiaineluetteloon ja haluamme uskoa, että se on nostamassa näiden asioiden merkitystä suomalaisessa kouluelämäs- sä.

Arvoisa puhemies! Koululakien kohdalta socialidemokraatit ovat halunneet kuunnella tarkasti ja ottaa huomioon kasvatus- ja yhteiskuntatieteilijöiden puheenvuorot ja myöskin kuunnella herkillä korvalla käytyä kansalaiskeskustelua.

Socialidemokraatteja ja erityisesti minua on arvosteltu sikäli, että kun olin loppuvaiheessa koulutuskomitean jäsen, minulla ei olisi ollut oikeutta pyrkiä muuttamaan hallituksen esitystä. Haluan selvästi todeta, että socialidemokraattien eduskuntaryhmä ei ole pyrkinyt muuttamaan hallituksen esityksen keskeisiä rakenneuu- distuksia, muun muassa ylä- ja ala-asteen hallinnollisen rajan poistamista, lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyön lisäämistä. Sen sijaan asiantuntijakuuleminen nosti esille eräitä tärkei- tä periaatteellisia kysymyksiä, joihin oli suora- nainen pakko reagoida.

Eräs sellainen oli se, että kuntien päätöksillä olisi pääsykokeiden myötä murennettu jollakin aikavälillä yhtenäinen oppivelvollisuuskoulu. Haluan tästä tärkeästä yksityiskohdasta todeta sen, että parlamentaarinen koulutuskomitea ei mietinnössään tunne eikä esittänyt pääsykokeita

oppivelvollisuuskouluun. Komiteamietinnössä otsakkeen "Koulun määräytyminen ja mahdolli- suus koulun valintaan" alla sivuilla 62 ja 63 ei sanallakaan mainita ja tuoda esiin pääsy- tai so- veltuvuuskokeita. Nämä tulivat hallituksen esi- tykseen parlamentaarisen komitean ulkopuolel- ta. Itse asiassa sen kaltainen koulutuspoliittinen ja ideologinenkin keskustelu, jota sivistysvalio- kunta kävi pääsy- ja soveltuvuuskokeista perus- opetuksessa, olisi kuulunut käydä parlamentaa- risessa komiteassa. Se, ettei asiaan kiinnitetty riittävästi huomiota hallituksen esitystä annet- taessa, johtui muun muassa siitä, ettei asian peri- aatteellinen eikä muukaan merkitys avautunut vielä lain pykälästä eikä edes niiden perusteluista, vaan vasta asiantuntijakuulemisen yhteydessä.

Arvoisa puhemies! Uusi koululainsäädäntö on avaamassa uutta uraa oppilaitosten yhteis- työlle erityisesti lukion ja ammatillisen koulutuk- sen osalta. Laki velvoittaa oppilaitoksia järjestä- mään opetustarjontaansa siten, että nuorilla on aito ja oikea mahdollisuus valita toisesta oppilai- toksesta kiinnostavia opinto-ohjelmia. Lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö on askel kohti uutta sivistysajattelua.

Socialidemokraateille oli tärkeää, että mietin- nössä korostetaan, kuinka tulevaisuuden amma- tillinen koulutus tunnustaa nykyaikaisen am- mattisivistyksen. Laaja yleissivistys nähdään myös sivistysvaliokunnan mietinnössä välttä- mättömäksi osaksi ammatteisivistystä. Ammatil- listen tutkintojen tuleekin täyttää tulevaisuuden vaatimukset ja olla laaja-alaisia siten, että ne tukevat nuorten ammatillista liikkuvuutta muut- tuvassa työelämässä.

Vapaan sivistystyön kohdalta on tärkeää, että Suomessa hyvin toiminut instituutiomallinen si- vistystyö voi jatkua ja kehittää toimintaansa. Kansanopistot, kansalais- ja työväenopistot, ur- heiluopistot, opintokeskukset ja nyt uutena kesä- yliopistot muodostavat myös jatkossa monipuoli- sesti toimivan aikuiskoulutusverkoston. Ne ovat mielestäni tärkeä ja keskeinen osa pohjois- maista hyvinvointiyhteiskuntaa.

Arvoisa puhemies! Koululainsäädännön ko- konaisuudistusta voidaan pitää vaikutuksiltaan merkittävänä ja kauaskantoisena. Valtaa ja vastuuta siirtyy erittäin paljon kuntiin ja oppilaitok- sille. Tämä on kansalaisyhteiskunnan kehittämi- sen kannalta hyvä asia. On kuitenkin välttämä- töntä, että vastuu tiedostetaan ja ymmärretään. On tärkeää, että oppilaitoksissa ja kunnissa pe- rehdytään paitsi uuteen lakiin myös mielestäni hyvään sivistysvaliokunnan mietintöön.

Monipuolinen yhteiskunnallinen keskustelu koululainsäädännön ympärillä toivottavasti kannustaa myös kuntien päättäjiä ja lasten vanhempia aktiiviseen vaikuttamiseen. Sivistysvaliokunta on omalta kohdaltaan toiminut sillä tavalla, että hallitus antaa eduskunnalle koulutuspoliittisen selonteon lain toimivuudesta kolmen vuoden kuluttua. Näin eduskunta itse seuraa asioita ja vaikuttaa siihen, miten sen painotukset on otettu huomioon.

Koulutuksella ja sivistyksellä on sosiaalidemokraattisessa ajattelussa ja yhteiskunnallisessa tavoiteasettelussa vahva itseisarvoinen luonne. Vaikka koulutusjärjestelmältä on vaadittu herkkyyttä reagoida muutoksiin, on koulutukselle turvattava oikeus itseisarvoon eikä koulutusta saa alistaa markkinavoimien alttarille. Tulevaisuuden mosaiikkijärjestelmässä syvän ja laaja-alaisen sivistyksen ja kasvatuksen merkitys ihmisen voimavarana vain korostuu. Silti on hyvä muistaa, että oppia voi muuallakin kuin koulussa.

Ed. Isohookana - Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kunnioitan suuresti ed. Gustafssonin perehtyneisyyttä koulukysymyksiin ja annan arvoa hänen ponnisteluilleen koulutuksen tasa-arvon toteutumiseksi modernilla tavalla myös tulevaisuudessa. Kun kuuntelin puheenvuoroanne, siitä saattoi päätellä, että olette matkan varrella joutunut välistä hankalaankin välikäteen, ja siitä huolimatta olette onnistunut kuitenkin eräissä tavoitteissa, nimienomaan koulutuksellisen tasa-arvon puolustamisessa.

Mutta, arvoisa puhemies, minun on pakko todeta kuitenkin henkilökohtainen käsitykseni 6 ja 28 §:n perusteluosien epämääräisestä muodosta. Ne avaavat mielestäni nyt kuitenkin mahdollisuuden oppilaiden valintaan juuri sitä kautta, että kokeet aiotaan sitoa painotettuun opetussuunnitelmaan ja painotettu opetussuunnitelma voidaan tehdä minkä oppiaineen puitteissa tahansa, koska oppiaineita ei ole perusteluissa nimetty. Kunnat, joissa on useita kouluja, voivat näin ollen ryhtyä tämän lain voimaantulon jälkeen toimiin erilaisten koulujen rakentamiseksi. Tätä pidän hankalana, en peruskoulun, jos puhutaan vanhoilla termeillä, yläastetta ajatellen niinkään, mutta erityisesti peruskoulun ala-asteen takia, koska katson, että ala-asteella olisi viisasta menetellä tulevaisuudessakin niin, ettei siellä ainakaan tärkeissä ja merkittävässä oppiaineissa kovin pitkälle menevää painotettua ope-

tussuunnitelmaa toteutettaisi. Siitä saattaisi myöhemmin olla kuitenkin aika paljon kielteisiä vaikutuksia. Tässä mielessä minusta, kun äsken puhuin myös siitä, että perälautoja ei ole tarpeeksi kiinnitetty, on jätetty aukko, mitä pidän valittavana.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Yhdyn myös omalta osaltani niihin kiitoksiin, joita ed. Gustafssonille on jo esitetty hänen sivistysvaliokunnassa tekemästään merkittävästä työstä.

Oikeastaan haluaisin kuitenkin ed. Gustafssonille esittää yhden kysymyksen, vaikka sitä ei näin vastauspuheenvuorossa oikein sallitakaan. Oikeastaan se kysymys on kohdistettu muillekin. Kun me nyt arvostelemme näitä lakeja ja näemme, että olemme saavuttaneet omia tavoitteitamme, mutta emme ole kaikissa asioissa saavuttaneet, niin mitä muutoksia tekee vaalien jälkeen se hallitus, jossa tulevat olemaan ainakin jotkut nyt täällä olevista puolueista? Me olemme nyt käsitelleet suhteellisen perinpohjaisesti koululait. Tulen myöhemmin omassa puheenvuorossani vastaamaan tähän omalta ja vasemmistoliiton osalta, mutta minua kiinnostaa se, että kun keskustasta esittää nyt kritiikkiä ja kun Gustafsson esittää nyt kritiikkiä, niin tuletteko te ...

Ensimmäinen varapuhemies:  
Edustaja Gustafsson!

Puhuja: Anteeksi, edustaja Gustafsson. Tuletteko te vaalien jälkeen esittämään muutoksia tähän nyt hyväksyttävään koululakipakettiin ja jos tulette, miltä osin? Jotta saisimme keskustella eteenpäin emmekä pysähtyisi vain siihen, mitä nyt olemme hyväksymässä, olisi tiedettävä, mitä todella aiomme muuttaa ensi kaudella.

Ed. Suhola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuuntelin ed. Gustafssonia, niin tuli jotenkin mieleeni viime kausi ja se tuska, jota silloin itse hallituspuolueen edustajana tunsin. Muistan ed. Gustafssonin ryhmän puheet sivistysvaliokunnassa ja sen, että ajattelin silloin, että kuullaan sitä meilläkin. Nyt voisin sillä perusteella iloittaa ankarasti, mutta se ei kuulu luonteeseni.

Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson oli aivan oikein huolissaan tasa-arvoisuudesta. Onneksi siitä puheesta on jo poistunut tasapäisyyden pukinsorkka. Voimme olla yhtä mieltä siitä, että erityisen tärkeää on se, että lapsi löytää oman

osaamisen, koska sen jälkeen ei ole olemassa sellaista kuin vähempiarvoinen työ.

Ed. Gustafsson kaipasi jokaiselle oikeutta kannustavaan ja turvalliseen oppimisympäristöön. Ed. Gustafsson, mikään järjestelmä ei voi taata sitä, ei laki eikä sanktio, sen takaa ihminen ja käytännössä opettaja luokassa. Se onkin jo vaikeampi juttu, ja taas palataan, arvoisa opetusministeri, opettajankoulutukseen, johon sivistysvaliokunta on lukuisia kertoja palannut. Se on ongelma siksi, että se on yliopiston autonomian ja heidän omien tavoitteidensa takana. Siitä huolimatta, arvoisa ministeri, se on ongelma.

Sinne valikoituu tänä päivänä, rohkenen sanoa, väärillä lahjakkuuksilla varustettuja ihmisiä. Se selittää myös sen ongelman, joka esiintyy, kun puhumme ryhmäkoosta tai kaikista näistä perälaudoista, joita olemme hakeneet. Ei ryhmäkokokaan takaa sitä, että oppimisympäristö on kannustava, koska joku opettaja selviytyy 30 oppilaan kanssa loistavasti ja joku ei selviydy kymmenenkään kanssa. Nämä ovat sellaisia asioita, että niitä on äärettömän vaikea järjestelmällä määritellä. Sen vuoksi palaan siihen ihmisyteen, joka sittenkin on aina kaiken lähtökoh-  
ta.

Ed. Hyssälä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Gustafssonin puheenvuorosta kävi selkeästi ilmi, että kovaa peistä on kokoomuksen kanssa taitettu hallituspuolueiden neuvottelussa. Saattoi käydä ilmi myös se, että hyvin monessa kohtaa demarit ovat joutuneet antamaan periksi ja ovat taistelun hävinneet.

Ed. Gustafsson totesi, että pääsykokeet kieltävä kanta olisi sosialidemokraattien mielestä tullut kirjata lakiin. Ymmärtää, että kokoomus ei näin halunnut, jos tarkastellaan ideologiaa. Keskustahan katsoi, että valintakokeiden tuleminen peruskouluun voidaan estää vain kirjoittamalla tätä tarkoittava kohta lakiin.

Sen sijaan, jos miettii ideologiselta kannalta, mikähän mahtaa olla taustalla siinä, kun sosialidemokraatit olisivat halunneet määritellä maksimikoon ja ryhmäkokojen suuruuden? He hävisivät siis taistelun Gustafssonin mukaan kokoomukselle, koska määrittelyä ei tullut. Mietin vain ideologiselta kannalta, kun minulle ei kirkastu, mistä voisi olla kysymys.

Sen sijaan kyllä ymmärrän opinto-ohjauksen kohdan, jossa sosialidemokraatit olisivat halunneet samaa kuin keskusta, eli yksi opinto-ohjaaja pystyisi lain edellyttämällä tavalla ohjaamaan korkeintaan 250:tä oppilasta. Se on vastalausees-

samme ja on ilahduttavaa, että se on myös sosialidemokraattien kanta. Mielenkiintoista on nyt kuulla salikeskustelussa näitä taustoja, kun siellä on todella peistä taitettu. Ehkä myös voittoja on tullut, mutta häviöistä nyt lähinnä Gustafsson puhui.

**Ensimmäinen varapuhemies:**  
Edustaja Gustafsson!

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Liityn oikeastaan vähän samaan, mihin ed. Hyssälä edellä. Ed. Gustafsson totesi ryhmänsä kantana, että he olisivat halunneet kirjata pääsykoekiellon lakiin. Edelleen hän totesi myöhemmin, että he olisivat halunneet resursoida opinto-ohjausta, niin kuin ed. Hyssälä mainitsi. Edellisessä puheenvuorossa ed. Irina Krohn totesi, että vihreät kannattivat esityksen ottamista lakiin.

Kaikki nämä asiat löytyvät keskustan vastalauseesta, mutta ne eivät valitettavasti saaneet kannatusta valiokunnassa. Nämä esimerkit kertovat oikeastaan olennaisen asian valiokunnan työskentelytavasta. Ei näitä asioita annettu valiokunnan tasolla vapaasti ratkaistavaksi, vaan hallitusryhmät väänsivät niistä kättä, ja kun yksimielisyyttä ei syntynyt, nämä asiat jäivät pois laista. Tyydyttiin siihen, että asiat mainitaan mietinnössä, esiopetus tosin myös ponnessa.

Muistutan, että keskusta esittää niin pääsykoekielloa kuin esiopetuksen järjestämistakin lakiin. Toivon tukea, kun nämä asiat tulevat lakien sisällön osalta ratkaistavaksi toiseen käsittelyyn.

Ed. Laakson kysymykseen vastaisin, että kyllä keskusta aikoo olla vaalien jälkeenkin samalla kannalla kuin vastalauseesta ilmenee.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun ed. Gustafssonin puheenvuorossa ainoastaan oppilaanohjaukseen. Olen hänen kanssaan tästä asiasta täsmälleen samaa mieltä.

Saamiemme selvitysten mukaan yhdellä ohjaajalla voi olla jopa 700—800 oppilasta tai opiskelijaa ohjattavanaan. Näiden tietojen pohjalta han valiokunnassa pykälään lisättiin lukiolain kohdalle lisäys, että opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella. Mielestäni asia jäi kuitenkin perusopetuslain kohdalla pahastikin auki. Kun viime viikolla viimeisiä ratkaisuvia käsitteilyä kävimme valiokunnassa, keskusta yritti esittää, että mietintöön olisi otettu edes kannanotto siitä, että yhdellä ohjaajalla voi olla

vain 250 oppilasta ohjattavanaan. Mutta se ei käynyt ollenkaan hallituspuolueille. Hiukan ihmettelen, mistä löytyi konsensus laittaa tämä asia lukiolakiin, mutta ei edes mietinnön perusteluihin perusopetuslain puolella.

Ed. K r o h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Gustafsson antoi sikäli väärää tietoa, etteikö pääsykokeita olisi mainittu hallituksen esityksessä. Ne on mainittu sivulla 35, jossa puhutaan, että valinnassa voidaan käyttää pääsy- ja soveltuvuuskokeita ja ne on sidottu painotettuun opetukseen. Nämä ovat kyllä olleet tiedossa. Valiokunnan voitto oli se, että pääsykokeet kiellettiin, jolloin ikään kuin yleislahjakkuutta mittaava asia poistui, ja lisättiin sana olennaisesti, eli pelkkä kevyt profilointi ei riitä, vaan painotetussa oppiaineessa pitää olla ratkaisevasti enemmän opetusta. Kyllä valiokunnassa jotakin tässä asiassa tehtiin, mutta se ei ollut mikään uusi ajatus. Se oli hallituksen esityksessä.

Sikäli ymmärrän sosialidemokraattien ajatuksen, että valinta voi johtaa eriarvoistumiseen. Kuitenkin monet vasemmistointellektuellit ovat aikanaan monissa yhteiskunnissa pitäneet hyvin tärkeänä säätykierron kannalta ja muuten, että kaikkien sosiaaliluokkien lahjakkaat lapset pääsevät omaa potentiaaliaan niin pitkälle kokeilemaan kuin on mahdollista. Tässä varmaan on eri painotuksia. Monissa muissa maissa on todella karneat eliittikoulut, joita emme Suomeen halua. Mutta niissä on olennaista se, että ne uusintatavat tiettyä sosiaaliluokkaa. Ne antavat sosiaalisia verkostoja ja kontakteja. Ne eivät suinkaan ole parasta opetusta antavia kouluja. Ne ovat usein myös maksullisia. Suomalainen maksuton peruskoulu ei hyvin helposti muutu tällaiseksi ulkomaalaistyyppiseksi eliittikouluksi.

Itse en voi kuitenkaan ihan yhtyä siihen, että valiokuntavastaavaa ed. Jukka Gustafssonia on keuhuttu neuvotteluissa. Mielestäni on ollut hyvin vaikeaa neuvotella puolueen kanssa, jolla on eri tahto ryhmäkokouksissa ja valiokunnissa. Luulen, että jos tahto olisi ollut selvemmin tiedossa, olisimme saaneet pykälään muutoksen, että opetusministeriö antaa pääsykoeluvat. Se on ollut todella ikävää.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tytti Isohookana-Asunmaalle haluaisin todeta, että kyllä 28 §:n mietinnön perusteluissa on perälaudat tiukasti, ja me sitten seuraamme kahden vuoden päästä, miten

se toteutuu. Kun on todettu, että vaikutusta ei saa olla jatko-opintoihin, niin kyllä sen pitäisi sulkea pois sen kaltaiset reaaliaineet, joihin viitatasitte.

Ed. Laakso kyseli, miten kritiikki otetaan jatkossa huomioon. Omasta mielestäni halusin puheenvuorossani tuoda hyvin valoisasti ja myönteisesti esille ne monet yhteiset saavutukset, jotka valiokunnassa saatiin aikaiseksi, kerho-opiskelun, koulukirjaston, ohjatun aterian ja sen, että opinto-ohjaus saatiin lisättyä lukion ja ammatillisen koulutuksen pykälisiin, mutta emme saaneet riittävän tiukkaa mainintaa resursoinneista. Eli me, ed. Laakso, tietysti seuraamme lähimmän kahden ja kolmen vuoden aikana, mitä tapahtuu valtionosuusjärjestelmän kohdalla, oppilaanohjauksen, kirjastotoiminnan, tukiopetuksen kohdalla, ja ryhdymme toimiin, jolleivät lain tavoite ja henki toteudu.

Ed. Krohnille: Jos kuuntelitte minua tarkasti, niin sanoin nimenomaan, että hallituksen esityksen pykälissä ja pykälien perusteluissa ei näin tärkeää ja periaatteellisesti merkittävää asiaa ollut kirjoitettu ulos. Tiedän, että se on hallituksen esityksen alkupuolen yleisperusteluissa, mutta se ei ollut sillä tavalla lain pykälissä ja perusteluissa kuin näin ison ja periaatteellisen asian tulisi olla. Korostin sitä, että kun vielä kävin koulukomitean mietinnön läpi, niin se loppuu tiettyyn kohtaan eikä sen tyyppisiä painotuksia, mitkä tulivat hallituksen esitykseen, siellä ollut. Se oli tavallaan se message, jonka halusin sanoa.

Ed. W i d e r o o s : Talman! Ett stort arbete har blivit klart i riksdagens kulturutskott. Ett helt paket med skollagar har godkänts efter en mycket detaljerad och ingående behandling som har pågått sedan hösten 1997. Man kan naturligtvis alltid diskutera huruvida behandlingssättet och tidtabellen har varit de rätta, och själv är jag övertygad om att tidtabellen faktiskt kunde ha varit något snabbare. Men det fanns inte förutsättning till detta i kulturutskottet och då valde vi att hålla oss till det långa formuläret. Bra så, ingen kan i varje fall klandra oss för att inte ha varit grundliga.

Min åsikt är också att lagarna kunde ha trätt i kraft 1.8.1998 istället för som nu 1.1.1999. Ute på fältet, det är jag helt övertygad om, har man redan länge väntat på de nya lagarna. Det finns till och med de som säger att lagarna delvis bara bekräftar den utveckling som redan skett i verkligheten. Men jag respekterar naturligtvis det att när behandlingen drog ut på tiden så fanns det

inte sedan tid att få förordningar och annat i skick.

Den proposition som regeringen avlät till riksdagen är till de viktigaste delarna bra. Tyvärr så har utskottet också gjort en del ändringar som inte gjorde lagen bättre, och jag tänker på den paragraf som man nu har skrivit in med lämplighetstester, något som inte tidigare fanns i regeringens proposition. Nu har man lyft upp frågan om lämplighetstester på paragrafnivå och det anser jag att gjorde lagen sämre.

Hela utbildningslagstiftningen revideras och den blir mera enhetlig. Utbildningens upprätthållare, i de flesta fall kommuner och samkommuner, får större ansvar. Det är en utveckling i rätt riktning. Det är bra att besluten fattas så nära den s.k. konsumenten som möjligt, det vill säga i det här fallet eleven. Naturligtvis kan man uttrycka bekymmer för att en del kommuner inte kommer att satsa tillräckligt mycket på utbildning. Den risken finns nog redan nu. Precis som nu så kommer skolmyndigheterna att ha möjlighet att ingripa om missförhållanden uppstår. Statens kontroll kommer att verkställas via ett system för utvärdering av utbildningen, dels på lokal nivå, dels på riksnivå. De viktigaste delarna av utvärderingen skall vara offentliga, vilket garanterar nödvändig insyn i utbildningspolitiken.

Puhemies! Suuri työ on nyt saatu päätökseen eduskunnan sivistysvaliokunnassa. Kokonainen koululakipaketti on hyväksytty hyvin yksityiskohtaisen ja perusteellisen käsittelyn jälkeen, joka aloitettiin jo syysyllä 97. Käsittelytavasta ja aikataulusta voidaan tietysti aina keskustella. Itse olen vakuuttunut siitä, että käsittelyä olisi voitu jonkin verran ripeyttää. Siihen sivistysvaliokunnalla ei kuitenkaan ollut edellytyksiä, joten päätimme pitäytyä pitemmässä kaavassa. Hyvä niin! Kukaan ei ainakaan voi moittia meitä siitä, ettemme olisi olleet perusteellisia.

Hallituksen eduskunnalle antama esitys on tärkeimmiltä osiltaan hyvä, jopa erittäin hyvä. Koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan kauttaaltaan ja siitä tulee yhtenäisempi. Koulutuksen ylläpitäjät, useimmissa tapauksissa kunnat ja kuntayhtymät, saavat enemmän vastuuta. Valtion valvonta toteutetaan koulutuksen arviointijärjestelmän avulla niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla.

Utbildningslagarna innehåller många viktiga saker. För egen del vill jag bara lyfta fram några, utan att för den skull förringa resten.

Först en princip: regeringsformens 13 § utgår ifrån att var och en har rätt att avgiftsfritt få grundläggande utbildning. Det innebär att utöver undervisningen skall också nödvändigt undervisningsmaterial t.ex. läroböcker, vara avgiftsfritt. Det är en princip som det inte i något skede finns skäl att ifrågasätta. Oberoende av vilken utbildningsform det gäller eller vem som är upprätthållare. Principen har heller inte ifrågasatts i kulturutskottet.

Det är en hederssak för det finländska samhället att möjligheterna till utbildning inte skall vara beroende av föräldrarnas ekonomiska tillgångar. Minister Heinonen har varit mycket bestämd på den här punkten och tydligen också minister Norrback och det skall han ha tack för. Sedan vill jag gärna också tacka minister Heinonen för mycket tålmod med kulturutskottet. Det kan hända att våra frågor inte alltid har varit på den nivå som de kunde ha varit. Men tålmod har funnits hos ministern att svara sakligt på alla våra frågor. Så några detaljkommentarer:

I 3 § lagen om grundläggande utbildning stadgas: utbildningen skall genomföras i samarbete med hemmen. Det är skäl att notera detta eftersom det faktiskt finns föräldrar som är aktivt intresserade av sina barns skola, men som kanske inte har möjlighet därtill därför att skolan är alltför sluten, fortfarande 1998. När vi lever i slutet av 1990-talet är det skäl att låta alla som är intresserade av skolan vara med och utveckla och faktiskt göra skolan bättre. Ju större intresse, desto bättre för skolan och utbildningen. Men det gäller att våga ge både eleverna och deras föräldrar möjligheter till inflytande, möjligheter att påverka. Skolan har inte råd att avstå från den sakkunskap som både eleverna och föräldrarna besitter.

Perusopetuslain 3 §:ssä säädetään, että opetus on toteutettava yhteistyössä kotien kanssa. Tämä on syytä panna merkille, koska on todellakin olemassa lastensa koulunkäynnistä kiinnostuneita vanhempia, joiden mahdollisuudet ovat kuitenkin vähäiset, koska koulu on aivan liian suljettu vielä vuonna 98. Kun nyt kuitenkin elämme jo 1990-luvun loppua, on syytä antaa koulutuksesta kiinnostuneiden olla mukana kehittämässä koululaitostamme paremmaksi. Mitä suurempi mielenkiinto, sen parempi koululle ja opetukselle.

I 30 § stadgas följande: Den som deltar i utbildning har under arbetsdagarna rätt att få un-

dervisning enligt läroplanen samt elevhandledning. Det här är en skrivning som har diskuterats mycket ingående både i kulturutskottet och utanför själva utskottet utgående från den aktuella situationen med lärarpermitteringar. Lagen utgår alltså från elevens rätt, vilket också är riktigt: eleven skall ha rätt till utbildning. Vad händer då i det fall att kommunen permitterar sina lärare eller att lärarna går i strejk? Det är en fråga som det inte är särskilt lätt att svara på. Skolåret kan enligt lagen under vissa omständigheter förlängas med högst sex dagar, men det räcker ju inte till för att kompensera eleven för utebliven undervisning. En permittering eller en strejk räcker för det mesta längre än så. Klart är också att riksdagen genom utbildningslagarna inte kan ingripa i strejkrätten. I en dylik situation måste det från fall till fall bedömas huruvida eleven har fått undervisning enligt läroplanen eller inte. Min egen bedömning är dock att det utgående från denna paragraf blir om möjligt ännu svårare att permittera lärare än tidigare. I detta sammanhang kan påpekas att samma princip nog borde gälla också till exempel inom vårdsektorn eller den offentliga sektorn överhuvudtaget. Det borde egentligen inte tas till permitteringar alls inom den offentliga sektorn. Sådana är kortsiktiga och ger ingen stabilitet i kommunens ekonomi. Det viktiga är emellertid att lagen utgår från elevens rätt till undervisning.

30 §:ssä säädetään seuraavasti: Oppilaalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppilaanohjausta. Tästä sanamuodosta on keskusteltu varsin perusteellisesti ajankohtaisten opettajien lomautusten johdosta sekä valiokunnassa että valiokunnan ulkopuolella myös julkisuudessa.

Laki lähtee siis oppilaan oikeudesta, mikä on aivan oikein. Oppilaalla on oikeus opetukseen. Mitä tapahtuu, jos kunta lomauttaa opettajansa tai opettajat menevät lakkoon? Tähän kysymykseen ei ole aivan helppo vastata. Kouluvuotta voidaan lain mukaan tietyissä olosuhteissa pidentää korkeintaan kuudella päivällä. Lomautus tai lakko kestää useimmiten kauemmin. Tällaisessa tilanteessa on arvioitava tapaus kerrallaan, onko oppilas saanut opetussuunnitelman mukaista opetusta vai ei. Oma arvioni on kuitenkin, että tämän pykälän perusteella tulee vielä vaikeammaksi, mikäli se on mahdollista, lomauttaa opettajia pitemmäksi aikaa.

Tässä yhteydessä on hyvä todeta, että saman periaatteen pitäisi koskea myös esimerkiksi hoi-

toalaa. Ylipäänsä julkisella sektorilla ei pitäisi lainkaan turvautua lomautuksiin. Ne ovat lyhytnäköisiä ratkaisuja eivätkä tasapainota kunnan taloutta.

Så till några frågor som varit speciellt viktiga för svenska riksdagsgruppen. De är med stor tillfredsställelse vi konstaterat att kulturutskottet enhälligt gått in för tre paragrafändringar utgående från svenska riksdagsgruppens önskemål.

I 40 § lagen om yrkesutbildning stadgas om personal att: Varje läroanstalt där det ordnas utbildning enligt denna lag skall ha en rektor som svarar för verksamheten. Kulturutskottet har enhälligt godkänt ett tillägg till paragrafen som lyder: Vid tvåspråkiga yrkesläroanstalter skall det finnas en rektor för vardera språkgruppen eller en rektor som fullständigt behärskar läroanstaltens bägge undervisningsspråk. Det är en viktig princip att minoritetsspråket har en företrädare i utbildningsanstaltens ledning och det är skäl att minnas att i en del utbildningsanstalter, tvåspråkiga sådana, är faktiskt de finskspråkiga i minoritet.

I 15 § lagen om gymnasieutbildning stadgas om försök att vederbörande ministerium kan bevilja tillstånd för ett sådant försök som behövs för utvecklande av gymnasieutbildningen o.s.v. Kulturutskottet har enhälligt godkänt ett tillägg: Modersmålet och litteraturen samt det andra inhemska språket är dock alltid obligatoriska även i försök enligt detta moment.

Och för det tredje: i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet har utskottet likaså enhälligt godkänt att också de finskspråkiga kommuner där det ordnas svenskspråkig grundutbildning skall få den tioprocentiga förhöjningen på statsandelarna för varje svenskspråkig elev. Detta är egentligen fråga om en rättvisa som tidigare troligen berodde på att det i misstag har förbisetts.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain osalta sivistysvaliokunta hyväksyi myös yksimielisesti, että myös ne suomenkieliset kunnat, joissa järjestetään ruotsinkielistä perusopetusta, saavat 10 prosentin korotuksen valtionosuuksiin kutakin ruotsinkielistä oppilasta kohti. Tähän ovat saaneet aikaisemmin vain ruotsinkieliset ja kaksikieliset kunnat, nyt siis myös täysin suomenkieliset kunnat. Kysymys on oikeastaan oikeudenmukaisuudesta, joka aikaisemmin luultavasti erehdyksessä on jäänyt huomioimatta.

Minua ilahduttaa, että meille suomenruotsa-

laisille tärkeät asiat saivat osakseen laajan ymmärtämyksen sivistysvaliokunnassa. Siitä kiitos valiokunnan jäsenille.

Det gäller nu att se de möjligheter som utbildningslagarna ger. Många ser farhågorna och naturligtvis kan man inte vara blind för att det i vissa situationer kan uppstå olikheter mellan kommunernas sätt att erbjuda utbildning. Olikheter finns emellertid redan idag: en del kommuner väljer att satsa på små skolor, andra väljer att satsa på stora skolor. En del kommuner väljer en högre uttaxering per skattöre för att bibehålla servicen, andra en lägre uttaxering som för det mesta medför en sämre service som följd. Det finns nu utrymme för sådana kommunpolitiker som är intresserade av utbildningsfrågor att agera till förmån för elevernas rätt till en sådan god utbildning som stadgas i denna lag.

Ed. Aula merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Wideroos käsitteli monipuolisessa puheenvuorossaan muun muassa koulujen ja kotien yhteistyötä, mikä on alati kovin tärkeä aihe. Tuntuu kuitenkin siltä, että koululakien uudistamisen yhteydessä ei vielä-kään ole löydetty sellaisia yhteisiä keinoja, joilla tässä todella voitaisiin päästä hyvään alkuun.

Itse pitäisin sellaisena keinona muun muassa sitä, että kaikki kouluun tulokkaat haastateltaisiin heidän kotioiloissaan ja kotiympäristössään ja että se koskisi läpäisevästi koko ikäluokkaa, kun nyt tällainen perheitten haastattelu tapahtuu koulumiljöössä ja siinä on usein 15 minuutin pikku tuokio pelkästään ja opettajalta jää saamatta silmien kautta ja muutenkin saatu informaatio siitä, minkälaisista olosuhteista hänen uusi koulutulokkaansa koulutielle on lähdössä.

Olisin kyllä toivonut, että tämän tyyppistä keskustelua olisi myös valiokunnassa voitu käydä, mutta nyt näyttää ilmeiseltä, ettei ole riittänyt aikaa näin perille meneviin ajatuksiin.

Ed. W i d e r o o s (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Otin tämän asian esille sen takia, että tämä on uusi asia. Sen pitäisi olla itseselvää asia, että opetusta järjestetään yhteistyössä kotien kanssa, mutta se ei suinkaan ole. Sen takia, että se on nostettu pykälätasolle, halu-

sin nostaa tämän esille keskustelussa, koska se on todella tärkeä asia. Se on myös uusi asia tässä paketissa.

Ed. T a h v a n a i n e n : Arvoisa puhemies! Olemme käyneet tässä salissa jo aika paljon keskustelua koululaeista ja samalla tavalla hyvin perusteellisesti sivistysvaliokunnassa, jossa minulla on ollut kunnia saada olla jäsenenä tämän vuoden ajan. Asia on käyty hyvin perusteellisesti läpi ja kuultu todellakin yli 360 asiantuntijaa. Tämä prosessi on ollut hyvin raskas ja kuitenkin sen vaivan arvoinen, koska laaja kansalaiskeskustelu, jota nyt on käyty, on kyllä linjannut meidän tulevaisuuden koulutuspolitiikkaamme erinomaisella tavalla.

Haluaisin tässä yhteydessä kiittää muita valiokunnan jäseniä niistä yhteisistä hikikarpaloista, joita olemme siellä vuodattaneet. Valiokunnan mietintö kaikesta huolimatta on ihan kohtuullinen kompromissi.

Hallituksen esitys lähti alun perin siitä, että kyseessä on vain tekninen lakien yhteenkokoamishanke, mutta viimeistään tässä lakikokonaisuuden käsittelyn yhteydessä kaikille on kuitenkin selvinnyt, että kyse on samalla myös suuresta koulutuspoliittisesta linjauksesta, ei suinkaan pelkistä teknisistä lainsäädännön kokoamisista.

Näillä puitelaeilla vahvistetaan se kehitys, joka on jo pitkään jatkunut koulumaailmassa, eli koulutuspolitiikasta päätetään yhä enemmän kuntatasolla. Vastuuta siirtyy siis ihan pysyvästi alemmalle tasolle. Etenkin perusopetuksen tason ja laadun turvaaminen on siis nimenomaan kuntapäätäjien, toivottavasti viisaiden sellaisten, varassa. Sen vuoksi on hyvä, että on käyty tässä salissa ja koko kansalaisyhteiskunnassa hyvin laajaa koulutuspoliittista keskustelua.

Sivistysvaliokunta on mietinnössään todennut, että pahin uhka opetustoiminnalle on rahan puute. Näin varmasti asia on, mutta samalla on tunnistettava, että hyvin väljä lainsäädäntö antaa myöskin säästämislle mahdollisuuden. Kun emme aseta yksityiskohtaisia rajoja esimerkiksi luokkakoolle ja oppilaanohjauksen ryhmäkoolle, annamme samalla kunnille mahdollisuuden säästää näissä asioissa. Kun emme korvamerkitse erityisopetuksen määrärahoja, tukiopetusta, annamme kunnille mahdollisuuden nipistää näissäkin kysymyksissä, jotka mielestäni olisivat olleet keskeisinä reunaehtoina turvaamassa tasavertaista opetusta. Näiden asioiden osalta sosiaalidemokraatit olisivat halunneet tiukempaa otetta sekä lakiin että asetuksiin.

Sivistysvaliokunta tarkensi koululakiesitystä monelta osin ansiokkaasti, ja kirjasimme mietinnössä monia tarkennuksia siitä, kuinka lakia on koulumaailmassa tulkittava ja sovellettava. Kaikkiin tekemiimme päätöksiin en voi olla aivan tyytyväinen, mutta kohtuullinen kompromissi valiokunnan mietintö on.

Muutimme valiokunnassa opetuksen tavoitepykälää mielestäni erinomaiseen suuntaan, kun hyväksyimme ed. Suholan ihmisyyttä ja yksilön eettistä vastuukykyisyyttä korostavan muotoilun. Lisäsimme samaan tavoitepykälään myös ed. Gustafssonin aloitteesta maininnan sivistyksen edistämisestä yhteiskunnassa ja myöskin hallituksen esityksen perustelujen mukaisen momentin siitä, että opetuksen tavoitteena on myös turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. Näiden tarkennusten myötä tavoitepykälä on eheämpi kokonaisuus ja antaa selvästi viestin siitä, millaisiksi ihmisiksi haluamme lapsiamme koulun kasvattavan.

Kävimme koululakien käsittelyn yhteydessä tiukan kädenväännon siitä, miten perusopetuslain 6 §:n sisältöä on tulkittava eli miten oppilaan koulupaikka määräytyy. Pykälän 1 momentin mukaan oppilaan opetus on järjestettävä siten, että oppilaiden koulumatkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Koska hallituksen esityksen perusteluissa ei mainita sanallakaan lähikouluperiaatteesta, on valiokunta tämentänyt sekä pykälää että perusteluja korostaessaan oppilaan oikeutta päästä kotiaan lähimpään kouluun.

Meidän sosialidemokraattien periaatteena on ollut, ettei peruskouluun saa muodostua uutta rinnakkaiskoulujärjestelmää. Tähän ovat käsittelyn aikana yhtyneet myöskin muut puolueet. Siksi olemme korostaneet, että oppilaalla on oltava oikeus päästä kotiaan lähimpään kouluun eikä koulujen profiloituminen saa rajoittaa tätä oikeutta.

Pääsykokeiden käyttö on keskusteluttanut myös hyvin paljon. Pitkien neuvottelujen tuloksena hallituspuolueet päätyivät siihen, ettei pääsykokeita voi käyttää perusopetuksessa. Vain soveltuvuuskokeet ovat rajatuissa tapauksissa mahdollisia. Sosialidemokraattien ja myöskin osittain muiden hallitusryhmien tavoitteena oli, että saisimme ajatuksen pääsykokeiden käytön kieltämisestä lakiin. Koska kuitenkin ei ollut tahtoa näin tiukkaan muotoiluun ja täyttä yksimielisyyttä asiasta, on sama asia sanottu hieman

eri tavalla pykälässä ja valintakoeasiaa tarkennetaan myöskin mietinnön perusteluissa.

Lakipykälämuotoilu olisi mielestäni ollut ehdottomasti selkeämpi ja parempi vaihtoehto, mutta jos lakia tulkitaan sen mukaisesti, mitä valiokunta nyt on lausunut pääsykokeiden ja soveltuvuuskokeiden käytöstä, voimme olla turvallisin mielin ja ajatella, että lapsemme saavat hyvin laadukasta opetusta kaikissa Suomen kouluissa tulevaisuudessakin.

Ministeri Heinonen toi täällä esille aiemmin, että nykyinen peruskoululaki antaa jo mahdollisuuden pääsykokeiden ja soveltuvuuskokeiden käyttöön, koska niitä ei siinä erityisesti kielletä. Heinonen on aivan oikeassa tässä asiassa, eli uusi laki kiristää säännöstöä nykylakiin verrattuna. Hän kuitenkin unohtaa mainita, että nykyinen peruskoululaki, jossa pääsykokeiden käyttöä ei kielletä, säätää kaikesta koulun toiminnasta nyt esitettyä perusopetuslakia huomattavasti tiukemmin, ja siten normiohjaus on aiemmin turvannut tavoittelemamme tasa-arvoisuutta koulutuspoliittisissa. Nyt kun normiohjaus puretaan lähes täysin, on välttämätöntä, että valintakokeista sanotaan lain ja mietinnön tasolla hyvin vahvasti.

Perusopetuslaissa parannetaan muun muassa vähemmistöryhmiin kuuluvien asemaa eli erityisesti kielivähemmistöjen asemaa. Saame, romani ja viittomakieli mainitaan niin lain kuin mietinnön tasolla. Tämä on hyvä asia. Mietintöön kirjasimme erityisesti mielipiteemme viittomakielistä opetuksesta.

Valiokunnan mielestä viittomakieltä ensimmäisenä kielenään oppineelle kuurolle opetus annetaan viittomakielellä, eli selvensimme vielä pykälämuotoilua perusteluissa. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että muuten kuulovammainen henkilö, joka käyttää äidinkielenään viittomakieltä, saa tarvittaessa opetusta viittomakielellä.

Erityisryhmien asema muutenkin tunnustetaan mietinnössä, joskin olisin odottanut ehkä vielä täsmällisempää muotoilua muun muassa niiden kieliryhmien osalta, jotka käyttävät vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä. Heidän osaltaan olemme kuitenkin tehneet ponnin muodossa selvityspyyntöjä siitä, että menetelmien käyttökelpoisuus ja asema selvitetään tulevaisuudessa.

Erityisopetuksen pykälämuotoilusta voi sanoa, että en ole enkä voi olla siihen tyytyväinen. Täsmensimme erityisopetuksen järjestämisen suhteen lakipykälää luettelolla mahdollisista opetuksen järjestämispaikoista. Lakipykälään ei

kuitenkaan haluttu kirjata oppilaan oikeutta saada ensi sijaisesti opetusta yleisopetuksena.

Integraatioperiaatetta tuodaan mietinnön perusteluissa hyvin esille. Kuitenkin lakipykälä jää integraation suhteen puolitiehen ja jää päättäjien ja kouluviranomaisten harkintavaltaan liiankin paljon. Mutta toivon, että tulevaisuudessa asenteet ovat positiivisemmat ja saamme integraatioperiaatteen kirjattua lakiin selvemmin.

Olen iloinen lakikokonaisuuden yhteydessä myös siitä, että lisäsimme opetustoimen henkilöstöä koskevaan pykälään koulunkäyntiavustajat eli tämä ammattikunta tunnustetaan nyt ensimmäistä kertaa lain tasolla oikeaksi ammattikunnaksi. Uskon, että tällä lakiin kirjaamisella tulevaisuudessa on positiivinen vaikutus niin, että koulunkäyntiavustajien ammattia aletaan arvostaa yhä enemmän ja että heidän koulutukseensa satsataan ja kunnatkin alkavat palkata vakinaisia koulutettuja koulunkäyntiavustajia, ei pelkästään työllistettyjä puolen vuoden työsuhteessa olevia henkilöitä, jotka vaihtuvat alituisen ja joista ei ole maksimaalista hyötyä vammaisen oppilaan koulunkäynnin kannalta.

Erityisopetuksesta voisin todeta, että olin pettynyt siitä, ettemme voineet mennä niihin pykälämuotoiluihin, joita olin valiokuntakäsittelyn aikana esille tuonut, koska näissä asioissa oli nimenomaan kyse arvoista, eikä niinkään siitä, että olisi tuhlatu hirvittävän paljon valtion varoja.

Siitä olen myös iloinen, että lukiolakiin ja ammatillisen koulutuksen lakiin tuotiin kirjaukseksi liikunta- ja terveystieto. Tästä otan kunnian sosiaalidemokraateille ja meidän ryhmällemme, että olemme vieneet asiaa hyvin eteenpäin. Toki koko valiokunta saa kiitoksen siitä, että olemme kirjanneet sen mietintöön ja lakiin hyvin selkeästi.

Arvoisa puhemies! Vaikka monta tahtomaamme asiaa ja periaatetta on jäänyt saavuttamatta, on paljon voitettu kamppailussa oppilaiden ja opetuksen tulevaisuuden hyväksi. Mietinnössä linjataan suomalaista koulutuspolitiikkaa hienoon suuntaan, ja mikäli yhteinen tahtomme toteutuu käytännössä valiokunnan linjausten mukaisesti, saavat lapsemme hyvää ja laadukasta opetusta.

Laki sisältää myös vaaroja, ja niiden toteutuminen tulee minimoida. Siksi on ollut hyvä tämentää ja korjata hallituksen esitystä valiokunnan esittämällä tavalla. Toivon, että ne perustelut, joita lakikokonaisuuden yhteydessä valiokunta on kirjannut, myös 10—15 vuoden jälkeen tästä päivästä olisivat suhteellisen saman tyyppisiä. Meidän tahtomme on, ettei perusopetuslakia

ruvettaisi tulkitsemaan aivan toisin kuin tämän hetkinen tahto on.

Arvoisa puhemies! Haluan loppuun vielä todeta, että kun sain käsiini viimeisimmän nuorisobarometrin, siitä voisin kertoa tässä salissa sivistysvaliokunnan lähestulkoon yksimieliselle välelle, että nuoret arvostavat edelleenkin koulutusta ja kokevat koulutuksen kansalliseksi ylpeyden aiheeksi, näin sanotaan tässä nuorisobarometrisa. Peruskoulu saa 50 prosentilta vastaajista arvosanan 8, eli opetuksen taso taitaa olla hyvää keskiluokkaa. Koulutuksesta ei haluta myöskään leikata, sillä 79 prosenttia nuorista leikkaisi vain vähän tai ei lainkaan koulutusmenoista. Uskon, että kun tottelemme näitä nuorten kommentteja ja toteutamme tätä arvomaailmaa, he saavat tulevaisuudessakin laadukasta opetusta.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tahvanainen sanoi erään asian kohdalla, että siitä ottavat kunnian sosiaalidemokraatit. Minä toteaisin, että onneksi on laaja lakipaketti ja pitkä ja monimutkainen käsittely, niin kaikki voivat ottaa ainakin jostakin kunnian itselleen.

Itse asiasta: Mitä ed. Tahvanainen sanoi perusopetuslain tavoitepykälästä ja ed. Suholan ansiokkaasta muotoilusta siihen, niin minä myös pidän tätä muotoilua oikein onnistuneena. Sen vuoksi meidän keskustalaisten piirissä on kovasti ihmetelty valiokuntakäsittelyn jälkeen sitä, miksi tämä muotoilu ”kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen” ei kelvannut myös lukio-opetuslakiin ja myös lakiin ammatillisesta koulutuksesta. Me näemme niin, että nämä asiat ovat tällaisista ikään sitomatonta tavoitetta. Niinhän meidänkin pitäisi, vaikka me tässä talossa olemme, edelleen tavoitella näitä asioita. Ainakaan minä en voi hyväksyä sitä, että nämä ovat tavoitteita, jotka tulevat täytettyä jo silloin, kun on yhdeksänvuotinen oppivelvollisuuskoulu käyty läpi.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on kovasti korostettu, että ”me sosiaalidemokraatit”, en halua sanoa ”me kokoomuslaiset”, kun en ole ihan täysin varma, ovatko kaikki kokoomuslaiset tätä mieltä, mitä sanon.

Mutta erityisopetuksesta: Ed. Tahvanainen edusti minusta valiokunnassa hyvää asiaa, tietämystä erityisopetuksesta, ja oli ihan hyvä, että tällaisia henkilöitä on. Mutta täytyy muistaa vielä, että kun me kuuntelimme erityisopetuksen

asiantuntijoita, on aika mielenkiintoista todeta, kuinka eri lailla halutaan lähestyä, kuinka opettajat eri lailla ajattelevat erityisopetuksesta. Toiset kannattavat hyvin voimakasta integrointia. Toiset haluavat siirtää vähän nopeammin erityisopetukseen, ja nämä ovat hyvin yksilöllisiä asioita. Miten sitten laki ohjaa, että me varmasti menemme oikeata tietä, se jäi käsittelyn aikana minullekin epäselväksi. Sen tähden minusta erityisopetuksen osuus, joka muutettiin, on kyllin väljä, jotta paikalliset olosuhteet voidaan ottaa huomioon.

Mitä tulee siihen, että erityisopetusta tavallaan pitäisi suosia aikaisemmin kuin se on mahdollista, siitä olen eri mieltä siinä mielessä, että se on aina hallinnollinen, vaikea päätös. Jotkut väittävät, että oppilas tavallaan leimautuu sen jälkeen, vaikka se olisi osittaistakin erityisopetusta. Itse kannatan väljää integrointia ja toivon, että oppilas siinä pärjää.

Ed. K o r t e n i e m i : Herra puhemies! Koululainsäädännön uudistaminen on tullut tällä erää päätösvaiheeseen, kuten monet ovat jo todistaneet. Sivistysvaliokunta teki paljon töitä viime syyskuusta lähtien koulutusta koskevien lakien käsittelyssä. Asiantuntijoita kuunneltiin poikkeuksellisen paljon. Lienee aika harvinaista, että yhden asiakokonaisuuden yhteydessä kuunnellaan lähes 400:aa asiantuntijaa. Onhan tämä tietysti liian suuri määrä.

Suuri asiantuntijoiden määrä kuvastaa kuitenkin osaltaan sitä mielenkiintoa, jota tunnettiin koululainsäädännön uudistamista kohtaan. Puhuttiin jopa vuosisadan uudistuksesta. Tosi-asiassa tällainen ilmaisu on ylimitoitettu, mutta kieltämättä tähän lakikokonaisuuteen sisältyy paljon sellaista, joka avaa aivan uuden vaiheen koulutuksen säätelyssä. Muutoksen välittömiä vaikutuksia tosin vähentää se, että monet uudetkin asiat ovat kokeilujen ja poikkeussäädösten kautta jo laajassa käytössä.

Mutta onhan nyt tehtävä lainsäädännön uudistus rakenteellisen ja säädöstason muuttumisen kannalta todellinen vuosisadan uudistus. Kun tähän saakka on ollut paljon erillislakeja, nyt keskitytään muutamaankin lakiin. Toinen ero on siinä, että yksityiskohtaisesta säätelystä siirrytään säätämään lähinnä vain suurista linjoista ja muutenkin keskitetyillä lainsäädännöllä. Olennaista tässä uudistuksessa on myös se, että koulutuksen järjestäjän toimi- ja päätösvaltaa lisätään huomattavasti.

Kun tarkastellaan sitä lopputulosta, joka si-

vistysvaliokunnan mietinnössä on nähtävissä, havaitaan, että valiokunta on löytänyt pääosin yksimielisyyden enimpään osaan asioista. Jäljelle on jäänyt kuitenkin muutamia asioita, joissa näkökannat poikkeavat. Nämä asiat käyvät ilmi vastalauseista. Vaikka näitä asioita, joissa keskustan ryhmä on esittänyt erilaisia ratkaisuja, on määrällisesti vähän, nämä asiat ovat kuitenkin merkittäviä periaateratkaisuja.

Se, että pääosin on voitu löytää yhteisymmärrys koululaeista, perustuu tämän lainsäädännön valmisteluprosessiin. Tässä minusta laajalta parlamentaariselta pohjalta tapahtunut valmistelu on näyttänyt voimansa. Kun muun muassa turvallisuuspolitiikasta puhuttaessa on viime aikoina vähätelty perinteistä parlamentaarista valmisteluvaihetta, haluan sanoa, että minusta kokemukset tässäkin yhteydessä vahvistavat, että parlamentaarinen valmistelu on perusteltua kansallisesti tärkeissä asioissa. Koulutus on juuri tällainen asia.

Kun edellä on jo esitetty puheenvuoroissa hallituspuolueiden näkökantoja, keskityn nyt esittelemään keskustan vastalauseessa esiin tuotuja muutosehdotuksia ja niiden perusteluja täydentäen osittain sitä, mitä jo ed. Vehviläinen on puheenvuorossaan tuonut esiin.

Valiokuntakäsittelyssä nähtiin selkeästi, mitä ongelmia sateenkaarihallituksen laaja pohja tuo. Varsinkin periaatteellisissa kysymyksissä äärlaitojen oli vaikea löytää toisensa. Siksi ajaututtiin kompromisseihin, jotka joissakin asioissa olivat selvästi huonompia kuin hallituksen alkuperäinen esitys. Paljon parempaan lopputulokseen olisi mielestämme päästy, jos olisi hallituspuolueiden enemmistön kannan sijasta lähdetty hakemaan asialinjalla valiokunnan enemmistön kantaa. Ei tämä tietenkään näytä käyvän hallituksen pelisääntöjen mukaan.

Valitettavasti joissakin asioissa jopa yhden hallitusryhmän asettuminen tiukasti hallituksen alkuperäisen esityksen taakse on saattanut estää järkevän muutoksen. Pelisäännöt ovat näköjään kuitenkin edelleen niin pyhiä, että ne ajavat edelle kaiken muun. Tähän oli tyytyminen. Oppositioille ei juuri muuten mahdollisuuksia annettu kuin että mietinnön sisältöön saimme oman puumerkkinne hyvin moneen kohtaan. Toisaalta hallitusryhmät hätäntyivät tekemään ponsia monissa sellaisissa asioissa, joita keskustasta esitti lakiin. Hyvä niinkin, mutta miksi jätettiin merkittämättä lakiin asioita, joista nyt väitetään ol-tavan, ainakin keskustelun mukaan, samaa mieltä?

Ehdottomasti suurin kysymys, jossa hallitusryhmien ja keskustan näkemykset poikkesivat toisistaan, on suhtautuminen esiopetuksen laajentamiseen ja sen aikatauluun. Alun perin esiopetuksen laajentaminen kaikkien kuusivuotiaiden oikeudeksi piti olla koululainsäädännön uudistamisen suurin yksittäinen asia. Siitä myös parlamentaarinen toimikunta oli aikanaan yksimielinen. Yllätys olikin, että hallitus jätti esiopetuksen pois eduskunnalle tekemästään esityksestä. Syyksi sanottiin taloudelliset syyt. Sitä on kuitenkin vaikea uskoa, koska rahaa on ennen ja jälkeen riittänyt runsain määrin moniin mielestäni vähemmän tärkeisiin asioihin.

Keskustan ryhmä esittääkin, että eduskunta päättää nyt, että esiopetus tulee kaikkien kuusivuotiaiden oikeudeksi 1.8.1999 alkaen. Näyttää siltä, että ainakin osa hallitusryhmien jäsenistä kieriskelee tuskissaan tämän asian kanssa. Myönnetään, että keskustan ehdotuksen mukaan pitäisi toimia, mutta rohkeutta poiketa hallituksen esityksestä ei kuitenkaan ainakaan tähän mennessä ole ilmennyt. Vetäydytään taloudellisten syiden taakse. Valiokunnassa ainoaksi vastaantuloksi jäi mietintöön liitetty ponsiesitys, jonka mukaan esikoulu toteutetaan 1.8.2000, mikäli silloin taloudelliset mahdollisuudet sen sallivat. Näin asia pantiin kahden lukon taakse. Esitettiin toivomus, mutta sekin sillä varauksella, että taloudelliset voimavarat sen sallivat.

Kun hyvin monet hallituspuolueiden edustajatkin ovat puhuneet paljon esiopetuksen laajentamisen puolesta, kaikille on syytä muistuttaa, että ratkaisun paikka on nyt käsillä. Jos eduskunnan enemmistö tukee keskustan ehdotusta, esiopetus voidaan ulottaa ensi vuonna koskemaan kaikkia kuusivuotiaita. Mutta jos hallituksen ja valiokunnan enemmistön esitys hyväksytään, esiopetuksen toteuttaminen siirtyy vaalien takaiseen hämärään tulevaisuuteen. Pian me siis näemme, kuinka tosisaan kukin on ollut puhuessaan esiopetuksen puolesta.

Kun käsiteltiin perusopetuslain 2 §:ää, syntyi yhteinen tahto korostaa tavoitetta, että perusopetus turvataan yhdenvertaisin perustein koko maassa. Hallitusryhmät päätyivät ehdottamaan hallituksen esitykseen tältä osin lisäystä, joka kuuluu: "Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella."

Tähän hallitusryhmien muotoiluun sisältyy keskustan ryhmän mielestä valitettava periaatteellinen ristiriita. Hyvä tavoite yhdenvertaisuudesta mitätöidään esittämällä vain riittävää yh-

denvertaisuutta. Mielestäni sana "riittävä" on tässä yhteydessä väärässä paikassa. Yhdenvertaisuuden tavoitteen tulee olla ehdoton ilman varauksia, siksi esitämme vastalauseessamme sanan "riittävä" poistamista tästä yhteydestä.

Kysymys koulun vapaasta valinnasta perusopetuksessa oli myös sellainen asia, jossa hallitusryhmien ja keskustan ryhmän tiet erosivat. Hallitusryhmätkin tosin päätyivät esittämään muutosta hallituksen esityksen 28 §:ään. Tavoitteena hallitusryhmilläkin oli estää pääsykokeiden tulo perusopetukseen. Kuitenkaan hallitusryhmien pykälämuotoilu ei tätä takaa, siksi hallitusryhmät joutuivat lisäämään mietinnön perusteluihin selvityksen tarkoituksestaan.

Parempi olisi kuitenkin ollut menetellä niin kuin keskustan ryhmä esittää, eli että soveltuvuskokeet hyväksytään silloin, kun koulussa on yhdessä tai useammassa oppiaineessa painotettu opetussuunnitelma ja kokeilla mitataan vain taipumuksia tämän aineen opiskeluun. Lainaus ehdotuksestamme: "Muunlaisia kokeita ei saa järjestää otettaessa oppilaita perusopetukseen." Kun tämä on kirjoitettu lakiin, asia ei jää silloin epäselväksi.

Erityisopetuksen osalta haluamme korostaa, että erityisopetus tulee järjestää ensisijaisesti muun opetuksen yhteydessä. Lähtökohtana erityisopetuksen järjestämis muodossa tulee aina olla oppilaan etu. Keskustan ryhmä haluaa tehdä pienen muutoksen mietinnössä esitettyyn perusopetuslain 17 §:ään.

Kun hallitusryhmät ovat muotoilleet mietintöön lisäyksen, joka kuuluu: "Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa", katsomme, että sanat "mahdollisuuksien mukaan" tulee poistaa tulkinnallisina, ne antavat koulutuksen järjestäjälle aivan liian avoimen valtakirjan. Pelkäämme, että kunnan taloudelliset intressit saattavat ohittaa erityisopetusta tarvitsevan lapsen edun. Edellisessä puheenvuorossa ed. Tahvanainen kiinnitti tähän samaan asiaan huomiota.

Jo tämän lainsäädännön valmistelun yhteydessä väännettiin kättä niin sanotuista ostopalveluista. Lopulta esityksessä päädyttiin siihen, että ostopalveluja ei uloteta perusopetukseen, mutta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa ne sallitaan. Valiokunta päätyi samalle kannalle. Tehty perusratkaisu on minusta oikea. Perusopetukseen ostopalveluja ei pidä tuoda missään olosuhteissa. Tämä ei tietenkään estä

koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttöä silloin, kun se katsotaan tarpeelliseksi jonkin asian opetuksen yhteydessä.

Käsitykset ostopalvelujen käytöstä lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa erosivat valiokunnassa. Siitä oltiin yksimielisiä, että hallituksen esityksessä oleva muotoilu, jonka mukaan osa opetuksesta voidaan hankkia ostopalveluina, on sellaisenaan liian väljä. Osahan voi olla jopa lähes 100 prosenttia. Tämän torjumiseksi myös hallitusryhmät olivat valmiit ottamaan mietinnön perusteluihin tekstin, jonka mukaan ostopalveluja tulee käyttää lähinnä vain koulun omien opettajien antamaa opetusta täydentämään.

Tämä periaate on myös keskustan ryhmän kannan mukainen. Katsomme kuitenkin, että kun kerran ollaan tätä mieltä, se olisi tullut kirjata myös lakipykälään. Siksi esitämme, että niin lukiolain 5 §:ään kuin myös ammatillisesta koulutuksesta annettavan lain 10 §:ään lisätään, että ostopalveluja voidaan hankkia vain erityisestä syystä. Kun tämä on laissa, asia ei jää tulkinnanvaraiseksi. Ostopalvelut mahdollistetaan, mutta niiden järjestämiseen täytyy olla hyväksyttävä, erityinen syy. Säästäminen ei ole mielestämme tällainen erityinen syy.

Alunperin ed. Aino Suholan esityksestä lähti muutosehdotus perusopetuslain 2 §:ään, niin kuin on todettu jo moneenkin kertaan. Pykälään on kirjoitettu opetuksen tavoitteet. Muutosehdotuksen mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Olimme halunneet vastaavan muotoilun myös lukiolakiin ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta. Tähän ei kuitenkaan valiokunnassa ollut valmiutta. Tulemme esittämään siksi muutosta lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä myös tämän asian osalta.

Herra puhemies! Lopuksi vielä hiukan taloudesta.

Vaikka uusi lainsäädäntö antaa koulutuksen järjestäjille valtavat uudet mahdollisuudet, kaikki valitettavasti latistuu valtiontalouden ja kuntatalouden heikkoon tilaan. Koulujen yksikköhinnat laahaavat tällä hetkellä jo noin 14 prosenttia jäljessä todellisista kustannuksista ja perusopetusta rasittavat vielä enemmän valtionosuusleikkaukset. Vahinko, että näin merkittävä uudistus joudutaan tekemään tällaisissa taloudellisissa olosuhteissa.

Tämä koskettaa aivan erityisesti perusopetusta ja lukiokoulutusta, joilta nykyisen hallituksen

aikana on vähennetty rahoitusta mielestäni kohtuuttoman paljon. Se on ollut hallitukselta linjavaltinta. Ei voi kuin ihmetellä, miksi hallitus on kohdellut näin juuri perusopetusta, joka on kuitenkin kaiken koulutuksen perusta ja lähtökohhta. Lisäksi se on ainoa koulutusmuoto, joka koskee koko ikäluokkaa.

Keskusta ei voi hyväksyä hallituksen linjaa, ja siksi esitämme kuntiin kohdistuvista valtionosuusleikkauksista luopumista tämän lainsäädännön yhteydessä perusopetuksen osalta. Haluamme saattaa yksikköhinnat vastaamaan todellisia kustannuksia välittömästi eikä vasta vuonna 2001 kuten hallitusryhmät esittävät. Katsomme myös, että kohtuuttomiin taloudellisiin vaikeuksiin joutuneille kunnille hallituksen tulisi osoittaa välittömästi ylimääräistä toiminta-avustusta, jotta lakisääteinen perusopetus voidaan turvata kaikille peruskoululaisille. Keskustan vastalauseeseen liittyy tätä tarkoittava ponsiesitys.

Herra puhemies! Tässä ovat tärkeimmät asiakokonaisuudet, jotka keskusta on halunnut ottaa esille vastalauseessaan sen lisäksi, mitä muutoin olemme yhdessä koko valiokunnan kanssa yksimielisesti päättäneet ja mietinnössä lausuneet.

Haluan osoittaa vielä keskustan sivistysvaliokuntaryhmän puolesta kiitokset valiokunnan puheenjohtajalle, varapuheenjohtajalle ja valiokunnan jäsenille hyvästä työyhteydestä tämän vaativan ja laajan asian käsittelyssä. Erityiset kiitokset osoitan myös valiokuntaneuvos Hakkilalle ja valiokuntaneuvos Boedekerille sekä muulle valiokunnan henkilökunnalle erinomaisesta suorituksesta, joka on tukenut mainiolla tavalla valiokunnan työtä.

Tietysti taustalla on hyvin laaja ja ansiokas valmistelutyö. Opetusministeriöllä on tosi suuret ansiot, mutta valitettavasti opetusministeriön kuva hieman himmeni aivan viime metreillä. Valiokuntaa hiillostettiin saamaan mietintönsä valmiiksi ennen juhannusta, jotta lait saadaan valmiiksi ja voimaan 1.8. tänä vuonna. Kun valiokunta ottaen maanantaipäiviä ja aamuvarkaisia ylimääräisiksi työskentelyajokseen myös pääsi tavoitteeseensa, niin päivää ennen kuin oltiin maalissa, opetusministeri toivoi, että lakien voimaantuloa siirretään ensi vuoden alkuun. Kyllähän arvoisa opetusministeri tiedetään kiltiksi ja hienoksi mieheksi, mutta kyllä tästä jäi melkein sellainen simpauttajan maku. Unohtukoon se nyt kuitenkin, sillä on hyvä, että tämä tärkeä asia ja kokonaisuus on saatu valiokunnan osalta pää-

tökseen sovitussa aikataulussa. Voimaantuloajankin hyväksymme myös tämän uuden aikataulun mukaisena.

Ed. K a r j a l a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kokemuksesta tiedän, että ed. Korteniemen koulutuspoliittinen ajattelu on pääosiltaan aika moitteetonta, niin en polemisoi näitä taktisia kuvioita. Kuitenkin koulutuspaikkakysymys, 28 §, sen myönnän, myös mietinnön jälkeen on koko lakiesityksen heikoin ja sekavin pykälä. Siinä on todellakin heikkouksia.

Sanoisin vain vastauksena ed. Korteniemen esitykseen, että kun te pykälään hyväksytte toisaalta pääsykoekiellon ja toisaalta soveltuvuustestit yhdessä tai useammassa aineessa, niin nämä saattavat kumota käytännössä toisensa. Mutta sanoisin, että tämän pykälän kohdalla on yritetty niin monenlaisia tahtoja sovittaa yhteen, että käytännössä kompromissien hakeminen myös keskustan näkökohtia huomioon ottaen tuottaa sellaisen pykälän, joka edellyttää kaikkein eniten seurantaa, miten se toteutuu.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Hallituspuolueen kansanedustajana yhdyn siihen kritiikkiin, mitä ed. Korteniemi oppositiosta käsin kohdisti hallitusryhmien yhteisiin pelisääntöihin. On aivan totta se, että nämä pelisäännöt voivat tuottaa sellaisen kummallisen tuloksen, jota me itse asiassa nyt olemme todistamassa juuri tämän koulutuspaikkaa koskevan pykälän osalta, että eduskunnan vähemmistön tahto heijastuu siinä pykälässä, jonka eduskunnan enemmistö tulee hyväksymään äänestyksessään.

Jollakin tavalla parlamentarismien pelisääntöjä pitäisi kehittää, sillä tähän on parlamentarismien irvikuva: tilanne, jossa eduskunnan enemmistö ei saa omaa tahtoaan kirjatuksi pykälään. Kaikkein kummallisimmaksi tämän tekee vielä se, että kun kaikki sanovat olevansa yhtä mieltä siitä, että pääsykokeita ei saa perusopetukseen valittaessa käyttää, pääsykokeita ei tule sallia, niin tätä asiaa ei haluta kirjoittaa pykälään. Se kirjoitetaan perusteluihin, mutta ei pykälään. Eli tämä parlamentarismi sillä tavalla tulkittuna ja niiden pelisääntöjen mukaan elettyinä, joihin meillä yritetään tällä hetkellä pakottaa, tuottaa varsin kummallisia tuloksia. Eduskunnan vähemmistön kanta tulee hyväksytyksi vastoin eduskunnan enemmistön kantaa.

Ed. T a h v a n a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin vastata ed. Korteniemelle erityisopetuksen pykälän osalta. Hän esittää, kun pykälän mukaan ”erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä”, ilmaisun ”mahdollisuuksien mukaan” poistamista. Olen hänen kanssaan eri mieltä sen vuoksi, että juuri nämä kaksi sanaa antavat oikeuden muun muassa valittaa tästä järjestelystä. Jos on mahdollista järjestää yleisopetuksen yhteyteen erityisopetus, silloin tulisi tämän pykälän mukaan myös tehdä näin. ”Mahdollisuuksien mukaan” antaa valitusoikeuden, ja asiasta voidaan vaikka käräjäidä.

Mutta tämän lisäksi halusin tässä tuoda esille sen, kun ed. Tulonen aiemmin sanoi, että erityisopetusta halutaan järjestää hyvin eri tavoin. Tämä on aivan totta, nimenomaan jos kysytään opettajilta tai viranomaisilta. Mutta jos kysytään oppilailta ja otetaan oppilaan etu huomioon, tämä erityisopetuksen pykälä on heidän kannaltaan huono. Se muotoilu, jossa sanotaan, että ”oppilaalla on ensisijaisesti oikeus saada opetusta yleisopetuksena” ja että ”erityistä tukea tarvitsevilla oppilaalla on oikeus saada kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti integroitua osa-aikaista ja luokkamutoista erityisopetusta”, olisi nimenomaan sisältynyt mahdollisuuden järjestää hyvin eri tavoin erityisopetusta ja nimenomaan oppilaan lähtökohdista. Nyt tämä erityisopetuksen pykälä on hyvin viranomaisnäkökulmainen.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ehkä vihoviimeisen kerran sanon esiopetuksesta, mutta ed. Korteniemi provosoi, kun hän käytti sanoja, että hallituspuolueen jäsenet kieriskelevät tuskissansa, kun keskusta esittää esiopetusta tähän lakiin. Kyllä sanoisin kuitenkin, ettei kokoomuksessa kyllä tuskissaan kieriskellä. Meillä on hyvin selkeä kanta ollut jo vuosia, että esiopetus tulee saada lain tasolle. Kysymys on rahasta. Se sanottakoon nyt jälleen kerran, että me emme halua lisärasitteita kunnille, jos kunnilla ei ole mahdollisuus toteuttaa sitä muuten, kuin että leikataan koulutoimen puolelta jostain muusta, jotta tämän lain velvoite tultaisiin toteuttamaan.

Mitä tulee ostopalveluihin, niistä on paljon puhuttu ja niistä ollaan periaatteellisella tasolla eri mieltä. Minusta se on erittäin hyvä asia. Tämän kaltainen ostopalvelupykälä, mikä täällä nyt on, rikastuttaa koulua. Sitä nyt ihan turhaan pelätään. Mitä tulee siihen, että tämä aikoinaan putosi perusopetuspuolelta, minä olisin ollut hy-

väksymässä sitä osittain jopa yläasteellekin ihan samalla lailla kuin siellä ed. Korteniemen naapurikunnassa, mistä viesti tuli, että sitä olisi ihan hyvä ollut toteuttaa myös yläasteella.

Mitä tulee 28 §:ään, täällä on moneen kertaan sitä puhuttu, mutta minä luulen, että tässä on kyse siitä, kuka mitään ymmärtää pääsykokeilla, soveltuvuuskokeilla ja mikä ero näillä on. Jos me nyt rehellisiä olemme, siitähän me olemme valiokunnassa olleet eri mieltä, mitä nämä termit tarkoittavat, ja se on se ongelma. Minusta hallituksen esityksen 28 § on huomattavasti parempi kuin tämä kompromissi, joka nyt on valiokunnan esityksenä.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kiitän ed. Korteniemeä niistä kiitoksista, jotka hän osoitti sivistysvaliokunnalle, ja haluan myös osoittaa kiitokset ed. Korteniemelle ja keskustapuolueen valiokuntaryhmälle erittäin rakentavasta ja hyvästä yhteistyöstä.

Ed. Korteniemi ehkä käytti epätarkkaa kieltä, kun sanoi, että hallituspuolueet olisivat ikään kuin hätäntyneet ja tehneet eri asioista ponsia tähän mietintöön. Itse koin, että nimenomaan ponsien kohdalla pitkän työskentelyn ajan hyvin avoimesti puhuimme ja keskustelimme, mihin asioihin on tarkoituksenmukaista liittää ponsia, ja vielä loppuun asti pidimme auki sitä koko valiokunnassa, onko kokonaisuusjärjestyksessä ja mihin asioihin niitä tehdään. Missään tapauksessa ei ollut kysymys siitä, että hallituspuolueet olisivat hätäntyneet jossakin asiassa ja tehneet sen takia ponsia. Jokaisella ponnella on oma merkittävä koulutuspoliittinen tehtävänsä.

Itse asiassa yhdyin kyllä ed. Karjalaisen kritiikkiin myös koskien keskustapuolueen esitystä 28 §:ksi. Itse asiassa pidän kuitenkin parempana sitä muutettua pykäläesitystä ja nimenomaan siihen liitettyjä perusteluja kuin tätä kepin esitystä, joka hämmentää ja sotkee väen käsitykset lopullisesti. Minusta hallituksen 28 § ja siihen liittyvät perustelut ovat aivan selkeät ja järkevät. Mutta niin kuin sanottu, tämä on asia, jota kahden vuoden päästä arvioidaan eduskunnassa, onko edetty sivistysvaliokunnan mietinnön perustelujen mukaan näissä soveltuvuuskokeissa.

Ed. Korteniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkä käytin vähän raflaavia ilmaisuja, kun sanoin, että hallitusryhmien edustajat kieriskelevät tuskissaan tai ovat hätäntyneitä. Ainakin nämä ilmaisut nyt huomattiin ja

ne saivat kuulijat kommentoimaan noita kysymyksiä.

Mitä tulee perusopetuslain 28 §:ään koulutuspaikan valinnasta, kyllä mielestäni meidän ilmaisumme on paljon selkeämpi kuin hallituksen esitys, koska alkuosa on täsmälleen sama kuin teilläkin mutta siinä on jatkona lause ”Muunlaisia kokeita ei saa järjestää otettaessa oppilaita perusopetukseen.” Hallitusryhmien muotoilu jättää sen mahdollisuuden minusta täysin avoimeksi, että järjestetään kuitenkin muitakin kokeita. On totta, että perusteluissa se kielletään, mutta miksi tätä asiaa ei pantu tuohon pykälään, sitä minä ihmettelen ja sitä kaipaen.

Minusta ed. Laakso aivan oikealla tavalla toteasi sen, että vähän oli harmi havaita valiokunnassa, että monen asian kohdalla tiesimme olevamme mukana enemmistössä jonkin asian osalta, mutta emme voineet olla mukana siinä neuvottelussa, mitä hallitusryhmät kävivät ja missä lopullinen muoto muodostettiin. Olisi kuitenkin ehkä lopputuloksen kannalta ollut parempi, että hallituksen ja eduskunnankin lopullisen enemmistön tahto tapahtuisi. Sehän tietenkin tulee tapahtumaan, mutta toivottavaa olisi, että kun täällä yksityiskohtainen käsittely toisen käsittelyn yhteydessä tapahtuu, silloin rohkeasti toimitaisiin sen mukaan, mikä parhaaksi nähdään kussakin asiassa.

Mitä tulee erityisopetukseen, ed. Tahvanaiselle totean vielä, että kyllä erään oppilaan vanhempi kiinnitti tähän asiaan ja teidän muotoiluunne huomiota ja sanoi, että muotoilu ”mahdollisuuksien mukaan” antaa kunnille aivan liian vapaat kädet.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Olemme tekemässä tulevaisuutemme kannalta keskeistä lainsäädäntöä, jonka tulee tarjota välineet Suomen ja sen kansalaisten menestymiselle sivistyneenä ja osaavana, henkisesti voimakkaana ja vastuuta kantavana yhteiskuntana.

Koulutusta on uudistettu Suomessa aikaisemminkin vastaamaan muuttuviin olosuhteisiin ja tulevaisuuden tarpeisiin. Näin on tehty nytkin. On kuitenkin hyvä huomata, että suomalaisen koulutuksen perusajatus on voitu säilyttää kaiken tapahtuneen ja tapahtumassa olevan muutoksenkin keskellä. On hyvä, että peruskouluajatuksen ydin säilyy edelleenkin, vaikka sitäkin pyrittiin joiltakin tahoilta kyseenalaistamaan matkan varrella.

Meidän peruskoulumme on taannut ja takaa edelleen opetuksen kaikille tasavertaisesti asuin-

paikasta, sosiaalisesta taustasta ja vanhempien varallisuudesta riippumatta. Niin ikään peruskoulumme toteuttaa koulutuksellista tasa-arvoisuutta. Tässä mielessä sivistysvaliokunta on tehnyt erinomaista työtä paneutuessaan todella syvällisesti niihin kriittisiin kohtiin, jotka olivat omiaan murentamaan sen sivistyksemme ja menestyksemme kannalta tärkeän perustan, joka on vahvuutemme ja josta voimme olla ylpeitä.

Positiivista tässä lakikokonaisuudessa on se, että tällä päästään eroon erittäin monimutkaisesta ja käsikirjamaisesta koulunpitoa ohjaavasta yksityiskohtaisesta säännöstöstä. Edelleen on myönteistä se, että painopiste siirtyy normi- ja panosohjauksesta tavoitteelliseksi. Koko lainsäädännön rakenne on yksinkertaistumassa, mikä jo sinällään on hyvä asia. Lakikokonaisuus antaa myös lisää mahdollisuuksia koulutuksen järjestämiselle kunta- ja kaupunkikohtaisesti, mutta myös lapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen. Samalla se lisää kuitenkin myös vastuuta, mikä on tärkeä huomata lakia toimeenpantaessa ja opetusta järjestettäessä sekä kehitettäessä.

Arvoisa puhemies! Tämän koulutusta koskevan lakipaketin lähetekeskustelussa totesin, että on tarpeetonta säätää toisen asteen opetuksesta kahdella eri lailla, lukiolaila ja lailla ammatillisesta koulutuksesta. Lukiokoulutus on koulutusjärjestelmässämme toisen asteen koulutukseksi luettavaa yleissivistävää opetusta, mikä olisi luonut perusteet yhdistää nämä kaksi lakia yhdeksi kokonaisuudeksi. Toisaalta nyt esitetty lukiolaki korvaa yhteensä kuusi lakia, mikä jo sinällään on viemässä kehitystä myönteiseen suuntaan.

Sivistysvaliokunnan mietinnössä niin ikään korostetaan opiskelijoiden mahdollisuuksia yksilöllisiin valintoihin sekä joustaviin ja monipuolisiin koulutusohjelmiin. Uusi lukiolaki edellyttää koulutuksen järjestäjiltä yhteistyötä niin perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen kuin muunkin koulutuksen järjestäjien, kuten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen, kanssa. Tämä on perusteltua, ja toivonkin, että uusi lainsäädäntö tulee toimimaan juuri todellisia mahdollisuuksia tarjoavasti. Tätä tukee käytännössä opetuksen kurssimuotoisuus ja luokattomuus, mutta myös tiivis yhteistyö opetuksen suunnittelussa eri toimijoiden kesken.

Arvoisa puhemies! Ehkä merkittävin puute käsittelyssämme olevassa lainsäädäntöuudistuksessa on edelleen varhais- ja esikasvatuksen aseman jääminen ponsiesityksen varaan. Se jää näin edelleenkin selkiintymättömäksi ja kansalaisten

kannalta epäoikeudenmukaiseksi. On kuitenkin hyvä, että sivistysvaliokunta on asettanut ponnessaan aikarajan niin, että lapsen oikeus oppivelvollisuutta edeltävään vuoden mittaiseen esiopetukseen voidaan saattaa voimaan 1.8.2000 lukien kuitenkin lisäyksellä ”taloudellisten voimavarojen mukaisesti”. Tämä on asia, joka tulee saattaa kuntoon ja sisällyttää seuraavan hallituksen ohjelmaan turvaten samalla hankkeen taloudelliset resurssit. Olen sitä mieltä, että oli hyvä, ettei sitä nyt tässä yhteydessä pistetty voimaan välittömästi, koska on monia kuntia, joille se olisi ollut kerta kaikkiaan taloudellinen mahdollisuus, kun erittäin suuria vaikeuksia on hoitaa jo tämänhetkisiä velvoitteita.

Eräs laajaa keskustelua herättänyt asia kosketi kouluun pyrkimistä eli sitä, että jo lähtökohtaisesti olisi hyväksytty ajatus niin kutsutusta hyvistä kouluista ja huonommista, rimaa hiipoen menestyvistä kouluista tai kunnista. Tämän tien valinta olisi eittämättä kärjistänyt jo entisestäänkin vaikeaa syrjäytymisen ongelmaa eikä missään tapauksessa olisi ollut ehkäisemässä sen kaltaista kehitystä. On kuitenkin muistettava se perusajatus, että yhteiskuntamme ongelma eivät ole menestyjät vaan menestymättömät. Sen takia onkin hyvä, että erityisesti sosialidemokraatit sivistysvaliokunnassa ovat saaneet jarruja tämän kaltaiselle kehitykselle.

Vaikka täällä on arvosteltu paljon 28 §:ää, minun mielestäni pykälän sanoma on kuitenkin selkeästi ”ei” pääsykokeille. Mietinnön perusteissa on todettu, että pääsykokeiden käyttöä ei peruskouluun valittaessa tule sallia. Valintakokeet, jos sellaisia pidetään, rajataan erityistehtävän saaneisiin tai painotettua opetustehtävää noudattaviin kouluihin. Siis kyse on lähinnä taito- ja taideaineiden taipumuksista. On lisäksi tärkeää, että ponsiesityksellä edellytetään opetusministeriön seuraavan pykälän soveltamiskäytäntöä ja että eduskunta saa aikanaan asiasta selvityksen.

Lähikouluajatus on ollut hyvä idea. Tämä turvaa sen, että lapsi pääsee lähinnä kotiaan olevaan kouluun. Se luo myös turvallisuutta ja mahdollistaa lähipiirin tarpeellisen vuorovaikutuksen niin oppilaiden, opettajien kuin vanhempien kesken. Lisäksi se on omiaan estämään myös syrjäytymiskehitystä.

Täällä on kannettu erityistä huolta kyläkoulujen kohtalosta. Itse olen eniten huolissani erityisesti lähiöiden kouluista. Niissä on monia ongelmia ja niiden opetuksen laatuun tulee kiinnittää erityisesti huomiota.

Arvoisa puhemies! Sivistysvaliokunnan mielestä suuri uhka koulutukselliselle tasa-arvolle on perusopetukseen suunnattavien kokonaisvoimavarojen niukkuus. Tämä on totta. Tässä piilee kaksikin ongelmaa. Ensimmäinen on se, että valtionosuuden perustana olevat yksikkö hinnat eivät vastaa enää toteutuneita kustannuksia. Ne ovat jääneet säästöpolitiikan takia tarkistamatta. Toinen liittyy koko valtionosuusjärjestelmän epäoikeudenmukaisuuteen. Tällä hetkellä käytössä oleva valtionosuusmalli suosii vanhusvoittoisia kuntia ja syrjii niitä, joissa on paljon päivähoito- ja peruskouluikäisiä.

Nämä kaksi tekijää ovat johtaneet siihen, että useissa kunnissa ja kaupungeissa taloudelliset mahdollisuudet korkeatasoisen koulutuksen järjestämiseksi ovat olemattomat. Kun siihen liittyy lisäksi julkisen talouden yleinen kielteinen kehitys ja voimakkaat paineet menojen leikkauksiin, ajaututaan myös koko koulutuksen järjestämisen osalta ongelmiin. Tästä ovat esimerkkeinä kuluvana vuonna suoritettujen kuntien henkilöstölomautukset, joissa opettajakunta on muiden muassa ollut mukana. On tärkeää huomata, että opetusalan säästötoimet ovat kohdistuneet kuitenkin ensimmäiseksi juuri heikompiaisoin. Tukiopetuksesta on tingitty ja näin vaarannettu monen oppilaan kehittymistä ja menestymistä. Tehostetut toimenpiteet tältä osin ovat tarpeen ja toivottavia. Tässä yhteydessä onkin kysyttävä, pitääkö hyväksi todetun koulutusjärjestelmämme vaatimus koulutuksellisesta tasa-arvosta, ellei sitä arvosteta ja arvoteta myös taloudellisesti.

Arvoisa puhemies! Merkittävin uudistus tässä koulutusta koskevassa lainsäädännön uudistuksessa on eittämättä kattavan arviointijärjestelmän luominen. Se onkin välttämätöntä tilanteessa, jossa koulutuksen järjestämisen monimutkaisuudesta ja yksityiskohtaisesta sääntelystä luovutaan. On tärkeää, että arviointijärjestelmään paneudutaan heti lainsäädännön toimeenpanon alkuvaiheessa siten, että se todella palvelee sille asetettuja tavoitteita eli koulutuksen kehittämistä ja tasa-arvon toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

On varottava synnyttämästä arviointijärjestelmästä ranking-järjestelmää, jossa ajaututtaisiin juuri siihen malliin, joka jakaisi koulut ja oppilaat hyviin ja huonoihin. Tätähän on juuri tällä lainsäädännöllä selkeästi pyritty välttämään. Eduskunnan tuleekin sivistysvaliokunnan mietintöön liitettyjen ponsiehdotusten mukaisesti seurata niin koko lainsäädännön toteutumista kuin myös arviointijärjestelmän toimivuutta, jot-

ta nähdään tälle koululakiuudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kauton hyvässä puheenvuorossa tuli selvästi esille, mihin vaaraan kunnat olisivat joutuneet, jos olisimme nyt tehneet lain esiovetuksesta. Kiitos tästä mielipiteestä.

Pyysin vastauspuheenvuoron sen vuoksi, että ed. Kautto asetti kyseenalaiseksi, että tehtiin kaksi lakia keskiasteen kouluille, lukiolle ja ammattikouluille. Kuitenkin asiantuntijoiden lausunnoissa oli selvä viesti, kun sekä lukiolaissa että laissa ammatillisesta koulutuksesta on velvoite yhteistyöhön. Se on vahvempi ja se toimii paremmin, joten tällaista yhtenäiskoulua ei enää tarvita. Ainakin asiantuntijat antoivat meille tukea tähän nyt hyväksyttävissä olevaan malliin, että molemmilla on eri laki, ammatillisella koulutuksella ja lukiolla.

Arviointi on tarkoitus tehdä sillä tavalla, että se tukee koulutusta eikä tule ranking-listoja, niin kuin ed. Kautto lopuksi sanoikin.

Vielä puutun 28 §:ään. Onhan se kuitenkin paljon parempi kuin nykytilanne. Siinä mielessä emme vielä tiedä, miten tämä pykälä tulee toimimaan, kuinka paljon se muuttaa nykyistä tilannetta, supistaa mahdollisuuksia hakeutua musiikki- tai liikuntapainotteisiin kouluihin tai muihin erityistehtävään saaneisiin ja painotettua opetussuunnitelmaa toteuttaviin kouluihin. Nämä nyt ovat ainoat mahdolliset, jotka voivat soveltuvuuskokeita käyttä.

Ed. T u l o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautto puuttui nuorisokouluajatuksen, joka on sosialidemokraateilla ollut hyvin kantavana ideana jo lain valmistelun yhteydessä. Toteaisin kuitenkin, että nythän on kylä näissä kokeiluissakin jo todettu, että ehkä se ei kovin toimiva malli kuitenkaan ole. Jos ajatellaan, että lukiokoulutuksella tähdätään periaatteessa yliopisto- ja korkeakouluopiskeluihin ja ammatillisella koulutuksella nimenomaan voimakkaammin työelämään, oman ammatin osaamiseen, niin se on minusta aika olennainen ero. Me tarvitsemme pienessä Suomen maassa molempia koulutuksia ja molempia lakeja erikseen, koska ne tähtäävät erilaisiin tavoitteisiin.

Mitä tulee siihen, että voidaan tehdä yhteistyötä ja tässä sivistysvaliokunnan mietinnössä todella velvoitetaan yhteistyöhön, niin se kyllä asettaa myös ammatilliselta koulutukselta tulevaisuudessa muutospaineita eli vaatii siirtymistä

kurssimuotoiseen toimintaan enemmän kuin tänä päivänä, jotta saumaton yhteistyö esimerkiksi lukiokoulutuksen kanssa onnistuisi.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä uskon kyllä, että näitten kahden erillisen lukioita ja ammatillista koulutusta koskevan lain kanssa voidaan elää. Näin itse yhdistämisen siinä mielessä tärkeämmäksi, koska uskoin, että se voisi osaltaan joustavoittaa sitä yhteistyötä, mitä tulisi tehdä, eli laajentaa sitä ja ehkä juuri muuttaa niitä asenteitakin, mitä sitä kohtaan ehkä tällä hetkellä tunnetaan. Näen, että myös ammatillinen koulutus on selvästi yksi tie ammattikorkeakouluun, joten siinäkin mielessä meidän on syytä seurata, miten näiden osalta mennään eteenpäin.

Mitä tulee 28 §:ään, niin minun mielestäni tässä on selvä viesti, mutta se on myös kohta, jota on varmasti seurattava jatkossa.

Ed. H y s s ä l ä : Arvoisa puhemies! Täällä on tänään lain yksityiskohdista käyty hyvin ansio-kasta keskustelua. Itse otan hiukan laajemman koulutuspoliittisen näkökulman ja käytän puheenvuorossani niitä ajatuksia, joita Kirkon kasvatustieteiden keskus esitti valiokunnassa asiantuntijakuulemisissa.

Koulutuspolitiikka on osa yhteiskuntapolitiikkaa, jonka merkitys on entisestään korostunut viime vuosina pyrittäessä ratkaisemaan yhteiskunnallisia ongelmia. Tarkoitin näillä ongelmilla työttömyyttä ja muita siihen liittyviä asioita, mutta myös sellaisia muutoksia kuin kansainvälistyminen, teknologian kehitys, työelämän muuttuvat vaatimukset, ympäristöongelmat jne.

Se, mitä ongelmia pyritään ratkaisemaan, mihiin haasteisiin vastaamaan ja millaista yhteiskunnallista kehitystä edistämään, vaikuttaa myös siihen, mitä koulutuksen tehtävää korostetaan. Kasvatus, sivistys, kansallinen yhtenäisyys, tutkintojen tuottaminen, valikointi erilaisiin sosiaalisiin asemiin, työllisyyden edistäminen, kilpailukyyn turvaaminen, sosiaalisen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen — toisin sanoen koulutuksen yhteiskunnalliset tehtävät ovat laajentuneet sitten perinteisten kasvatus- ja sivistystehtävien, joilla koulutuksen yhteiskunnallinen oikeutus on aiemmin ensisijaisesti perusteltu.

Se, mitä koulutuksen yhteiskunnallisia tehtäviä, tavoitteita ja päämääriä korostetaan, heijastaa myös vallitsevia arvoja. Koulutuspolitiikka on arvosiidonnaista, se on tänäänkin täällä hyvin

monissa puheenvuoroissa tullut esille. Koulutuspoliittiset ratkaisut ovat myös aina arvovalintoja, on kysymys sitten koululainsäädännön tai koulutusjärjestelmän rakenteellisesta tai koulutuksen sisällöllisestä uudistamisesta.

Arvoisa puhemies! Talous- ja rahamarkkinoiden vapautuminen 80-luvun lopulla edellytti myös koulutusmarkkinoiden vapauttamista, keskitetyn normiohjauksen purkamista, koulutusjärjestelmän toiminnan tehostamista, valinnan vapauden lisäämistä kansallisen kilpailukyvyn edistämiseksi. Jotkut ovat nähneet, että nämä uudet koululait kumpuavat tästä maaperästä ja ovat näkemyksiltään uusliberalistista koulutusideologiaa edustavia. Sen mukaan koulutusjärjestelmää tulee kehittää vapaiden markkinoiden tapaan markkinaperiaatteen pohjalta asiakaskeskeiseksi palvelulaitokseksi, jossa normatiivinen valtakunnallinen säätely rajoitetaan koulutuksen tuloksiin eli tässä tapauksessa arviointiin.

Koulutukselle ja sen kehittämiseksi asetetut tavoitteet ovat muuttuneet niin, että koulutuksen taloudellinen funktio, tehokkuus- ja tuottavuusvaatimukset, kilpailukyky ja tuloskeskeisyys, ovat syrjäyttäneet yhä enemmän koulutuksen sivistysidealiin perustuvan kasvatustehtävän. Tämä on heijastunut puheissa tänäkin iltana tässä salissa. On puhuttu arvioinnista, valintaperusteista, kokeista jne. sen sijaan, että olisi puhuttu sivistyksellisestä kasvatustehtävästä. Tiedon kasvava merkitys tuotannon tekijänä ja tietoyhteiskunnan rakentaminen merkitsee tiedon irrottamista sivistyksestä ja yksilön henkisestä kasvusta. Tieto esineellistyy ja ulkoistuu tavaraksi, jota tuotetaan, välitetään ja myydään tietomarkkinoilla.

Hyötytavoitteisuutta korostavan koulutuspolitiikan vastapainoksi on tärkeää korostaa koulutuksen kasvatus- ja sivistystehtävää. Sisällöllisesti sivistyskasityksen perustana on opintojen laaja-alaisuus, mutta myös syvyys. Vain välineaineiden pakollisuus ja mahdollisimman suuri valinnaisuus eivät merkitse laaja-alaista sivistystä, vaan ne edustavat pikemminkin kapea-alaista käsitystä sivistyksestä. Mikäli korostetaan yksipuolisesti valinnanvapautta ja valinnaisuutta, niin vaarana on tiedon ja opiskelun pirstoutuminen, joka estää kriittisen ja kokonaisvaltaisen ajattelun kehittymisen sekä lasten ja nuorten tasapainoisen kasvuprosessin. Tästä puhui muun muassa ed. Irina Krohn puheenvuorossaan.

Arvoisa puhemies! Koulun yhteiskunnallinen oikeutus perustuu ensi kädessä kasvatuksellisiin

arvopäämääriin ja kasvatustehtävään, jossa lähtökohtana on vanhempien kasvatusoikeus. Uuden sukupolven kasvattaminen edellyttää pitkäjänteisyyttä, joka on ristiriidassa tulos- ja tutkintokeskeisyyttä sekä markkinaperiaatetta korostavan koulutuspolitiikan kanssa. Se, mikä on hyväksi taloudelle eli tehokkuus, ei välttämättä ole hyväksi kasvatukselle. Kasvatus ei tunne pikavoittoja. Mitä oppilaitosten välinen kilpailu oppilaista ja opiskelijoista, erityisesti hyvistä, lahjakkaista ja maksukykyisistä, merkitsee koulun kasvatus- ja sivistystehtävän kannalta, tätä voimme kysyä.

Nykyisessä syvässä yhteiskunnallisessa murrosvaiheessa, jota leimaa epävarmuus tulevaisuudesta, korostuu kasvatuksen merkitys koulutuksen tehtävänä, kasvatuksen, joka auttaa rakentamaan oman elämän hallintaa ja kestäväää arvopohjaa, joka kantaa elämässä eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan todeta, että nykyisessä yhteiskunnallisessa tilanteessa suurtyöttömyyden aikana, jolloin syrjäytyminen on yleistä ja yhteiskunnan jakautuminen kahtia alueellisesti ja sosiaalisesti on tätä päivää, koulutuksen erityisenä tehtävänä tulisi olla sosiaalisen tasa-arvon edistäminen eikä sen tulisi tukea eriarvoistumiskehitystä.

Ed. Tu l o n e n : Arvoisa puhemies! Täällä on tänään keskusteltu hyvin arvokkaasti ja esitetty todella hienoja mielipiteitä. Kuunnellessani teitä jotenkin tuli mieleen, että ihan kuin tässä itse tekisi surutyötä siitä, että joutuu luopumaan jostain näin mielenkiintoisesta asiasta kuin koululakien uudistamisesta. Kyllä nyt jälkeensä ajatellen, vaikka se oli valtava urakka, voin valiokunnan jäsenenä sanoa, että se oli kyllä erittäin mielenkiintoinen työ. Koen aikamoisena etuoi-keutena kansanedustajana olla sivistysvaliokunnan jäsenenä, koska siellä valtakunnan visionäärit ja hyvin sivistykselliset ja sivistyneet ihmiset kävivät kertomassa meille, miten tulevaisuudessa meidän oppilaitamme ja tulevia työntekijöitämme ja tulevia suomalaisia kasvatetaan.

Kun täällä on jaettu kiitoksia, niin kyllä minusta tämä on vaatinut myös paljon pitkää pinnaa, ja osoittaisin lämpimät kiitokset ministeri Heinolle siitä, että hän on jaksanut olla mukana lähes sataprosenttisesti valiokunnan työskentelyssä, varsinkin siinä loppuvaiheessa, ja antanut mielestäni hyvin rakentavia ohjeita ja myös vinkejä, miten niistä umpiperätilanteista, joita välillä valiokunnassa oli, päästäisiin eteenpäin. Lämpimät kiitokset!

Mutta myös valiokunnan puheenjohtajalle ed. Kirsti Ala-Harjalle antaisin lämpimät kiitokset, koska tämä oli hyvin innostava laki ja joskus valiokunta oli kuin lastentarhassa leikkisästi sanottuna, koska innostuimme liikaa. Silloin tietysti valiokunnan puheenjohtajan piti aika taval- la koputella nuijalla, että saatiin meidät taas jär-jestykseen.

Mutta toteaisin kuitenkin aluksi, että loppu-jen lopuksi, kun näin isosta asiasta on kyse, 26 lain puristamisesta 8 lakiin, ja kun ajattelee vas-talauseiden määrää ja niitä vähäisiä muutospai-neita, joita valiokunnassa loppujen lopuksi tuli, niin voi sanoa, että lakipaketti alunperin on mie-lestäni valmisteltu niin hallituksen tasolla kuin myös parlamentaarisisessa toimikunnassa hyvin. Muutenhan tämä työ olisi ollut aivan kohtuuton viedä läpi, niin kuin se vietiin valiokunnassa.

Toteaisin kuitenkin, että nämä uudet koulu-lait ovat tulleet todella tarpeeseen, jos ajatellaan miten hajanainen koululainsäädäntö meillä to-della on ollut. Nyt sitä yksinkertaistetaan mutta myös sieltä nostetaan sellaisia asioita esiin, jotka ovat jo tätä päivää ja joita jo eletään. Puhutaan nyt vaikka siitä, että meillä ei saisi olla pääsy-eikä soveltuvuuskokeita. Minusta pitäisi rehelli-sesti puhua siitä, että meillä tänä päivänä on jo soveltuvuuskokeita, ja se on hyvä asia.

Koulutuksen tavoitteisiin, niiden vaikutuk-seen oppilaaseen itseensä ja oppimaan oppimi-seen, koulutuksen sisältöön ja opettamisen eri muotoihin kiinnitetään uusissa laeissa enemmän huomiota kuin näissä entisissä. Mielestäni laki antaa nyt mahdollisuuksia koulutuksen järjestä-jille ja kunnille ottaa huomioon myös paikallisia olosuhteita mutta se luo myös velvoitteita kun-nille. Ala- ja ylärajan poisto antaa selkeästi väl- jyyttä kunnille alentamatta kuitenkaan opetuksen tasoa. Koulupiirirajat poistuvat, jos niin ha-lutaan. Se antaa väljyyttä laskematta kuitenkaan opetuksen tasoa puhumattakaan siitä, että ai-neen- ja luokanopettajien yhteistoiminta var-masti tulee muodostumaan hedelmällisemmäksi ja kouluissa voidaan käyttää aineenopettajaakin muuhun kuin juuri siihen tehtävään, mitä he tänä päivänä tekevät.

Ostopalveluita voidaan valikoidusti lisätä. Se tulee uutena ja se tulee mielestäni oikein käytetty-nä rikastuttamaan koulutusta ja koulutuksen antajia ja oppilaiden oppimista.

Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhte-näisyyden turvaamiseksi lakeihin ehdotettiin otettavaksi säännökset koulutukselle säädetty-jen tavoitteiden toteuttamisen arvioinnista. Täl-

lä tästä arviointipykälästä on ollut aika paljon ja aika tavalla yksisuuntaista puhetta. Kuitenkin koulutuksen sisältö, esimerkiksi oppiaineet, pysyy pääosin nykyisellään. Valiokunnan kuulemisessa tuli kuitenkin voimakkaasti esille liikunnan ja terveystiedon tarpeellisuus lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Niinpä valiokunta hyväksyi ponsilausuman, jossa lukion liikunnan ja terveystiedon opetusta kehitetään siten, että oppiaineet jaksetaan läpi koko lukiokoulutuksen. Tavoitteena on vahvistaa näin terveitä elämäntapoja ja lisätä liikunnan harrastusta.

Pidin muutosta hyvänä ottaen huomioon sen tosiasian, että nuoret ja lapset liikkuvat keskimääräisesti liian vähän. Meillä kävi valiokunnassa asiantuntijoita kertomassa niistä terveydellisistä tutkimuksista, jotka väijäämättömästi todistavat, että esimerkiksi ammatillisen koulun ja lukion oppilailla on huono kunto. Me tiedämme, että se tulee vaikuttamaan myös oppimisen tasoon ja elämäntapaan. Tietysti terveydelliset riskit ovat huonosti liikkuvalla suuremmat.

Tukiopetus nostettiin lain tasolle. Se on nyt kunnissa otettava todella vakavasti. Tukiopetuksella voidaan vähentää syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden ongelmia. Se vähentää myös siirtoja erityisopetukseen. Se on täällä jo todettu.

Koulunkäyntiavustajat lisättiin lakipykälän henkilöstöluetteloon valiokunnassa, mikä oli mielestäni hyvä asia. Tällä viestitetään myös kunnille sitä, että koulunkäyntiavustaja koulussa on vakinaistumassa eli 40 opintoviikon kestävä koulutus on riittävä ja tämän kaltaisia henkilöitä ammattitaitoisiksi koulunkäyntiavustajiksi on todella saatavilla.

Oppilaanohjauksen ja opinto-ohjauksen tarve korostui valiokuntakuulemisessa. Yläasteella ja lukiokoulutuksessa valinnaisuuden ja luokattomuuden lisääntyessä jo oppilaan oikeusturvankin kannalta on tärkeää saada tarpeellinen määrä ohjausta, jotta valinnat suoritetaan oikein ja oikeassa ajassa. Valiokunta esittää, että oppilaanohjaus määritellään erikseen asetustasolla.

Kerho- ja kirjastotoiminta nostettiin myös lain tasolle eli niitä voidaan nyt järjestää. Toivotavasti kunnat ottavat tämän vakavasti. Valiokunta ei kuitenkaan päättänyt, että jokaisessa koulussa tulee olla oma kirjasto tai tietopalvelu. Kunta tai koulu voi halutessaan järjestää kirjastopalvelut kouluille kunnan kirjaston kanssa, sen avulla ja avustamana. Lakisääteisen koulukirjaston pakollisuus olisi saattanut johtaa rahan puutteen vuoksi käytäntöön, että koulussa olisi ollut kaksi Pekka Töpöhäntä -kirjaa kahdella

hyllyllä ja se olisi ollut yhtä kuin koulukirjasto. Tärkeää on kuitenkin, että koulussakin opetetaan käyttämään kirjastoa. Se on enemmän kuin koulukirjasto, koska äidinkielen rinnalle oppiaineluetteloon on nostettu myös kirjallisuus.

Mitä selkeitä linjauksia sitten valiokuntakäsittelyssä on tullut hallituksen hyvää esitystä täydentämään? Mielestäni se keskustelu valiokunnassa, että peruskoulun tulee olla aina sivistyskoulu, merkitsee aika paljon loppujen lopuksi kannanottona.

Minkälaisia ihmisiä haluaisimme peruskoulun kasvattavan yhdessä kotien kanssa? Hallituksen esityksessä on opetuksen tavoitteena kasvattaa oppilaita hyviksi ihmisiksi. Tiedän, että tätä on mietitty hyvin monessa portaassa, myös hallituksessa ja parlamentaarisisissa toimikunnissa. Niinpä mekään tietysti valiokunnan jäsenenä emme yhtään huonommaksi laittaneet ja rupeimme myös miettimään, mitä hyvä ihminen sinänsä tarkoittaa.

Minkälainen ihminen on hyvä ihminen? Meillä saattaa olla hyvinkin erilaisia vaatimuksia niin sanotulle hyvälle ihmiselle erilaisista arvopohjista johtuen. Senpä vuoksi päädyimme siihen, että opetuksen tulee tukea oppilaiden kasvua ihmisyteen ja eettisesti vastuuntuntoisiksi. Tämä edellyttää, että koulussa humanistiset ja kristilliset sekä eettiset arvot ovat kunniaissa. Kasvatusta ja opetusta saavan lapsen tulee myös omata kyky asettaa itse rajoja. Tästä asiasta keskustelimme myös hyvin paljon ja se kirjautui yhteisenä kannanottona mietintöön.

Monet asiantuntijat korostivat, että oppilaan itsetunto kehittyy jo hyvin varhain. Jo varhaiskasvatuksessa tehdyt virheet seuraavat eliniän, ellei niitä pystytä korjaamaan ja tukemaan lapsen kasvua ja hänen persoonallisuuttaan oikein. Myös eräillä yhteiskunnallisilla ratkaisuilla saatetaan olla merkittävä osuus tähän. Esimerkiksi peruskoulun ensimmäisellä luokalla koulupäivät ovat lyhyitä. Perheen ongelmaksi on tullut iltapäivähoidon järjestäminen. Professori Lea Pulkkinen tutkimusten mukaan jo muutaman tunnin yksinolo päivittäin saattaa vaikuttaa pienen koululaisen positiivisen itsetunnon heikkenemiseen ja erilaisiin pelon ja turvattomuuden tunteisiin.

Tilanne on oikeastaan aika merkillinen siltä osin, että meillä on ainoana maana maailmassa kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla oikeus päivähoidon, mutta lapsen aloittaessa koulun vanhemmat joutuvat liian usein ongelmiin koululaisensa iltapäivähoidon järjestämiseksi. Siksi koulujen kerhotoiminta tulee järjestää niin, että kou-

lu on avoin eikä ovia suljeta silloin, kun koulutunnit päättyvät. Lapsen tulee saada virikkeellistä toimintaa koulutuntien päättyessä. Yksin kotiin meno tai tulo on aina ongelmallinen. Asia tulee Suomessa järjestää mielestäni yhtä hyvin kuin päivähoito ja siihen on nyt mahdollisuus, koska valiokunta on muokannut käsitystä, että kerhotoiminta on todella tarpeellista.

Peruskoulun tulee antaa oppilaalle sivistäviä ja oppimaan oppimisen taitoja. Hänen omanarvontuntoansa tulee tukea ja antaa samalla siemen elinikäiseen oppimiseen. Lukiokoulutuksella tähdätään jatko-opintoihin esimerkiksi yliopistoihin ja korkeakouluihin.

Ammatillisen koulutuksen vaatimukset ovat eri suuntaiset. Ammattiin oppiminen ja teoreettinen tietopohja takaavat hyvän ammattitaidon ja työelämän valmiudet. Nykyisin työelämä vaatii myös muuntautumiskykyä ja laaja-alaisuutta sekä myös käytännön kielitaitoa. Näistä asioista valiokunta on myös lausunut mietinnössään.

Ammatillisen koulutuksen tulevaisuudessa pidetyssä kolmeksi vuodeksi on tärkeää, että työssäoppimisen jakso otetaan tärkeäksi osaksi koulutusta ja tutkintoa. Tämän vuoksi valiokunta esittää ponsilausumaa asiasta ja siitä, että tulee selvittää tarkoituksenmukaisimmat työssäoppimisen järjestämistavat. Onko se palkallista vai opintososiaalisiin eduin suoritettavaa ja miten esimerkiksi työsuojelulliset asiat tulee järjestää työssäoppimisen jaksossa.

Koulutuksessa tulee huomioida myös se, miten yrittäjyyden ja itsensä työllistämisen edellytyksiä lisätään. Ammatillisen koulutuksen, kuten myös ammatillisen aikuiskoulutuksen tärkeä tehtävä on olla yhteydessä työelämään. Valiokunta onkin todennut, että keskeisimpiä ammatillisen koulutuksen haasteita on esimerkiksi työpaikkojen ja oppilaitosten yhteistyön lisääminen.

Haasteellisuutta tulee myös ammatillisten koulujen opettajille. Heille tulisi varata mahdollisuus kouluttautua aika ajoin työelämän vaatimusten ja muutosten myötä. Jos opettaja ei osaa, ei voi olettaa, että oppilaskaan osaa ammattiin valmistuessaan.

Arvoisa puhemies! Mikä sitten muuttuu, kun uudet lait astuvat voimaan ensi vuoden alusta? Toivoa sopii, että kunnat priorisoivat koulutukseen ja että kunnilla on enemmän taloudellisia valmiuksia hoitaa koulutoimensa kunnolla ilman, että lainvastaisesti esimerkiksi opettajia lomautetaan. Kyse on perimmältään oppilaan oikeudesta saada opetusta opetussuunnitelman

mukaisesti jokaisena koulupäivänä. Olin huomaavinani, että valiokunnassakin välillä unohdettiin, että taloudelliset puitteet eivät ole yhtä kuin lainsäädäntö.

Keskustelua herätti todella kovasti 28 §, koulutustaikaa määrättyminen. Hurjia juttuja siitä, että peruskouluun ei enää pääsekään ilman pääsykokeita, oli ilmassa. Varmasti muutkin kuin minä saivat puhelinsoittoja vanhemmilta, mitä ihmeen lakia te olette tekemässä. Kuitenkaan laki ei missään vaiheessa antanut ja laajentanut tällaista mahdollisuutta. Sitä ei selkeästi ollut missään lakipykälissä. Soveltuvuuskokeita kyllä voidaan järjestää esimerkiksi musiikkitaipumusten selvittämiseksi, kuten on tähänkin asti voinut tehdä. Minulle tämä pykälä on ollut hyvin selkeä, enkä sinänsä nähnyt, että se olisi näin problemaattinen, aivan kuin se olisi romuttanut koko peruskoulujärjestelmän.

Ostopalvelut, jotka mahdollistettiin lukio- ja ammatillisessa koulutuksessa, aiheuttivat myös joillekin valiokunnan jäsenille ylimääräistä päänvaivaa. Minusta siinäkin ohjeistus on selkeä. Ostopalveluita arvioidaan kuten muutakin annettavaa koulutusta ja opetusta. Kelpoisuusehdot myös ostopalveluiden osalta ovat voimassa, ja oppilaan tulee tietää ennen koulutuksen alkamista, mitä aineita ostopalvelun avulla ostetaan, miten se tukee hänen opetustaan. Kuten jo vastauspuheenvuorossani totesin, ei vain yksi ja kaksi asiantuntijaa vaatinut ostopalveluita myös yläasteelle monipuolistamaan opetusta esimerkiksi harvinaisten kielten ja eri uskonnollisten ryhmittymien osalta. Nythän se on rajattu lukio-koulutukseen.

Vielä jokunen sana arvioinnista.

Aika paljon on käytetty sanaa perälauta, mitä se sitten itse kullekin tarkoittaa. Minusta arviointi on tämän lain perälauta. Kuntia tullaan arvioimaan, kuinka ne hoitavat koulutustoimensa. Arvioinnissa tulee korostaa koulutuspalvelujen kehittämistä, eikä se todellakaan saa muodostua valvonnan välineeksi. Aivan kuten oppilaan arviointi hänen edistymisestään tulee aina olla kasvatuksellinen tilanne, niin myös arvioinnin tulee tältä osin kokonaisuudessaan olla puolueeton ja parempaan pyrkivä.

Arvioinnin tulosten julkisuudesta ja julkistamisesta on käyty paljon keskustelua. Minusta se ei todellakaan tarkoita, että yksittäisten koulujen tuloksia julkistetaan, puhumattakaan yksittäisen oppilaan tulosten julkistamisesta. Kaikki tiedämme, mihin tällaiset ranking-listat saattavat johtaa. Tiedämme, mitä Englannissa tapahtuu.

Jos siellä koulu opettajineen ei pääse määrättyihin tavoitteisiin, niin rehtori kävelee lukukauden loputtua ensimmäisenä ulos ja hänen jälkeensä kaikki muutkin opettajat. Koko opettajakunta vaihtuu ja sen jälkeen syksyllä aloitetaan uudestaan. Kaikki tietävät ja me suomalaiset varmasti tiedämme, että tämä on varmasti aika kauhea järjestelmä. Niinpähän siellä pääministeri Blair onkin nyt päättänyt yksityistää koulutusta. Siellä on näin ratkaistu tämä ongelma.

Valiokunta on ollut huolestunut yhdestä asiasta tässä arvioinnissa hyvin voimakkaasti, ja se on Opetushallituksen rooli arvioinnissa. Kun Opetushallituksen kehittäjärooli on voimakas, niin voiko se puolueettomasti samalla arvioida koulutusta? Mielestäni tämmöistä kaksihattuista asetelmia ei voikaan olla, ja sen tähden valiokunta on pontensa laittanut mietintöön. Ponsi sisältää sen kaltaista viestiä, että Opetushallituksen täytyy organisoiua niin, että eri ihmiset hoitavat näitä asioita, kuin myös sen, että jos halutaan todella, että arviointi on puolueetonta, niin sitä ostetaan yliopistoilta ja tutkimuslaitoksilta.

Mielestäni hyvää ja uutta on tässä laissa myös se, että lakia taiteen perusopetuksesta laajennetaan. Ei pelkästään musiikkioppilaitokset, vaan muukin taiteellinen opetus tulee valtionosuuden piiriin. Se on tietysti hyvä asia. Hyvä asia on myös se, että valiokunta ponnekkaasti lausui mielipiteensä siitä, että nykyiset musiikkioppilaitokset eivät saa taloudellisesti kärsiä tästä laajentumisesta, vaan se täytyy hoitaa lisärahoituksella.

Arvoisa puhemies! Siunatuksi lopuksi: Jos ja kun kaiken koulutuksen tarkoituksena on oppia uutta, laajentaa taitoja ja kykyjä ymmärtää niin kansallista kuin kansainvälistä kulttuuriperintöä, yhdessä elämisen sosiaalisia taitoja, ihmisten välistä tasa-arvoa ja kansalaisyhteiskunnan jäseneksi kasvamisen tärkeyttä, ei ole mahdotonta oppia sen jälkeen matematiikkaa, kieliä ja vaikkapa kotitaloutta. Mielestäni nämä lait vastaavat paremmin niihin haasteisiin, jotka ovat koulutuksen tavoitepykälässä.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Tämä koululakipaketti on todella suururakka ollut, ja aika harvoin eduskunnassa enää tänä päivänä tuleekaan näin suuria asiakokonaisuuksia käsitteilyyn. Siinä mielessä täytyy onnitella tietysti valiokuntaa, joka on tästä valtavasta urakasta näin pitkälle nyt selviytynyt, että voimme tänään tästä keskustella.

Puitelaistahan on kysymys, ja minulle se aina-

kin aina tarkoittaa sitä, että on kysymys jonkunlaisesta unelman julistuksesta. Kun itse olen enemmän toiminut sosiaali- ja terveydenhuollon kentällä, minulle puitelakien maailma on tuttu jo 70-luvun alusta lähtien. Täytyy sanoa, kun on seurannut tapahtunutta kehitystä, että osittain on tullut myös tämmöistä, ikävä kyllä kyynistäkin asennoitumista siihen, että tämä ei välttämättä ole hyvä tapa ohjata asioita silloin, jos todella pidetään suuressa arvossa esimerkiksi yhdenvertaisuuden arvoja.

Minä olen tätä keskustelua seurattessani oikeastaan vähän itsekseni jäänyt sitä miettimäänkin, että täällä hyvin suurella äänenpainolla monet arvelevat pääsevänsä toteuttamaan näitä molempia arvoja nyt yhtä aikaa, vapautta ja yhdenvertaisuutta. Minä en nyt voi suurella uholla ainakaan itse näin puhua. Mielestäni olemme nyt tehneet selkeän valinnan vapauden puolesta ja yhdenvertaisuuden vähentämisen suuntaan, ja se on minusta hyvä tiedostaa.

Monia ilonaiheita on ollut itselläni tässä lakipaketissa, mutta sitten on ollut tietenkin pettymyksiä. Niin suuresta massasta asioita on kysymys, että eihän tällaiselta johtopäätökseltä tietenkään voine välttyä.

Esiopetuksesta on puhuttu paljon. Itsekin koen sen pettymyksenä, mutta en nyt puheenvuorossani mene tuohon teemaan syvemmälle, kun on ollut niin monta muuta yhteyttä ja mahdollisuutta siitä keskustella.

Koulun ja kodin yhteistyöstä yritin jo vastauspuheenvuorossani hieman keskustelua avata. Mielestäni koululakien yhteydessä olisi ollut hyvä paikka pusertaa jotakin näkyvämpää uutta tuohon aiheeseen. Itse olen todennut, että me olemme liiaksi hyväksyneet tällaisen hallinnollisen yhteiskunnan toimintaperiaatteet, jossa tavaan, virkamiehen pöydän takana istuu virkailija ja toisella puolella pöytää istuvat asiakkaat, ja sitten ihmetellään yhdessä, kun yhteistyö ei sen kummemmin lähde käyntiin.

Minä olen kaikissa mahdollisissa ja ehkä mahdolltomissakin yhteyksissä monien vuosien ajan ollut tarjoamassa sitä mahdollisuutta, että asiakkaan kuuleminen ja asiakkaan myötämääräämismahdollisuudet, tässä tapauksessa kotien mukana oleminen, saataisiin aivan toiseen malliin, jos työntekijät lähtisivät ikään kuin koteihin tutustumaan niihin lähtökohtiin, joista asiakkaat, tässä tapauksessa oppilaat, tulevat. Tämöinen eväs opettajan työssä myöhemmässä vaiheessa voi olla korvaamattoman hyvä. Jos tällainen käytäntö otettaisiin koko ikäluokkaan esi-

merkiksi ensimmäiselle luokalle tulevien osalta, ei syntyisi sitä ongelmaa, mikä nyt meillä on tuttu, että edes haastatteluihin ei helposti tulla niistä perheistä, joista olisi kaikkein tärkeintä tulla. Tulisi tällainen ajatus, että kouluun pääsee, kun avaa kotinsa oven; se kuuluu ikään kuin normaaliin elämään.

Oppilaiden kerhokysymykset on jätetty pöydän n:o 12 varaan. Olisi tietysti toivonut siltä osinkin ehkä pitemmälle menevää saavutusta, mutta hyvä näinkin. Itse näen, että kun säätelyä nyt puretaan ja kun samanaikaisesti kuntataloudessa on suuria ongelmia, kyllähän tästä voidaan löytää uhkatekijöitä. Tulee sitten nähtäväksi, missä määrin puitelain avulla voidaan loppuun saakka toteuttaa oikeutta koulunkäyntiin.

Tulee tässä mieleeni esimerkiksi, että eräät perheet testasivat päivähoiton subjektiivista oikeutta, lieene tapahtunut Vantaan kaupungin alueella. Korkein hallinto-oikeus siitä huolimatta, että laissa selkeästi puhutaan subjektiivisesta oikeudesta, oli katsonut, että kunnalle, Vantaan kaupungille, ei ollut syntynyt mitään velvoitetta siitä, ettei se ollut kuitenkaan oikeutta perheelle ja perheen lapsille tuottanut. Tällaiset uhkakuvat voivat ehkä olla mahdollisia. Ainakin kannattaa korvan takana pitää mielessä, että jos tällaisista alkaa näkyä, niihin nopeasti ja ripeästi puututaan.

Paljon on puhuttu ponikouluista ja ylipäättään profilikouluista, joihin perusopetuslain 28 § juuri liittyy, ja mielestäni huoleen on monella tavalla kuitenkin aihetta. Pari viikkoa sitten viimeksi istuin joissakin ylioppilasjuhlissa ja kuuntelin vanhempien puhetta siitä, että he olivat yrittäneet yläasteen opetukseen saada mahtumaan juuri tällaisista poniovetusta ja lukio-opetuksen yhteydessä olivat äänekkäästi esittämässä, että autokouluopetus tulee saada oppituntien sisään. Tällaisia paineita voi tulla, ja ehkä vanhempien ajattelutapa ei välttämättä lähde samoista perusteista kuin pedagogien ajatukset ovat lähteneet.

Olen oikeastaan huolissani myös atk:n yliastemasta peruskoulussamme. Ei mielestäni riitä, että meidän oppilaamme osaavat sukkelaasti leikkiä olentojen kanssa netissä ja peleissään. Vielä paljon tärkeämpää olisi, että he osaisivat ihan oikeitten kävelevien ja tuntevien kanssaihmistensa kanssa toimia ja että tämä sosiaalistuminen todella onnistuisi ja sitä voitaisiin tukea myös koulunkäynnin aikana.

Kun katselen 28 §:ää koulutuspaikasta ja ennen kaikkea sen perusteluja, minun on sanottava,

että se taitaa olla se kohta, joka on kaikkein hämärimmäksi jäänyt sivistysvaliokunnan työskentelyssä. Ulkopuoliselle lukijalle näistä kahdesta asiasta syntyy omalaatuinen sekava tunnelma, kun yrittää lukea pykälää ja perustelua yhtä aikaa. Kun on kuunnellut puheenvuoroja, vielä hämääntyy lisää, kun pykälän puolella puhutaan selvästi kokeesta. Sitten monet ihmiset yrittävät selittää pois sitä, onko kyseessä pääsykoe vai soveltuvuuskoe. Minusta se on oikeastaan kaksoisluokan kysymys. Joka tapauksessa puhutaan kokeesta, ja nyt ilman ponsia on yritetty kertoilla, mitä on kompromissin takia ollut pakko yrittää kertoa, mutta eihän se tätä asiaa selvennä millään lailla. Ed. Sade Tahvanainen puuttui muistaakseni samaan asiaan, että jos oli jotakin asiaa tarkoitus sanoa, olisihan se lain puolelle pitänyt laittaa.

Kaiken kaikkiaan sanoisin, että yhdenvertaisuus-sana on ollut hieman alennusmyynnissä tämän lain johdosta, kun on kuitenkin kysymys puitelaista ja nimenomaan vapauslaista.

Arvoisa puhemies! Toisena asiaryhmänä haluaisin ennen muita yksityiskohtia varsinaisesti tuolla puolella puuttua vammaisnäkökulmaksi kysymykseen. Olin tehnyt rinnakkaislakialoitteen, jossa otin esille oikeastaan aika monia näkökohtia, joilla olisi voitu, jos olisi haluttu, vammaisten asemaa todella kohentaa. Sivistysvaliokunta ei ole nähnyt sitä kuitenkaan tarpeelliseksi. Olen iloinen muutamista seikoista, joissa on edetty, niin kuin koulunkäyntiavustajan mainitseminen jnp., mutta olen suorastaan peloissani siitä, onko todellakin niin, että sivistysvaliokunta olisi voinut toimia siten kuin ed. Tulonen eräässä vastauspuheenvuorossaan ilmaisi, kun hän sanoi, ettei eräitä asioita ole tarvinnut ottaa huomioon sen takia, että vammaispalvelulaisahan nämä on turvattu. Silloin puhuttiin muistaakseni koulumatkoista.

Nyt on sellainen tilanne, että minä en halua uskoa enkä usko, että tällaisen tiedon varassa olisi tätä kannanottoa vammaisten erityistarpeiden huomioon ottamisesta sivistysvaliokunnassa kuljetettu. Hyvät kollegat, nimittäin vammaispalvelulaki on toissijainen laki, ja se tarkoittaa suomeksi sitä, että vammaisten asiat tulisi ensisijaisesti hoitaa integraationäkemyksen kautta eli nimenomaan niissä substanssilaissa, joissa hoidetaan myös vammattomien ihmisten kysymykset. Tähän toivoisin tietysti, kun sivistysvaliokunnan puheenjohtaja on paikalla, varmennuksen, että tämä on ollut kuitenkin valiokunnassakin tiedossa, että vammaispalvelulaki on toissi-

jainen. Mutta jos se on ollut tiedossa, silloin asettuu merkillisen valoon ehkä se, että näitä pieniäkään esityksiä ei ole voitu viran puolesta kiihkotta, ilman poliittista intohimoa kuljetella läpi. Nimittäin kun näin ei ole tapahtunut, silloin on tuettu tämmöistä segregointia vammaisten kohdalla.

Nimenomaan koulumatkaehdotuksissa olin ehdottanut, että vamma ja terveydentila olisivat voineet olla myös seikkoja, joiden perusteella olisi voitu ottaa väljempää arviointia siihen, milloin oppilaalla on oikeus maksuttomaan koulutukseen. Tämä ei ottanut tuulta.

Kun kysymystä on käsitelty valiokunnan mietinnössä sivulla 42, siitä heräsi omalaatuinen mielikuva. Täällä sanotaan — silloin puhutaan erityisopetusta saavasta oppilaasta ja vammaisenhan ei välttämättä aina ole erityisopetuksessa, haluan huomauttaa — kuitenkin vähän samasta asiaryhmästä: ”erityisopetusta saavan oppilaan koulumatka saa kestää enintään kolme tuntia”. Todetaan, että se on pidempi aika kuin muille oppilaille, ja on puolustettu sitä sillä, että näin voidaan tukea sitä, että erityisopetuksessa oleva opiskelija kuitenkin asuu kotona.

Hämmästelін hirveästi tätä perustelua, koska olisin nähnyt ensisijaisesti sen, että parempi vaihtoehto olisi ollut käydä sellaisiin menetelmiin kiinni, että vammaisen tai erityisopetuksessa oleva henkilö olisi saanut nopeamman kuljetuksen kouluun kuin tuo kolme tuntia, että olisi satsattu sitten hieman rahaa niin, että keräilyt olisivat olleet vähän nopeampia eikä ehkä koko kunnan erityisoppilaita olisi sitten tarvinnut odotella samaan kuljetukseen tuleviksi, mistä kai kuljetusajkojen pituudet etupäässä johtuvat. Mielestäni tässä on otettu riittämätön perustelu tai tavallaan toissijainen asia, kylläkin tärkeä, tärkeimmäksi perusteluksi. Ensisijaisesti olisi pitänyt löytää keino lyhentää kuljetusaikaa.

En mene kaikkiin yksityiskohtiin, haluan säästää aikaa, kun muutenkin sitä jo kuluu. Ehkä kaikkein suurin pettymys minulle omista ehdotuksistani, joita tein, liittyy kuitenkin lakiin ammatillisesta opetuksesta. Hallituksen esityksessä on 26 §, mutta nyt sivistysvaliokunnan mietinnössähän puhutaan 27 §:stä. Siinä esitin 2 momentin poistamista. Olen edelleen sitä mieltä, että se pitää poistaa. Kun luen valiokunnan mietinnön perusteluita, näen sen perusteluistakin, että itse asiassa valiokuntakin olisi ollut valmis asiallisesti samaan mutta jostakin kumman syystä perustelut eivät ole riittäneet, että se pykälä olisi voitu poistaa. Onhan tämä nimittäin aika

erikoinen asia. Minä luen ne perustelut, joita hallituksella on ollut: ”Opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle.” Sitten kerrotaan: ”Nykyisin eri oppilaitosmuotokohtaisissa asetuksissa edellytetään oppilaalta sellainen terveys, joka ei ole esteenä alan tehtävissä toimimiselle. Sairaus tai vamma ei ole pykälässä tarkoitettulla tavalla esteenä koulutukseen osallistumiselle, jos koulutukseen osallistumisen esteet voidaan poistaa ehdotetussa laissa tai muussa laissa säädetyillä tukitoimenpiteillä.” — Lähinnä tuohon saakka viitataan.

Minusta on uskomatonta, että kun kysymyksessä on puitelaki, puitelain tasolle nostetaan tällainen asia, joka selkeästi siinä muodossa, kuin se ilmaistaan, lukijan mieleen tuo syrjinnän ajatuksen aivan selvästi. Minä pysyn edelleenkin kannassani, ja minusta on häpeäksi — sanon näin — kun perusoikeusuudistus on vasta saatu aikaan, että tällaiseen lakiin on tällainen momentti jäämässä. Se on syy, minkä takia aion esittää tuon momentin poistamista. Hallitusmuodossahan sanotaan sen 5 §:n 2 momentissa, että ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa terveydentilan tai vammaisuuden perusteella.

Itse näen, että tämän kohdan täytyy olla jokin historian jäänne, lähinnä merenkulun ja sosiaali- ja terveydenhuolto-oppilaitoksia koskevasta säännöstöstä. En pidä perusteluna sitä rajoitusta senkään vuoksi, että kaikki opiskelijat eivät suuntaudu kyseessä olevan alan varsinaiseen ammattiin vaan hyödyntävät opintojaan toisissa ammateissa tai jatkokoulutuksessa. Haluan myös kiinnittää huomiota siihen, että kaikkialla korostetaan opintojen laaja-alaisuutta. Myös kannattaa muistaa, että tänä päivänä ammattinimikkeet tulevat yhä laaja-alaisemmiksi. Kun tässä nyt katsotaan koulutuksen ja ammatin yhteyttä, minusta pitää nähdä, että se ei ole niin vahva, että voitaisiin lain tasolla kieltää vamman tai terveydentilan takia saamasta koulutusta. Minä todellakin toivon, että asia saataisiin järjestykseen. Se olisi mielestäni eduskunnan kasvojen kannalta erittäin tärkeä asia.

Tekisi mieli ehdottaa kakkoskäsittelyssä myös 31 §:n kumoamista. Siinä ei ole vammaisperuste, mutta siinä on toinen aika intresantti ja kummallinen peruste, kun siinä puhutaan opiskeluoikeuden menettämisestä ja sanotaan: ”Pykälä on taidopintoja koskeva erityissäännös. Säännös voi tulla sovellettavaksi lähinnä musiikin ammatillisessa koulutuksessa. Pykälä edellyttää selkeää

näyttää siitä, ettei opiskelijalla ole edellytyksiä opinnoista suoriutumiseen.”

Yleensä juuri näillä aloilla, kun hakeudutaan koulutukseen, on soveltuvuustestejä. Tässä on kysymys nyt myös siitä, että se, joka on soveltuvuustestit tai tällaiset laatinut, sanoutuu ikään kuin irti soveltuvuustestin pätevydestä ja panee ikään kuin vahingon oppilaan maksettavaksi. Tässäkin on mielestäni kysymys syrjinnästä siinä mielessä, että ympäristönsä pitää ensi sijassa sopeutua. Pienempiä, pehmeitä keinoja löytyy siihen, jos tilanne ihan mahdottomaksi äityy koulutuksessa, että asia hyvässä yhteisymmärryksessä voidaan varmasti hoitaa, niin ettei tarvitse näin ikäviä pykäläiä näyttää ihmisten luettavaksi. Nimenomaan syrjintänäkökulma on minulla nyt ollut voimakkaasti esillä, että jos ei sivistysvaliokunnan muotoilemaa 27 §:n 2 momenttia saada pois, se jättää ikävä kyllä syrjintävaikutelman ja myös sen vaikutelman, että ympäristön ei tarvitsekaan sopeutua. Siinä on tällainen väärinkäyttömahdollisuus.

Arvoisa puhemies! Tässä oli minun viestini valiokuntakäsittelyn jälkeen.

Ed. L u h t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Sivistysvaliokunta on tehnyt mielestäni varsin hyvää työtä, ja käydyssä keskustelussa on tuotu esiin runsaasti asian kannalta hyvin keskeisiä seikkoja. Niinpä en käy niitä toistamaan. Otan esille, puhemies, muutaman sellaisen asian, joka on kiinnittänyt huomiota lähinnä keskustelun kuluessa ja mietintöä katsoessani.

Vaikka on kyse puitelaista, niin kuin tiedämme, opetuksen sisältöön liittyvät pykälät ovat ilmeisesti meidän kaikkien mielestä kovin kiehtovia, ja näitä sisältöpykäläiä silmäillessä tulee tunne, onko näissä riittävästi otettu huomioon nämä, nämä, nämä ja nämä näkökohdat. Käsitän hyvin, että tämän tyyppisellä lainsäädäntötekniikalla kaikkia toiveita ei missään tapauksessa voi ottaa huomioon. Yleisesti ottaen voin todeta, että sekä lakiesitys että sivistysvaliokunnan mietintö ovat tässä suhteessa kohtuullisen hyviä.

Lukiokoulutuksen kohdalla valiokunta teki erinomaista työtä lisätessään terveystiedon opetuksen ja liikunnan pykälätasolle. Tämä minusta täytyy erikseen mainita, koska me kaikki tiedämme, miten keskeinen ja tärkeä asia tämä on. Mutta sitten kun menemme peruskoulutasolle, valiokunta toteaa mietinnössään, että valiokunnan saaman selvityksen mukaan terveystiedon opettaminen kouluissa on vähentynyt. Lasten, nuorten ja myös työelämään tulevien uusien työnteki-

jöiden valmiudet oman terveytensä seuraamisessa ja hoitamisessa ovat jäämässä yhä enemmän kotien, henkilökohtaisen harrastuksen ja joukkotiedotuksen varaan, ja valiokunta korostaa tässä vielä koulun terveystiedon merkitystä.

Vaikka tiedän, että opetussisältöihin peruskoulussa tällä hetkellä sisältyy siis terveystiedon opetus, kuitenkin valiokunta näyttää olevan huolissaan tästä asiasta. Valiokunta selvästi esittää huolestuneisuutensa terveystiedon opetuksen laadusta ja myös määrästä peruskoulussa. Tuli vain ajatus, että onko tämä pelkkä huolestuminen riittävä edistämään terveystiedon opetusta peruskoulussa, vai olisiko tästäkin pitänyt valiokunnan sanoa jotakin jämäkämpää. Itse olisin sitä mieltä, että peruskoululaiset ovat jo siinä määrin tänä päivänä kehittyneitä, että he tarvitsevat nimenomaan tehokasta terveystiedon opetusta jo peruskoulussa. Korostan vielä, että tämä opetussuunnitelmiin tällä hetkellä jo sisältyy, mutta kun valiokunta on ollut tästä huolestunut, loogista olisi ollut myös tätä koskeva toive. Ehkä viesti menee muutakin kautta perille.

Toisena asiana kiinnitti huomiota täällä se, kun eräs puhuja, en muista kuka hän oli, mainitsi itsetunto-käsitteen puheessaan. Kun katselin näitä pykäläiä ja koko tämän koulutusta koskevan lainsäädännön perusteluja ja valiokunnan mietintöä, tuli mieleeni, ja tässä viittaan uusimpiin tutkimuksiin, että heikko itsetunto on mielenterveyshäiriöiden keskeisimpiä perussyitä. Näin myös täällä Suomessa. Itsetuntohan siis kasvaa elämän myötä positiivisista kokemuksista ja taas se vähenee kolhuista. Koulupetuksen luonne tai tapa voi joko vahvistaa tai heikentää itsetuntoa, ja tietysti periaatteen tulee olla se, että se tukisi itsetunnon positiivista kasvua.

Tästä tuli mieleeni, että olisinpa mieluusti nähnyt perusteluissa jotakin itsetuntoon liittyvästä näkökulmasta, vaikka otaksun, että tämä sisältyy ikään kuin perusrakennelmana tähän sivistysvaliokunnan mietintöön ja opetuksen sisältöihin. Siitä huolimatta tämä tuli mieleeni, kun luin näitä uusimpia tutkimuksia mielenterveyshäiriöistä Suomessa, valitettavasti kovin yleisistä tänä päivänä. Niinpä minä tietysti mietin, että hallituksen ja tietysti opetusministeriön, Opetushallituksen tulisikin eri keinoin, eri tavoin huolehtia koulupetuksen ja -kasvatuksen järjestämisestä siten, että se tukisi oppilaan itsetunnon myönteistä kasvua ja kehitystä.

Sitten vielä huomattavasti paljon pienempi asia, mikä askarruttaa, on se, että kehittääkö meidän koulutuksemme tänä päivänä, keskuste-

liko valiokunta tämmöisestä pikkuasiasta kuin suomalaisten suullisen itseilmaisutaidon, perustelutaidon ja kommunikointitaidon kehittämisestä. Ilmeisesti keskusteli, se ei vain näy tuolta mietinnöstä. Minun mielestäni on selvää, että tämä opetus tulisi olla osana äidinkielen ja myös muiden aineiden opetusta. Eli toivoisin, että suomalaisten oppilaiden suullista itseilmaisutaitoa, perustelutaitoa ja kommunikointitaitoa muiden ihmisten kanssa kehitettäisiin tai siihen ainakin kiinnitettäisiin huomiota. Tapoja ja keinoja on monia.

Sitten tähän esikouluasiaan. Toteaisin sen, että tästä esikouluasiasta on kovin paljon taitettu peistä. Käsitykseni on ja samoin kertovat viestit, mitä valiokunnasta kiirivät, että esikouluasiaa valiokunta käsitteli tosi huolella. Mielestäni ei ole katastrofi, että esiopetus järjestetään sillä tavalla kuin valiokunta lausumassaan toteaa. Minä viittaisin siihen, että meillä joka tapauksessa tänä päivänä on kattava, hyvä päivähoitojärjestelmä. Totean tässä samalla sen, että on ihan selvä tietysti, että maksuton, kaikille lapsille mahdollinen esikoulu, kuusivuotiaille tarkoitettu esikoulu takaa tietysti tasa-arvon, ja se tulee olla meidän tavoitteemme, mutta niinhän se nyt onkin. Mielestäni on tärkeätä se, että tämän lausuman, minkä nyt valiokunta on saanut tässä aikaiseksi, takana on ilmeisesti ollut kuitenkin aikamoinen enemmistö. Näin voidaan ajatella, että asia joka tapauksessa toteutuu.

Lähden myös siitä, että tämä aika, mikä meillä nyt on tässä esikoulun toteuttamiseen, ei ole millään tavalla staattinen aika, vaan koko ajanhan me voimme kehittää tätä esikoulua, mikä meillä nyt on päivähoidon piirissä ja kokeiluna koulun piirissä. Minun käsitykseni on, että sitä kehitetäänkin kaiken aikaa. Tässä tietysti, kun opetusministeri on paikalla, voin kertoa, että minä uskon, että tätä aikaa nyt voidaan käyttää nimenomaan sekä sosiaali- ja terveysministeriön että opetusministeriön asianomaisten virkamiesten ja asiantuntijoiden väliseen vuoropuheluun niin, että me todella saamme hyvän esikoulun aikaiseksi.

Minua miellytti tavallaan sivistysvaliokunnan näkökulma tähän esikouluasiaan. Tuli tunne, että ikään kuin sivistysvaliokunta olisi laajentanut tätä esikoulukäsitettä hallituksen esitystä laajemmaksi tai monipuolisemmaksi siten, että se on ikään kuin nyt osa koko varhaiskasvatusjärjestelmää selkeämmin kuin hallituksen esityksessä. Se on minusta hyvä asia. Minä tulkitsin, kun hallituksen esitystä katsoin, että siinä paino-

piste oli lähinnä perusopetuksen aloittamisvalmiuksien parantamisessa ja esikoulu nähtiin siis ikään kuin kouluvalmiuksien parantamisena. Kyse on kuitenkin lapsen kokonaisuudesta, koko siitä lapsen varhaiskasvatusjärjestelmästä kaiken kaikkiaan, ja tämä kokonaisuuden hahmottaminen minusta on hyvä.

Tämä on minusta hyvin tärkeä asia, mitä valiokunta on tuonut esiin, että esiopetuksessa korostuu elämän läheisyys ja leikki. Näin sen pitää olla silloin, kun on kyse pienten lasten opetuksesta. Toisin sanoen, niin kuin useissa lapsiprojekteissa on todettu, lapsen oma oppimisen hinku ja uteliaisuus on todella pohjatonta, samaten tietysti oppiminen silloin juuri, kun liikkeelle lähdetään lapsen omista kysymyksistä ja kiinnostuksen kohteista. Siis kyse ei ole siitä, että opettajat erikseen valmentavat lasta oppimaan vaan siitä, että oppimisen ympäristöt luovat mahdollisuuden lapsen luonnolliselle oppimiselle.

Minusta tuntuu, että valiokunta ikään kuin tästä näkökulmasta on lähtenyt liikkeelle. Joka tapauksessa tämä teksti oli minusta hyvä ja uskon, että tänä aikana yhteistyö viranomaisten kanssa vie tätä asiaa eteenpäin ja sisällöllistä kehittämistä voidaan tehdä koko ajan. On kyse paitsi oppimisvalmiuksien parantamisesta, myös koko siitä kokonaisuudesta eli lapsen varhaiskasvatusjärjestelmästä.

Sitten lausumaehdotuksista otan esiin tämän arviointiasian. On erinomainen asia tietysti, että arviointia järjestetään ja on selvää, että sen pitää olla itsenäistä. Eihän se muuten arviointia olisi ja ilmeisesti on näin, että tämä vaatii vain Opetushallituksessa erilaisia järjestelyjä. Tämä on järjestelykysymys ja tietysti ammattitaito- ja osaamiskysymys, mutta se varmasti järjestyy.

Mutta minä ihmettelin, ja tästä olisi tietysti hyvä saada jonkinlaista lisäselvitystä, että arvioinnin toimivuudesta on annettava selvitys kahden vuoden kuluessa. Samalla on kerättävä kokemuksia eri tehtävien tarkoituksenmukaisesta organisoinnista ja tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin arviointeja koskevien sääntöjen tarkistamiseksi.

Voidaanko arvioinnista tehdä näin lyhyessä ajassa selvitystä tai analyysiä? En tiedä sitä. Aika tuntuu kovin lyhyeltä ja se materiaali, mistä arviointia tehdään, on kovin pieni ja niukka. Mutta varmasti siinä on ollut taka-ajatuksena se, että ainakin mahdolliset karkeimmat virheet tai harhauskut paljastuvat tässä. Tärkeintä lienee se, että saamme arviointitoiminnan käyntiin. Vaikka se arviointi kahden vuoden kuluttua ei ehkä

olisikaan, sanotaan, nyt niin eksaktia tai ihan yleispätevää, niin kuitenkin siinä sitten todella voidaan nähdä, onko se oikean suuntaista ja tehdä sitten korjauksia.

Rouva puhemies! Kaiken kaikkiaan voin vain olla tyytyväinen tästä urakasta, mitä on tehty. Uskon, että tämän mietinnön pohjalta kyllä päästään hyvin eteenpäin.

Ed. A. Ojala: Arvoisa rouva puhemies! Mieli tekisi kommentoida hyvinkin monta eri puheenvuoroa mutta jos minä rupean tässä nyt kommentoimaan, niin tämä tulee kestäämään lähes yhtä pitkään kuin monen muunkin puheenvuoro, ja olen pyrkinyt hieman lyhyempään puheeseen kuin tapani kenties vähän tahtoo olla. Voi olla, kun muistiinpanoihin on tullut paljon lisäyksiä siihen, mitä minun kymmenminuuttiseni oli, että tämä hieman menee pitemmäksi.

Minä onnittelelen sivistysvaliokuntaa hyvin ansiokkaasta työstä. Varajäsenenä seurasin prosessia sivusta ja tulin vakuuttuneeksi, ettei valiokunta laakereilla levännyt, vaikka tällaisia väitteitä jostakin saattoi kuulla. Paketti on iso ja monen kompromissin tulos, ja joka ryhmällä on omat painopisteensä, mikä kompromisseista ja täällä käydystä keskustelusta hyvin näkyy. Myös lopputiire on aiheuttanut eräitä virheitä perustelutekstissä, mutta onhan pakettikin paksu ja seuraavassa vaiheessa voidaan virheet sitten korjata.

Laajemman sosiaalidemokraattisen koulupoliittisen puheenvuoron piti valiokunnan varapuheenjohtaja ed. Gustafsson, ja hänen näkemyksiinsä voin hyvin yhtyä ja lyhentää omaa puheenvuoroani siltä osin. Itse yritän keskittyä vain joihinkin osioihin ja nimenomaan käytännön näkökulmasta.

Lähetekeskustelussa kannoin huolta siitä, kyetäänkö valiokunnan asiantuntijoiden kuuntelussa selkeästi esille nousevia epäkohtia oikaisemaan ja korjaamaan. Voin ilokseni todeta, että ainakin joissakin sosiaalidemokraateille tärkeissä kysymyksissä on edetty. Itse lain henkeen ei kyetty puuttumaan, vaikka ponsilla on asiaa pyritty parantamaan. Myös itse mietinnön teksti on monessa asiassa tiukentamassa lain sanamuotoa. Itse lakitekstiin, joka aina on oleellisin, ei valitettavasti saatu tarpeeksi muutoksia aikaiseksi.

Asiantuntijat ovat olleet julkisuudessa eniten huolissaan niin sanotun vapaan kouluvalinnan mukanaan tuomista eriarvoistumisen uhkista. Yhteistä kirjoituksille on ollut kriittisyys. Huolta on kannettu siitä, että vapaa kouluvalinta voi tuoda mukanaan oppilaiden eriarvoistumista,

stressaavaa kilpailua, kouluille vierasta markkinointi-ideologiaa sponsoreineen ja mainoskampanjoinen. Tiedämme, että näin on valitettavasti käynyt monessa muussa maassa. Kysymys kuuluu: Miksei siis meilläkin?

Tähän pelkoon on sivistysvaliokunta yrittänyt vastata sillä, että lain tasolle lisättiin vaatimus lähikouluun pääsystä, joka on hyvä parannus. Näin oppilaalla on oikeus päästä kotiaan lähimpään kouluun, mikäli vanhemmat näin haluavat.

Sosialidemokraatit olisivat halunneet esityksestä poiketen todeta, että oppilaaksi otto ei voi perustua pääsykokeeseen. Kysymys on koululaitoksemme hyvin laajasta sivistystehtävästä. Pääsykoe, soveltuvuuskoe vai valintakoe? Käsitteet olivat vaikeita, eikä sopimusta syntynyt. Niinpä jälleen kerran ryhmyrit pääsivät peukaloimaan esitystä. Näkee, että sopimusta ovat tehneet ehkä hyvää tarkoittavat mutta asiaa ymmärtämättömät henkilöt. Lopputulos ei minusta ole edes välttävä. Mietinnössä onneksi todetaan selkeästi, että peruskoulussa ei ole pääsykokeita, joten ei voi kuin toivoa, että mietintö ja valiokunnan tahto osataan lukea selkeästi lakia tulkittaessa. Se voi olla vähän kyseenalaista, ed. Ala-Harja, siellä kentällä.

Itse olen ollut hyvin kriittinen lakipakettiin koko ajan ja pelkään yhä, mitä kaikkea tapahtuu tämän lain avulla, mikäli kunnassa ei olekaan lasten parhaaksi toimivaa valtuustoa. Saattaa käydä niin, että lasten tarpeet hukkuvat taloudellisten näkökohtien ja säästövimman alle. Voi olla, että olen turhan pelokas ja pessimistinen, mutta kun katsoo, mitä kaikkea vuoden 92 jälkeen on kunnissa tapahtunut, ei voi tulla muuhun johtopäätökseen. Kuntien päätösvaltaa lisätään oleellisesti, ja se edellyttää erittäin laajaa kouluttamista, jotta päättäjät tietävät, mistä päättävät. Tästä olemme keskustelleet jo tänä iltana täällä.

Olen itse miettinyt kovasti sitä, miten parhaiten turvataan se, että kunnanvaltuuston kaikki jäsenet ovat tietoisia oman kuntansa koulujen käytännön tilanteesta. Kaikilla ei kuitenkaan ole enää lapsia, ei ehkä lastenlapsiakaan, joiden koulunkäyntiä seuraamalla ymmärtäisi, mitä opettaminen nykyään oikein on. Jokaisen koulun kannattaa valita valtuutetuista nimikkovaltuutettu, joka käy koululla myös arkipäivänä, osallistuu koulun muuhunkin toimintaan ja täten tietää, mitä koulussa tapahtuu. Uskon, että tämä käytäntö voisi poistaa niitä epäluuloja ja ongelmia, joita nyt näyttää olevan käytännön elämän ja päätöksenteon välillä. Täten voisimme edistää

sekä oppilaiden että koululaitoksemme hyvinvointia.

Sosialidemokraatit olisivat halunneet rajata kuntien päätösvaltaa säätämällä perusopetusryhmien enimmäiskoosta, jotta liian suuria luokkakokoja säästösyistä ei syntyisi. Pienten eka-luokkalaisten opetuksessa on ryhmäkoolla oleellinen merkitys. Lasten on saatava tarpeeksi huomiota juuri opiskelunsa alkuvaiheessa. Mikäli myös tukiopeus ja erityisopetus on hoidettu oikealla tavalla, voidaan suurimmat syrjäytymiset estää.

Tässä sanoisin ed. Aino Suholalle, aikaisempaan käytyyn keskusteluun viitaten, että huonompikin opettaja pärjää paremmin 10 oppilaan kuin 30 oppilaan kanssa, joten siitä syystä minusta nimenomaan ryhmäkoolla on erittäin suuri merkitys. Mutta mikäli puhutaan siitä, että opettajankoulutusta pitäisi kehittää, siinä olen aivan sama mieltä. Siinä varmasti meillä kehittämisen varaa on paljonkin.

Nyt kompromissina syntynyt muotoilu 30 §:ään ei mitenkään sido ryhmäkokoa, koska opetuksessa on aina saavutettava opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet, vaikkapa 60 oppilaan ryhmässä. Suuryhmäopetukselle ei ole esitetty ollut nytkään, mutta jatkuvana se on mahdollontota. Ryhmäkoot olisi tullut säätää asetuksella.

Nähdyssä asetusluonnoksessa yleisopetukseen voidaan siirtää erityisopetusta tarvitseva oppilas ilman, että luokan koosta enää puhutaan mitään. Ennen se oli 20 oppilasta maksimissaan, nyt ei ole takarajaa. Mikäli ryhmä on iso, siitä kärsii sekä vammaisen oppilas että koko muu luokka. Toivottavasti asetusta tehtäessä tämä asia voidaan korjata.

Onneksi valiokunta kuitenkin painottaa koulunkäyntiavustajien roolia ja kirjaa heidät nyt lakiin ensimmäisen kerran. Toivomusaloitteeni heidän koulutuksensa organisoinnista on oikein hyvin toteutunut. Ilman koulunkäyntiavustajaa ei koulun käyminen integroidusti yleisopetuksen parissa sujuisikaan. Valiokunta on lisännyt 37 §:n 2 momenttiin koulunkäyntiavustajat. Näin tahdotaan selkeästi ilmaista, että erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden koulutuksellisen tasa-arvon kannalta on välttämätöntä, että koulunkäyntiavustajia on tarpeita vastaavasti.

Erityisopetus on ollut painopisteenä demareiden työskentelyssä, mutta 17 §:n muotoilu ei kylä ole hyvä, se ei ole yksiselitteinen. Valiokunta on onneksi kuitenkin aiheellisesti nostanut erityisopetuksen ponnien tasolle. Valtiovarainvalio-

kunnassa painotettiin erityisopetuksen saamisen välttämättömyyttä juuri oppilaan tarpeista eikä taloudellisista realiteeteista lähtien. Pidimme tätä yhtenä oleellisimmista syrjäytymisen ehkäisemisen keinoista. Sanoisin erään asiantuntijan suulla, että raa'in yksityistämisen laji on tunnetusti epäonnistumisen yksityistäminen. Se on traagista yksilön kohdalla ja sen sosiaaliset vaikutukset yhteiskunnassamme voivat olla kohtalokkaat. Yhteiskunnan vastuu ei saa rajautua vain siihen, että tarjotaan mahdollisuudet vapaaseen valintaan, jonkun on kannettava myös vastuu.

Vakavinta on, että tässä mallissa valinnaisuuden ja vapauden korostuessa näen häviöinä ne lapset, jotka tulevat ahdistuneista kodeista. Kovenavassa kilpailussa juuri he ovat vaarassa pudota koulutuksen rattailta. Kodin ja suvun koulutusperinteet ovat vahva vaikuttaja. Tutkimustenkin mukaan epäonnistuminen, syrjäytyminen ja väliin putoaminen ovat sosiaalisesti periytyviä. Nykyisessä oppivelvollisuuskoulussa, jota peruskouluksi kutsutaan, ei oppilaiden valikointia ole voinut suorittaa. Se on ollut monen nuoren pelastus, niin lahjakkaan kuin heikommankin, koska henkinen kasvu edellyttää aina myös sosiaalista kasvua, ja sitä on saanut hyvin erilaisista oppilaista muodostuneessa ryhmässä.

Arvoisa puhemies! Olen käyttänyt tähän aiheeseen paljon aikaa, koska mielestäni se on yksi tärkeimmistä, tasa-arvon kannalta oleellisimmista kysymyksistä.

Ed. Vehkaoja aikaisemmin puuttui puheen-vuorossaan samaan kysymykseen, johon myös itse olen kiinnittänyt huomiota, nimittäin ammatillisen opetuksen laissa on erityisopetuksen kannalta ongelmia.

Ammatillisen koulutuksen laissa on pykälä opiskelijaksi ottamisen perusteista. Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma on esteenä koulutukseen osallistumiseen. Jos esteet voidaan poistaa tukitoimenpiteillä, voi oppilas aloittaa koulun. Tällä valiokunta korostaa, että kysymyksessä tulee olla terveydelliset syyt, jotka ovat esteenä koulutukseen osallistumiselle. Tällaisia syitä eivät siten ole esimerkiksi oppimiseen liittyvät ongelmat. Korostetaan sitä, että vammaisella opiskelijalla tulee olla samat oikeudet osallistua ammatilliseen opetukseen kuin muillakin opiskelijoilla. Se on hyvä se.

Mutta lainkohdassa on kysymys perusoikeuksiin kuuluvasta oikeudesta saada osallistua koulutukseen. Kunta tai kuntayhtymä tai muu ope-

tuksen järjestäjä voi vetäytyä vastuustaan sillä, että esteitä ei ole voitu poistaa tukitoimenpiteillä ja näin ollen oppilasta ei voida ottaa koulutukseen esimerkiksi, mikäli hän on pyörätuolipotilas tai näkövammaisen. Kysymys on oppilaan oikeusturvasta päästä haluamaansa koulutukseen, eikä se saa olla opetuksen järjestäjän halusta kiinni. Toivon, että tämä pelkoni on täysin turha ja aiheeton, mutta edellytän, että myös tämä asia on seurannassa, kun koulutusta arvioidaan.

Oppisopimuskoulutuksesta olen vieläkin samaa mieltä kuin lähetekeskustelussa. Se olisi pitänyt säilyttää omana lakinaan. Laki, joka on nyt voimassa, on ollut toimiva, ja vaikka oppisopimusjärjestelmän kehittäminen on aina tietenkin paikallaan, niin voimassa olevaa lakiakin olisi voitu kehittää. Valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon ja ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman, jossa kiirehdistään oppisopimuskoulutuksen kehittämistoimenpiteitä. Tätä pidän ihan oleellisena ja välttämättömänä, jotta päästään siitä epämääräisestä tilanteesta, mihin nyt voimaan astuva laki asian jättää.

Valiokunta on korostanut arviointia. Keskeinen kysymys on, turvaako uusi lainsäädäntö yhdenvertaisuuden ja riittävän valtakunnallisen yhdenmukaisuuden koulutuksessa ja oppilaiden tasa-arvoisessa kohtelussa. Arviointi on oleellinen osa uudistumista.

Voin olla aivan hyvin valiokunnan kanssa samaa mieltä siitä, että erityisen tärkeää on sen arvioiminen, miten on onnistuttu lain tärkeimmässä tehtävässä eli lasten oppimisessa ja kasvatuksessa. Tärkeää on arvioida myös koulun toimivuutta oppimis-, kasvatus- ja työyhteisönä. Arvioinnin tehtävänä on tukea myös koulujen itsearviointia, ja arviointia tulee kehittää koulutuksen järjestäjän, opettajien, vanhempien ja oppilaiden yhteistyönä. Minusta tämä on oleellista, jotta he kaikki tietävät, mitkä ovat arvioinnin perusteet ja mitä eri kriteereitä käytetään.

On hyvä, että arvioinnissa käytettävä numeroarvostelu säilyy entisellään, sillä koko arviointi on niin uusi asia, että sille pitää antaa aikaa kehittyä ja löytää sen oikeat muodot, nimittäin arviointiin tässä muodossa, missä se laissa on. Aina opettajat ovat arvioineet, joka kevät, ja antaneet numeroita, mutta kyse on eri asiasta tässä muodossa, missä arviointi tässä on. Arvioinnissa pidän kuitenkin hyvin oleellisena sitä, että julkistettaessa arviointitietoja on yksityisen koulun ja opettajan nimettömyyden oltava ehdoton edellytys.

Hyvin oleellista on myös se, että joku arvioi kuntaa, miten kunta on pystynyt antamaan tasa-puolista koulutusta oman kuntansa oppilaille. Valiokunnan vaatimus koko järjestelmän arvioinnista kolmen vuoden kuluttua on kannatettava. Silloin on aika puuttua havaittuihin virheisiin.

Olen iloinen siitä, että valiokunta on tehnyt paljon tärkeitä lisäesityksiä myös lain tasolle. Valiokunnan tekemät esitykset nostaa kerhotoiminta, koulukirjasto ja ohjattu ateria lain tasolle ovat kyllä hatunnoston arvoisia. Niiden avulla pienempien koululaisten iltapäivähoidonkin ongelmiin saatetaan saada apua.

Valiokunnan yleisperusteluissa on laaja ja monipuolinen kappale esiopetuksesta. Siihen voi hyvin yhtyä. Mutta sen johtopäätöksenä ponneen pitäisi kuulua ilman loppukaneettia "taloudellisten voimavarojen mukaisesti". Tästä olen siis monen täällä puhuneen kanssa täysin samaa mieltä.

Minusta seuraavan hallituksen ohjelmassa on oltava esiopetuksen toteuttaminen, oli hallitus missä kokoonpanossa hyvänsä. On myös oleellista, että ennen sitä selvitetään koko varhaisopetuksen käsite, ja on tietysti myös mietittävä, miten päivähoitossa nyt hyvin toimiva varhaiskasvatus ja sen yksi osa, esiopetus, saadaan niveltymään kivuttomasti yhteen peruskoulun ala-asteen kanssa. Myös hallinnollinen jako ja lisäkoulutuksen tarve kuuluu tähän selvityspakettiin.

Lain myönteisiin asioihin kuuluu, että lain voimaantulo siirtyy aikaan 1.1.1999 eli rahoituslain voimaantuloaikaan. Valmistautumiseen niin kunnan, koulun kuin vanhempien taholta jää riittävästi aikaa.

Seuraavaa koulunuudistusta varten ehdotan, että koulun alkua siirretään vuoden alkuun eli tammikuun alkuun. Jos koulu alkaisi tammikuussa, koulukin toimisi normaalin budjettikäytännön mukaisesti. Uskoisin sillä olevan monia hyviä vaikutuksia ajatellen lähinnä pieniä eka-luokkalaaisia, jotka voisivat aloittaa koulunsa kohti kevättä ja valoa. Kouluaajat olisivat lyhyempiä, koska keväällä on useampia katkoja: urheiluloma ja pääsiäinen. Päivät pitenevät ja valaistuvat. Kesällä saataisiin rentoutua ja antaa opin kypsyä. Syksyllä jaksaisi taas paremmin pakertaa pitkän ja synkän ajan talvea kohti. Koulutyö päättyisikin joulujuhliin eikä suinkaan keväthuhliin. Tiedän, että edessä on valtavan suuri muutos, joka edellyttää meiltä itse kultakin asenteiden muuttamista. Asia pitää ottaa mietintämyssyyn, seurata ja tarkastella, olisiko se mah-

dollista ja mitä hyviä ja huonoja puolia asiaan liittyisi. (Ed. Gustafsson: Mikä siinä oikein muuttuu?) — Siinä muuttuu kovastikin, ed. Gustafsson. Niistä seikoista voimme keskustella myöhemmin.

Arvoisa puhemies! Vaikka kritisoin kokonaisuudistusta paikoin voimakkaastikin ja näkisin parempana sen jatkovalmistelun, en kuitenkaan esitä sitä hylättäväksi. Se ei täytä sosialidemokraattista koulutusajattelua kaikessa markkinahenkisyydessään ostopalveluineen ja yksityiskoulujen mahdollisuuksineen. Mutta kun olen seurannut tämän prosessin, voin todeta, että parempaan emme pystyneet. Paikkaamalla ei aina saavuteta hyvää tulosta, ei varsinkaan, kun on paikka paikan päällä. Siihen voi revetä silloin oppilaan mentävä aukko. Toivon seuraavan eduskunnan parsivan umpeen pahimmat aukot.

Ed. J u r o l a : Arvoisa puhemies! Koulutus ja koulutukseen liittyvä lainsäädäntö on yksi tärkeimmistä yhteiskunnan peruspilareista. Staattinen, turvallinen yhteiskunta on muuttunut nopeasti muuttuvaksi kansainväliseksi ja yhä teknisemmäksi maailmaksi. Jotta suomalaiset tässä maailmassa sen äärikolkassa asuvina pärjäisivät kilpailussa, osaamisen tason tulee olla korkea. Samoin yhtä itsestäänselväksi on tullut, ettei yhdenlainen koulutus riitä, vaan jokaisen nuoren ihmisen on varauduttava elinikäiseen oppimiseen, ehkä useidenkin ammattien taitamiseen. Siksi peruskoulutuksen tulee olla laaja-alainen ja antaa pohjaa useiden ammattien taitamiseen, kouluttautumiseen elämän eri aloilla.

Kun ulkopuoliset arvioijat tämän esityksen mukaan nyt tulevat kouluun, he arvioivat muun muassa oppimaan oppimisvalmiuksia, oppijan minäkuva, tervettä itsetuntoa, kykyä hankkia ja prosessoida uutta tietoa, kommunikaatiovalmiuksia, itsensäkehittämishalukkuutta jne. Nämä mielestäni kuvaavat nimenomaan niitä tavoitteita, joita tässä koululainsäädännössä painotetaan. Mielestäni tavoitteet on tässä mietinnössäkin erittäin hyvin kirjattu.

Nopeasti muuttuvan maailman haasteisiin on viime vuosina vahvasti vastattu vapaudella. Kouluelämän normeja on purettu. Päätösvalta on annettu kunnille ja kouluille. Opetussuunnitelman vahvistavat ylläpitäjät tai koulut ja tekevät koulut. Valtakunnallisesti on vahvistettu vain opetussuunnitelman perusteet. Pakollisten aineiden määrä on vähennetty lähes minimiin. Koulut ovat saaneet toteuttaa melko vapaasti

erilaisia valinnaisaineita ja tehdä erilaisia painotuksia.

Vapautta lisätään nyt painottamalla vanhempien vapautta valita lapsen koulu. Jos vanhemmilta kysytään, haluatteko valita lapsen koulun tai haluatteko erilaisia valinnaisaineita, he tietysti vastaavat kyllä, ja tähän kyllä-sanaan nyt on tällä lainsäädännöllä nähtävästi haluttu vastata.

Kun kymmenen vuotta sitten istuin eräässä koulutusalan seminaarissa, siellä verrattiin suomalaista koulua McDonald'sin Big Mac -sämpylään. Jokaisessa suomalaisessa koulussa opetettiin samalla lailla samoja oppiaineita riippumatta lainkaan siitä, missä osassa valtakuntaa lapsi koulua kävi. Samoin jos Big Mac -sämpylän ostaa mistä tahansa maailmasta, se on aina samanlainen.

Tällainenkin peruskoulu epäonnistui eräässä kohden. Nuorten ihmisten koulutustaso korreloi edelleen vahvasti vanhempien koulutustasoon. Syystä voidaan kantaa huolta siitä, antaako nyt uusi vapauden koululaitos tasavertaiset mahdollisuudet kaikille lapsille nimenomaan peruskoulutuksen osalta. Tämän päivän keskustelu eduskunnassa osoittaa, että huoli koulujen eriarvoistumisesta, koulujen kilpailuttamisesta keskenään tai opetuksen sirpaleistumisesta askarruttaa meitä monia.

Sivistysvaliokunta on päättänyt esittämään, että oppilaalle osoitetaan koulunkäyntipaikaksi hänen kotiaan lähellä oleva koulu, joka useimmiten on lähin koulu. Tämä on oikea periaate. Huoltajat voivat päättää, että lapset voivat valita toissijaisesti muunkin koulun. Tämäkin on ollut jo aikaisemminkin mahdollista ja siirtoja on hyväksyttykin, mikäli koulussa on ollut tilaa.

Sivistysvaliokunta on muuttanut hallituksen esitystä, vaikka itse lakipykälä, niin kuin täällä on todettu, on hiukan epäselvä, mutta mietinnöstä voi päättyä ajatukseen, että pääsykokeita toissijaisen koulun valinnassa ei sallita, vaan lähinnä soveltuvuuskokeita.

Ministeri Heinonen totesi — tarkkaa sanamuotoa en kyllä nyt lukeen mistään paperista — että tämä esitys on parempi kuin nykyinen laki, koska nykyinen laki ei kiellä tai rajaa pääsy- tai soveltuvuuskokeita lainkaan.

Minun mielestäni nykyinen tilanne ei ole tarvinutkaan tällaista lakia, koska koulun oppilaaksiotto on tapahtunut koulupiirien perusteella. Vain erityistehtävän saaneet koulut kuten musiikkiluokat tai urheiluluokat, jotka ovat saaneet erityistehtävän tiukan seulonnan ja prosessin kautta, ovat tällaisia testejä pystyneet käyttä-

mään ja tällöin koulupiirinä on ollut koko kaupunki.

Koulut tekevät nyt opetussuunnitelmat ja etsivät kilpailutilanteessa omia painotuksiaan. Ylläpitäjä hyväksyy nämä opetussuunnitelmat. Kuinka tasapuolisesti kunnat sitten rakentavat oppilaaksiottoalueet eri kouluille eli miten monelle oppilaalle koulu ensisijaisena oppilaitokseksi tarjotaan ja kuinka monet lapsen huoltajat kyseisen koulun ensisijaisuuden perusteella hyväksyvät, määrittelee sen, kuinka paljon oppilaita soveltuvuustestien mukaan voidaan koulun ottaa. Jos siis kunta osoittaa koululle vain vähän ensisijaisia oppilaita, soveltuvuustestejä voidaan käyttää runsaammin, mikäli näitä painotuksia rakennetaan.

Kokemuksesta voin sanoa, että kun Lahdessa on toiminut yksityinen korvaava peruskoulu, koulun tavoitteena on kaiken aikaa ollut saada mahdollisimman pieni koulupiiri, jotta näille vapaille, painotuksien mukaisille valinnoille olisi koulussa jäänyt mahdollisimman paljon tilaa ja näin saattaa myös tulevassa tilanteessa käydä. Jos tällainen kehitys tapahtuu kunnan päättäjien tietoisella harkinnalla, silloinhan se on hyväksyttävä. Mutta jos tällaista erilaisuuden kehittymistä tapahtuu ikään kuin pikku hiljaa, silloin laki kyllä mielestäni antaa kehityksen suunnat vääränlaiselle koululle.

Uskon kyllä, että ala-asteen koulut pysyvät jokseenkin tasa-arvoisina. Vanhemmat haluavat kaikkein pienimpien lasten käyvän lähintä koulua, eikä mielestäni kaikkein pienimpien, ensi- ja toisluokkalaisten lasten opetusta pitäisi mitenkään erityisesti painottaakaan koulusta riippuen. Opetuksen pitäisi olla lähes yhdenmukaista.

Vaikka ala- ja yläasteen raja nyt poistuikin, useat yläasteet sijaitsevat lukioiden yhteydessä. Varsin selvää on jo menneinä vuosina ollut, että lukioiden yhteydessä olevat yläasteet ovat olleet suosituimpia ja ovat houkuttelleet nimenomaan hyviä oppilaita, ja koulut ovat mieluusti tietysti nämä oppilaat sisään ottaneet. Koulujen eriarvoistuminen on siis ollut tosiasia. Sama tietysti koskee lukioita, koska niihin on ollutkin jo vapaa haku.

Meidän ei tule vapauden nimissä sallia peruskoulun eriarvoistumista eikä raakaa kilpailua koulujen kesken. Kahden kolmen vuoden päästä tehtävän seurannan jälkeen onkin tarkasti katsottava, mihin suuntaan kehitystä pitäisi viedä.

Esikoulun osalta ihmettelen sitä, että mietinnössä todetaan esiopetuksen piirissä olevan noin 60 prosenttia kuusivuotiaista. En epäile sivistys-

valiokunnan tietoa vaan ihmettelen, miksi subjektiivinen päivähoito-oikeus ei ole tätä prosenttia nostanut, vai eikö kaikkea kuusivuotiaiden päivähoitoa ole laskettu mukaan. Lahdessakin kuusivuotiaista on jo pitkään ollut lähes 80 prosenttia erilaisen päivähoiton piirissä.

Esiopetuksen säätäminen jokaisen oppilaan oikeudeksi on tärkeää. Toisaalta on selvää, että jos vain yli puolet Suomen kunnista tällä hetkellä tekee tyydyttäviä tilinpäätöksiä, suoranaisia lisävelvollisuuksia kunnille ei voi antaa. Mutta niinkin voi todeta, että subjektiivinen oikeus päivähoidon mahdollistaa esiopetuksen antamisen jo suurelta osin eikä ero muihin EU-maihin ole niin suuri kuin äkkipäätään voisi kuvitella. Mielenkiintoista olisi myös tietää, ovatko matalat kuusivuotiaiden prosentit esiopetukseen osallistumisesta nimenomaan niistä kunnista, jotka tekevät nyt hyviä tilinpäätöksiä. Täällä aikaisemmin viitattiin muun muassa siihen, että pääkaupunkiseudulla on erittäin korkeat kuusivuotiaiden osallistumisprosentit esiopetukseen, mutta eihän kaikilla pääkaupunkiseudun kunnillakaan mene taloudellisesti hyvin eikä näin mene myöskään kotikaupungissani Lahdessa, vaikka siellä kuusivuotiaista hyvin suuri osa on jo esiopetuksen piirissä päivähoiton kautta.

Arvoisa puhemies! Puutun tässä nyt asiaan, josta en ole aikaisemmin kuullut puhuttavan tänään, ja se koskee nimenomaan vapaata sivistystyötä. Hiukan ihmetellen olen lukenut mietinnön tekstiä vapaasta sivistystyöstä etenkin opintokeskusten osalta. Mietintö painottaa erityisesti kansanopistojen ja kansalaisopistojen merkitystä luotaessa edellytyksiä aikuisväestölle kehittämään niin työelämässä kuin yksityisestikin. Opintokeskusten osalta korostetaan kulttuurityötä, jota pitää kehittää. Kuitenkin sivistysjärjestöjen ja opintokeskusten rooli opintotyön tekemisessä on korostunut viime aikoina nimenomaan syrjäytyneiden, työttömien ja maahanmuuttajien kouluttamisessa. Itse asiassa opintokeskuksilla on taustajärjestöjensä kautta vähintään yhtä hyvät lähtökohdat tämän tapaiseen aikuiskoulutukseen kuin opistomuotoisella opetuksella. Esimerkiksi opintokeskusten työelämään liittyvä koulutus on tällä hetkellä selvästi laajempaa kuin esimerkiksi kansalaisopistoissa. Tässä kohdassa mietintöteksti minusta selvästi aliarvioi opintokeskuksia eikä tunnusta opintokeskuksia merkittävänä elinikäisen oppimisen resursseina.

Kaiken kaikkiaan kuitenkin totean, että sivistysvaliokunta on tehnyt mittavaa ja hyvää työtä,

ja tämänpäiväinen keskustelu hyvin osoittaa, että valiokunnan jäsenet ovat varsin vakavasti perehtyneet koko koulutusalan kehittämiseen ja tulevaisuuden näkyymiin. Omana näkemyksenäni kuitenkin totean, että jossakin vaiheessa saataan palata nimenomaan tasa-arvoisuustekijöiden vuoksi tarkemmin ohjattuun järjestelmään. Välttämätöntä on myös turvata nimenomaan perus- ja keskitason koulutuksen opetusresurssit eikä suunnata vapautuvia varoja esimerkiksi pelkästään tutkimukseen ja kehittämiseen. Ellei perustaso ole kunnossa, niin jatkokin aina ontuu. Pienelle kansalle jokaisen lapsen mahdollisimman hyvä edistyminen ja kasvaminen on koko kansakunnan etu.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! De nya skollagarna är resultatet av ett långt beredningsarbete. Själv var jag medlem i den parlamentariska utbildningskommissionen, som arbetade under perioden 1995—96 men före det satt en kommitté som inledde arbetet 1993. Lagpaketet omfattar nästan hela vår skollagstiftning och utskottet har gjort ett grundligt arbete.

Jag anser att de nya skollagarna går i rätt riktning och att den större frihet som lagarna ger skolorna, eleverna, föräldrarna och lärarna är positiv. De nya skollagarna behöver inte innebära dramatiska förändringar. Det är ett faktum att många av våra skolor länge har jobbat i den nya grundskollagens anda med gränsöverskridande verksamhet. Man har gjort upp skolvisa läroplaner, där hela skolsamfundet har varit med, elever, lärare, föräldrar och skolpersonal. Eleverna har jobbat med projekt och i grupper, som omfattat flera årskurser o.s.v. Den nya lagen om grundundervisning kräver ingen indelning av grundskolan i låg- och högstadium, vilket är en klar fördel och ger möjlighet till lokala lösningar, men den kräver inte heller att man skall slopa en välfungerande indelning i låg- och högstadium om kommunen så tycker.

När det gäller gymnasie- och yrkesutbildning vill jag främst fästa uppmärksamhet på de paragrafer som berör samarbete mellan olika skolformer. När det i nuvarande lagstiftning uppmuntras till samarbete, kräver de nya lagarna samarbete! Det här bör i praktiken leda till en mera elevcentrerad undervisning än tidigare. En gymnasieelev bör kunna välja kurser från gymnasier, yrkesskolor, folkhögskolor, medborgarinstitut eller avlägga kurser på distans. En självklarhet är förstås att studiehandledningen bör fungera, så att ingen studerande väljer bort kurser, som t.ex.

är nödvändiga för avlagd studentexamen. De nya lagarna ger alltså större möjligheter till individuella val.

Arvoisa puhemies! Uusien lakien myötä kasvavat siis mahdollisuudet yksilöllisiin valintoihin. Lait koskevat myös enemmän tukea, ohjausta ja apua tarvitsevia. Peruskoululaki koskee kaikkia lapsia, myös vaikeasti vammaisia. Eri-tyiskouluja ja erityisopetusta tulee olemaan myös tulevaisuudessa, mutta yhä useammat vammaiset lapset tulevat osallistumaan tavalliseen kouluopetukseen. Tämän vuoksi panekin erityisellä tyytyväisyydellä merkille, että valiokunta painottaa koulunkäyntiavustajien merkitystä ja korostaa muun muassa, että koulunkäyntiavustajilla on oltava täydelliset tiedot vammaisuudesta, kehityshäiriöistä ja hoitomenetelmistä. Avustajien on myös saatava asianmukaista koulutusta ja heidän työsuhteensa on kestävä vähintään lukuvuoden kerrallaan.

Valiokunta on kirjannut koulunkäyntiavustajalakiin, mikä on hyvä asia. Mielestäni on myöskin tämän illan ja iltapäivän aikana ollut myönteistä, että hyvin moni kansanedustaja on kiinnittänyt huomionsa nimenomaan vammaisten lasten asemaan, koska se, miten koulu hoitaa vammaisia lapsia, on yhteiskuntamme humanismin ja lähimmäisenrakkauden mittapuuna.

Lausuntoon liitetystä lausumassa liputetaan esikoulun puolesta. Tämähän on ilahduttavaa. Olen sitä mieltä, niin kuin jo aikaisemmin tänä iltana olen todennut, että seuraavassa hallitusohjelmassa on otettava kantaa esikoulun kehittämisen puolesta. EU-maista Suomi on ainoa maa, joka ei tarjoa opetusta alle seitsemänvuotiaille. Kaikille tarkoitettun esikoulun puuttuminen on johtanut alueelliseen epäoikeudenmukaisuuteen. Pääkaupunkiseudun ja muiden suurempien kaupunkien useimmat kuusivuotiaat käyvät jo esikoulua, mutta muualla maassa, esimerkiksi Pohjois- ja Itä-Suomessa, tilanne on kaikkea muuta kuin tyydyttävä. Luvut ovat seuraavat. Ed. Juurola epäili, olivatko nämä oikeat valiokunnan mietinnössä, mutta olen muualta myöskin saanut seuraavaa tietoa. Kaiken kaikkiaan 57 prosenttia kuusivuotiaista osallistuu esikouluopetukseen ja 1 prosentti kuusivuotiaista käy koulua.

Opettajien lomautukset olivat kylmä suihku. On mahdotonta tarjota täysipainoista opetusta, kun suuri osa opettajista on lomautettuna. Olen sitä mieltä, että valtiiovallan on puututtava tilanteeseen, kun lasten lakisääteinen oikeus opetuk-

seen on vaarassa. Siksi on oikein rangaista niitä kuntia, jotka ovat räikeästi laiminlyöneet tehtävänsä. On myös käynyt ilmi, että eräissä kunnissa, joissa annetaan opetusta erityisongelmista kärsiville lapsille, on ollut vaikeuksia tuottaa tukipalveluja.

Valitan, että valiokunta ehdottaa valtakunnallisella tasolla toimivan kouluturvalautakunnan perustamista koskevan toivomusaloitteeni hylkäämistä. Oppilaat ja vanhemmat voisivat mielestäni kääntyä tällaisen lautakunnan puoleen silloin, kun kunta heidän mielestään on rikkonut yhdenvertaisen ja yhtenäisen opetuksen periaatetta. Olen edelleen sitä mieltä, että tällainen lautakunta olisi tarpeen.

Jag beklagar att min hemställningsmotion om en skoltrygghetsnämnd på nationell nivå inte omfattas av utskottet. Jag anser att det finns många exempel under den senaste tiden, som visar att elever och föräldrar skulle ha behov av att kunna vända sig till en skoltrygghetsnämnd i sådana fall, där kommunen brutit mot principen om jämlik och enhetlig utbildning och jag anser fortsättningsvis att en sådan nämnd skulle behövas.

Ed. Isohookana - Asunmaa: Puhemies! Sivistysvaliokunta on kuullut ennätysmäärän asiantuntijoita asioita käsitellessään koululaisiäädäntöpaketin yhteydessä. Valiokunnalla on siten ollut käytössään varmasti maan paras asiantuntemus siitä, miten suomalaista koulua alkaen esiopetuksesta yliopistoon tulisi uudistaa, jotta se toimisi parhaaksi tulevaisuudessa. Onko valiokunta sitten onnistunut työssään? Sen vain aika näyttää. Mietintöä lukiessa tuli välillä mieleen ajatus, olisiko valiokunnan sittenkin pitänyt kysytellä aineistoa, keskustella rauhassa ja tehdä myös mietintö ilman kiireen tuntua, sillä kiire paljastuu mietinnöstä aina kielellisistä sanavalinnoista alkaen.

Koulu heijastelee aina yhteiskunnan arvoja. Lainsäädännöstä näkyy tavoiteltu suunta. Koululainsäädännön uudistamisen alkumetreillä oli maassamme vallalla idealistinen käsitys yksilöllisyydestä ja yksilön mahdollisuuksista. Silloin myös uskoteltiin joiltakin tahoilta, että juuri lahjakkaiden oppilaiden opiskeluolosuhteiden kohentaminen olisi koulutuspolitiikan pääkysymyksiä. Liberaali koululainsäädäntö on lääkepulmaan, vakuutettiin. Alulle pantu uudistus on yhä valtava haaste, vaikka usein varsinkin julkisuudessa on viime aikoina jostain kumman syys-

tä korostettu sitä, että kyseiset lait eivät tuo paljon muutosta nykyiseen, ainoastaan vahvistavat nykyistä käytäntöä. Tämä ei mielestäni ole totta.

Hajanainen ja runsas koulutusta koskeva lainsäädäntö, joka tähän asti on ollut varsin instituutiokeskeinen, muuttuu nyt väljäksi puitelaksi. Uutta lakia ja kenties myös sivistysvaliokunnan mietintöä pitää näin ollen lukea myös niin, mitä laissa ei sanota, mitä siis on tietoisesti jätetty sanomatta. Tällä saattaa tulevaisuudessa olla suurempi merkitys kuin sillä, mitä pykäliin ja niiden perusteluihin on pranttäty.

Nyt on pakko tunnustaa 90-luvun lainsäädäntöhengen trendi. Lakeja halutaan säätää koulutuksenkin alueella niin väljiksi ja yleisiksi kuin mahdollista. Niiden puitteissa voidaan sitten harjoittaa melkein minkäläistä koulutuspolitiikkaa tahansa. Työn jäljessä näkyy arvojen hajajaisuus ja moninaisuus. Onneksi sivistysvaliokunnan mietintö on kuitenkin jonkin verran pidättyväinen edellä mainittuun kehityssuuntaan nähden. Valiokunta on tehnyt hyvin laajasti kaivattuja tarkennuksia hallituksen esitykseen, kuten perusopetuksen tarkoituksipykälän uudelleen muotoilu esimerkkinä tässä tulkoon mainituksi. Rohkeutta ei kuitenkaan ole riittänyt lukiolain vastaavaan muutokseen.

Lakipaketin sisältö herätti kansalaiskeskustelun vasta viime metreillä. Harmillista, kun kerankin oli mahdollisuus syntyä hyvä julkinen arvokeskustelu, sitä yritettiinkin usealta arvovaltaiselta taholta tyrehtyttää. Näen siitä huolimatta valiokunnan mietinnössä kansalaiskeskustelun väritystä.

Puhemies! Sivistysvaliokunta ansaitsee kiitoksen tehdystä työstä. Valiokunta on tehnyt tärkeitä muutoksia hallituksen esitykseen ja siten osoittanut olevansa asioihin perehtynyt, itsenäinen, vastuullinen valiokunta, kuten sivistysvaliokunnalle perinteisesti on kuulunut. Esimerkkinä perusteellisesta työstä käy mietinnön Arviointiluku.

Valiokunta on onnistunut määrittelemään myös koulutuksen tarkoituksen ja erityisesti perusopetuksen koulutuksen tavoitteet täsmällisemmin kuin hallitus esitti. On tärkeää, että meillä on selkeät yhteiset perustavoitteet ja että tavoitteet johdetaan sellaisista arvopäämääristä, jotka ovat meille yhteisiä ja jotka ovat kestäviä.

Vaikka mietinnön arvopohdintaosa on perusteellinen, sen huolellinen lukeminen nostattaa joitakin kysymyksiä. Kasvatuksen lähtökohtia pohtiva kappale on minusta hyvä esimerkki. Siellä on lause: "Elämä pohjimmiltaan ei ole enna-

koitavissa, eikä ihmisellä ole mahdollisuutta sitä kaikilta osin hallita.” Tämä varmasti pitää käytännössä paikkansa, mutta kun me asetamme kasvatukselle tavoitteita, niin eikö tavoitteena pitäisi olla, että koulukin tavoittelisi sellaista kasvatusa, jonka tuloksena olisi nuori, joka kykenisi selviytymään myös vaikeista tilanteista ja kykenisi hallitsemaan elämää myös silloin, kun se tuntuu ylipääsemättömältä?

Opettajana ja opettajain kouluttajana en heillä luovu kasvatusoptimismista. Itse asiassa elävä elämä, lukuisat kokemukset ovat vahvistaneet omaa käsitystäni siitä, että kasvatuksella voidaan ennalta ehkäistä monien niin sanottujen todennäköisyyksien toteutumisia. Optimismi antaa juuri toivon, joka on kasvatuksessa kantava voima, uskomattoman kantava voima erityisesti vaikeissa tilanteissa.

Olen myös eri mieltä valiokunnan mietinnön kanssa siitä, että tämän hetken ja äskeisessä välityskeskustelussa esillä olleiden ongelmien ratkaisun avain olisi pääasiallisesti voimavarojen kasvattaminen eikä yleinen lainsäädäntö. Itse asiassa mietintö on tässä suhteessa hieman ristiiriäinen. Palaan siihen kohta.

Myös lainsäädännöllä on mahdollista korjata olemassa olevia epäkohtia, jos niin halutaan. Tässä viitataan esimerkiksi tuiki tarpeelliseen tukiopetukseen ja erityisopetukseen: jos ja kun nyt laissa on näistä sanottu selvästi, on mielestäni myös voimavarat niihin jostakin löydettävä. Opetushallitus on selvittänyt esimerkiksi tukiopetuksen riittävyttä ja toteaa raportissaan selviä puutteita tämän hetken kouluissa. Stakesissa puolestaan on selvityksiä, tuoreitakin, jotka kertovat siitä, että oppimishäiriöt koskettavat tänään suurta osaa perheitä. On arvioitu, että jopa 20 prosenttia ikäluokasta kärsisi oppimishäiriöistä. Tällaisten selvitysten jälkeen ei voi muuta kuin todeta, että näihin ongelmiin on siis syytä puuttua ja lain tasolla.

Nyt kuitenkin, niin olen ymmärtänyt, halutaan yleensä lainsäädännöllä mahdollisimman vähän säädellä koulutusta. Tämä on siis tietoinen valinta. Mutta mietinnössä on ristiriitaa. Mietinnössä todetaan, että joustavan ja väljän lainsäädännön tehtävänä on kuitenkin mahdollisimman kattavan turvaverkon luominen, jotta sivistyksellinen tasa-arvo maassa toteutuisi.

En tiedä, miten se on mahdollista. En ole vakuuttunut, että valiokunta itsekään uskoo tämän lauseen paikkansapitävyyteen, koska ei ole saatanut loogisuuden nimissä rahoituslakia vastamaan tätä tavoitetta. Kannanotolla, että uudis-

tuksella poistetaan oppimisen esteitä ja turvataan oppimismahdollisuudet myös sellaisille oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimisvaikeuksissaan, valiokunta siis luottaa lainsäädäntöön. Tekeekin mieli kysyä: Entä jos voimavaroja ei ole, miten laki sitten toimii?

Toisaalta mietintö korostaa väljää ja joustavaa henkeä, mutta toisaalla se menee äärettömän pieniin yksityiskohtiin, kuten opetuksen järjestämisen perusteet pykälän perusteluissa, joissa viitataan jopa kotiintuloaikoihin ja taskurahojen määriin aivan tarpeettomasti.

Toivon kovasti, että eduskunta tukee vahvasti suomalaisen koulutuspolitiikan tuloksellista perustavoitetta, tasa-arvoisuuden toteuttamista. Tässä yhteydessä haluan aivan erityisesti korostaa, puhemies, että tasa-arvoisuuden vaatimus ei voi kuitenkaan tarkoittaa sitä, että kaikki koulutettaisiin samalla formulalla. Tasa-arvoisuus on sitä, että yhteiskunta antaa mahdollisuuden jokaiselle nuorelle opiskella kykyjensä ja taipumustensa mukaisesti. Asuinpaikka, ikä, sukupuoli eikä kunnan kulloinenkin taloudellinen kantokyky saa tulla nuorelle esteeksi. Tässä eduskunnan on oltava tinkimätön ja säädettävä sellaisia aukkoja, ettei näiden asioiden suhteen pääse syntymään ongelmia. Nyt en ole valiokunnan lopputuloksesta ihan täysin vakuuttunut. Tähän johtopäätökseen viittaa myös keskustan perusteltu vastalause.

Koululakeskustelussa nousi valtakunnallinen mielenkiinto siitä, tuleeko oppilaan jo peruskoulussa saada valita itselleen mieluisin koulu, onko sopivaa ottaa käyttöön eräänlainen pääsykoejärjestelmä ja siis itse asiassa palauttaa oppikoulun aikainen järjestelmä suomalaiseen peruskoululaitokseen. Valiokunta on varmasti pohtinut asiaa. 6 §:n perusteluosa soveltuvuuskokeista olisi kuitenkin voitu, niin haluttaessa, kirjoittaa vielä selkeämmin, tiukemmin, jos tarkoituksena todella on, ettei peruskoululainen ala valitsemaan itselleen kulloinkin mieluisinta koulua, ja jos on tarkoituksena, ettei peruskoulua aleta profiloida, toisin sanoen aleta vaatia laajemmasta määräin painotettua opetussuunnitelmaa.

Problematiikkaan liittyvä 28 § perusteluineen on vähän sekava. Tämä kertonee, että valiokunnalla on ollut erilaisia käsityksiä peruskoulun sisällä sallittavista pääsy- ja soveltuvuuskokeista. Oma vakaa käsitykseni on, että jokaisen suomalaisen peruskoulun tulee olla tulevaisuudessa niin tasokas, että se kelpaa kaikkien vanhempien lapsille. Peruskoulun tulee antaa yhteisesti sovittavin päätöksin riittävät tiedot ja taidot eri

ainealueilta. Peruskoulun ala-asteella varsin-  
kaan ei ole viisasta lähteä kovin vahvasti erikois-  
tumaan. Lasta ehditään muovata taipumustensa  
mukaisesti myöhemminkin. Tässä mielessä kes-  
kustan vastalauseen teksti on mietintöä selventä-  
vä.

Toinen perusopetusta horjuttava asia on osto-  
palvelujen käyttö. Ajatellen peruskoulun keskei-  
siä kasvatustavoitteita on aivan oikein, ettei sitä  
uloteta peruskouluun. Myös lukio tulisi pää-  
sääntöisesti rauhoittaa tällaiselta ja keskittyä yhti-  
teistyöhön esimerkiksi ammatillisten oppilaitos-  
ten ja yliopistojen kanssa. Yliopistojen ja lukioi-  
den yhteistyöstä on nyt hyvin monissa lukioissa  
pelkästään positiivisia kokemuksia. Hieman ih-  
mettelen, miksi valiokunta ei ole halunnut tätä  
korostaa. Kovin pitkälle menevä yksilöllisyys ei  
lukiossakaan ole ongelmatonta. Viimeaikaiset  
puheenvuorot luokattoman lukion toimivuudes-  
ta viestivät, että meillä on lukiolaisia, jotka koke-  
vat perustellusti joutuneensa heitteille jätetyiksi  
valinnaisuuden äärellä. Joku taas kokee, että lu-  
kiossa hänet pakotetaan tekemään valintoja,  
mikä aikuisillekin on vaikeaa. Tässä mielessä on  
äärettömän tärkeää kunnollisen opinto-ohjauk-  
sen järjestäminen sekä peruskouluun että lu-  
kioon. Jos annamme ajatukselle, että jokainen  
olkoon oman onnensa seppä, vallan, siitäkin var-  
masti pian syntyy laajamittaisia ongelmia koulu-  
maailmaan.

Puhemies! Valiokunnan mietintöön sisältyy  
odotettuja kannanottoja, sellaisia kuin tänä iltana  
on jo käsitelty, esimerkiksi esiopetuksen puo-  
lesta, nykyisen arvosteluasteikon säilyttämisen  
puolesta, liikunnan ja terveystieteiden sisäl-  
lyttämisestä edelleen lukion aineluetteloon jnp.  
Näistä muutoksista voimme olla iloisia. Mutta  
ne eivät kuitenkaan poista yleistä huolenaihetta  
siitä, millainen tulevaisuus suomalaisella perus-  
koululla on, millainen se on lukiolla, ammatilli-  
sella oppilaitoksella, ammattikorkeakoululla ja  
yliopistolla, yhdellä sanalla koko suomalaisella  
koulutuspolitiikalla.

Eduskunta on ainoa paikka, jossa lopulta rat-  
kaistaan koulutuksen painoarvo muihin yhteis-  
kuntapolitiikan lohkoihin verrattuna. Sitä ei teh-  
dä kunnissa, ei virkamiesten pöydillä, ei opetta-  
jainhuoneissa tai ammattiyhdistyksissä. Jos ja  
kun käsillä oleva koululainsäädäntö osoittautuu  
eräiltä osin käytännössä ongelmalliseksi, olisi  
eduskunnan nopeasti tehtävä aikanaan tarvitta-  
vat korjaukset, sillä on silkkaa tyhmyyttä tehdä  
koulutuspoliittisia virheitä. Niiden paikkaami-  
nen tulee liian kalliiksi, mutta mikä pahinta,

kaikkia virheitä ei kyetä koskaan edes korjaa-  
maan.

Ed. Karjalainen: Arvoisa puhemies!  
Aluksi voin omalta osaltani yhtyä muiden valio-  
kunnan jäsenten esittämään tyytyväisyyteen  
työn loppuun saattamisesta. Tällaisenkin, joka  
on koko aikuisen työhistoriansa, leipänsäkin ai-  
heen parissa hankkinut, täytyy sanoa, että se  
itsellekin oli vahvasti sivistävä kokemus, rankka  
ja työteliäs, mutta tässä vaiheessa tyytyväisyyttä  
herättävä. Tyytyväisyyttä herättävä myös siltä  
osin, että voi sanoa niinkin, että mietinnön jäl-  
keen koulutuspoliittinen linjaus on selkeämpi ja  
paremmin hyväksyttävissä kuin se tilanne, joka  
hallituksen esityksen mukaan olisi vallinnut täs-  
sä maassa. Tämän sanon tunnustaen samalla,  
että hallituksen esitys on puitelaki, jonka suuri  
heikkous on se, että se jättää pinnan alla kulke-  
via trendejä ilman huomiota ja ilman perälau-  
taa.

Kuuntelin edellistä puhujaa, ed. Isohookana-  
Asunmaata, ja täytyy sanoa, että monessa koh-  
din piti hengessään nyökätä niille linjauksille,  
mitä puheenvuorossa oli.

Omalta osaltani en aio toistaa kovin paljon  
niitä asioita, mitä on jo illan mittaan toistettu.  
Käytän tilaisuuden hyväkseni sanoakseni muu-  
taman sanan siitä taustasta, missä valmistelutyö-  
tä on tehty ja missä lakeja on eduskunnassa käsi-  
telty.

Lainsäädännön kokonaisuudistuksessa on  
kysymys suomalaisen koulujärjestelmän ja  
koko yhteiskunnan kehityksen kannalta merkit-  
tävästä, voisiko sanoa merkittävimmästä tule-  
vaisuutta muovaavasta välineestä. Siksi se tuon  
sirpaloituneen lakirunauden kokoamisen lisäksi  
on myös vahvasti yhteiskuntapolitiittinen kannan-  
otto. Siinä mielessä ei ole ihmeteltävää, että laki-  
uudistuksen ympärillä on viime aikoina käyty  
vilkasta, kantaa ottavaa ja, kuten on todettu,  
kriittistäkin keskustelua.

Keskustelun lakiuudistuksen perustana ole-  
vista arvoista ja esityksen sisältämisestä tai vai-  
kenemalla siunaamista linjauksista olisi monen,  
myös minun, mielestä pitänyt tapahtua aikai-  
semmin. Ja kun tämän sanon, en väitä, että kes-  
kustelua ei pitkän valmistelun kuluessa olisi sal-  
littu tai jopa haluttu. Pahasta tahdosta ei tässä  
ole kysymys. Väitän kuitenkin, että monista syis-  
tä viime vaihetta lukuun ottamatta keskustelu on  
jäänyt suurten joukkojen osalta väärin taloudel-  
listen oletusten varaan, yleensä käytännössä  
suppeaksi ja ainakin jonkin verran elitistiseksi.

Varsinainen arvokeskustelu tuli kuvaan laajassa mielessä vasta valiokuntakäsittelyn aikana.

En pidä liioiteltuna väitettä, että Thatcher ja Reagan uusliberalistisine oppeineen astuivat viime vuosikymmenen lopulla myös suomalaiseen koulutuspolitiikkaan. Suomalaisen koulutusjärjestelmän suurta tavoitetta ja tulosten kannalta suurta vahvuutta, yhteiskunnallisen tasa-arvon perusteiden luomista, pidettiin kertakäyttöhyödykkeenä saavutettuna ja sen jälkeen sivummalle työnnettävänä. Yksilöllisyys, joustavuus ja valinnaisuus nousivat päälinjaisiksi keskustelussa ja sitä myöten myös tehdyissä päätöksissä.

Markkinahenki ajan tavan mukaan ulotettiin paitsi kielenkäyttöön myös koulutuskeskustelun sisältöön. Jo peruskoululle oli kaupan tulevaisuuden malleja, joissa asiakkaiksi muuttuneet oppilaat valveutuneina valitsijoina poimivat oppimiskeskukseksi muodostuneen koulun rakentamalta tarjottimelta elämänsä perustarpeet keskenään kilpaillen kilpailussa, jossa kaikki kuvitelman mukaan voittivat, ja lisäksi he tuota tarjontaa ihan valveutuneesti vaihtoivat. Huolta ei kannettu siitä, kenellä tuohon olisi todelliset mahdollisuudet. Oman onnensa seppiä oltiin tekemässä piittaamatta mahdollisuuksista hankkia sepän välineet. Työ ja ponnistelu kuviteltiin korvattavan totaalisesti sisäisellä innostuksella, viihtymisellä ja, voipa sanoa, että myös viihteellä, ja vauhtia annettiin täysin perusteettomalla väitteellä peruskoulun epäonnistumisesta.

Näitä tämän edellä kuvatun heijastumia ei hallituksen lakiesitys välttämättä puitelakina halunnut tai kyennyt peittämään. Ne aiheuttivat nyt kansalaiskeskusteluksi laajentuneen koulutuspoliittisen mielipiteenvaihdon. Tuon kansalaiskeskustelun vahva sanoma oli huoli ennen kaikkea yhtenäisen, myös kasvatuksen ja sivistyksen arvoille edelleen rakentuvan ja yhteiskunnallista tasa-arvoa rakentavan peruskoulun puolesta. Tuo sanoma edellytti lakitekstiin ja sen saatteeksi valiokunnan mietintöön sellaisten perälautojen rakentamista, joilla pahimmat uhkat voidaan torjua. Ja perälaudat tarkoittavat tässä estoja kykyistä putoamiselle.

Tuohon työhön, voi sanoa, sosialidemokraattinen valiokuntaryhmä paneutui käytettävien mahdollisuuksin ja voimin. Jos se joistakin on tuntunut häiriköinniltä, julkisessa sanassa joskus tällaista on luenut, on syyte aihetta ottaa tunnustuksena ja ylpeydellä vastaan. Valiokuntaryhmä on ollut kaiken aikaa vahvasti yksimielinen ja voi sanoa, että sillä on ollut koko sos.dem. eduskuntaryhmän tuki. Tyytyväisenä voi myön-

tää kansalaisviestien vaikuttaneen niin, että muidenkin puolueiden valiokuntaryhmien kannat tukivat meidän tavoitteitamme. Käytännön pulmaksi ja keskustelun pitkitteeksi muodostui se, että yksimielisyys ei aina noudattanut hallitus — oppositio-rintamia.

Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on tullut ja tulee kerratuksi varmaan niitä kipukohtia, joita valiokuntakäsittelyyn sisältyi. Omalta osaltani kiinnitin vielä huomiota muutamaa keskeiseen ja seurantaa edellyttävään kohteeseen.

Koulun vapaa valintaoikeus on puhuttanut täällä. Se sisältää paitsi yksilön kannalta myönteisiä elementtejä, myös todellisia uhkia tasa-arvon ja sitten pitkällä tähtäimellä myös koulutuksen kokonaistuloksen kannalta. Kun koti valitsee lapselleen lähikoulun sijaan toisen koulun, ei kunta ole velvollinen maksamaan koulumatkakustannuksia. Valinnanvapaus alkaa siis muuttua varakkaiden oikeudeksi. Koulujen profiloitumisen myötä on tuo ja mahdolliset valintamekanismit huomioon ottaen vaara koulujen eriarvoistumiseen. Tämä 28 § ja vapaa koulun valinta todellakin muodostaa ehkä suurimpia uhkia eriarvoistumisen suuntaan.

Toiseksi voi nostaa sen rinnalle resurssien epätasaisen jakautumisen alueellisesti ja eri kuntien välillä. Suurissa kunnissa on jo kehityssuuntia siihen, että muodostuu erilaisia, eritasoisia ja eri-arvoisia kouluja. Yhdyn siinä ed. Isohookana-Asunmaankin äsken toistamaan, että tavoitteena pitäisi olla kaikkien peruskoulujen laadukas opetus.

28 §:n muotoilusta ehkä sen verran vielä, että sen suuri vaikeus oli siinä, että sinne pyrittiin saamaan samojen sanojen alle aivan vastakkaisia tavoitteita. Toisaalta ovat ne, jotka hyväksyvät sen, että tulee kouluja, joista jonkinlaisen valintamekanismin tai ilman valintaa jonkin muun mahdollisuuden kautta muodostuu hyvä koulu, ja että sen vastapainoksi sitten automaattisesti tulee huonompi koulu. Tästähän sivistysvaliokunta sai hyviä esimerkkejä, kun kävi Lontoon alueella katsomassa, miten siellä on kouluille käynyt. Toinen näkökulma, jota minäkin mielelläni edustan, on se, että kaikkien peruskoulujen pitää olla saman arvoisia, yhtä laadukkaita ja kaikille sitä kautta pitää taata yhtä suuret mahdollisuudet.

Kun näitä yritettiin sovittaa yhteen, sitten jouduttiin tällaiseen lakipykälään ja mietinnön tekstiin, josta itsekin sitä sorvaamassa olleena täytyy sanoa, ettei se mikään niin häviö ole. Se jättää tulkinnan mahdollisuuksia. Kuka sen määritte-

lee, mikä on päättökoe, mikä valintakoe, mikä soveltuvuuskoe, varsinkaan kun niihin liittyvät lauseet eivät yhtään sitä selvennä? Ehkä mielestäni kaikkein parasta olisi ollut se, että profiloitumiselle olisi valintakoemielessä ja soveltuvuuskoemielessä pantu se raja, että kokeita voidaan käyttää vain opetusministeriön hyväksymissä erityistehtäväkouluissa, jolloin ne olisivat olleet kuntia korkeammassa ohjannassa.

Sitten keskusteluun siitä, mikä täällä nyt olisi ollut mahdollista, sanon sen, että mielestäni se substanssi sisältyy mietintöön, jossa sanotaan, että soveltuvuuskokeita ei voi käyttää yleisen jatko-opintokelpoisuuden kannalta keskeisissä aineissa. Mutta niin kuin sanottu, tuo pykälä on sellainen, että toivon, että ministerikin ja ministeriö siihen katseensa suuntaavat seurantamielessä, ja siitähän valiokuntakin pyysi palautetta.

Toinen asia, ostopalvelut. Tässä voi olla kiitollinen ministeri Heinoselle, joka ilmeisesti arvovallallaan poisti valmisteluvaiheessa peruskoulun osalta nämä ostopalvelut. Niihin liittyy tietenkin ammattiyhdistyspolitiikkaa ja ehkä säästötavoitteita. Minusta ne ovat toissijaisia. Ostopalveluissa ennen kaikkea peruskoulun osalta on kaikkein pahinta se, että ne kaventavat koulun kasvatustehtävää. Se antaa sen kuvan, että oppitunti on irrallinen, että sinne voidaan tulla 45 minuutiksi ehkä suurellakin asiantuntemuksella suorittamaan konsulttina jotakin tehtävää. Se poistaa kasvatustavasta. Koulun tehtävä on kokonaisuus, ja kaikki se, mitä ostopalveluilla on kuviteltu hyötyä saatavan peruskoulutuksessa, on saatavissa tuntiohjaajajärjestelmälläkin.

Ryhmäkoot on kipeä aihe. Siihen oma valiokuntaryhmänikin kiinnitti huomiota ja haki oikeaa keinoa puuttua tältä osin asiaan. Omalta osaltani myönnän sen, että on ongelmia, jos annetaan tiettyjä ryhmäkokoja. Ne pitää sitten luetella kaikissa aineissa ja monella tasolla. Toisaalta myönnän sen, että ryhmillä varioiminen on myös opetusmenetelmä. Kun nyt opetusministeriö 30 §:n toteutumista seuraa, edelleenkin nostan esille sen, että ehkä kaikkein viisain ratkaisu olisi kuitenkin tunteikehyksen käyttö, joka olisi tarpeeksi väljä mutta antaisi jollakin tavalla rajoitteet siihen, mihin asti voidaan tinkiä säästöjen nimissä.

Koulutuspoliittinen keskustelu virisi siis tämän lainsäädännön kannalta ehkä liian myöhään. Se ehti kuitenkin tuottaa tuloksia, joista vähäisimpänä en pidä sitä, että käytännöllisesti katsoen kaikki merkittävät poliittiset ryhmät ai-

nakin sanallisella tasolla ilmoittivat pyrkivänsä säilyttämään aidosti tasa-arvoiselle ja yhtenäiselle peruskoululle rakentuvan koulutusjärjestelmän. Mitä tuo lupaus käytännössä merkitsee, jää nähtäväksi. Tämä lakiuudistus jättää paljon keskusteltavaa, ja voisin sanoa, että onneksi.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Ihan hyvä lakipakettille tästä tuli, jos uskotaan, että kuntien päättäjissä ja koulutuksen järjestäjissä on jo toteutunut perusopetuslain 2 §:n tavoite, kasvu ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen, ja jos vanhemmat ovat aidosti ja aktiivisesti kiinnostuneita lastensa koulutuksesta opinto-ohjaukseen osallistumista myöten. Pelko eliittikoulujen ja rupusakien koulujen syntymisestä on sekin turha, jos koulutuksen järjestäjien, opetuksen antajien ja lasten myötäeläjien etiikka ja moraali pitävät.

Silti epäily elää, ja se perustuu siihen tosiasiaan, että luokattomuus ja lisääntynyt valinnaisuus ovat lahja lahjakkaalle, aktiiviselle, itseltään ja lahjoistaan tietoiselle lapselle. Mutta niille, jotka eivät ole yhtä vahvoilla ominaisuuksilla varustettuja, jotka kehittyvät hieman hitaammin ja joiden vanhemmilla ei ole valmiuksia saattaa lastaan luokattomuuden viidakossa, vapaudella voi olla uhan sisältöjä. Laithan avaavat kaksi ovea: mahdollisuuksien ja uhkien ovet. Eduskunta on ne ovet itse aikoinaan avannut, ja nyt näyttää siltä, että se ei itsekkään oikein valtionosuusuudistuksessa antamaansa vapauteen usko, koska yhdessä sun toisessa tämänkin lain ja lakikokonaisuuden kohdassa kaivataan normien suojaa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja kaikkinaisen hyvän tuloksen varmistamiseksi. Lakeihin kaivattiin perälautoja, joiksi haettiin arvioinnin merkittävyyden korostamista ja opinto-ohjauksen tärkeyttä.

Arvoisa puhemies! Koululakien kokonaisuudistus on ollut mielenkiintoinen prosessi. Lakien antamistahan edelsi huolellinen parlamentaarinen pohjatyö, joka selittää sen, että suuren suurien ristiriitoja ja taisteluevainta hallituksen esitys ei tarjonnut. Merkittävintä onkin, että enintä epäilyä kohdistettiin lain kantavaa perusajatusta eli vapautta kohtaan. Ehkä epäily perustuu kokeemukseen kunnallisen päätöksenteon perusteista, joista näinä päivinä markkaa merkittävämpää perustelua on vaikea löytää. Suurten linjavalintojen aika ei yksinkertaisesti tunnu olevan nyt, vaikka ehkä sen juuri nyt pitäisi olla. Vastuukykyisyys on kaventunut taloudelliseksi vastuukykyksi, jota osoitetaan mieluummin olemalla

kautta linjan niukka kuin tekemällä painopistevalintoja.

Suurten linjojen ja rohkeiden valintojen aikaan siirtyminen vaatisi toimintakulttuurin muutosta, ja kuinka me voisimme sitä kunnilta edellyttää, kun ei meistä itsestämme siihen oikein ole? Sivistysvaliokuntakin käytti suhteetoman pitkän ajan asiantuntijakuulemiseen ja enimmäkseen siksi, että kaikinainen tasavertaisuus toteutuisi, niin puoluepoliittinen kuin aluepoliittinen ja siinä sivulla myös edustajan henkilökohtainen pr-poliittinenkin.

Kotimaakunnan miestä ja naista lappoi valiokunnassa katkeamattomana jonona. Uutta sisällöllistä ulottuvuutta tärkeämpi tuotava saattoi olla "meidän alueen" todistus. Annan arvoa alueellisuudelle, paikalliselle asiantuntemukselle, caseillekin, joita saimme kuulla, mutta kohuus on kohtuus ja 363 liikaa. Liikaa siksi, että valiokunnan oleelliselle työlle, yleiskeskustelulle ja yksityiskohtaiselle käsittelylle jäi liian vähän aikaa. Toki asiat käsiteltiin mutta millä tavalla? Varsinkin viime metrien rusikoinnissa ainakin oppositioedustajan oli miltei mahdotonta pysyä rattailla. Muutosehdotuksia ja lisäyksiä sateli pöydälle. Niitä oli hädin tuskin aikaa lukea, ja kun perustelutkin olivat ajan puutteen vuoksi hätäisiä "on sovittu" -tokaisuja, alkoi kysellä vähän parlamentarismin kunnian perään.

Ymmärrän hyvin kokemuksesta, arvoisa puhemies, että hallitusryhmien keskinäisissä neuvotteluissaan on päästävä sopimukseen sisällöistä. Mutta kun minunkin kansan valittuna olisi kyettävä kysyttäessä perustelemaan jonkin asian mukaantulo mietintöön, tahtoisin vastata siihen jotakin muuta kuin "on sovittu" tai "en minä ole sopinut mutta ne toiset". Kun kaiken tämän liki ympärivuorokautisen ponnistelun jälkeen pöydälle kannetaan opetusministerin allekirjoittama kirje, jossa ilmoitetaan, että lakien eduskuntakäsittelyn jatkuttua ennakoitua pitempään niiden voimaantulon siirtäminen on välttämätöntä, jotta lakien edellyttämien asetusten ja muiden alemman asteisten säännösten valmistelulle ja viimeistelylle jää riittävästi aikaa, tunsin vereni kuume-nevan, sillä eduskuntakäsittely ei jatkunut ennakoitua pitempään. Ainakin valiokunnan puheenjohtaja koko ajan oli ilmoittanut, että jos lait saadaan eduskunnasta ulos juhannukseksi, ne tulevat voimaan syksyllä. Tästä syystä osaltani suostuin kiltisti kiihkeätahtiseen loppurutistukseen. Siksi syytös eduskuntakäsittelyn viivästy-misestä ei tuntunut kohtuulliselta niin kuin ei kirjeen loppukaan, jossa ilmoitettiin yksiselittei-

sesti, että lait tulee kuitenkin hyväksyä viipymättä.

Ehkä minulla on väärä kuva parlamentarism-perusteista, mutta olen ymmärtänyt, että eduskunta päättää niin lakien sisällöstä, käsittelyn tahdista kuin lain hyväksymisestäkin. Tiedän vakiintuneen käytännön, mutta pitäisi meidän joskus edes periaatteen vuoksi muistuttaa itseämme, että hallituksen tulee kuitenkin nauttia eduskunnan luottamusta eikä päinvastoin.

Yleisen ihmettelyn lisäksi ihmettelen erityisesti sitä, miksi ministeriölle yhtäkkiä tuli kiire asetusten ja muutosten kanssa. Ei kai alkuperäinen ajatus ollut se, että komiteapohjatyön jälkeen lakiin ei juurikaan tule muutoksia ja niin muodo-in ei ministeriöön töitäkään? Ei kai se voinut olla alkuperäisen aikataulun perusajatus? Eihän?

Arvoisa puhemies! Vastaan tähän toiveikkaasti, että eipä tietenkään, ja jatkan toivon tiellä. Puutun kaiken mietinnössä ja oman ryhmäni vastalauseessa lausutun lisäksi vain yhteen perustavaan asiaan, siihen mihin koulu kasvattaa tai pikemminkin saattaa lasta kasvamaan.

Nyt hyväksyttävät lait perusopetuslakia myöten ovat yhä kovin kognitiivisia, tiedollista osaamista painottavia. Kuitenkin ihminen on enemmän kuin osaava ihminen. Hän on myös luova, leikkivä ja tunteva ihminen. Juuri näiden ihmisyiden ulottuvuuksien merkitys korostuu tulevaisuudessa. Sisäisen maailman voima ja eheys ratkaisevat silloin, kun ulkoisen maailman tunnusmerkkejä ovat muutos, epävarmuus ja pirstaleisuus. Jos koulu saattaa lapsen löytämään oman ihmisyytensä ja sen myötä oman osaamisensa, oman arvonsa, sen jälkeen tulevaisuudessa ei enää ole sellaista asiaa kuin vähempiarvoinen työ. Siitä prosessista rakentuu se ed. Luhtasen kaipaama itsetunto, ja terveestä itsetunnosta kasvaa uskallus itseilmaisuuksiin ja vuorovaikutukseen kielellä kuin kielellä.

Lainsäädäntö ja yhteiskunnallinen päätöksenteko on määrittelyjen luvattua maailmaa. Niinpä valiokunnallakin oli tuostakin määrittelyongelmia. Hallituksen esitys, jossa haluttiin tukea lapsen kasvua hyväksi ja tasapainoiseksi ihmiseksi, herätti heti määrittelyongelman, mikä on hyvä ihminen. Se on minulle aina ollut jotenkin selvä ja olen perustanut käsitykseni 2 000 vuotta vanhaan sanomaan. Sen sijaan minulle paljon vaikeampi termi olisi ollut tasapainoinen ihminen, koska minusta ihmisyyteen kuuluu kyky itkeä, nauraa, huutaa, raivota ja rakas-

taa, ja moni pitää sellaista ihmistä tasapainotto-  
mana.

Tasapainoinen jätettiin kuitenkin hyvän ihmi-  
sen ohella tavoitteeksi lukiolakiin ja lakiin am-  
matillisesta koulutuksesta, vaikka mietinnön  
yleisperusteluissa todetaan komeasti sanatarkas-  
ti näin: ”- ihminen ei tavoittele ainoastaan tasa-  
painoa vaan aikaansaamisen ja luomisen tuomaa  
jännitettä. Elämä pohjimmiltaan ei ole ennakoit-  
tavissa eikä ihmisellä ole mahdollisuuksia sitä  
kaikilta osin hallita. Tällaiseen elämään kasva-  
tuksen on annettava valmiuksia.”

Luen tätä lausetta aivan eri tavalla kuin ed.  
Isohookana-Asunmaa äsken. Ehkä se perustuu  
siihen, että minusta elämää ei voi hallita, arkea  
kyllä. Elämän hallinta on eri asia kuin vaikeiden  
tilanteiden kohtaaminen ja pyrkimys selviytyä  
niistä. Olen sitä mieltä, että hyvä on, jos me  
voimme elää senkin kanssa, mitä ei voi hallita.  
Elämä kysyy meiltä pettymyksen ja epävarmuu-  
den sietoa. Me emme kestä sitä, jos me emme  
kestä pettymystä ja epävarmuutta omassa ihmi-  
syydessämme. Ihmisyytemme on siis ratkaisevin  
tekijä siinä, millaisena me elämän koemme ja  
kuinka siinä kestämmme.

Siksi, arvoisa puhemies, iloitsenkin siitä, että  
yhteisellä päätöksellä päädyimme perusopetus-  
lain tavoitepykälän 1 momentin sanamuotoon,  
jossa ”opetuksen tavoitteena on tukea oppilai-  
den kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyi-  
seen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille  
elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.”

2. vastalauseessa esitetään ihmisyydellekin  
määritelmää, joka olisi eettisesti vastuukykyinen  
ihmisyyden. Minulle ihmisyyden on kuitenkin enem-  
män kuin eettistä vastuukykyisyyttä. Edustajien  
Räsänen ja Takkula vastalauseessa todetaan,  
että heidän mielestään ihmisyyden on ilmaisultaan  
määrittelemätön ja tyhjä. Minulle juuri määritte-  
lemätön ihmisyyden on täysi eikä tyhjä.

Miten vaikeaa meille onkaan näkymätön ja  
määrittelemätön maailma! Miten turvattomaksi  
me tunnemme olomme määrittelemättö-  
mässä ihmisyydessämme, ylipäätään sillä elämän  
alueella, jota ei voi määritellä, hallinnoida ja val-  
voa! Miten vaikeaa meidän on ajatella, että ihmi-  
syyden on matka, että se on prosessi, jossa on las-  
keuduttava tyhjäksi ja pieneksi voidakseen täyt-  
tyä. Minä uskon, että ihmisyyden ei ole tule-  
mista joksikin vaan kasvua jossakin. Jos oppiminen on  
sitä, että me vain koko ajan koetamme täyttää  
ihmisyyttämme niin kuin lompakkoamme, me  
erkanemme prosessista. Ratkaisevinta, ylivoi-  
maisesti merkityksellisintä oppimisessa on ajat-

telemaan oppiminen, ihmettelemään yllyttämi-  
nen.

Ihmettely luvalla sanoen olisi tehnyt hyvää  
valiokunnallekin kiireestä huolimatta. Erityisesti  
se olisi voinut ihmetellä lukiolain 2 §:n tavoitetta,  
jossa ”koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden  
edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä  
kehittämiseen elämänsä aikana.” Ei muuten,  
mutta olisi voinut ihmetellä sitä ”elämänsä aika-  
na” -määritelmää. Vaikka, arvoisa puhemies,  
elinikäinen oppiminenkin on mahtava juttu, kai  
se kuitenkin määrittelemättäkin tapahtuu elä-  
män aikana eikä esimerkiksi vielä kuoleman jäl-  
keenkin.

Mutta vakavasti puhuen, arvoisa puhemies,  
kasvu ihmisyyteen olisi ollut erinomainen tavoite  
myös lukiolaissa ja ammatillisesta opetuksesta koske-  
vassa laissa, syvempi ja laajempi kuin siellä nyt  
oleva tavoite: kasvu hyväksi ja tasapainoiseksi  
ihmiseksi. Erityisesti laissa ammatillisesta koulu-  
tuksesta on koulutuksen tarkoituksena vielä  
korjausten jälkeenkin vähän sellaista henkeä,  
että koulutetaan materiaalia työelämän tarpei-  
siin. Ammatilliseen koulutukseen osallistuvalla  
tarjotaan liian kapeaa ihmisyyttä.

Näillä perusteilla tulenkin lain yksityiskohtai-  
sessa käsittelyssä tekemään lukiolakiin ja lakiin  
ammatillisesta opetuksesta pykälämuutosesityk-  
sen, jotta ne pykälät kuuluisivat johdonmukai-  
sti samalla tavalla kuin perusopetuslaissa.

Ihmiskuvasta puhuminen on kuin liikkuisi  
yksioisella jäällä. Mutta, arvoisa puhemies, jon-  
kun silläkin on liikuttava, ihmisen tähden, sen  
ihmisen, jonka vuoksi ja tähden tämäkin laki on  
kirjoitettu.

Ed. R. Korhonen: Arvoisa puhemies!  
Haluan tässä ennen kuin aloitan varsinaisen pu-  
heen kiittää ed. Suholaa hänen puheestaan, kos-  
ka se on aina tällainen kirjallinen nautinto myös.

Arvoisa puhemies! Entisenä piirtotyöläisenä  
olen tottunut käyttämään av-välineitä, kuvaa ja  
kalvoja, joilla sanomansa voi demonstroida ly-  
hyemmin ja jopa vaikuttavammin. Kun nyt  
joutuu sen yhden kuvan korvaamaan tuhannella  
sanalla, niin toivon, että en rasita teitä liian mo-  
nilla tuhansilla sanoilla.

Tämä ilta on sen aikaa, kun minä olen täällä  
kuulostellut ja huoneessani osunut olemaan kuu-  
lolla, ollut aika pitkästi naisten ilta. Naiset ovat  
ottaneet täällä kantaa ja puhuneet toisilleen.  
Tämä on tietysti ollut tilanne koulutoimen piiris-  
sä historian saatossa ennenkin. Oppilaitoksia ai-  
kanaan perustettiin miehiä varten, mutta todet-

tiin, että erityisesti täytyy naisia kouluttaa, jotta niillä tulevaisuuden miehillä olisi sivistyneitä äitejä. Siitä syystä jo vuosisadan vaihteen oppikouluissa oppilaista puolet oli tyttöjä, ja kun nyt katsomme tätä tilannetta, niin tytöt alkavat miehittää korkeakoulutkin lähes poikkeuksetta lukuun ottamatta noita joitakin insinööripuolen osastoja.

Arvoisa puhemies! Ihminen on sekä geneettinen että kulttuurinen tuote. Fyysinen perimämme on geneettistä, henkinen kulttuurista. Olemme tässä asiassa sidoksissa aikaamme ja paikkaamme historiassa. Nykyisyys on kuitenkin yhdysviiva menneisyyden ja tulevaisuuden välissä, ja tulevaisuutemme rakentuu aina menneisyydessä tehdyille teoille ja päätöksille. Aika-akseli osoittaa kuitenkin aina eteenpäin, vaikka sitä ei huomaa. Kaaosteoria lienee selkein tulkki tulevaisuudelle ja kulttuurinen kompetenssi paras väline selviytyä tuosta kaaoksesta.

Arvoisa puhemies! Koululainsäädännön kokonaisuudistus on ollut valmisteilla jo viime vaalikaudelta lähtien. Yliopistolaki on valmistunut ja muut koululait ovat nyt loppusuoralla täällä salissa. Kiitoksen tähänastisesta työsarasta voi esittää sekä koko valiokunnalle että myöskin opetusministeri Heinosenle esikuntineen, jotka ovat yhdessä ja erikseen valmistelusta ja käsitte-lystä vastanneet.

Minulla on ollut ilo ja onni edes vähän päästä sivistysvaliokunnan varajäsenenä seuraamaan lain käsittelyprosessia. Enemmänkin olisin toki tuon lain käsittelyyn halunnut osallistua niin entisenä koululaisena kuin entisten ja nykyisten koululaisten äitinä, koska asiantuntemiskuu-lemisten kautta olisin myöskin sivistynyt entistä enemmän ja ymmärryksen syventynyt. Mutta valitettavasti kun tuo valiokunta on päällekkäin talousvaliokunnan kanssa ja siellä on taas emu-iltu ja verakerailtu ja nesteivoiltu ja suomenpank-keiltu ja storaensoiltu, niin ne ovat vieneet aikaa tältä sivistykseltä.

Lakien ympärillä eli näitten koululakien käsit- telyn ympärillä, niiden viime metreillä räjähti politikointi, joka ei hieman voinut olla julkisuu- dessa tahraamatta sivistysvaliokunnan työskent- telyn linjakkuutta. Näitten lakien laatimisessa on siis kyseessä kodifikaatiouudistus, ei sisältöjen uudistus, vaikka tuosta julkisesta keskustelusta joskus saattoi sellaisiakin johtopäätöksiä vetää. Turhaa sääntelyä puretaan, mutta oppilaan oi- keuksia ja koulutuksen perusturvaa valtakunnal- lisella tasolla entisestään selkeytetään ja osin lisä- täänkin. Tämähän on koko tämän asian clue.

Pelottelusta huolimatta siis oppilaan perusoi- keudet säilyvät. Oppilaalla on edelleenkin oikeus lyhyeen ja turvalliseen koulumatkaan. Hänellä on oikeus saada jokaisena koulun työpäivänä opetussuunnitelman mukaista opetusta ja oppi- laan ohjausta. Hänellä on myös oikeus turvalli- seen kouluympäristöön, oikeus tuki- ja erityis- opetukseen sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelui- hin. Lainsäädäntö turvaa edelleen nykyiseen ta- paan oikeuden maksuttomaan opetukseen, oppi- materiaaliin, kouluateriaan, koulukyytiin ja ma- joitukseen. Edelleenkin meillä säädetään valta- kunnallisesti työpäivien määrä, oppituntien vä- himmäismäärä viikossa, oppituntien pituus sekä eri oppilaiden vähimmäistuntimäärät erikseen kuuden ensimmäisen ja kolmen ylimmän luokan aikana. Tavoitteet ja sisällöt ovat edelleenkin Opetushallituksen peukalon alla. Mistä siis moi- nen pelko?

Joustava ja väljä lainsäädäntötapa on nykyi- sin lainteen tapaa. Se ei ole pelkästään tässä koululaissa, se on tulevassa rakennuslaissa ja hy- vin hyvin monessa muussa puitelakikäytännössä lukuun ottamatta ehkä luonnonsuojelulakia. Itse pidän tätä väljyyttä ja joustavuutta hyvänä tapa- na. Tämäkin koululakipaketti pystyy takaamaan sivistyksellisen tasa-arvon toteutumisen maassa. Uudistus siirtää vastuuta ja vapautta koulutuk- sen järjestäjille. Kunnat ja kaupungit joutuvat siis yhä vahvemmin itsenäisiin arvovalintoihin. Kuntien kykyä selviytyä valinnoista ja vastuista on täällä usean asian eikä vähiten juuri sivistys- toimen suhteen epäilty. Viimeksi tuota kunnallista kompetenssia kyseenalaistettiin opettajien lo- mautusuhkien yhteydessä eduskunnan kysely- tunnilla.

Kuntien resurssit ovat varmasti erilaiset ja varmasti myös kuntien päättäjien kyky hallita ja ymmärtää tehtävien ratkaisujen vaikutusta pit- källe tulevaisuuteen. Laki takaa yhdenvertaisuus- den mutta sovellustaidot ovat alueittain ja kun- nittain yksilölliset. Taantuvat ja ikääntyvät kun- nat ja niiden ikääntyneet päättäjät ovat varmasti- kin kiusauksessa riisua sivistyksen rintavarustus- ta terveyden ja sosiaalitoimen hyväksi, kontin suu kun tahtoo aina olla lähin. Demokratia käsi- teenä antaa myös mahdollisuuden huonoihin de- mokraattisiin päätöksiin. Valinnat viime kädessä ovat kuntien ja niiden luottamushenkilöiden. Laki ei huonoja ratkaisuja edellytä eikä niihin pakota edes lievästi.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on ansiokkaas- ti mietinnössään painottanut sen läpäisevänä pe- riaatteena määrätietoista kehitystä kohti sivi-

tys- ja osaamisyhteiskuntaa. Yleisesti käytetty käsite tietoyhteiskunta onkin aivan liian kapea. Kysehän on elinikäisestä oppimisesta ja jatkuvasta tiedon prosessoinnista, kyvystä valita ja käyttää ja hallita oleellista tietoa jatkuvasti lavenevasta tiedon tulvasta eli oman elämän hallinnasta, osaamispääomasta.

Koulutus on aina ollut suomalaisessa päätöksenteossa se keino, jolla on pyritty lisäämään kansallista hyvinvointia ja vaurautta. Sivistyksen ja koulutuksen voimaan uskoi itsenäistynyt Suomi vuosisatamme alkupuoliskolla. Siihen uskoi aikanaan myös Ruotsi-Suomi ja Venäjänkin suurvalta, ja sille perustuu tällä hetkellä Suomen nykyisenkin hallituksen selviytymisstrategia. Ihminen ja ihmisyyhteisöt ovat kulttuuriensa tuotteita. Suomalainen oppiuskollisuus on sekä mahdollisuus että uhka.

Koulutusjärjestelmät muuttuvat ympäristön muuttuessa. Suomalainen koululaitos on ollut varmaankin muutoksen kourissa 70-luvulta lähtien ja sen loppua ei varmastikaan välttämättä näy. 70-luvulla käynnistyneitä muutoksia voisi pitää koululaitoksen yhdenmukaistamisen ja valtion vahvaan hallintaan keskittämisen vuosikymmenenä. Viime vuosikymmenellä toiminnan painopiste oli puolestaan koulutuksen sisällöllisessä ja laadullisessa kehittämisessä.

Kuitenkaan huolimatta näistä muutosprosesseista koulutuksen ja kasvatuksen rooli selviytymisvälineiden antajana ei ole muuttunut. Välineet ja keinovalikot voivat nyt olla varmasti toiset ja niiden tuleekin olla toiset kuin ryysyrannajoosseppien aikana.

Osaamisyhteiskunnassa tiedon tuottamisesta ja soveltamisesta tulee kriittinen resurssi, voimavara, kilpailutekijä. Koulutuksen ja tutkimuksen avulla luodaan osaamisyhteiskunnan henkinen perusta. Henkisessä työssä ihminen itsenään on se työväline, suodin, prosessori, joka työstää, suodattaa, muokkaa saatavilla olevan ja valikoidun tiedon tulosteeksi, julkaisuksi, tutkimukseksi, innovaatioksi, ja vain tuntemalla itsensä ihminen voi täysin kyetä tällaiseen täysipainoiseen työskentelyyn. Arvot ovat kulttuurisia työvälineitä ja aina sidoksissa aikaan, paikkaan, tapaan.

Koulutuksen ja kasvatuksen tehtävänä on valmista meitä tulevaisuuden maailmaan. Siksi koulutuspoliittiset ratkaisut perustuvat yleensä näköpiirissä olevien tekijöiden konstruoituihin todennäköisiin tulevaisuusvisioihin.

Edustuksellinen demokratiamme tekee makrotason päätökset tulevaisuudestamme myös

koulutuspoliittisissa asioissa. Se päättää resursseista ja koulutuksesta, sen tavoitteista. Vallankäyttö lainsäädännössä on aina valintaa. Mitä useampi taho — etujärjestö, poliittinen ryhmä, puolue, kansalaisjärjestö — pyrkii tässä prosessissa maksimoimaan omia etujaan tai näkökantojaan, sen vähäisempi on liikkumavara päätöksenteon prosesseissa. Joudutaan tahattomasti lyhyiden askelten ja pienemmän yhteisen nimittäjän päätöksenteon kehälle, jossa useat pienet ja päätöshetkellä hyviltä vaikuttavat kompromissit johtavat tulevaisuudessa kasaantumisen kautta jopa merkittävän huonoihin lopputulemiin. Selainenkin riski lainsäädännössä on. Demokratia on aikamme tähänastista paras yhteistoiminnan muoto, jota tulisi pyrkiä kehittämään edunvalvonnan sijasta vastuunkantamisen suuntaan, otavasta antavaan.

Arvoisa puhemies! Hyppään Platonit ja Aris-toteleet ja Ranskan vallankumoukset ja USA:n itsenäisyysjulistukset tässä koulutusprosessin merkityksellisyydessä yli. Niilläkin on vaikutusta mutta lyhennetään tätä historiaosuutta.

Jokainen meistä on tulevaisuudentekijä vanhempana, opettajana, oppilaana. Tieto antaa meille rajattomat mahdollisuudet käsitellä ja manipuloida tulevaa, tietämättömyys ja luulo vielä enemmän.

Lakiprosessi prosessina on hidas ja muutokset ehkä ulkoisesti vähäisiä. Oleellista minusta niinä hetkinä, kun olen päässyt sitä kokemaan, on ollut sivistysvaliokunnassa se työskentelyn henki, joka selvästi pyrki lisäämään luovuutta, innovaatiota, itseohjautuvuutta, vapautta sekä päätösvallan delegointia sinne, missä oppimis- ja opetustyöskentely tapahtuu.

Muutoksen pahin este on itse kunkin korvien väli. Jos koulutuspolitiikka on ollut päivähoitoa lapsille ja vähän isommille, työpaikkojen säilyttämistä, päämäärätöntä aikuiskoulutusta, erheitä ja viihtymättömyyttä, ei sen tarvitse olla sitä, jos enemmistö tahtoo muuta. Laki ei sitä ainaakaan tahdo. Muutosprosessit ovat hitaita ja viime kädessä aina toimijoista itsestään kiinni. Mutta muutosprosessin alku on aina matkan alku. Se on alku tulevaisuuteen ja alku elinikäiseen oppimiseen.

Yleissivistävän koulutuksen ja kasvatuksen me tarvitsemme. Siitä varmasti kaikki ovat yhtä mieltä. Tarvitsemme myös kykyä ymmärtää toisia kulttuureja, jotta suoriutuisimme suppenevien rajojen ja resurssien maailmassa. Tarvitsemme kielitaitoa, sillä kieli ja erityisesti äidinkieli on se isänmaa, missä ihminen elää. Ennen kaikkea

tarvitsemme arvoymmärrystä, oikeudenmukaisuuden tajua, kykyä vastuuseen ja välittämiseen, siis niitä ihmisyyden taitoja isolla I:llä, joita 2 §:ään, tarkoituspäälänsä, kirjattiin, jotta emme hukkuisi joutavuuksien interneteihin tietojen aavikoilla ja aavoilla markkinoilla surfaillessamme.

Jotta voimme oppia ja selviytyä, meidän tulisi ennen muuta ja ensisijaisesti kasvaa ehjiksi ihmisiksi, jotka tuntevat itsensä, uskovat ja luottavat itseensä. Jokainen on itsensä ainutlaatuinen väline tiedonhankinnassa, -välityksessä, tiedostamisessa, tiedon jalostuksessa.

Tulevaisuudesta voisi todeta, että muutoksen vauhti on raju. Muutoksia tulee tapahtumaan niin elinolosuhteissa kuin arvojärjestelmissä. Yhteiskuntaelämä monimutkaistuu tietotulvan kiintyessä ja hallinnan vaikeutuessa. Olennaisen erottaminen epäolennaisesta muuttuu yhä tärkeämmäksi. Kansainvälistyminen jatkuu, globaalit uhat ja mahdollisuudet koskettavat kaikkea ja kaikkia, koska välimatkat kutistuvat reaaliaikaisen tiedonkulun myötä. Toisaalta tieto, innovaatiot, kehitys ja ihmisen sisäinen halu suoriutua sisältävät mittaamattomia positiivisia voimavaroja.

Arvoisa puhemies! Haluan kiittää vielä opetusministeri Heinosta viisaasta ja kärsivällisestä työstä koululakien säätämisen parissa.

Ed. Tulonen puhui ansiokkaasti mietinnön valmistumisprosessista ja sen lopputuloksesta. Hän korosti ansiokkaasti kuntien vastuuta. Hän nosti myös esille koululaitoksen velvoitteen huolehtia lapsista ja kasvattaa heistä vastuullisia ihmisiä. Hän otti myös ansiokkaasti esille yrittäjyyden henkisen asenteen istuttamisen tärkeyden jo peruskoulusta lähtien.

Ed. Luhtanen käsitteli ansiokkaasti peruskoulutukseen liittyvää problematiikkaa. Erityisesti hän otti esille esikoulun, sen merkityksen ja sen kehittämismahdollisuuden siitä huolimatta, että tämän lainsäädännön yhteydessä sille ei varoja osoiteta.

Arvioinnin peikkoa on käytetty täällä ahkerasti, ja kuitenkin Gaussin käyrällä minut ja teidät monet muutkin on kasvatettu. Itsearviointi on välttämätöntä koululaitoksen ja koulun kehittämisen kannalta, koska jos ei ymmärrä mitä tekee ja miksi, ei voi kehittyäkään.

Ed. Karjalaiselle haluaisin huomauttaa, että koulun laatu riippuu viime kädessä sen johdosta, opettajista ja oppilaista, heidän osaamisestaan ja onnistumisestaan ja sitä ei voi pakottaa edes lievästi lailla.

Arvoisa puhemies! Arvo-osaaminen ja kulttuurinen kompetenssi, tiedonhallinta sekä elämän mittainen ihmisyyden ja tietotaitokasvu ovat tulevaisuuden avainsanoja. Ihminen on tiedostava eläin, jolla on kyky älylliseen sovellukseen ja oivallukseen. Siksi hänen vastuunsa tulevaisuudesta on jakamaton myös koulutuksen ja osaamisen sektorilla. Jokainen kulkija meistä vaikuttaa kanssakulkijansa tulevaisuuteen. Emme voi kieltää vastuutamme, ja siksi tietoisuutemme on oltava hereillä aina niin opettajana kuin oppijakin.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! En voi olla ilmaisevana ihmetystäni siitä, millaisen käsittelyn koululakien muutos eduskunnassa sai ja millaisia erimielisyyksiä hallituspuolueilla asioista näytti olevan. Sivistysvaliokuntaa voi kuitenkin onnitella tehokkaasta loppurutistuksesta, jonka turvin tämä suuri lakipaketti saatiin päätökseen.

Koululakimuutos on ollut kaiken kaikkiaan melkoinen urakka, vaikka uudistukset ovatkin aika maltillisia ja joiltakin osin toteuttavat jo noudatettuja käytäntöjä. Lakien voimaantulo siirrettiin mielestäni omittuiseen aikaan, vuoden 99 alkuun, kun koulun työ rytmittyy normaalisti elokuusta heinäkuuhun. Tämän vuoden elokuuhun ei tietenkään ollut enää mahdollisuuksia, kun oppilaat on kouluihin otettu, opettajat valittu ja lukujärjestykset valmiina ensi syksyä varten.

Kun kuntakohtaiset erot koulutuksessa ovat erittäin suuria, on merkittävä saavutus koota lait yhteen ja saattaa eri puolilla maata ja erilaisista sosiaalisista oloista tulevat koululaiset yhdenvertaiseen asemaan. Onhan historiallinen fakta, että koululaitos on vastannut suomalaisesta sivistystyöstä erinomaisesti. Se on tasannut yhteiskuntaluokkien välisiä eroja ja auttanut nuoriamme jo sukupolvien ajan pääsemään kiinni ammattiin ja haluamalleen uralle. Maamme henkinen ja taloudellinen kehitys on ollut oleellisesti riippuvainen koululaitoksemme arvokkaasta työstä.

Kuusivuotiaiden esiopetuksen jääminen epävarman tulevaisuuden tilaan oli yllättävää. Se harmittaa minua niin kuin monia muita tässä salissa, mutta siihen ei löytynyt tarpeeksi vahvaa yhteistä tahtoa valiokunnasta. Tarvittavat miljoonat olisi varmasti voitu löytää osittain päivähoitoon tarpeen vähenemisestä, osin muin säästöin. Esiopetus olisi turvannut peruskoulun aloittamiseen tasavertaiset mahdollisuudet so-

siaalisesti ja alueellisesti erilaisista kodeista tuleville lapsille.

Erityisen hyvänä pidän peruskoulun ala- ja yläasteen välisen hallinnollisen rajan poistamista. Kun peruskoulu aikanaan 70-luvulla toteutettiin Suomessa, siirtyminen yläasteelle sijoitettiin nuoren kannalta hankalaan murrosiän vaiheeseen. Kun nuoren fyysinen ja henkinen olemus oli muutenkin myllerryksessä, välit joskus omien vanhempien ja yleensä vanhempien ihmisten kanssa ristiriitaiset, koulu toi lisää vaikeuksia, kun turvallisesta ala-asteen meidän luokka -järjestelmästä siirryttiin liikkuvampaan ja levottomampaan aineluokkajärjestelmään. Samalla kertaa nuori siirtyi uuteen kouluun, sai uudet opettajat, usein uudet luokkatoverit, kaikki uudet oppikirjat jne. Monille muutosta kasautui liikaa.

Sama kouluasteelta toiselle siirtyminen tapahtuu edelleen samassa iässä, mutta uusi laki antaa kunnille mahdollisuuden toteuttaa ala- ja yläasteen opetus samoissa koulurakennuksissa ja samoja opettajia voi käyttää molemmilla peruskoulun asteilla. Tämä pehmentää oppilaan siirtymistä ala-asteelta yläasteelle ja tuo joustavuutta lukujärjestyksen laadintaan. Moni opettaja varmaan nauttii siitä, että saa vaihtelua opettamisesta eri asteilla. Jos joskus ala- ja yläasteen opettajien on ollut vaikea ymmärtää toistensa työskentelyä, työn jakaminen uudella tavalla auttaa kanssakäymistä ja yhteisymmärrystä ja rikastuttaa työskentelyä.

Peruskoulua käyvän oppilaan vanhemmille säädetty oikeus valita oppilaan koulu tietyn edellytyksen on puhuttanut koululakien käsittelyssä. Oppilaan on mahdollista valita sijainniltaan sopiva tai oikean kokoinen koulu, ehkä mieleinen opetussuunnitelma, ehkä uusi opettaja, jonka kanssa hän pystyy tuloksekkaaseen työskentelyyn. Joskus koulukiusaaminen voi aiheuttaa tarpeen päästä uuteen ympäristöön, uuteen kouluun, ja hyvä niin.

Mitalin toinen puoli voi tulla esiin kunnan kannalta. Aivan realistista on olettaa, että kaikki Suomen koulut eivät ole yhtä hyväkuntoisia eivätkä yhtä houkuttelevia opetussuunnitelmiltaan. Jos on kyseessä kuntarajojen ylittäminen, toisen kunnan puolella voi olla parempi atk-varustus, pätevämpi taito- tai taideaineiden tai vaikka matematiikan tai kielten opetus.

Kunnalle koulutoimen hoito on pitkän tähtäimen suunnittelua vaativa, kun opetustilat, opettajat ja opetusmateriaali on varattava riittävän varhain. Virkojen täyttämistä varten täytyy tie-

tää oppilasennusteet vuosien päähän. Muutoin on kenties pakko turvautua tuntiopettajiin vuodesta toiseen liiankin usein.

Opettajan kannalta epävarmuus koulun oppilasmäärästä aiheuttaa samalla epävarmuutta työn jatkuvuudesta ja mahdollisista siirroista eri vuosina eri kouluihin. Joskus vaihtoa voi pitää positiivisen virkistävänä, mutta minua huoletuttaa se, että osa opettajista voi joutua niin sanotusti kierrätykseen liian usein. Se ei voi olla hyväksi opettajalle eikä oppilaille eikä myöskään kunnan kouluviranomaisille. Onneksi laissa kuitenkin varataan vastaanottavalle kunnalle harkintavalta päättää toisesta kunnasta tulevien oppilaiden hyväksymisestä. Ehkä tämä estää pahimmat vääristymät suosikkikoulujen ja vierokuttujen koulujen muodostumisessa. Oppilaan etu valinnanmahdollisuus kuitenkin on.

Koulut voivat laatia opetussuunnitelmansa jotain ainetta tai aineryhmää painottaen, jolloin niihin hakeutuvat lähinnä kyseisen aineen harrastajat. Jos hakijoita on yli paikkaluvun, voi koulu järjestää hakijoille soveltuvuuskokeet, jolloin liikuntapainotteiseen kouluun pääsee liikunnallisesti lahjakkain aines, musiikkipainotteiseen musikaalisesti lahjakkain aines jne. Muuten ei pääsykokeita tarvitse peruskoulussa sallia.

Ostopalveluja voisi mielestäni käyttää soveltuvin osin, mutta laissa se estetään, ja varmaan tuntiopettajajärjestelmänkin hoitaa asian. Olkoon liikunta jälleen esimerkkinä. Jos koulun omat opettajat syystä tai toisesta eivät voi tai halua opettaa liikuntaa, paikkakunnalla voi olla innostava liikunnanohjaaja tai muu tehtävään sopiva henkilö, joka saattaa tuoda aivan uuden piristykseen jopa koko paikkakunnan liikuntaelämään koulun kautta. Ei sellaista saa turhalla byrokratialla estää. Tällainen liikunnanohjaaja voi olla jonkin seuran palveluksessa, ja silloin voisi tietenkin seura olla työn tekijän luovuttavana instanssina. Tuntiopettajajärjestelmä tietysti tässä tulee apuun.

Vielä muutamasta asiasta haluan aivan lyhyesti mainita mielipiteeni omaan ja ystäväni kokemukseen perustuen.

Mielestäni kuntien ei pitäisi laatia opetussuunnitelmiaan siten, että oppilaat joutuvat tekemään liian monia ratkaisevia ainevalintoja liian nuorina. Mielestäni luokaton opetus sopii lukioon, muttei peruskouluun. Kannatan omatoimisuuteen ja itsenäiseen työskentelyyn kasvattamista, mutta oppilaan turvallisuus pitää ottaa huomioon koulujärjestelmää, myös tuki- ja erityisopetusta suunniteltaessa.

Kun tänä aikana ei työpaikkoja ole tarjolla kaikille, yrittäjäyksikoulutuksella tulisi luoda asenne yrittämiseen ja siihen elinikäiseen oppimiseen, joka jo useissa puheenvuoroissa on mainittu, jatkuvaan itsensä kehittämiseen, joka vaikeissakin elämäntilanteissa pitää yllä itsetuntoamme, rohkeuttamme osallistua niin työ- kuin erilaiseen harrastustoimintaan yhteiskunnan täysivaltaisina kansalaisina.

Ed. M e r t j ä r v i : Arvoisa puhemies! Tässä haluttaisi sanoa paljonkin siihen, mitä on sanottu, mutta jätänpä sanomatta. Sen sijaan olen pyyhkinyt pois paljonkin, mitä aioin sanoa, etten toistaisi. Sen vuoksi tämä juttu voi tuntua vähän töksähtelevältä, mitä pyydän anteeksi.

Loppujen lopuksi kokoon saatu mietintö on sellainen kuin mietinnöt yleensä ovat. Se on kompromissi, johon kaikilta osin ei voi olla tyytyväinen. Joka tapauksessa se on nyt kuitenkin hyvä pohja eikä siinä ihan hirveitä sammakoita ole. Lieneekö lopun kova rutistus, josta monessa puheessa on kuullut, aiheuttanut kuitenkin sen, että mietintöön on jäänyt ainakin yksi kummallinen asia.

Se on lukion kohdalla esitetty selvitys päivän avauksista. Kappaleen sisältö nimittäin osoittaa sen, että kurssimuotoisen luokattoman lukion työtapana on ollut tämän osan tekijälle vieras, sen voin sanoa 30 vuotta lukiossa työtä tehneenä. Kun niin kauan siellä työtä on tehnyt, tosiaan sanottavaa olisi paljon, mutta otan esiin vain muutamia asioita.

On hyvä, että lakiin on selkeästi kirjattu oppilaan oikeus lähikouluun ja opetukseen kaikkina työpäivinä turvallisessa työympäristössä sekä oikeus tukiopetukseen ja erityisopetukseen. Juuri tällaisista ihan itsestäänselvyyksistä on tingitty, kun kunnat ovat säästötoimenpiteisiin ryhtyneet. Tukiovetushan on ollut niitä ensimmäisiä asioita, joita koulusäästöissä on karsittu pois.

Valiokunnan mietinnössä korostetaan useissa kohdin perhe- ja ihmissuhdekasvatuksen tärkeyttä sekä oppimaan oppimisen periaatetta. Kasvatukselliseksi tavoitteiksi on erityisesti mainittu kasvu ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Nämähän muut olisivat juuri sellaisen uuden ihmiskuvan mukaisia tavoitteita, joissa korostetaan juuri sitä ihmisyyttä, josta täällä on puhuttu, siis kasvamista empaattisuuteen, itsetuntemukseen ja yhteisöllisyyteen.

Nämä on esitetty toteutettaviksi läpäisyperiaatteella, mikä on tietysti ihan luontevaa ja itses-

täänselvää kasvatustyössä, mutta se oppiaine, jossa näitä asioita voi todistettavasti ja tieteellisesti todistetusti opetella, on jäänyt lapsipuolen asemaan. Tarkoitan psykologiaa ja sen asemaa oppiaineiden joukossa. Sehän on valinnaisena aineena lukiossa. Sivistysvaliokunta kyllä mietinnössään painottaa psykologian opetuksen tärkeyttä, mutta jää ikään kuin puolitiehen kannanottoaan.

Lukiolain 7 §:ssä ehdotuksessa luetellaan näitä oppiaineryhmiä. Psykologia ei kuulu niistä yhteenkään. Psykologia on oikeaoppisesti käytäytymistiede ja tällaisena se olisi myös tässä mainittava. Se on aine, jonka avulla opitaan juuri noita mietinnössä painotettuja asioita.

Kirsti Lonka on selittänyt tätä asiaa hyvin pitkäjänteisesti. Hän on muun muassa sanonut, että oppimaan oppimisen taidot ovat keskeisiä nimenomaan, kun ylioppilaat pyrkivät ammatti- ja tiedekorkeakouluihin. Tutkimusten mukaan esimerkiksi aineistokokeissa on vaikea selvittää ilman kehittyneitä opiskelustrategioita, ja näitä opiskelustrategioita opitaan juuri psykologiasa.

Yliopistojen uudet opetuksen kehittämisohjelmat korostavat monitasoista kompetenssia, johon kuuluvat paitsi ongelmaratkaisutaidot ja tieteellinen ajattelu myös kommunikaatio, vuorovaikutus, tunne sekä eettisen ajattelun taidot. Nämä ovat myös niitä asioita, jotka liittyvät psykologian kursseihin.

Engelmana on, että psykologian kurssien valitseminen on tehty vaikeaksi pitkän matematiikan ja fysiikan lukijoille. Tulevaisuudessa monitasoinen kompetenssi on kuitenkin tärkeä erityisesti teknillisillä ja luonnontieteellisillä aloilla. Kilpailussa ei pärjätä pelkästään teknisellä osaamisella, vaan niin sanottu pehmeä osaaminen on tulevaisuudessa yhä tärkeämpää ja erityisesti miehille, koska he useimmiten teknisiä aloja valitsevat.

Syrjäytyminen, perheväkivalta ja muut tämän kaltaiset ongelmat ovat myös lisääntymässä, joten ihmissuhde- ja parisuhdetaidot edellyttävät tilaisuuksia pohdiskella psykologisia ilmiöitä jo kouluaikana.

Sivistysvaliokunta kyllä mietinnössään painottaa tämän opetuksen tärkeyttä, mutta että sitä ei tehdä edes lausumassa niin, että se olisi omaksi käyttäytymistieteeksi otettu, on minulle pettymys. Kun uusia tuntijakoja pohditaan, niin olisi psykologian asemaa muutettava niin, että sitä kaikki voivat opiskella pätevien opettajien johdolla.

Tässä on kysymys eräänlaisesta tasa-arvosta. Pojat jäävät psykologian opetuksesta paitsi ja se on sääli jo äsken tuossa mainitsemastani syystä, mutta myös siksi, että pojat juuri lukioiässä ja peruskoulun yläasteella ovat niitä, joiden sosiaaliset taidot ja kommunikaatiotaidot ja kosketus omiin tunteisiinsa ovat huomattavasti heikompia kuin tyttöillä. Nyt pojat rajataan pois sen oppiaineen piiristä, jossa tätä voitaisiin juuri oppia. Se tarkoittaa todella, että rajataan pois. Esimerkkinä tästä ovat vaikka tämän kevään ylioppilasreaalikokeen psykologian vastaukset, joita oli kaiken kaikkiaan yli 35 000 ja niistä kuitenkin poikien vastauksia oli vain 4 700. Eli ne, joiden pitäisi oppia näitä taitoja, eivät niitä saa opetella.

Sellaiset kuin sosiaalinen lahjakkuus ja tunneäly ovat ihan yhtä tärkeitä ominaisuuksia kuin kielellinen tai matemaattinen lahjakkuus ja ihan samalla tavalla kehitettävissä. Meillä vain on totuttu korostamaan koulussa tiedollista puolta ja toimimaan tämän puolen ehdoilla. Sehän näkyy muun muassa arvioinnissa. Kun on nyt tehty tutkimuksia, millaiset koulut ovat hyviä, niin nythän lukioita on listattu esimerkiksi sen mukaan, kuinka monta kuuden tai nykyään seitsemänkin laudaturin ylioppilasta koulusta tulee. Sehän ei nyt toki osoita sen koulun hyvyttä. Se osoittaa tiedollisen puolen korostamista. Enemmän olisi tutkittava, kuinka yhteistyökykyisiä oppilaita koulu pystyy kasvattamaan.

Nyt on sentään valiokunnan mietinnössä korostettu muita kuin tiedollisia puolia ja soisi, että niiden hyvä opettaminen ja oppiminen olisi myös mahdollista.

Arvoisa puhemies! Täällä on käsitelty ja tuotu esille niitä kiistakohtia ja ratkaisuja, joita lakiin sisältyy, arvioinnista moniakin näkökulmia. Olen samaa mieltä kuin ed. Irina Krohn, joka kertoili arviointikysymyksistä. Arviointikysymys on yksi niistä tasa-arvoloukuista, joita mielestäni laki sisältää. Miten valvotaan, että kunta antaa lain edellyttämää opetusta, miten luodaan sellainen arviointisysteemi, että voidaan taata se, että lapset saavat sellaista opetusta, mitä laissa edellytetään? Perusturvalautakunta olisi voinut olla yksi tällainen ratkaisu.

Toinen tasa-arvoloukuista sisältyy valinnaisuuteen, mistä myös on paljon puhuttu. Mitä kunnat voivat ja haluavat tarjota oppilailleen? Varakkaassa kunnassa tässä ollaan taas vahvemmalla pohjalla. En pidä siitä kilpailuhengestä, joka tässä luodaan. Lukiossa on vielä ne eriarvoisuuden vaarat, jotka syntyvät niin sanotuissa os-topalveluissa ja lukion sponsoroinnissa. Tämä

on aika vänkä juttu. Jos lukiota sponsoroisi esimerkiksi suuri oluttedas, niin kuin todella tekee erästä lukiota, tulee mieleen, onko se oikein sopivaa? Meidän nuorisomme on jo nyt Euroopassa alkoholia reippaimmin käyttävää ja eikö sponsoroinnin takana yleensä ole vähemmän pyyteettömät vaikuttimet?

Valinnassa epätasa-arvoa on myös juuri siinä, mitä oppilaat voivat halutessaan valita. Tässä viitataan juuri edellä esittämäni eri oppiaineiden eriarvoiseen asemaan.

Lähikoulu on eri kunnille eri asia ja siitä on paljon puhuttu. Lähikouluperiaate on hyvä, mutta mitä tehdä sitten, jos lähikouluun ei yksinkertaisesti mahdu? Tämä on ongelma monessa nopeasti kasvaneessa, taloudellisesti tiukalla olevassa kunnassa.

Tasa-arvoloukku on myös siinä, että meille ei tule eskoulua, josta on paljon puhuttu, ja yhtenä erittäin vakavana tasa-arvoloukkuna pidän ryhmäkojoja, joita ei ole nyt määritelty ja joista myös täällä on paljon puhuttu.

Kuulun niihin epäilijöihin, jotka pelkäävät kuntien tekemän omavaltaisia säästöratkaisuja rahapulassaan. Se mahdollistuu esimerkiksi juuri ryhmäkoosta päätettäessä. Olen pettynyt lakiesitykseen tässä suhteessa. Jos ryhmien maksimikokoa ei määrätä, niillä on vaara kasvaa mahdottomiksi. Ryhmäkoot toimivat muutenkin sellaisena muuttujana, joka joko mahdollistaa tai romuttaa monet lain hyvät tavoitteet. Kun korostetaan kasvatuksellisia tavoitteita ja turvallista oppimisympäristöä, se toteutuu vain tarpeeksi pienessä ryhmässä, sellaisessa ryhmässä, jossa opettaja pystyy jokaisen oppilaansa kohtaamaan yksilönä. Kun korostetaan oppimaan oppimista ja tiedollisia tavoitteita, on ryhmän oltava niin pieni, että opettaja voi oppilaidensa kanssa hankkia kokemuksia ja elämyksiä, sillä niiden kautta opitaan.

Oppiminen tapahtuu aina parhaiten tunteiden kautta. Tunne on muistin liima, niin kuin oppimisen psykologiassa sanotaan. Isoissa ryhmissä nämä tavoitteet eivät onnistu, ja jos opettajalla on oppilaita liian iso ryhmä, ei myöskään onnistu hedelmällinen kodin ja koulun yhteistyö, joka myös on kasvatuksellisen tavoitteen toteutumisen ydinasia.

Kasvatuksellinen tavoite on se, jota näinä aikoina on erityisesti korostettava, ihan niin kuin mietinnössä tehdään. Nykymaailmassa, jossa kontrolloimatonta, usein väkivaltaista tietoa tulvii joka puolelta ja jossa lähiympäristö usealla lapsella voi olla hyvinkin ristiriitainen, lapsi to-

della tarvitsee turvallisen oppimisympäristön. Vain jos lapsi tuntee olonsa turvalliseksi, hän voi oppia ja hänestä voi kasvaa hyvä ja tasapainoinen ihminen, niin kuin perusopetuslaki opetuksen tavoitteet määrittelee. Sitten ehkä löydetään myös se ihmisyyys.

Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää taloudellista satsausta, muuten kaikki kauniit puheet jäävät kyllä lihaksi muuttumatta nimenomaan kunnissa, joissa resurssit kaikkien lakisääteisten velvoitteiden hoitamiseen ovat jo nyt vähissä kuntien rakenteen vuoksi. Kasvuvoittoiset ja lapsirikkaat kunnat, joita Uudellamaallakin on monia, ovat juuri tällaisia kuntia.

Ed. T a k k u l a : Arvoisa puhemies! Tänä iltana on käyty keskustelua koulutuspolitiikasta ja tästä hallituksen koululakipaketista jo kohtuullisen pitkään, ja kun katsoin listaa tänne lähtiessäni, niin taitaa olla aamun tunnit käsillä, kun päästään pitämään seuraavaa istuntoa, missä jatketaan toisessa käsittelyssä tätä samaa koululakipakettia. Tästä johtuen, arvoisa puhemies, joudun toteamaan, että kun sivistysvaliokunnan jäsenenä olen saanut osallistua erinomaisella tavalla tämän koululakipaketin valmistamiseen ja keskusteluun ja käsittelyyn, (Ed. Gustafsson: Pitää paikkansa!) niin tänä iltana on varmasti viisasta todeta, että määrällisesti ei tästä koululakipaketista enää paljon tarvitse puhua lisää, ehkä laadullisesti hiukan. Sanon tämä laadullinen-sanan ihan sillä tavalla kuin myös ed. Luhtanen sanoi, että itsetunto on yksi sellainen asia, johon meitä pitäisi kasvattaa yhä paremmin. Sen vuoksi pyrin keskittymään aivan muutamiin, 2. vastalauseessa esitettyihin erinomaisiin kohtiin, joihin toivon monien edustajien täällä salissa myös yhdyvän.

Arvoisa puhemies! Ehkä sen verran tähän johdannoksi kuitenkin alkuun, että kun on kuunnellut tätä keskustelua, se miten lakipakettia on lähestytty, on ollut mielenkiintoista sillä tavalla, että jotkut ovat lähestyneet tätä ikään kuin hallinnon tai kuntatalouden näkökulmasta käsin. Joskus tuntui valiokunnassakin, että niinkin poliittiset puoluerajat hävisivät, kun tulivat kunta-puolueet ym. siellä ehkä voimakkaammin esille. Jotkut ovat lähestyneet tätä opettajien näkökulmasta käsin, jotkut vanhemman näkökulmasta käsin ja myöskin yritystä on ollut ajatella lakipakettia oppilaan näkökulmasta, lapsen näkökulmasta käsin, mutta se kyllä on, voisi sanoa, ylivoimaista ja vaikeaa hyvin monesti meille aikuisille ja vanhemmille katsoa asioita, niin kuin lapsi

katsoo, nähdä se piilo-opetussuunnitelma, mikä tulee toteutumaan ja mikä toteutuu joka koulussa, minkä vain oppiva lapsi siellä luokassa näkee. Sen vuoksi itse lähestyn tätä ennen kaikkea sivistysvaliokunnan jäsenenä, mutta myös opettajan ja vanhemman roolista käsin.

Koululakiuudistus lisää koulutuksen järjestäjän vastuuta ja valtaa sekä vähentää normiohjausta. Valittu linjaus on valitettavasti vain osunut sellaiseen aikaan, jolloin kuntien talous on tiukalla eivätkä lähivuodet näytä valitettavasti tuovan helpotusta kuntatalouden tilanteeseen. Heikko kuntatalous yhdistettynä säätelyn purkamiseen voi olla todellinen uhka opetuksen tasa-arvon toteutumiselle. Sisällöllisesti uudistus ei valitettavasti ratkaise koulun tämän hetken kipeimpiä ongelmia. Etenkin pienten koululaisten ja heidän vanhempiensa kannalta merkittävimmät puutteet ovat pudonneet tämän uudistuksen ulkopuolelle.

Hallitusmuodon takaamat koulutusoikeudet eivät valitettavasti tällä hetkellä kuitenkaan toteudu täysimittaisesti kaikkien lasten osalta kuntien talousahdingon vuoksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on todennut lapsipoliittisen selonteon mietinnössä, että talousvaikeuksissa olevissa kunnissa on säästetty erityisesti vaikeimmissa ja haavoittuvimmissa olosuhteissa elävien lasten kustannuksella, muun muassa tukipetuksesta, erityisopetuksesta, lastensuojelusta, lastenpsykiatriasta ja vammaishuollosta. Kun kuntien peruspalveluja on sitten selvitelty, on näkyvissä, että kuntien rahoitusasema heikkenee edelleen lähivuosina ja vuoteen 2002 mennessä on päädytty vuositasolla jopa 4–5 miljardin markan säästötarpeeseen.

Näin ollen voi olla vain hurskas toivomus senkin, että esimerkiksi esiopetus tulisi toteutumaan, mikäli se on sidottu, niin kuin tässä hallitus sen haluaa sitoa taloudelliseen kehitykseen. Tällainen huolestuttaa, koska todellakin tulevaisuuden rahoitus- ja talousennusteet näyttävät heikoilta. Sen vuoksi olisi toivonut, että nyt hallitus, kun toisissa yhteyksissä on moneen kertaan korostettu sitä, että eletään jo neljättä tai viidettä vahvaa talouden kasvun vuotta, olisi osoittanut näitä kasvun hedelmiä myöskin yhteiskunnan vähempiosaisille, lapsille ja nuorille, jotka ovat arvokkain pääoma, mitä meillä on tänä päivänä, tulevaisuuden potentiaali, tulevaisuuden voimavaramme, jonka kehittämiseen ja hyvinvointiin kyllä kannattaa investoida ja rahoja suunnata.

Arvoisa puhemies! Tämä johdantona nyt niihin muutamaan yksityiskohtaiseen perusteluun,

joita muun muassa ed. Mertjärvi ja moni muukin on jo puheenvuorossaan jäänyt kaipaamaan. Minulla on kyllä iloinen tehtävä heille ilmoittaa, että monia heidän kaipaamiaan asioita ryhmäkoosta jne. on 2. vastalauseessa, joten he voivat opettajina tulla mukaan sitten äänestyksessä ja tätä kautta vielä parantaa sivistysvaliokunnan muovaamaa hallituksen esitystä koululainsäädännöksi.

Ensinnäkin perusopetuslakiin. Lähinnä siihen tulen tässä keskittymään johtuen myöhäisestä ajankohdasta ja siitä, että tämä asia on moneen otteeseen täällä jo ollut keskustelussa ja tulee vielä olemaan.

Opetuksen tavoitteet, 2 §. Siitä on täällä tänään käyty keskustelua. On totta, että kun puhutaan opetuksen tavoitteista, lähtökohtana aluksi oli hyvä ihminen, joka on hyvin vaikea määrittää. Tietenkin jokainen pystyy sen määrittämään omista lähtökohdista käsin, omasta taustasta, ehkäpä niistä traditioista tai tulkinnoista, niistä käsin, mitkä kokee itse merkitykselliseksi ja tärkeiksi. Sen vuoksi valiokunnassa katsottiin, että hyvä ihminen on, vaikka se on tuollainen, voisiko sanoa, perushumanistinen määritys, kuitenkin jollakin tavalla ehkä määrittelemätön määritelmä. Ed. Suhola teki hyvän esityksen, joka kuului: "- opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen -".

Arvoisa puhemies! Tätä lausetta ja tavoitetta tulkitessa ja tutkiessa kuitenkin joudun opettajana ja vanhempana kysymään muutamia peruskysymyksiä, koska mielestäni aina kun puhutaan tavoitteista, niiden on oltava selkeitä. Kun täällä ed. Suhola puheenvuorossaan tätä määritelmäänsä kävi läpi, hän sanoi, että edustajat Takula ja Räsänen eivät ole ymmärtäneet ihmisyyttä. Hän sanoi näin, että meille ihmisyyys jää ilmaisultaan määrittelemättömäksi ja tyhjäksi. Täytyy sanoa, että asia ei näin ole, vaan ed. Suhola syystä taikka toisesta ei lukenut koko lausetta, vaan me lähdimme siitä, että jos puhutaan, että opetuksen tavoite on tukea kasvua ihmisyyteen, se jää määrittelemättömäksi ja tyhjäksi.

Ed. Suhola sanoi, että hän ei halunnut kasvatustavoitteeksi tasapainoisuutta johtuen siitä, että tasapainoisuus ei välttämättä pidä jonkun käsityksen mukaan sisällään elämän rosoisuutta, rakkautta, vihaa, aggressiota, kaikkea mikä kuuluu inhimilliseen elämään, vaan joku saattaa ajatella, että tasapaino on jotakin sellaista seesteisyyttä tai jotenkin nämä ulottuvuudet on siitä laitettu pois. Toisaalta itse näen, että tasapaino

on hallittua liukumista objektia kohti, joten sen on jatkuvaa liikettä. Siitä huolimatta näen, että jos puhutaan pelkästä ihmisyydestä, ilman että siinä on mitään etuliitettä, se on silloin määrittelemätön, koska jos esimerkiksi nuori murrosikäinen lyö toista tai potkii toista tai käyttäytyy aggressiivisesti koulussa, hän voi perustella, että tämä on yksi osa minun kasvuaani ihmisyyteen, se kuuluu ihmisyyteen. Aivan niin kuin ed. Suhola sanoi, ihmisyyteen kuuluu kaikki ihmisen kasvu.

Mutta kun puhutaan koulun roolista, mihin koulussa opettajien ja tietenkin muun opetushenkilökunnan tulee ohjata ja tukea oppilaan kasvua, silloin ed. Suhkan erinomainen lause kuuluisi paremmin näin: "eettisesti vastuukykyiseen ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen". Kun me kasvamme ihmisyyteen, eettisesti vastuukykyisyyteen ihmisyyteen, silloin me myöskin olemme eettisesti vastuukykyisiä yhteiskunnan jäseniä. Mielestäni näin ollen se selkeämmin määrittäisi, että koulun tehtävä on tukea lapsen kasvua eettiseen vastuukykyisyyteen, mikä siis pitää sisällään nimenomaan tämän positiivisen puolen, lähimmäisen kunnioittamisen ja muut tällaiset perusarvot, jotka juontuvat ihan antiikin perusarvoista totuudesta, hyvyydestä ja kauneudesta ja myöskin kristillisistä perusarvoista.

Tämä on tietenkin kysymys, mistä voi käydä hyvin pitkään ja syvällistä ja vähemmän syvällistä keskustelua, mutta kun puhutaan tavoitteista, tavoitteen määrittelystä, näen opettajana ja kasvattajana, jotta emme kasvatustavasta heitä, sen pitää olla myöskin määritelty selkeästi, mitä tässä yhteydessä ihmisyydellä ja oppilaan kasvulla ihmisyyteen tarkoitetaan.

Arvoisa puhemies! Toisena kysymyksenä nämä peruskoulun valintakokeet, 28 § Koulutuspaikka. Minun mielestäni ed. Karjalainen täällä hyvin puhui tästä asiasta. Ymmärrän itse samalla tavalla ja näen, että soveltuvuus- ja valintakokeet voivat peruskoulussa johtaa kahdentasoisten koulujen järjestelmään, ja se ei ole toivottavaa. Sen vuoksi myöskin vastalauseessa olemme tähän kiinnittäneet huomiota. Minun mielestäni esimerkiksi arvonta olisi yksi sellainen, mikä olisi tasapuolinen ja oikeudenmukainen. Nythän puhutaan siitä, että oppilaitten lahjakkuus pitäisi sillä tavalla ottaa huomioon, että oppilaitten taipumuksia voidaan ottaa huomioon, kun järjestetään koe ja niitä siinä painotetaan, mutta on monia tutkimuksia muun muassa Yhdysvalloista, missä aivan puhtaasti on arpomalla suoritettu valintaa. Esimerkiksi New Yorkissa, Brooklynis-

sä, on niin sanotun alemman sosiaalisen statuksen koulussa arpomalla suoritettu valinta muun muassa viulukouluun, ja 15 jokaiselta luokalta on päässyt viuluohjelmaan mukaan. Niitten lasten vanhemmista ihan poikkeuksetta ei kukaan tuntenut olevansa mitenkään musikaalisesti lahjakas, mutta nämä lapset löysivät musiikin maailman sitä kautta ja ovat löytäneet sen oman lahjakkuuden. Tästä johtuen minä näen, että tällainen valintakoejärjestelmä pitäisi kokonaan poistaa, ettei se tule myöskään näihin toissijaisen valinnan kouluihin, vaan valintaperusteet voisi- vat olla todellakin tasa-arvoiset.

Mutta niin kuin sanoin, ed. Karjalainen piti tästä erittäin hyvän puheenvuoron, ja niiltä osin olen hyvin pitkälle samaa mieltä. Tämmöinen valintakoe, mikä voi siis johtaa vääristymisiin ja hyviin ja huonoihin kouluihin, ei ole toivottava, vaan jokaisella lapsella asuinpaikasta riippumatta, varallisuudesta riippumatta, taustasta riippumatta, rodusta ja uskonnosta riippumatta on oltava oikeus hyvään, korkeatasoiseen opetukseen.

Sitten 30 § Oikeus saada opetusta on yksi keskeinen kohta, mistä jouduin sitten ed. Räsänen kanssa jättämään vastalauseen. Olen itse joskin lyhyen opettajan urani aikana, mutta kuitenkin, törmännyt erilaisiin luokkakokoihin ja nähnyt sen, että jos puhutaan hyvästä opetuksesta ja halutaan antaa hyvää yksilöllistä opetusta, se ei voi tapahtua suurissa luokkaryhmissä, vaikka minkälainen opettajankoulutus opettajalla olisi takana. On selvää, että jos luokassa on enemmän kuin 40 oppilasta ja oppitunnin pituus on 45 minuuttia, niin puhutaan minuutista tai alle minuutin käytettävästä ajasta yhtä oppilasta kohden. Tällöin ei puhuta yksilöllisestä opetuksesta.

Kun asetuksella, niin kuin me vastalauseessamme esitämme, olisi säädetty ja säädettäisiin ryhmäkokoja, päästäisiin sellaiseen tilanteeseen, että voitaisiin taata erikoisesti alkuopetuksessa, ensimmäisellä ja toisella luokalla sellaiset ryhmäkoot, että ne tavoitteet, mitä opetukseen on laitettu, voitaisiin viedä läpi. Niin kuin tiedämme, yhtenä alkuopetuksen keskeisenä tavoitteena on oppilaiden luku- ja kirjoitustaidon harjaannuttaminen sellaiselle tasolle, että he hallitsevat kolmannelle luokalle siirryttäessä ymmärtävän lukemisen sekä kykenevät kirjoittaen myös ilmaisemaan itseään. Tämä ymmärtävä lukeminen muodostaa keskeisen pohjan sitten jatko-opinnoille muun muassa ensimmäiseen vieraaseen kieleen ja ensimmäisiin reaaliaineisiin, jotka alkavat sitten kolmannelta luokalta.

Myöskin tänä aikana on todettava, että oppiaineiden heterogeenisyys, niin kuin hienosti sanotaan se, että oppilaat tulevat erilaisista taustoista, ja se, että erilaiset käyttäytymishäiriöt myöskin ovat lisääntyneet, tämäkin asettaa omia rajoituksiaan. Sen vuoksi olisi hyvä, että ryhmäkokoja säädeltäisiin asetustasolla. Tässä yhdyn niihin näkemyksiin, mitä täällä on esitetty.

Toivomme, uskon näin, että ed. Räsänenkin toivoo, että tähän vastalauseeseen tulisivat mukaan esimerkiksi ed. Mertjärvi, joka edellä juuri puhui tämän asian puolesta, sekä edustajat Arja Ojala ja Tapio Karjalainen jnp. Minä tiedän, että he ovat hengessä tätä mieltä ja opettajina tuntevat tämän asian ja tietävät, että yksilöllinen ja hyvä opetus voi tapahtua vain ja ainoastaan tarpeeksi pienessä opetusryhmässä, missä yksilöllisyyden periaatteet voivat nousta esille ja missä jokainen oppilas voi kokea turvallisuutta ja voi myöskin saada tarvitsemansa tiedot ja taidot ja sen ohjauksen, mitä hän tarvitsee. Suuret opetusryhmät ovat myöskin osaltaan edesauttamassa syrjäntymistä ja tämän tapaista kehittymistä. Silläkin tavalla opetusryhmien säätely olisi hyvä lääke syrjäntymiskehitystä vastaan.

Arvoisa puhemies! Vielä puutun pariin pienen yksityiskohtaan lyhyesti. Koulumatkoista toteaisin sen, että olisi toivottavaa, että nimenomaan pienten koululaisten kohdalla, ykkös- ja kakkosluokkalaisten kohdalla, kolme kilometriä otettaisiin ihan lain tasolla sellaiseksi matkaksi, että heidät kuljetettaisiin kouluun, koska se on yhteensovittamaton yhtälö, että pieni eläkalainen lapsi tuolla haja-asutusseudulla maaseudun tiellä kävelee 4—4,5 kilometrin koulumatkaa. Siellä tulee vastaan isoja rekkoja, tukki-rekkoja ja muita ja kun ei ole suojatietä, ei ole erityisiä kevyen liikenteen väyliä, turvallisuuden vuoksi olisi huolehdittava siitä, että kuntien taloudellisten vaikeuksienkin keskellä jokaiselle oppilaalle järjestettäisiin turvallinen koulumatka. Näin ollen viisi kilometriä on aivan liian pitkä matka alkuopetuksessa oleville, alle yhdeksänvuotiaille lapsille.

Minun mielestäni tässä ei voi vedota siihen, että ennen hiihdettiin kouluun tai jotakin näin. Ennen aikaan oli monia muitakin asioita, mitkä eivät olleet samalla tavalla ja tasolla kuin tänä päivänä, esimerkiksi työttömyysturva tai koulutusvakuutus tai muut. Ne, mitä on saatu edistystä aikaan, ovat hyviä asioita, mutta myös tässä asiassa pitäisi nähdä lapsen tarpeet, kehitystaso ja lähteä lapsesta käsin eikä niinkään jostakin hallinnosta tai jostakin muusta, voiko sanoa, että

jostakin muusta lapselle ja elämälle tältä osin vieraasta lähtökohdasta tekemään näitä päätöksiä.

Myös toivottavaa olisi se, että perusopetuksen yhteydessä järjestettävässä muussa toiminnassa nyt huomioitaisiin kunnolla iltapäiväkerhot ja kerhotoiminta. Kerhotoimintaan sitten voidaan käyttää erilaisia kansalaisjärjestöjä, nuorisoseuroja ja urheiluseuroja, lastensuojelujärjestöjä, seurakuntia ja sitä kautta saadaan sitten poistumaan myös iltapäivän yksinäisyys, jotta silloinkin lapset voisivat kokea turvallisuutta ja sitä kautta voisivat elää myös jo lapsuudesta alkaen täysipainoisemmin ehyttä ja turvattua elämää.

Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti loppuun haluan vielä sanoa ed. Lainetta lainatakseni, että kasvatusvastuu on yksi keskeinen asia, mitä nyt tulisi korostaa. Kasvatusvastuu on se, minkä vuoksi oli hyvä, että ostopalveluinto ja ostopalvelujen hankkiminen perusopetuksen puolelta laitettiin pois ja jäädytettiin. Myös kasvatusvastuuta tulisi korostaa silloin, kun lukionkin puolella, vaikka on suuremmista ja itsenäisemmistä opiskelijoista kysymys, ostopalveluja mietitään. Myös silloin kokonaisvaltaisen kasvatusvastuun tiedostaminen on tärkeä. Me tarvitsemme kasvatusvastuun tuntevia ja tiedostavia opettajia. Me tarvitsemme hyvää ja yksilöllistä opetusta. Me tarvitsemme koulutuksellista tasa-arvoa, sitä näkemystä, että pienen kansakunnan voima ja vahvuus tulevaisuudessakin on siinä, että koko ikäluokka on koulutettu, koko ikäluokka on saanut yleissivistyksen, peruskoulutuksen ja opetuksen.

Tässä suhteessa monia niitä arvokkaita asioita, mitä peruskoulussa on mukana ollut ja mitä meidän koulutusjärjestelmässämme on mukana ollut viimeisten vuosikymmenten aikana, ei tule noin vain romuttaa tai ohittaa, vaan on pidettävä kiinni siitä arvokkaasta mitä on ja nähtävä, että se lisäarvo mitä synnytetään, voi kuitenkin tapahtua sillä tavalla, että se ennen kaikkea hyödyttää lapsen ja nuoren kasvamista ehyeen ja turvattuun elämään ja sitä kautta eettisesti vastuukykyiseen ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen.

Ed. Hurskainen: Arvoisa puhemies! Koska puheenvuoroni on niin myöhään ja täällä on jo otettu esille niitä asioita, joista aion itsekin puhua. Sen vuoksi keskityn vain kahteen aiheeseen, jotka ovat jääneet hieman vähemmälle huomiolle käytetyissä puheenvuoroissa, kuten oppisopimuskoulutus ja suomi toisena kielenä.

Oppisopimuskoulutus poikkeaa muusta ammatillisesta koulutuksesta siten, että siinä toimitaan koulutuksen ja työelämän rajamaastossa. Oppisopimuskoulutuksessa yhdistetään opetuksellisesti kaksi hyvin erilaista oppimismenetelmää, ja siksi on tärkeää, että myös tulevaisuudessa säilytämme tämän tasapainon, jossa työssäoppiminen toimii opiskelijoiden kasvattajana työkuultuuriin ja oppilaitokset taas voivat toimia tietopuolisina kouluttajina.

Yhtenä vaarana kuitenkin on, että koulutuksen ja tavoitteiden määrittelemisen muodostuu liiaksi jommankumman osapuolen tehtäväksi, jolloin menetetään juuri oppisopimuskoulutukselle tyypillinen lisäarvo, josta voi seurata, että yritykset menettävät kiinnostuksensa oppisopimuskoulutukseen.

Sen vuoksi on maahamme rakennettukin viime vuosina määrätietoisesti lähinnä kuntien ylläpitämää koulutustarkastajien verkostoa. Oppisopimuskoulutuksen vapaa järjestämisoikeus oppilaitosten ehdoilla voi johtaa siihen, että koulutusta järjestellään taloudellisesti kannattaville suurille ryhmille, joita voidaan koota suurissa yrityksissä. Tällöin pienten yritysten ja harvinaisempiin ammatteihin pyrkivien aikuisten opiskelumahdollisuudet heikentyvät.

Oppisopimuskoulutusta sekä ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteyksien kehittämistä koskevassa keskustelussa on korostettu työelämän lisääntyvää vastuuta ammatillisen koulutuksen toteuttamisessa. Toisaalta emme ole oikeastaan käyneet lainkaan keskustelua siitä, voidaanko ja uskalletaanko yritykselle ja työelämälle yleensä antaa vastaavasti vastuuta koulutuksen sisältöjen määrittelystä. Tällainen arvokeskustelu on väistämättä edessä kehitettäessä oppisopimuskoulutusta uuden lainsäädännön puitteissa.

Oppisopimuskoulutuksen osalta valiokunta ehdottaa lausumaa, jossa kiirehditään oppisopimuskoulutuksen kehittämistarpeita. Hyvä näin. Kuitenkin oppisopimuskoulutuksen osalta olisi harkittava vakavasti sitä, että nykyistä oppisopimuskoulutuksen järjestämisessä syntyntä aluetason, siis koulutustarkastajien, asiantuntemusta hyödynnetään jatkossa myös koulutuksen arvioinnissa. Tämä tulisi mielestäni ottaa huomioon lakeja alemmantasoisia säädöksiä laadittaessa. Näin voitaisiin parhaiten varmistaa oppisopimuskoulutuksen myönteinen kehittyminen, opiskelijoiden ja työelämän tarpeiden turvaaminen sekä oppilaitosten mahdollisuudet kehittää omaa, työssäoppimiseen liittyvää osaamista.

Toisena otan esille suomi toisena kielenä -asian. Maahanmuuttajat ja heidän lapsensa ovat osa monikulttuurista Suomea. Kuitenkaan uusissa koululaeissa ei tunnusteta juuri maahanmuuttajaoppilaille, joiden äidinkieli ei ole suomi eikä ruotsi, tarkoitettua suomi toisena kielenä -oppiainetta eikä sille lakiehdotuksen mukaan olla takaamassa tarvittavia tuntimääriä. Sivistysvaliokunta edellyttää mietinnössään, että hallitus tekee suomen tai ruotsin kielen opetuksen järjestämisestä maahanmuuttajalapsille selvityksen, huomioiko opetus lasten kielellisen lähtötason. Tavoitteena on, että lapset voisivat oppia suomea tai ruotsia mahdollisimman hyvin.

Opetusministeriön vastauksena kirjalliseen kysymykseeni suomi toisena kielenä -oppiaineesta ei kuitenkaan lainsäädännön näkökulmasta olisi kyse itsenäisestä aineesta, vaan opinnoista, jotka voidaan järjestää joko toisen kotimaisen kielen tai äidinkielen opetukseen varatuilla tunneilla.

Koululainsäädäntö ei velvoita esimerkiksi kuntia järjestämään suomi toisena kielenä -opetusta, vaan sen järjestäminen on tällä hetkellä koulutuksen järjestäjien pitkänaköisyyden varassa. Kuitenkin on maamme etu mitä suurimmassa määrin, että tänne muuttaneet ulkomalaiset oppisivat sujuvasti ainakin toisen maan virallisia kielistä. Yleisen sopeutumisen ja esimerkiksi työllistymisen kannalta on kielen hyvä hallinta tärkeää. Mielestäni ulkomaalaisten suomen tai ruotsin kielen opetusta ja opiskelua tulee tukea ja kannustaa myös lainsäädännön keinoin, joista yksi olisi suomi toisena kielenä -oppiaineen sisällyttäminen osaksi suomalaista koulujärjestelmää jo ala-asteelta alkaen.

Kyseisen oppiaineen opettajien koulutus on käynnistynyt useissa yliopistoissamme. Helsinkiin ja Jyväskylään on perustettu aineen ensimmäisen professuurit, ja vuodesta 1996 lähtien on ylioppilastutkinnoissa voinut suorittaa äidinkielen kokeen sijasta suomi tai ruotsi toisena kielenä -kokeen.

Näyttäisi siltä, että suomi toisena kielenä -oppiaine on jo vakiintunut osaksi suomalaista tiedeyhteisöä, jonka tiimoilta on aiheeseen liittyen tehty tutkimusta jo useamman vuoden ajan. Kyseessä on oppiaine, joka on luotu selvän tarpeen pohjalta ja johon kohdistuu yhä laajempaa kysyntää. Sen vuoksi voi tietysti tyytyväisenä todeta, että valiokunta puuttui tähän asiaan, ja nyt voimme odottaa vain hallituksen toimenpiteitä asian eteenpäin viemiseksi.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. Mertjärvi saapuessaan tänne eteen totesi jotakin siihen tyyliin, että kaikki tässä asiassa on suurin piirtein sanottu. Arvoisa puhemies, en puhu montaa sanaa, mutta luulen, että kovin moni ei ole tätä tullut vielä sanoneeksi.

Lähden siitä, mikä asia pitäisi erityisesti priorisoida koululakien sisällöllisessä tarkastelussa. Mistä erityisestä asiasta kannattaa olla erityisesti huolissaan, mistä ehkä ei aivan yhtä paljon? Sanon sen olennaisimman viimeisimmäksi.

Kannattaako olla erityisesti huolissaan lukioista? Mielestäni ei tarvitse olla erikoisesti huolissaan lukioista. Ne, jotka lukioista ovat valmistuneet tänä keväänä, kymmenen vuoden kuluttua työelämässä ollessaan ovat joutuneet hankkimaan jo aivan toisenlaisen valmiustason näissä samoissa asioissa. Jos on kysymys ammatillisesta opetuksesta, ne, jotka ovat olleet kymmenen vuotta ammatissa, ovat tavallaan kahteen kertaan varmaan jo joutuneet opettelemaan sen saman ajanmukaistettuna, mikäli ovat työelämään päässeet.

Arvoisa puhemies! Se, missä tämä ei päde, on peruskoulu. Sitä, mitä peruskoulussa on oppinut, ei voi tilkitä koskaan myöhemmän elämän aikana. Tiedon osalta se, mikä on tietoa elättävässä ajassa, uusiutuu, mutta eri asia on tapa oppia uutta, analysoida uutta koettua. Minä olen kutsunut tätä ilmiötä kyvyksi tehdä oikeita kysymyksiä, kun oikeat vastaukset vanhenevat alta aikayksikön. Siinä mielessä peruskoulu nousee aivan erityiseen arvoon arvaamattomaan yli kaiken muun. Silloin on kysymys siitä, millä tavalla peruskoulun asema voidaan parhaiten turvata.

Niissä puheenvuoroissa, jotka olen kuunnellut, varsin monessa on kannettu huolta siitä, että kuntatasolla kuntien väliset valmiudet vastata peruskoulun ylläpidosta, kustannuksista, ryhmäkoosta jnp. vaihtelevat todella paljon. Tämä on varmasti totta. Silloin tullaankin kysymykseen siitä, kuka pitää laittaa vastuuseen peruskoulun ylläpidosta niin, että eriarvoistumista ei miltään osin pääse tapahtumaan. Se ei tapahdu sillä tavalla, että nykyisenä könttätalouden aikakautena sanotaan kunnille, että hoitakaa, kun eivät hoida kuitenkaan.

Minun radikaali, omaperäinen kantani tähän asiaan on se, että peruskoulu pitää alta aikayksikön valtiollistaa. Valtion instituutiona tulee pitää huoli siitä, että kaikki oppilaat asuinpaikasta riippumatta saavat yhtä pätevän, ajanmukaisen peruskouluopetuksen. Meillä on normaalikoulut jo nykyisellään. Ei mitään muuta kuin normaali-

koulujärjestelmä vain koko peruskoulujärjestelmäksi, ja silloin tämä asia on aivan toisella tavalla.

Arvoisa puhemies! Olisi kannattanut vielä asiaa miettiä aivan uudelleen. Pahoin pelkään, että olen tässä salissa ypyöksin ajatuksineni, mutta tämä on oma kantani.

Ed. B r y g g a r e : Arvoisa puhemies! En halua teitä vaivata, tästä on tulossa ihan riittävän pitkä istunto muutenkin. Täällä on jo puhuttu viisaita puheita. Pari kommenttia erittäin isosta ja merkittävästä lakikokonaisuudesta.

Lähikouluperiaate on erinomaisen tärkeä ja mielestäni tämän lain yksi perustavaa laatua oleva lähtökohta. Pidän hyvänä, että valiokunta sai sen läpi näillä muodoilla kuin se on näkyvillä. Ennen kaikkea Helsingin seudulla, jossa tilanne voisi riistäytyä käsistä ja itse asiassa lukioiden kohdalla on jo niin tehnyt, olisi aivan katastrofaalista, että tilanne myös peruskoulutasolla olisi tällainen.

Tällä hetkellä nimittäin lukioissa tilanne on se, että Helsingissä on aika paljon erikoislukioita. Lukioihin pääsy on aika hankalaa, ja usein käy niin, että helsinkiläiset oppilaat joutuvat menemään ehkä muualle lukioon ja toisaalta lähikunnista tulee oppilaita Helsinkiin. Kun näitä on kustannusten kautta pohdittu, on huomattu, että Helsingin tehtävänä tässäkin on maksaa kustannukset. Toivon mukaan tämä kehitys ei jatku. Sen takia nimenomaan peruskoulussa näin ei voi olla. En halua toistaa monta kertaa, mutta pidän hyvänä asiana, että valiokunnan mietintö saatiin tähän muotoon.

Toinen tärkeä asia, jota pidän myös positiivisena kehityksenä, on arvioinnin tuominen mukaan kouluopetukseen. Meillä on aiheellista kritiikkiä käyty siitä, mikä on perusopetuksen taso Suomessa ja miten paljon se vaihtelee. Nyt arviointi tulee mukaan järjestelmään, ja pidän sitä hyvänä, kunhan sitä osataan soveltaa oikealla tavalla.

Muistan, kun kävimme — silloinkin olin valiokunnan varajäsen — Englannissa tutustumassa arviointijärjestelmään. Siellä arviointijärjestelmä oli toteutettu ehkä muutamaa askelta rajummin, mutta näimme, että monesta yllättävästä seikasta on kiinni koulun kyky opettaa ja tulla toimeen oppilaiden kanssa.

Koulu on nimittäin alueensa tietokeskus tulevaisuudessa. Se tulee olemaan asuinalueen dynamo, moottori, ja on erittäin tärkeää, että meille ei synny sellaista tilannetta, jossa niin sanotut on-

gelmakoulut jäävät huomiotta. Ennen kaikkea, kun puhutaan jälleen kerran Helsingin alueen muista ongelmista, joista esimerkkinä segregaatiokehitys on olemassa, tämä asia on tärkeä. Meidän tulee saada selkeitä viestejä aikaisessa vaiheesta siitä, miten koulutuksen taso eri puolilla pääkaupunkiseutua mutta myös eri puolilla Suomea kehittyy. On erittäin tärkeää, että taso ei vaihtelee vaan peruskoulutus on kaikille sama. Se on suomalaisen menestyksen yksi erittäin tärkeä peruskivi.

Kolmas asia, jonka ilolla ja tyydytyksellä haluan vielä kertoa: Kun puhuin liikuntalaista aikokinaan, mainitsin, että koululaki ja arpajaislaki ovat niitä lakeja, jotka käytännössä merkitsevät liikunnan tulevaisuudelle erittäin paljon, enemmän kuin itse liikuntalaki. Nyt tässä lakiesityksessä on saatu aikaan erinomaisen merkittävä askel liikunnan ja suomalaisen terveyden kannalta kohti parempaa tulevaisuutta. Olen ylpeä siitä, että saan olla mukana hyväksymässä tällaista lakiesitystä, ja olen kiitollinen koko valiokunnalle siitä, että yksimielisesti ymmärrettiin liikuntakasvatuksen ja nimenomaan liikunta- ja terveyskasvatuksen merkitys koulussa.

En halua toistaa niitä monia riskejä, jotka tulevaisuudessa tämän alueen ympärillä ovat. Ne kaikki ovat meillä tiedossa. Nyt on toiminnan aika. Nyt on lakitekstiin saatu sisään terveyskasvatuksen ja myös liikunnan merkitys. Olen edelleenkin erittäin tyytyväinen siitä, on tulevien hallitusten tehtävä raamittaa ja antaa muita resursseja liikunnan suhteen.

Mutta liikuntakasvatuskeskusteluun haluan vielä yhden pienen rikan lisätä. Minua ei ole erityisesti ilahduttanut se keskustelu, jossa on puhuttu liikuntakerhojen korvaavuudesta, kun puhutaan perusliikunnasta. Olen ollut hyvin pahoillani siitä, että annetaan ymmärtää, että koulujärjestelmän kerhotoiminta tulee korvaamaan perusliikunnan tarpeet. Olen varma siitä, että se tulee lisäämään ja antamaan mahdollisuuksia liikuntakasvatukseen puolella. Mutta oppilaiden tilanne ei ole se, että on hyvin aktiivisia ja hyvin passiivisia ihmisiä, vaan meitä on monenlaisia. Väitän, että juuri liikuntakasvatuksessa oleellista on se, että liikuntaan passiivisimmin suhtautuvat saavat liikuntaa, eivät ne, jotka aktiivisesti siihen suhtautuvat. Eivät terveet tarvitse parantajaa vaan sairait. Kerhotoiminta on varmasti yksi askel sellaisille henkilöille, jotka haluavat liikuntaa mutta eivät ole hirveän aktiivisia, mutta todella passiivisimmat eivät varmasti kerhoihin ajautu tai hakeudu. Sen takia koulun perusteh-

tävänä on luoda myös sellaisia motorisia ja muita valmiuksia liikunnan kautta, että ihmisille tulee selkeä kuva siitä faktasta, että mieli ja ruumis ovat umpisolmu, jota ei kannata katkaista.

Arvoisa puhemies! Olen iloinen, että valio-kunta on saanut tämän erittäin mittavan työrupeaman aikaan, ja uskon, että tämän lakiesityksen pohjalta on erinomaisen hyvä suunnistaa kohti 2000-lukua. Suomi on tulevaisuudessa sitä, mitä se osaa, ja osaamisen perusta luodaan perussivistyksessä nimenomaan peruskoulussa. Näillä eväillä, joita nyt annetaan, uskon, että se tulevaisuus näyttää hyvältä. On tietysti, niin kuin sanoin, arvionnin ja seurannan tehtävä pohtia, miten paljon uutuuksia voidaan ottaa mukaan, mutta toivon, että näillä askelilla mennään eteenpäin.

Ed. Olin: Arvoisa rouva puhemies! Maamme arvostetaan koulutusyhteiskuntana. Pieni kansakunta on kautta aikojen korostanut koulutuksen merkitystä ihmiselle ja yhteiskunnalle. Tämä keskeinen lähtökohta on kirjattu perustuslain tasolle. Opetus- ja sivistystointa koskevat säännökset sisältyvät kaksi vuotta sitten voimaan tulleen hallitusmuodon perusoikeuksia koskeviin lukuihin 2 ja 8.

Hallitusmuodon mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oikeuksista seuraa myös velvollisuuksia. Suomessa oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Säädösten mukaan perusopetus on maksutonta. Se rahoitetaan verotuloilla. Hallitusmuodossa määritellään, että julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Säännös koskee lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta sekä ammattikorkeakouluissa, yliopistoissa ja muissa tiede- ja taidekorkeakouluissa toteutettavaa koulutusta.

Sinänsä tarpeelliseen koululakiuudistukseen on valmistauduttu maassamme varsin pitkään. On mainittu 90-luvun alku ja mainittu siinä kaksi kokoomuslaista opetusministeriä, mutta eräiden arvioiden mukaan valmistautuminen on aloitettu jo viime vuosikymmeneltä lähtien. Uudistus tuo useita parannuksia koulutuksen nykykäytäntöihin mutta jättää monia asioita yhä avoimiksi.

Tutkijat ovat arvostelleet opetusministeriön lakitektiehdotuksia uusliberalistisina. Perusteita väitteille löytynee, koska koulutusta ja sen mahdollisuuksia tarkastellaan paikoin korostu-

neen markkinaperusteisesti ja osin häiritsevästi liiketalouden käsitteistöä käyttäen. Nyt on todettava, että onneksi sivistysvaliokunta tarttui varsin tiukalla otteella myös tähän käsitejärjestelmään ja lausui parlamentaarisen tahtonsa siten, että tuo kritiikki uusliberalismin tuomiseksi kouluihin ainakin hivenen pelkistyi, jos ei sitä kokonaan voitu kuitenkaan torjua.

Eräs varteenotettava koululakipaketin perusteluosan puute on, ettei koulutuksen asemaa ja merkitystä yhteiskunnassa ole seikkaperäisesti määritelty. Opetusministeriön valmistelemaa hallituksen esitystä ei ole kiinnitetty sellaisiin kokonaisuuksiin, joihin koulutus nyky-yhteiskunnassa kytkeytyy. Lakiuudistuksen pääarkkitehdit ovat puolustautuneet vastaamalla, että puuttuva osa on luettavissa muista opetusministeriön ja valtioneuvoston koulutusta koskevista kannanotoista ja selvityksistä. Tällöin on viitattu muun muassa loppuvuodesta 1995 valtioneuvostolle annettuun koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Asiakirja vaikuttaa kuitenkin kiireellä laaditulta. Luettelonomaisena esityksenä se ei vastaa lakipaketin perusteluosaan kohdistettuun kritiikkiin.

Perusopetusta koskevassa lakiesityksessä todetaan opetuksen tavoitteena olevan tukea oppilaiden kasvamista hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Edelleen korostetaan elämässä tarpeellisten taitojen ja tietojen oppimisen tärkeyttä. Opetuksen on edistettävä tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa ja oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja kehittää itseään elämänsä aikana.

Mitä lain valmistelijat mahtavat tarkoittaa hyvällä ihmisellä? Miksi tavoite on jätetty täsmällisemmin määrittelemättä? Eikö olisi vähintäänkin kohtuullista, että näin keskeisessä uudistuksessa sanottaisiin konkreettisemmin, mihin kasvatuksellisilla tavoitteilla pyritään? Hyvän ihmisen kuvaukseksi olisi riittänyt kannanotto, että tarkoituksena on edistää nuorten kasvua ja kehitystä vastuuntuntoisiksi, rehellisiksi ja oikeudenmukaisiksi sekä toinen toistaan kunnioittaviksi ihmisiksi. Kansainvälistyvässä maailmassa ei vaille huomiota ole viisasta jättää myöskään suvaitsevaisuutta, yhteistyökykyä eikä yhteisvastuuta kasvatustavoitteena.

Arvoisa puhemies! Tavoitteiden määrittelyn selkeyttä edellyttää koulutuspolitiikkaan kuuluva arviointi. Lakiesitys korostaa arvionnin tärkeyttä, kuten täällä on useissa puheenvuoroissa korostettu. Paikoin vaikuttaa siltä, että arvioin-

tia jopa ylikorostetaan. On huolehdittava, ettei valtakunnallisilla testeillä luoda maahan koulujen ranking-listoja eli paremmuusluetteloita. Asiantuntemattomasti suunniteltu, toteutettu ja julkistettu arviointi leimaa koulun oppilaat, opettajat ja vanhemmatkin kielteisellä tavalla. Toki arvioinnilla hankitaan palautetta siitä, mikä on koulutuksen taso Suomessa ja sen eri osissa. Tietoa tarvitaan koulutuspolitiikan pitkäjänteiseen kehittämiseen ja kansainvälisiin tarkoituksiin. Oppilaan, hänen huoltajansa ja opettajien näkökulmasta keskeistä on, että arviointi edistää oppimista koulussa.

Koululakeihin perehtyjän yllättää tekstin tasolla käsitteillä kudottujen ajatusrakennelmien kankeus ja byrokraattisuus. Lukijalle syntyy vaikutelma, että lain valmistelussa on käsitetty moderniksi se, että tarkoitukseen sovelletaan osin kritiikittömästäkin liikemaailman ja tuotantoelämän käsitteitä. Jotkut lasten vanhemmat mutta myös alan asiantuntijat ovat kavahtaneet tätä. Kirjoitettu teksti muistuttaa paikoin yritysten liiketoimintasuunnitelmia, voisi joku sanoa kärkekkäästi. Tekstissä viitataan muun muassa laadun varmistukseen, mikä sopii eittä-mättä paremmin kaupankäyntiin ja teollisuuteen kuin opetukseen. Liikemaailman käsitteiden tuominen koulutuslainsäädäntöön indikoi opetusministeriön koulutuspolitiikasta vastaavien arvovalintoja. Toivottavasti se ei kerro vieraantumisesta kasvatustieteellisestä ajattelusta.

Lakiuudistuksen kiistattomiin ansioihin kuuluu, että se täsmentää koulutuksen perusturvaa, vahvistaa yksilön oikeuksia, poistaa keskitettyä ohjausta ja lisää siten opettajien ja oppilaitosten valinnan vapauksia. Kielteiset piirteet liittyvät koulutustehtävään liittyvän tietyn kokonaisuuden puuttumiseen. Aikakautemme muotivirtauksiin ja tarpeisiinkin tukeutuen lakiesityksistä ja niiden perusteluista huokuvat työelämän tiedolliset intressit. Ihmisiä on tärkeää kouluttaa työelämään, mutta ihmisen elämä on muutakin kuin työtä.

Kuvatun kaltaiseen uudistukseen olisi eittä-mättä tarvittu painotuksia, joita muun muassa Jyväskylän yliopiston psykologian professori, nyttemmin akatemian professori Lea Pulkkinen on esittänyt laajoissa tutkimuksissaan ja julkisissa esiintymisissään. Hän on johdonmukaisesti perustellut kokonaisuuden keskeisyyttä ihmisen olemuksessa. Siihen kuuluvat älyllinen, henkinen, sosiaalinen, fyysinen ja emotionaalinen eli tunnepuoli. Samaa tärkeää näkökulmaa on vuosikymmeniä korostanut myös koulutuspolitiikan

esityksissään kouluhallinnon asiantuntija, filosofian tohtori Kalevi Nikki.

Tätä taustaa vasten vaikuttaa hämmästyttävältä, että aikanaan asiaa valmistellut komitea ja sittemmin koululakien kirjoittajat ovat jättäneet esimerkiksi mainitsematta lukioissa tarpeellisista oppiaineista psykologian, terveystiedon ja liikunnan. Ensin mainitun osalta maamme yliopistojen psykologian professorikuntaan kuuluvat asiantuntijat ovat jättäneet eduskunnan sivistysvaliokunnalle kirjallisen vetoamuksen asian korjaamiseksi. Terveystiedon ja liikunnan puolesta kantansa ovat lausuneet muun muassa Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellinen tiedekunta, Suomen liikunnanopettajien liitto sekä keskeiset liikunta- ja urheilujärjestöt. Yhtä kaikki mainittujen oppiaineiden tulisi olla keskeisiä ammatillisissakin oppilaitoksissa. Tämä siis lakitekstissä, joka meille eduskuntaan tarjottiin. Nyt on todettava, että onneksi eduskunnan sivistysvaliokunta ymmärsi näiden puutteiden poistamisen välttämättömyyden ja korostaa mietinnössään psykologian merkitystä sekä palautti niin lukiolakiin kuin lakiin ammatillisesta koulutuksesta terveystiedon ja liikunnan.

Toisaalta, arvoisa puhemies, haluan tässä yhteydessä todeta opetusministeriön johtamisjärjestelmästä. Opetusministeriössä kulttuuriministeri vastaa valtion liikuntapolitiikan linjoittamisesta. Tällä vuosikymmenellä on Suomessa laadittu merkittävimmät liikunnan yhteiskunnallista perustaa koskevat selvitykset käytännön ihmisten ja tiedeihmisten toimesta. Ne ovat jopa kansainvälisesti mittavia selvityksiä ja niissä kaikissa suosittelaa säännöllistä liikuntaa ja terveystietoa myös kouluihin. Samanaikaisesti opetusministeriön koulutuspolitiikan linja esittää eduskunnalle lakiesityksen, joka ei ole tietoinen toisen opetusministerin keskeisistä valtion liikuntapolitiikan linjauksista. Herää kysymys, menisikö ministeriön johtamisjärjestelmässä paremmin tietoon se, mitä siellä tehdään, jos ministeriö toimisi yhden ministerin johtamisjärjestelmänä. Tämän esitän kysymyksenä ja jätän vastauksen antamatta.

Lakiuudistuksen ansioihin on luettavissa edelleen, että se kokoaa nykyään hajanaisen koululainsäädännön. Aikaisemmin säädetyt 26 lakia korvataan nyt kahdeksalla lailla. Mittavuudestaan huolimatta uudistusesitykset eivät ole herättäneet juurikaan koulutuspoliittista keskustelua maamme kunnissa ennen tämän vuoden alkua, ei siitäkään huolimatta, vaikka kuntien raamibudjetit ovat 90-luvulla kaventaneet lasten ja nuor-

ten koulunkäynnin edellytyksiä ja opettajien työskentelymahdollisuuksia. Kuten täällä todettiin, tuo julkinen keskustelu ilmeisesti käynnistyi tänä keväänä sittenkin liian myöhään. Toki se toi jotain tärkeitä myös sivistysvaliokunnan tietoon, mutta mikäli keskustelu olisi voinut jatkua ja sille olisi aikaa ollut enemmän, tämä lakiesitys kokonaisuudessaan olisi varmasti parantunut siitä, mitä se tänä päivänä on.

Kriittisistä havainnoista huolimatta koululakiuudistukseen liittyy useita tervetulleita esityksiä. Tervetulleiksi olisimme toivoneet toki myös esikouluopetusta koskevan esityksen, joka nyt on mietintöön kirjattu riittävän vahvana. Valtiontaloudellisista syistä sekä asian edellyttämistä valmistelusyistä se kuitenkin päätettiin valiokunnan ratkaisuna osoittaa toteutettavaksi esitetyllä tavalla vuonna 2000 elokuun alusta mahdollisesti. Tuo esitys myös kuvastaa sitä vastuullisuutta, joka tässä asiassa hallituspuolueilla oli, että esiopetuksen valmisteluun varataan riittävä aika ja sitten se toteutetaan täysimittaisena.

Ed. Saarnio: Arvoisa rouva puhemies! Koululakien uudistaminen on ollut sivistysvaliokunnalle ja sen sihteeristölle työläs tehtävä, todellinen voimapanostus. Epäilemättä lakien uudistamisessa myös lainvalmistelijoilla ja hallituksella on ollut merkittävä roolinsa ja itse asiassa takana on vuosien työ. Lopputulos on siis saavutettu määrätietoisien uurastuksen, pitkien istuntojen, monien asiantuntijakuulemisten ja uusien muotoilujenkin jälkeen. Nämä lakien valmisteluun liittyvät arvostukseni haluan sanella keskustelupöytäkirjaan siksi, etten tulisi väärinymmärryksi, kun joudun toteamaan, että niin valmistelijat kuin meidät päättäjätkin — tällä en tarkoita suinkaan yksittäistä ministeriä, sivistysvaliokuntaa, hallitusta, vaan meitä kaikkia, myös eduskuntaa — joka tapauksessa jälkipolvet lukevat historiallisesti mitättömiksi, valmiiden rakenteiden, seinien siirtelijöiksi, toimijoiksi muiden rakentamissa organisaatiokaavioissa, palikoiden siirtelijöiksi.

Sivistysvaliokunnan mietinnön periaateklausulit kuvaavat kylläkin hyvin suuria linjoja ja kuvaavat laadukkaita pyrkimyksiä koululaitoksen kehittämisessä, mutta kysymys kuuluukin: Luodaanko niissä sittenkään mitään todellista uutta? Annetaanko niissä kuva ja viesti todellisesta sivistys-Suomesta maailmalle? Kannattaisi todella pohtia tätä enemmän kuin kertoilla siitä, mitä mikin ryhmä on saanut aikaan tai mitä

mikin ryhmä on vastustanut. Tuskinpa yksin mikään poliittinen ryhmä on kaiken hyvän takana, onpa sitten kysymys opetusryhmien koosta tai opetusohjelmiin tulleista uusista piirteistä.

Samalla kun voi vilpittömästi tuntea riemua siitä, että tärkeä ja, niin kuin ed. Olin totesi, kokoava lakipaketti on saatu ylipäättään päätösteelle ja että uudet lait saadaan itse koululaitoksessa rauhallisesti toteutettuna käytäntöön ensi vuoden alussa, siis itse asiassa ensi vuoden elokuussa, ei voi välttyä suuttumukselta eräiden saamattomuuksien osalta. Yksi tällainen on esiopetus. Se että eräissä maamme kunnissa lapset ovat kuusivuotiaina lähes 80-prosenttisesti eskoulun vaikutuspiirissä, ei juuri lohduta niitä lapsia ja perheitä, joita etuus ei kohtaa. Nykytilanteen olisi luullut suoraan johtavan koulutusjärjestelmämme täydentämiseen esiopetuksella, joka olisi tarjolla kaikille kuusivuotiaille maksutta ja jonka laadusta vastaisivat opetusviranomaiset yhdessä sosiaalisektorin kanssa.

Varmasti Suomessa on syytä olla ylpeitä saavutuksissamme kansan kouluttamisen ja kansan sivistämisen alueella. Esi-isämme ovat tehneet rohkeaa, kaukonäköistä ja päättäväistä työtä. Sen sijaan että olisimme nyt laajentaneet perusopetukseen osallistuvien määrää ottamalla peliin mukaan uuden ikäluokan, olemmekin tarjoamassa jo ensimmäiselle luokalle otettaville koulun vapaata valintamahdollisuutta. Suurilla paikkakunnilla, kaupungeissa, koulun valinta toimiikin varmasti, mutta demokraattisen valinnan sumun takana saattaa alkaa koulujen eriarvoisuuden kasvu. Meidän tyttö tai poika viedään kyllä ja haetaan mistä tahansa koulusta, mutta toisen perheen lapsen on tyytyminen olosuhteiden ja perhesuhteiden pakosta kouluun, joka on lähinnä. Yleensä ainakin vielä tänä päivänä lähikouluissa asiat ovat jotakuinkin ok. Paikalla on opettaja, opetusvälineet, lämmintä ruokaa ja kiertävä ennalta ehkäisevä terveydenhuolto. Mutta miten huomenna?

Pienillä maaseutupaikkakunnilla valinnan ongelmat jäävät monessa tapauksessa vain teoreettisiksi, ehkäpä juuri koulun onneksi, säilyyhän kylässä edes yksi kulttuurilaitos. Mutta kannattaa muistaa, että myös monelle kaupunkilähiölle alueen koulu on varsin tärkeä kulttuurilaitos, sekä lapsille että heidän perheilleen. Tutut opettajat, hyvää päivää -rehtori ja aina lapsista huolehtivat keittäjät eivät ole merkityksettömiä elinpiireissä, joissa usein asuu työttömyys, taloudellinen näköalattomuus ja elämän yleinen ahdinko.

Koululakien laajaulotteisuudesta huolimatta askartelen puheenvuorossani vain peruskoulun parissa, sillä mielestäni peruskoulu vaatii koulu- ja jatkuva uudistumista ja uudistamista. Peruskoulu ei saa olla vain häthätää täytettyjä opintotavoitteita ja suunnitelmia, jonkin tasoista kouluruokailua päivällä, hattu päässä tai paljain päin, tai muita kouluun sisältyviä arkirutiineja. Kannattaa muistaa, että maassamme on vaikeissa taloudellisissa oloissa tehty suuria sivistysteikkoja ja viety läpi uudistuksia, joilla kansakunnan selkärankaa on lujitettu ja kansan sivistys- ja kulttuuritasoa nostettu. Nyt emme saa aikaan esikoulua nykyisessä taloudellisessa tilanteessa, siis sitä esikoulua, joka toimii lähes kaikissa Euroopan sivistysmaissa Latviaa, Turkiaa ja tämän jälkeenkin siis myös Suomea lukuun ottamatta. Tällä menolla emme voi kauan ylpeillä kansallamme, joka osaa lukea ja kirjoittaa, joka myös ymmärtää suurimman osan lukemastaan ja kuulemastaan tekstistä, joka pystyy analysoimaan ja erittelemään ympärillään olevaa kuvamaailmaa.

Ed. Kuosmanen: Arvoisa herra puhemies! "Opiskelemme elämää emmekä koulua varten." Koulu on sivistyksen kehto, joka kuuluu jokaisen kansalaisen perusoikeuksiin. Yksi suomalaisen yhteiskunnan tärkeimpiä tasa-arvoekijöitä on ollut peruskoulu, jossa lapset erilaisista taustoista ja lähtökohdista ovat opiskelleet samalla luokalla. Yhdessä on kasvettu ja opittu tuntemaan toinen toisensa. Koulut eivät tällä hetkellä ole läpileikkaus yhteiskunnasta.

Koulutusta koskevaa lainsäädäntöä on muutettu useaan otteeseen viime vuosien aikana. Yhteistä muutoksille on ollut, että valtakunnallista ohjausta on kevennetty ja paikallista päätösvaltaa lisätty. Lisäksi oppilaitoksia on kannustettu erikoistumaan omaleimaiseen toimintaan.

Koulun kehittämisen pitää lähteä siitä, että koulu on hyvän ja terveen itsetunnon kasvun paikka. Koulu luo edellytykset hyvälle elämälle. Uusi laki takaa jokaiselle oppilaalle oikeuden opetuksen sekä turvalliseen koulunkäyntiin, eli uudistuksella on otettu kantaa jopa koulukiensäamiseen.

Uusia koululakeja laadittaessa on pyritty siirtämään päätöksentekoa paikallistasolle. On perusteltua, että päätöksenteko siirtyy lähemmäksi kuntalaisia. Uskoakseni paikalliset kunnallispoliitikot näkevät kuitenkin valitettavan harvoin markkaa kauemmaksi. Koululakien arvostelu on kohdistunut peruskoulun eräiden keskeisten periaatteitten joutumiseen vaakalaudalle. Kun-

tien halu ja mahdollisuus järjestää korkeatasoista opetusta ei ole itsesäänselvää, pikemminkin päinvastoin. Esimerkkinä ovat muun muassa opettajien lomautukset.

Näinä päivinä kunnallisen päättäjän urotekoja ovat säästöt ja supistukset. Uudistukseen on kirjattu pykälä, jonka mukaan koulun on edistettävä tasa-arvoisuutta. Pykälä viestittää kunnille, mitä halutaan saada aikaan. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että kuntien tilannetta seurataan jatkuvasti ja tarvittaessa tehdään muutoksia valtionosuusjärjestelmään.

Tasa-arvoihanne näkyy myös siitä, että oppisisällöt ovat edelleen yhteisiä. Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi lainsäädännön välineeksi tulee koulutukselle säädettyjen ja määrättyjen tavoitteitten toteutumisen arviointi. Liikkumavaran lisääntyminen liittyy enemmänkin keinoihin, joilla tavoitteet saavutetaan, ei itse tavoitteisiin.

Tällä hetkellä koulumaailmassa vallitsevia kehityssuuntia ovat laaja mahdollisuus valita lapselle muu kuin oma lähikoulu, koulujen profiloituminen erilaisilla painotuksilla ja mahdollisuus valita valinnaisia kursseja. Kouluissa pitää tulevaisuudessakin olla painotuksia ja valinnan mahdollisuuksia. Kaikilla oppilailla tulee olla sama mahdollisuus päästä nauttimaan opetusta lähimpään peruskouluun. Tämän lisäksi oppilaalla tulee olla mahdollisuus hakeutua toissijaiseen kouluun niin haluttaessa, mikäli vapaita oppilaspaikkoja on. On kuitenkin pidettävä huoli siitä, että peruskoulussa säilyy laaja, kaikille yhteinen opetuksen ydin, jota valinnaisuus vain tukee. Erilaisia painotuksia omaaviin kouluihin hakeutuessa ei valintaperusteena pitäisi käyttää pääsykokeita. Vapaiden paikkojen arpominen voisi olla hyvä keino turvata kaikkien yhteiskuntaluokkien tasapuolinen sisäänpääsymahdollisuus.

Arvoisa herra puhemies! Laaja yleissivistys on pohja, jolle perustuu korkea ammattiosaaminen ja kyky kouluttautua uudelleen tarpeen vaatiessa. Tutkimukset osoittavat, että hyvä koulutus on paras tae yksilön hyvinvoinnille ja este syrjäytymiselle. Peruskoulun turvallista kehitystä pitää varmistaa normiohjauksella, tutkimuksella ja arvioinnilla, sillä virheratkaisut korjautuvat erittäin hitaasti.

Arvoisa herra puhemies! Ehdotan, että asia pannaan pöydälle seuraavaan eduskunnan täysistuntoon.

Ed. Veteläinen: Arvoisa puhemies! Koululainsäädännöstä on yli puoluerajojen hy-

vin pitkälle menevä yksimielisuus. Hyvä parlamentaarinen pohjustustyö näkyy lakiesityksistä ja valiokunnan mietinnöstä erinomaisella tavalla. Mikäli säästöpainotus ei olisi niin mittava, yksimielisuus olisi ollut vieläkin kattavampi, mutta samalla voidaan kysyä, suunnataanko säästöt tulevaisuutta ajatellen väärin asioihin.

Suomalainen peruskoulujärjestelmä on taannut koulutuksellisen tasa-arvon esimerkillisellä tavalla. Voimme olla aidosti ylpeitä siitä, miten koulutuksen sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo on toteutunut. Näitä kahta periaatetta, sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa, on edelleenkin pidettävä sellaisina perusperiaatteina, joista ei tingitä edes taloudellisesti ahtaina aikoina säästösyihin vedoten. Tasa-arvoinen koulutus on parhaita lasten ja nuorten tulevaisuuden rakennusaineiksia. Jos säästämme väärässä päässä, myöhemmän koulutukseen käytettävät rahamäärät ovat sitäkin suuremmat, mutta tulokset heikommät.

Arvoisa puhemies! Opetuksen, koulutuksen ja kasvatuksen, mitkä eivät ole toisistaan irrallisia, tavoiteltu on pitkä ja kattava. Mutta millaisen painoarvon nämä tavoitteet saavat käytännön työssä? Opetus- ja kasvatustyötä tehneenä pelkään, että tiedolliset tavoitteet hautaavat liikaa alleen kasvatuksellisia tavoitteita. Kasvatustyö tehdään lapsuudessa ja nuoruudessa. Tietomäärää me kartutamme kautta koko elämän. Tiedon tulva eri lähteistä on mittaamattoman suuri. Kasvatuksella luodaan sitä pohjaa, jolla tietotulvasta pystytään valitsemaan ainespuut kasvaa ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Kasvatuksen tehtävänä on antaa ne valmiudet, joilla tämä elämä pitäisi itse kunkin kyetä elämään. Kasvatukselle on koulussakin kyettävä antamaan nykyistä enemmän tilaa.

Perusopetuslaissa on opetuksen tavoitteeksi hyväksytty tukea lasten ja nuorten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Lukiolaista ja laista ammatillisesta koulutuksesta nämä tavoitteet puuttuvat. En voi ymmärtää, miten nämä periaatteet eivät ole keskeisesti muiden tavoitteiden rinnalla perusopetuksen jälkeisessäkin opetuksessa. Johdonmukainen jatkumo on paras vahvistaja opetuksen ja kasvatuksen keskeisimmille arvoille.

Sivistysvaliokunta on lisännyt perusopetuksen tavoitteita käsittelevään 2§:ään lisäyksen, jossa edellytetään, että opetuksessa turvataan riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. Oikeinta olisi ollut kirjata lisäys ilman riittävä-sanaa. Asuinpaikka ja kunnan ta-

loudellinen tilanne eivät saa ajaa lapsia ja nuoria eri lähtökohtatilanteisiin. Tämä on varmistettava myös sillä, että valtio turvaa koulutuksen järjestäjille oikein mitoitettuja taloudellisia resursseja. Perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnat on nostettava vastaamaan todellisia kustannuksia. Mietinnön lausuma ei takaa tätä. Yksikköhinnat ovat tällä hetkellä, kuten täällä useaan otteeseen on todettu, 14 prosenttia alimitoitettuja, ja jos rahoituslain 65 §:ää ei poisteta, yksikköhintojen jälkeenjääneisyys jatkuu erittäin suurella todennäköisyydellä vuoteen 2001 saakka. Vaikka me salikeskustelussa toteammekin, että yksikköhintoja voidaan tarkistaa vuosittain budjetin yhteydessä, eivät vakuuttelut tunnu uskottavilta. Todellinen tahto mitataan rahoituksen edellä mainitun pykälän kohdalla.

Arvoisa puhemies! Perusopetuslaki turvaa oppilaille aina oikeuden omaan lähikouluun, kuten pitääkin. Vanhemmilla on kuitenkin oikeus valita lapsensa kouluksi jokin muukin koulu kuin kunnan osoittama lähikoulu. Oppilaan harrastuneisuus johonkin tai joihinkin oppiaineisiin on tällöin valintaan vaikuttava tekijä. Jos tällaisessa koulun valintatilanteessa käytetään soveltuvuskokeita eli oppilaan taipumuksia osoittavia kokeita, muunlaisia kokeita ei tule voida järjestää otettaessa oppilaita perusopetukseen. Tämä estetään kirjoittamalla tätä tarkoittava kohta lakiin. Mietintöön kirjoittaminen ei sitä takaa.

Erityistuen tarpeeseen opinnoissa on kasvava tarve. Säästösyistä siihen käytettävät taloudelliset voimavarat ovat monissa kunnissa kaventuneet. Kun kaikessa on pitänyt säästää, ei erityis- ja tukiopetukseen ole siitä välttynyt. Vammaisten oppilaiden eduista on monissa vaikeuksissa olevissa kunnissa tingitty. Heikoimpien ääni kuuluu heikoimmin. Valiokunnan enemmistön muotoilema sanamuoto esiopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä, hautaa helposti lapsen ja nuoren edun tiukan talouden ja säästöjen alttarille.

Oppilaanohjaukselta odotetaan paljon. Odotuksia lataavat sekä oppilaat että heidän vanhempansa. Valinnoisuuden lisääntyminen asettaa entistä suurempia tiedollisia ja ajallisia haasteita ohjaukselle. Jos ohjaaajaa kohden on kohtuuttoman suuri oppilasmäärä, jalkoihin polkeutuvat ne, jotka tarvitsisivat ohjausta kaikkein eniten. Kyvykkäät ja valinnoistaan hyvin tietoiset oppilaat selviytyvät kyllä.

Miksi valiokunnan hallituspuolueiden jäsenet eivät tiedostaneet asian merkittävyyttä nuoren

tulevaisuuden kannalta, kun oppilasmäärälle ei säädetty ylärajaa, 250 oppilasta yhtä opinto-ohjaajaa kohden? Kuntien päättäjiille jää liian suuri vapaus ja vastuu ahtaissa talouden raameissa ohjaukseen viroista päätettäessä. Liian usein mennään sieltä, missä aita on matalin.

Koululakipaketilta odotettiin kohtalaisen paljon ja toki se kohtuullisesti myös antaa. Suurin pettymys on se, että kuusivuotiaiden esiopetus ei sisälly lakiin vaan on valiokunnan mietinnössä pontena, toiveena, jospa joskus vuonna 2000, jos talous antaa myöten.

Esiopetus on mitä suurin tasa-arvokysymys. Se on sitä kuntien välillä alueellisesti pohjois-, itä- ja eteläsuunnassa ja taloudellisesti, sillä kuntien kesken on resurssien puolesta kovin erilaiset mahdollisuudet. Lapsen koulutuksellinen ja kasvatuksellinen lähtökohtatilanne peruskoulun ensimmäistä luokkaa aloitettaessa on asuinpaikasta ja kunnan varallisuudesta riippuvainen.

Uudellamaalla kuusivuotiaista 70 prosenttia saa esiopetusta ja on esimerkkejä kunnista, että peräti 90 prosenttia lapsista on esiopetuksen piirissä. Pohjois-Karjalan kuusivuotiaat ovat edelliseen esimerkkiin verrattuina lapsipuolen asemassa. Kuusivuotiaista vain kolmannes nauttii siellä tästä etuudesta. Esimerkiksi muuttajaperheen lapset eivät aloita samoista lähtökuopista paikallisten kanssa, jos muuttotilanne ajoittuu erittäin huonoon ajankohtaan.

Arvoisa puhemies! Kritiikin kohteet ovat sitä esittäneillä kohdistuneet samoihin asioihin. Vaikka olen kritiikkiä viljellyt itseen, on toki tyytyväisyyden aiheitakin paljon. Parlamentaarisen toimikunnan työ on ollut erinomainen pohjustin näinkin pitkälle menevälle yksimielisyydelle.

Lopuksi, arvoisa puhemies, kannatan ed. Kuosmasen ehdotusta asian pöydällepanosta seuraavaan täysistuntoon.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja ehdotusta on kannatettu, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Keskustelussa on ed. Kuosmanen ed. Veteläisen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Kuosmasen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

### **Poisto päiväjärjestyksestä**

**Ensimmäinen varapuhemies:** Päiväjärjestyksestä poistetaan 9) asia.

### **10) Hallituksen esitys lapsen elatusavun perintää koskevan lainsäädännön uudistamisesta**

Hallituksen esitys 128/1997 vp  
Lakivaliokunnan mietintö 4/1998 vp  
Lakialoite 15/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

### **11) Hallituksen esitys laiksi kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain 19 §:n muuttamisesta**

Hallituksen esitys 77/1998 vp  
Hallintovaliokunnan mietintö 8/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

### **12) Hallituksen esitys kuljettajantutkintotoiminnan järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi**

Hallituksen esitys 63/1998 vp  
Liikennevaliokunnan mietintö 5/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

### **13) Hallituksen esitys laiksi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön päätökseen perustuvaan rauhanturvaamistoimintaan annetun lain muuttamisesta**

Hallituksen esitys 185/1997 vp  
Puolustusvaliokunnan mietintö 2/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

**14) Hallituksen esitys lapsen elatusturvaa koskevaksi lainsäädännöksi**

Hallituksen esitys 73/1996 vp  
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 8/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

**15) Hallituksen esitys Euroopan sosiaalisen peruskirjan järjestökanteluja koskevan lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä**

Hallituksen esitys 67/1998 vp  
Työasiainvaltiokunnan mietintö 4/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

**16) Hallituksen esitys työttömyysetuuksien rahoitusta koskevan lainsäädännön uudistamisesta**

Hallituksen esitys 64/1998 vp  
Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan mietintö 11/1998 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti tänään torstaina kello 18 pidettävään täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies:  
Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään torstaina kello 0.30.

Täysistunto lopetetaan torstaina 11 päivänä kesäkuuta kello 0.20.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

